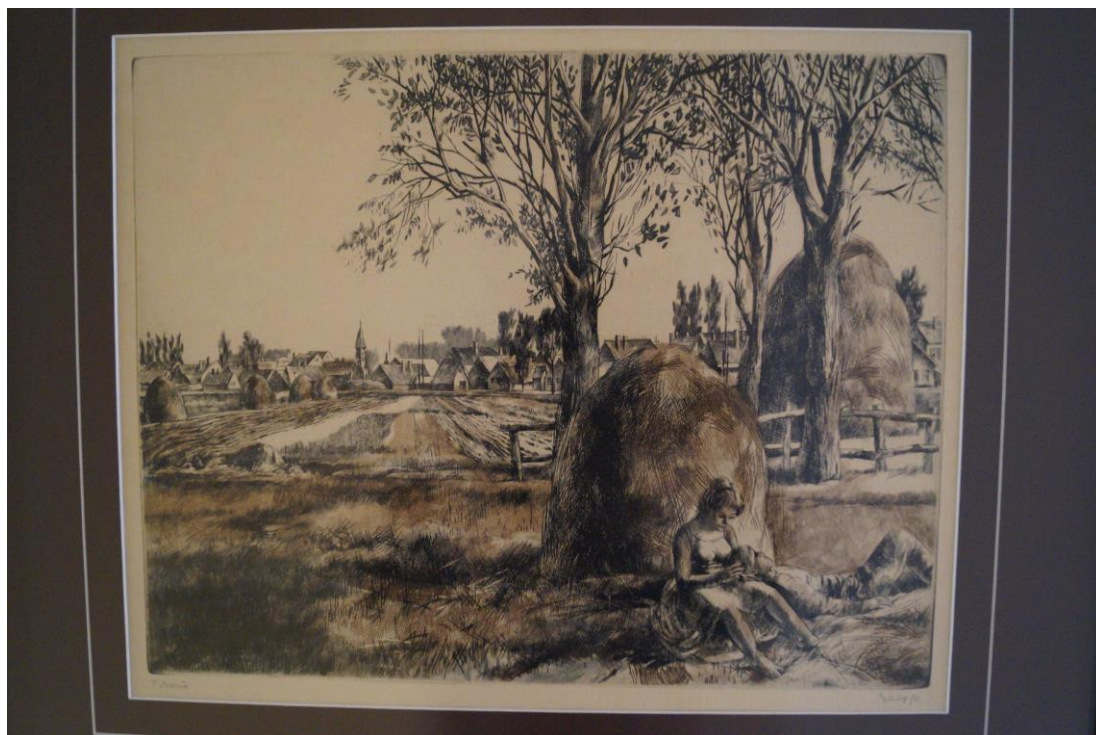

Murawski Magdolna

Philémón és Baucis Biharkeresztesen

Fridél Lajos és Görög Rezső illusztrációival

Murawski Magdolna

Philémón és Baucis Biharkeresztesen

Fridél Lajos és Görög Rezső illusztrációival

Copyright © 2023 Murawski Magdolna

Copyright © 2023 Fridél Lajos

A kiadványt szerkesztette: Szabó Zsuzsanna

ISBN 978-963-7283-68-0

A kiadvány megjelenését támogatta:
Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtár
Új Hevesi Napló Kulturális Alapítvány
Phoenix Aureus Alapítvány

Felelős kiadó: Tőzsér Istvánné
Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtár
3300 Eger, Kossuth Lajos u. 16.
www.brodykonyvtar.hu

Szerzői ajánlás

Nagy utat jártam be, miközben ezt a könyvet megírtam. Annyi év távolából visszatértem gyermekkorom színhelyére, Biharkeresztesre. Nem ott születtem, mégis a magaménak érzem ma is. Valami fontos dolog történt ott velem. Alulgombolósból nyiladozó értelmű gyermekké váltam. Aztán elsodort onnan egy jó szél, vagy ki tudja, mennyire volt az jó? Hiszen amit elvesztettem, az mégis velem maradt. S ha maradtunk volna, akkor is máshová kerültem volna már középiskoláskoruként. A veszteségért kárpótol a nosztalgia.

Sokféle történet jut az eszembe róla. Igazak is, meg sok más, ami az én fejemből pattant ki, azaz fikció. A Kedves Olvasó majd eldönti, melyiket milyennek találja. Ha röviden kellene összefoglalnom ennek a műnek a lényegét, így mondanám: ***himnusz a szülőföldhöz.***

Hogy miért érzem a magaménak? Mert a gyökerek nem téphetők el csak úgy. Azok olyan mélyek, hogy máig kötnek. Ha nem is fizikai valójukban, hanem éteri változatban. S talán szebb is így.

Legelső sorban a mostani keresztesieknek ajánlom ezt a művemet. A történetek főként faluról és falusi környezetről szólnak, mert az én gyermekkorom idején még az volt. S hogy utólag mennyi mindenre ihletett meg gyermekkoromnak ez a kedves színhelye, azon magam is elcsodálkoztam utólag. Egyik történet szinte adta magát a másik után.

Aki eleget élt már, mint jómagam és éppen Biharkeresztesen, talán emlékszik még egyik-másik szereplőre vagy a történetére. Ha mégisincs már ilyen, akkor mégis megmaradnak ennek a könyvnek a lapjain.

Sokféle műfajhoz és műnemhez nyúltam már írói életem során. Ez a mostani különleges, mivel nemigen írtam falusi történeteket. Azt hittem, nem tudok eleget róla. Most meg nem hagytak békén, és nemcsak hat szerep keresett egy szerzőt, mint Pirandello mester művében, hanem annál sokkal több. Így találtuk meg egymást ezzel a kései hazaérkezéssel.

A mai kütyü-világban talán egzotikumként hatnak a történetek. Akkor legalább megtudnak valamit az ifjabbak is a régi falusi életről. Eddig talán csak történelemkönyvekben olvasták, ami száraz és kevésbé életszerű. Itt meg kikacsintanak a sorok közül, mint Mikszáth huncut palócai, akiktől a Nagy Palóc is mesélni tanult.

Néhai szüleim, nagyszüleim és az egész kedves család sok szeretettel halmozott el. Feltarisznyáltak egy életre. Mindenki beletett valamit abba a láthatatlan tarisznyába. Az iskolák, amelyeknek léte Klebelsberg Kúnó egykori kultuszminiszter gondosságát és jövőtervezését dicsérik, hasonlóan. Olyasmit adtak, ami alapján bárhol a világban elboldogultam. Aztán jártomban-keltemben a nagyvilágban magam is gyűjtöttem hozzá, amit lehetett.

Aki nem ismerte, annak nemigen mond sokat a Kutas világa s maga az egyszerű környezet. Nekünk, gyermekeknek akkor az egy teljes világ volt. Talán mert betöltötte az a sok szeretet, amit ott megtapasztaltunk. Már nekem se igen van, akivel megbeszélhetném, vagy aki

egyetértene velem ebben a kései szeretetmegnyilvánulásban, amit ebbe a könyvbe foglaltam bele. De azért el kellett mondanom. Hátha érdekkel még valakit...

Eger, 2023. október 31.

Taigetosz úr

Taigetosz úr nem volt spártai és nem az ókorban élt. Különös természete miatt kapta ragadványnevét, mely már elég régóta kísérte, akárhová költözött is előle. Márpedig párszor megtette élete során, mivel rengeteg zűrzavart okozott neki.

Nem is emlékezett, mikor és hogyan ragadt rá ez a név, de arra annál inkább, hogy mennyire terhessé vált a számára. Már valóságos üldözési mániája volt tőle. Egyszer a gyereket is felpofozta, amikor hangosan magolta a történelemleckét a könyvből. Spártáról, természetesen...

A gyerek persze nem értett semmit, viszont hangos bömbölésbe fogott, aminek hallatára berontott a felesége és csúnyán lehordta Taigetosz urat.

-A gyerek semmiről nem tehet, te reagáltad túl a dolgot – közölte a férjével.

Majd a fiúcskához fordult:

-Gyere ki, angyalom, a konyhába, én szívesen hallgatom, ha tanulsz.

Azzal segítette összekapcsolni a fia holmiját és máris vitte magával, nehogy még egyszer összekapjanak az urával. A gyerek természetesen örült az anyai oltalomnak. Folytatta is hangosan a magolást, ami bevett szokása volt. Mikor készen lett vele, megkérdezte az anyját:

-Mondd, mama, miért utálja a papa a történelmet?

-Nem az egészet, kisfiam, csak az ókorit. Azt én se tudom, miért, én már így ismertem meg. Igaz, engem soha nem zavart. Megszoktam, hogy ez egy olyan téma, amit illik kerülni, ha vele jóban akar lenni az ember. Te is jobban teszed, ha nem emlegeted neki.

-De én csak a leckémet tanultam – felelte sírós hangon a kisfiú.

-Tudom, angyalom, éppen ezért siettem a segítségedre. De azért ne vedd zokon tőle ezt a dolgot! Bizonyára valami trauma érte kiskorában, amiatt reagál olyan hevesen, ha felemlítik előtte ezt a dolgot.

A gyerek hümmögött még egy darabig, de aztán játszani ment a szomszéd gyerekekkel.

Ám ott se volt szerencséje. Ahogy kilépett a kapun, az egyik fiú csúfolni kezdte:

-Taigetosz! Taigetosz! Nézzétek, itt jön a Taigetosz úr fia!

Ifjabb Taigetosz ismét nem értette a dolgot. Mindjárt szóvá is tette a dolgot:

-Mi bajod van neked az apámmal? És miért hívod Taigetosznak? Az ő neve Kovács Alajos.

De a másik fiúnak aznap csúfondáros kedve volt:

-Az lehet, de senki nem hívja azon, hanem mindenki csak Taigetosznak, mint téged is.

S hogy nyomatékosabbá tegye a megjegyzést, jól mellbe taszította ifjabb Taigetoszt.

Ifjabb Taigetosz se hagyta magát. Mivel látta rajta, mennyire dühös, a csúfolkodó gyerek felmenekült egy létrás mászókéra. Ifjabb Taigetosz utána.

A vége az lett, hogy utolérte és letaszította onnan a szerencsétlen fiút, aki hatalmasat esett. Egészen pontosan lezuhant a mászókéának a tetejéről, és jó darabig mozdulatlanul feküdt a földön. Már mindenki a legrosszabbra gondolt és futottak segítségért.

Lett is nagy ribillió. Mindenki nekiesett ifjabb Taigetosznak. Szidták, taszigálták, és amikor haza akart lógni, nem engedték. Most már a felnőttek is felrótták neki a felmenői ág rossz hajlamát.

-Látszik, hogy megérdemlik azt a ragadványnevet – szólt az egyik öregember. – A fia is rá ütött, ő se bír magával. Most miért kellett akkorát taszítanod azon a szegény gyereken, hogy ekkorát essen?

-Úgy van – hagyta rá a mellette álló idősebb nő. – Nem véletlenül hívják így őket. Mindenkit le akarnak taszítani a magasból, aki nem tetszik nekik.

Ifjabb Taigetosz csak most ébredt rá, mi baja volt vele az apjának, amikor a történelemleckét tanulta. Mintha villámfény hasított volna bele a játszótér félhomályába, olyan hirtelen világosodott meg a családjuk rettenetes történetével kapcsolatosan.

Nemsokára békén hagyták, mert a csúfolódó fiú magához tért, majd feltápáskodott és hazafelé indult. Hiába tartóztatták volna a felnőttek, csak vállat vont, leporolta a ruháját, és csak egy szóval kommentálta az eseményt:

-Marha!

Ezt persze ifjabb Taigetosznak szánta, aki ezúttal nem bánta, hogy kicsúfolták, mert ez egyúttal azt is jelentette, hogy nincs túl nagy harag köztük. Fiúk, sőt még férfiak is gyakran nevezik egymást marhának, akár szeretettel is bökhetik oda a szót, ha a másik fél imponál nekik valamiért.

Ment hát ki-ki a dolgára, a bábéskodók meg széjjeloszlottak a téren. A felnőttek ugyan kissé méltatlankodva távoztak, hogy a verekedő Taigetosz gyereket senki nem regulázta meg jobban, de aztán hazaindultak, mert már erősen szürkülni kezdett.

Ifjabb Taigetosz is lemondott az aznapi közös játékról. Csak ballagott hazafelé, és közben egyre azon rágódott, mit is követhetett el az apja, hogy így rajta ragadt ez a hülye név. Majd kikérdezem anyukámat, gondolta magában, de egyelőre le kellett mondania erről a lehetőségről, mert amikor sietősen bekanyarodott az utcáskor, egyenesen az egyik szomszédasszonynak rohant neki. A néni rettentően megijedt, kiejtette a kezéből a tele szatyrot, de ennyivel nem érte be. Sikoltozni kezdett és mindennek lehordta szegény ifjabb Taigetoszt. Ő se felejtette felemlgetni neki a családi ragadványnevet, majd hangosan követelni kezdte, hogy szedjen fel rögtön mindent a bűdös kölyök.

Ifjabb Taigetosz jobbnak látta, ha aznap már nem gyűjt össze több szidalomra és büntetésre okot adó eseményt, amivel a szüleit is felkereshetik, úgyhogy sürgősen bocsánatot kért a nénitől és természetesen minden felszedett neki a járdáról.

A szomszéd néni ettől rögtön hangulatot váltott, és az egyik szép piros almát nekiajándékozta a Taigetosz gyerekeknek. Szent volt a béke, csak ifjabb Taigetosz volt egyre nagyobb zavarban. Most mit mondjon odahaza, mi történt vele, hogy ilyen gyorsan hazamegy, s hogy mitől szakadt el az inge a dulakodásban, amit a csúfolódó gyerekekkel rendeztek a játszótéren?

Ám egyelőre nem vethetett fel semmiféle kérdést, mert az apja egyáltalán nem nyugodott meg az ő távollétében, hanem megint éppen állt a bál. Még nem tudta, mi miatt, csak az anyja ideges hangját hallotta meg először:

-Most miért kellett kivágnod azt a szerencsétlen mobilt az erkélyről? Ha elromlott, hát elromlott, megcsináltatod vagy veszel helyette másikat. De arra nem gondoltál, hogy illetéktelen kezekbe kerülhet és visszaélhetnek az adataiddal?

-Azzal ugyan nem, mert ripityára tört – morogta Taigetosz úr. – Nem hallottad, mekkorát szólt, amikor a járdához csapódott?

-Na, de hát akkor is! – felelte a felesége. – Mit szólnak a szomszédok, hogy viselkedsz? Aztán ne csodálkozz, ha Taigetosznak gúnyolnak!

-Akármit csinálok, úgyis annak hívnak a hátam mögött – válaszolta mélyszégyenlettel Taigetosz úr. – Csak legalább a gyereket hagynák ki a játékból!

Nagyot legyintett, majd a konyha felé akart fordulni, és akkor pillantotta meg a fiát, akit valósággal lesújtott ez az új élmény.

A gyerek nem szólt semmit, csak egy szóra vagy egy gesztusra várt volna az apjától, de annak nem volt kedve kommentálni a történeteket. Ifjabb Taigetosz ekkor az apja elé állt, és ezzel a képtelennek tűnő ötlettel állt elő:

-Gyere, Apa, keressük meg a mobilodat! Jövök én is, segítek neked.

Taigetosz úr nem volt hozzászokva az ilyen fordulatokhoz. Előbb tetőtől-talpig végigmérte a fiát, majd hirtelen elmosolyodott:

-Na, jól van, Taigetosz úr. Keressük együtt! Anyádnak igaza lehet. Hátha valaki vissza próbál élni az adataimmal... Azt azért mégse hagyhatjuk annyiban...

Azzal máris kifordultak az előszobaajtón. Taigetoszné már csak a lépcsőházban koppanó lépteiket hallotta. Azok visszhangoztak még egy darabig, amíg le nem értek a földszintre. Aztán csapódott a kapu, majd csak a beszűródő utcazaj jelentett némi háttérzenét. Olyan volt, akár egy méhraj zümmögése.

Taigetoszné tett-vett egy darabig a konyhában. Észre se vette, hogy besétált valaki a nyitva felejtett ajtón. Csak akkor riadt meg, amikor az egyik szomszédasszony megszólította.

Taigetoszné összerezzent, kiejtette a kezéből azt a tányért, amit éppen az asztalra készült tenni. A tányér hangos csörömpöléssel leesett és millió darabra tört.

Ettől a szomszédasszony is megriadt egy pillanatig, de segített megmenteni a helyzetet Mrs. Taigetosznak.

-Csak ezt a kis süteményt hoztam a kisfiának. Olyan kedves volt, és segített nekem felszedni a holmimat az utcán, amikor elejtettem a szatyromat. A tányért csak tartsa meg, most éppen eggyel kevesebb lett – az én hibámból. Csöngethettem volna, hogy ne ijesszek így rá magára.

Azzal már csoszogott is kifelé, válaszra se várva.

Látta, mennyire megrémült a Taigetosz úr felesége.

Taigetoszné, mikor utána szólt volna, már csukódott is az előszobaajtó.

Gondolta, majd máskor viszonozza valamivel a kedves szomszédasszonynak ezt a szívességet. De a második gondolata rögtön ez volt:

-Úgy tűnik, én is rászorgálok már a családi névre.

Azzal gyorsan eltüntette a kis háztartási baleset nyomait.

Mire Taigetosz úr és a fia visszatértek a pórul járt mobiltelefon maradványaival, Taigetoszné a nappaliban ült és elmerülten olvasott valamit. Csak úgy mellékesen jegyezte meg:

-A spártaiaknak nem volt szokásuk, hogy összeszedjék a hegy aljáról, akit, amit onnan levetettek...

Taigetosz úr nem tiltakozott. Egy szóval sem említette, hogy a kivágott mobil a hatalmas ütéstől, amit kapott, magához tért.

De már nem is kellett szólnia róla, mert a kis telefon hirtelen csörögni kezdett.

A Taigetosz család csak nézte, nézte egy darabig, majd összenéztek és éktelen nevetésbe fogtak.

A készülékhez nem nyúlt senki.

Még Taigetosz úr sem, aki ezúttal az anyósa hívását hagyta ki.

Lehet, hogy már korábban is ez volt a baja a telefonnak?

Nem tudhatták, mert senki nem nézett utána.

2023. szeptember 12.

Philémón és Baucis Biharkeresztesen

Eszter néni jó ideje már csak az ura emlékének élt.

Nagyon szép történet volt az övéké. Egészen fiatalon ismerkedtek meg, majd viszonylag hamar össze is házasodtak. Nem voltak szegények, de nem is vetette fel őket a pénz. Akkoriban a föld jelentette azt az értéket, amely alapján megítélték az embert. Nekik is volt, mert fokozatosan spórolták össze a rávalót. Középbirtoknak nevezik azt, ami nekik jutott, azaz amit lassacskán összekuporgattak.

Bálint bácsi örökölt is, ez képezte az alapját az új hazában szerzett vagyonkájának. Édesapja viszonylag fiatalon halt meg a Trianon utáni szerencsétlen években. A gyászév letelte után a Bálint fiú megházasodott. Szép lányt kapott, dolgosat, jó természetűt, így hát gyarapodtak, mert erre törekedtek.

Aztán jött a háború megint, és mindent összerontott. Bálint bácsinak be kellett vonulnia, a család otthon maradt, a rokonok agyonhajszolták a kölcsönkért lovait, aztán meg bejöttek az oroszok és a szépen gyarapodó középbirtok egészen lepusztult. Csatatér lett belőle, a fosztogató, erőszakoskodó hadak elől bujkálni kellett az asszonyoknak.

Mire Bálint bácsi hazajött a háború után, volt mit rendbe tenni. Mire kezdtek ismét egyenesbe jönni, akkor meg elkezdődött a tévesztés. Mindenüket elvették, úgy mondták. Be kellett lépniük, ha nem akarták, hogy kuláklistára tegyék őket. Eszter néni idegösszeomlást kapott, amikor megtudta, hogy tényleg nincs tovább, mindenük odalett.

Aztán már csak ők maradtak egymásnak, meg a rájuk szakadt szegénység. A gyerekeiknek családjuk volt, máshol éltek, csak az unokák hoztak egy kis ragyogást a csendes hétköznapokba. Meg a ritka ünnepekbe, amikor együtt volt az egész família.

Elég hamar nyugdíjasok lettek. Egy kis háztáji azért még maradt nekik, ez járt, azon gazdálkodtak tovább, ameddig bírták.

Bálint bácsit jobban megviselték a történetek. Csak köhögött, meg magában kesergett, és olykor el-elkáromkodta magát. Nehéz tudomásul vennie a férfiembernek, hogy semmit nem tehet, csak el kell fogadja, amit rákényszerített a korszak, és annak kíméletlen hivatalnokai. No, meg a párt.

Eszter nénire azért még most is úgy nézett, mint ifjúkorában, amikor megismerte. A szeretet szoros szövetség. Azt nem tudja kikezdeni semmi.

Már évek óta éltek ebben a mélységes nagy kénytelenségben, aminek nem látszott sehol a befejezési lehetősége. Ötvenhatban ugyan erősen odamondott a nép a mocsok komonistáknak, de aztán jött is a megtorlás. Akkor még nagyobb feszültség gyülemlett fel az emberekben. Mindenki egyszerre fújta a magáét, de falun olyan hirtelen lett vége, mint ahogy elkezdődött. Mire a hírért vették, már jöttek is vissza az oroszok. Tankokkal, gépfegyverekkel, aztán igen kemény ítéletekkel, amiket Kádár, Apró, Dögei követeltek ki. Akasztottak is, mert ahol komonisták vannak, ott előbb-utóbb kiélik gyilkos hajlamaikat.

Bálint bácsi egyre többet köhögött. A doktor rendelt neki orvosságokat, de nem ér az semmit, amikor az ember mellét maga a búbánat nyomja. Köhögött hát, egyre jobban nehezebbre esett a járás, de káromkodni csak odakint, az állatok közelében káromkodott. Eszter néni nem szólt rá, csak a fejét csóválta, ha mégis meghallotta, ahogy az örege magában csúnyákat mond.

Egyik este, amikor Eszter néni is lefekvéshez készülődött, a villanyt leoltották már, Bálint bácsi odaszólt a haját bontogató és fésülgető asszonyának:

-Te Eszter, én úgy érzem, nem sokáig bírom már ebben a göthös állapotomban. Nem szeretek erre gondolni, de sokat aggódom érted, mi lesz véled, ha engem magához szólít az Úr.

Eszter néni kezében megállt a fésű. Az ablakon keresztül besütött a holdvilág és megcsillant Eszter néni fényes fekete haján. Egyáltalán nem őszült. A fejkendő mindig eltakarta ezt az ékességét, a térd alatt lábszárig érő, sűrű, erős szálú haját, de most valósággal beborította a vállát és a derekát. A végét úgy kellett visszafognia, hogy a földre le ne lógjon. Azt is gondosan fésülgette, de most, hogy megállt ebben a szokásos esti szépítkezésében, a haja vége is a kezében maradt. Lassan találta meg a megfelelő szót:

-Ne beszélj ilyeneket, te Bálint! Csak nem akarsz máris özvegyé tenni? Mikor megkértél, azt ígérted, hogy mindig mindent együtt fogunk csinálni, s hogy megbecsülsz. Később meg azt mondtad, hogy együtt is megyünk el, ha a Jóisten is megengedi.

Bálint bácsinak fájt a szó. Nagyokat sóhajtott és egy darabig ő is csak érlelte a mondandóját, amúgy székelyesen. De nem volt mit tenni, csak szólani kellett.

-Igen, emlékszem és ha rajtam állna, meg is tartanám a szavamat. De most, hogy annyit kínoz ez a nyomorult köhögés, már nem vagyok olyan biztos magamban. Csak gyengülök, tengődöm, amióta a földünket elvették. Régen nagy terveink voltak, azon dolgoztunk, azért kuporgattunk, hogy a gyerekek tovább tudjanak tanulni, s aztán... te is tudod, hogy az az átkozott háború mindent kettészakított. Rossz arra gondolni, hogy nem lesz belőlük semmi, hogy nekik is csak a kétkezi munka jut.

-Talán majd az unokák – szólt eltöprengve Eszter néni. – Akkorra talán majd szebb idők jönnek...

-Lehet, de én azt már nem érem meg – felelte szomorúan Bálint bácsi.

Eszter néni előbb semmit se szólt, csak a gyönyörű haját kezdte egy vaskos fonattá fonni.

Bálint bácsi nem állhatta meg szó nélkül.

-Milyen szép vagy még mindig, te Eszter!

-Ugyan, ne bolondozz már! – háritott Eszter néni. – Öregek vagyunk mindketten. Nem való már így beszélni nekünk.

-Én akkor is szeretem nézni, ahogy este a hajadat bontod – kedveskedett Bálint bácsi, és átnyúlt a másik ágyról, hogy megsimogassa azt a becses, szép hajfonatot.

De megint rázni kezdte a köhögés. Egy darabig görcsösen rázkódott, s mivel nem kapott rendszeren levegőt, felült az ágyban. Most nem jutott szóhoz, így hát Eszter néni vélte úgy, hogy rajta a sor.

-Te, Bálint, ha tényleg nem bírod majd egyszer tovább, ne hagyj itt engem! Vigyél magaddal, úgy, ahogy régen ígérted! Te mesélted, hogy volt egyszer régen egy öreg házaspár, akiket meghallgatott az Isten és együtt vette magához őket.

Bálint bácsi közben magához jött, és kedvesen válaszolta:

-Igen, az ókori Philémón és Baucis. A görögök legendája így mondja.

-Hát akkor imádkozzunk, hogy nekünk is sikerüljön! – szólt Eszter néni nagyot ásítva.

-Ha lehetne, de nem hiszem, hogy egymás haláláért szabad imádkozni – vetette ellen Bálint bácsi. – Az bűn. Meg azt se nagyon hiszem, hogy egyszerű halandó feltételt szabhatna Istennek, mit mikor tegyen.

-Akkor csak annyit kérjünk, hogy ne válasszon el bennünket, ha már ilyen szépen egymásnak adott – ásított Eszter néni félálomban, aztán már csak egymás szuszogását hallgatták, de azt se sokáig. Mély álmot követte ezeket a nem mindennapi fohászokat.

Sok év telt el azóta az éjszaka óta, hogy a két kisöreg ismét hűséget fogadott egymásnak. A kívánságuk nem teljesült, mert Bálint bácsi valóban nem bírta sokáig a tüdejét kínzó betegséget. Eszter néni évek óta özvegy volt, és továbbra is ellátta a jószágokat, sőt még a háztájit is, ahol sok minden megtermett a kis háztartás számára.

Aztán ő is megcsendesedett. Az unokáknak, ha jöttek, nagyon örült, csak ezt a fél-életet, ami neki maradt, sehogya se tudta megszokni többé. Végül már csak a kert maradt neki, meg az a pár lábasjószág, amikhez hozzászokott. Kelltek is, ha a családja hazatért. Mindig volt mit enni.

Egy éjjel mintha a Bálint bácsi hangját hallotta volna. De csak csendes susogás volt az, nem rendes beszéd. Ő legalábbis nem tudta kivenni belőle a lényegét. Csak fülelt a sötétben, amíg álomba nem szenderült. Álmában ismét meghallotta Bálint bácsi hangját. Olyan volt, mint fiatalokorában. Egyáltalán nem látszott halottnak vagy betegnek.

-Ha eljön az órád, majd eléd jövök, Eszter – súgta a hang.

Eszter néni összerezzent. A kívánság megvolt benne hosszú évek óta, de megrettent a meghalás nehézségétől. Nem is kellett mondania semmit, Bálint bácsi tökéletesen értette.

-Csak egy pillanat lesz, nem fog nagyon fájni – vigasztalta Bálint bácsi. – Olyan lesz, akár egy apró szúrás. Mint amikor egy légy megcsíp. Talán még annyi se.

Eszter néni hirtelen magához tért. Felült az ágyban, ahol még minden este megágyazott a párjának is, és csak nézett maga elé. Nem tért egészen magához. Csak ült és gondolkodott. Azt tudta, hogy aki meghal, az a túlvilágon van, de azt nem, hogy haza is járhat a lelke. Arról mindig valami rémisztőt meséltek csak az öregek, amitől kilelte az embert a hideg.

Az éj még hosszú volt. Nem volt mit tenni, csak visszafeküdt és lassan elaludt megint.

Még egyszer megisméltődött az éjszakai üzenet, amit Bálint hozott neki – odaátról. Ő is, ahogy a legtöbb öreg, csak végiggondolja a teendőit, de mivel egyszerű háztartása volt, vagyont nem gyűjthetett a kisnyugdíjából, hát nem is nagyon volt miről végrendelkezni. A kis házon, kerten majd megosztóznak a gyerekek.

Egy éjjel, amikor már belenyugodott a gondolatba, hogy készülődnie kell, hirtelen kis szúrást érzett a gerincén. Apró kis szúrás volt, még egy injekcióstű szúrásánál is kevesebb. Ő úgy vélte, alszik, de most álom és ébrenlét elemei keveredtek benne. Mintha Bálint bújt volna hozzá hátulról, ahogy fiatalkorukban tette. Gyöngéden átkarolta és akkor már emelkedtek is a magasba. Csak annyit érzett még, mintha nagyot rúgott volna, hogy segítsen neki. Egy utolsó, görcsös rúgás volt az, amellyel a lélek elrugaszkozik a testétől, hogy a magasban folytassa az útját.

Bálint erősen fogta hátulról és ő is a lábával rugaszkozott el. Olyan izmos és erős volt, mint fiatalkorában. De mintha szárnyai lettek volna, aztán már azok emelték tovább az egykori szerelmespárt.

Megnyílt az ég. Hatalmas távlatok nyíltak meg kettejük előtt. Már nem volt sötét, ahogy előtte, hanem nagy fényesség tárta ki kapuit Bálint és Eszter előtt.

Már nem voltak bácsi és néni.

Nem volt több szenvedés, köhögés, derékfájás meg hangyabizsergés a nyakcsigolyák táján, ahogy régen.

Fiatalon, szépen tértek vissza oda, ahonnan egyszer leküldték őket a földre. Felvették régi, szép ruhájukat, az örök ifjúságot.

Biharkeresztesen, egy kis faluvégi házban halva találták Eszter nénit, a gyönyörű kékszemű nénikét, akit minden gyerek szeretett. Lábat maga alá húzva feküdt, mintha húzta volna a görcs és úgy maradt volna, abban a fájdalmas pózban.

De a gyönyörű kék szeme nyitva volt. Az arca kisimult, rajta olyan kifejezés, mintha valami nagyon szépet látott volna.

A szobában a terítővel letakart ódon asztalon két szál kék virág hevert.

Két szál katáng, tele virággal.

A máskor olyan hirtelen elnyíló virágok most egészen frissek voltak.

Egészen tündökletesek.

Még akkor is nyitva voltak a virágaik, amikor Eszter nénit már megmosdatták és felöltöztették az asszonyok és a kezeit összefonták a mellén. Valaki aztán a kezébe adta a kis mezei csokrot.

Senki nem tudta, hogy történt, de a katáng azóta is dúsan terem abban az utcában.

2023. szeptember 13.

Hogy tarkállik a rét!

Margit néni egy ideje már nem látott jól. Nem tudta, mi lehet a szemével, de csak halogatta a doktorhoz menést. Különösen estefelé zavarta a nagy szürkesség, amikor amúgy se lát túl jól az ember. Még a fiatal szem is nehezen alkalmazkodik hozzá, nemhogy az olyan öreg és sokat látott látószerv, mint az övé. Mikor bezárta az ólat a baromfiakra, lassan, tapogatózva ment a fal mellett, hogy ne veszítse el az egyetlen tájékozódási pontot, ami mentén visszatálhat a házba. A kaput is betette már, nem jön hozzá ilyenkor úgyse senki.

Ám az ilyen bajt nem lehet sokáig halogatni. Egyre jobban elhatalmasodik, és aztán csak az lesz a vége, amit a doktorok mondanak.

Margit nénit az egyik fiatal rokona segítette át ezen a döntésén. Pár éve végzett doktornő volt, és amikor elbeszélgetett vele, kikérdezte az egészségéről is, ahogy szokta, hát hamar kiderült, hogy bizony hályogos az az öreg szem. Vitte is magával Pestre nemsokára, hogy beajánlja az egyik kollégájánál.

Margit néninek igen szép szeme volt. Ibolyakéknek mondták, de most mintha az se lett volna olyan ragyogó, mint azelőtt. Pedig olyan jól illett a mosolygós pirosposzsgás arcához, hogy a szeme is nevetett, ha valaki kedves személyére nézett.

-Milyen szép nagymamája van! – jegyezte meg rögtön a főorvos. – A szemük nem hasonlít, de van valami a nézésükben, ami mégis azonos.

-Nem a nagymamám, hanem a nagymamán testvére – magyarázta a kis doktornő, aki maga is igen mutatós volt.

-Nem baj, én azért csak a nagymamájának fogom hívni, kollegina – viszonzta a sok mosolyt a főorvos. – Előjegyezzük műtétre, és gondolom, hogy majd akkor is el fogja kísérni. Ugye, nagymama? Majd meglátja, milyen szépen fog megint csillogni a szép szeme. Szeret olvasni?

-Hát valamikor szerettem a Bibliát lapozni, meg járattam újságot is, de egy ideje már visszamondtam, úgyse látom még szemüveggel se, amit azokban írnak – hajtotta le a fejét Margit néni.

-Ha betartja az utasításokat, amikre műtét után nagyon ügyelni kell, akkor szemüveg nélkül is nyugodtan olvashatja a Bibliát is, meg az újságokat is... kedves Nagymama.

Margit néni nehezen szánta rá magát a műtétre, de a kis unokahúg mindent elintézett kéretlenül is. Nem volt apelláta, menni kellett, már csak a csirkéiről, a macskájáról meg a kuttyájáról kellett gondoskodnia. Az egyik szomszédasszony gondjaira bízta őket.

Nehezen viselte a nagyvárosi környezetet, amit olyan sivárnak talált. Alig voltak fák, csak mindenhol az a rengeteg aszfaltos út meg járda, de ki kellett bírni. Sóhajtozott egy darabig, majd belenyugodott a sorsába.

Minden simán ment. Nem is remélte volna, mennyire könnyen esett át az egészen. Arany keze van a főorvos úrnak, gondolta magában Margit néni. A második műtétig még volt ideje,

így hát könnyebb volt felkészülni rá lélekben. Különösen azután, hogy már lett egy kis tapasztalata benne. Ágika hazavitte autón, és erősen a lelkére kötötte, hogy vigyázzon magára. Ne emeljen, erős fizikai munkát nem végezhet, ne erőltesse meg magát, pihengessen!

No, hát hogy lehet úgy főzni, hogy ne emeljen meg semmit az ember, meg ne hajolgasson, morfondírozott magában Margit néni, de az is megoldódott. Rendelt magának a szomszéd kocsmából ebédet, a tanácstól meg kirendeltek mellé egy gondozót, aki a háztartást rendben tartotta. A szomszédasszony hordott vizet az állatoknak, nem maradt támasz nélkül Margit néni, bár eleinte igen szabadkozott, hogy nem várja ő azt senkitől, meg majd megcsinálja, amit kell, ahogy eddig, de Ágika szigorúan meghagyta mindenkinek, hogy vigyázzanak az ő drága „nagyamájára”, hogy ment minden, mint a karikacsapás.

A második műtét is, ami után ugyanaz a ceremónia várta, ami az elsőt követően. De eltelt a nagy „próbaidő”, Margit néni rendesen kiállta, és valósággal kivirult, amikor felépült. Madarat lehetett volna fogatni vele, olyan öröm töltötte el, hogy visszanyerte a látását.

Aztán már az öreg biciklijére is felült, ahogy régen, meg ahogy majdnem mindenki szokta a faluban. Azzal könnyen be lehetett járni nagyobb területeket. A „távolsági utat” arrafelé a mezőre járás jelentette. Neki ugyan már nem kellett kijárnia, de egy nap a fejébe vette, hogy kimegy meglátogatni a szomszédasszonyt, akinek ugyancsak sok dolga volt már kint a földön. Gondolta, jól fog esni neki, ha visz valami finom ebédet. Ő is gyakran vitt neki ezt-azt, amikor beteg volt, vagyis hogy műtét után nem süthetett-főzhetett.

Már jó magasan járt a nap, amikor a mezőre ért Margit néni. Napszemüveget vett fel, ahogy Ágika meg a főorvos úr meghagyta neki. Ahogy kiért a szomszédasszony földjére, találtak egy árnyékos helyet, ahol letelepedhettek, akkor viszont csak levetette a napszemüveget Ágika pótnagyamájára.

Gyönyörködve nézett körül a koranyári tájon. Körbehordta a tekintetét mindenben, és úgy érezte, mintha minden új volna neki. Mintha most látná először a határt, aminek azelőtt minden zugát ismerte. Olyan hirtelen szakadt ki belőle az az egy mondat, ami után többet szólni már nem tudott:

-Hogy tarkállik a rét!

A szeme elhomályosult, de most nem a betegségtől. Csak nézte, nézte a szomszéd rétet, a kiserdőt, meg a távolban a templom tornyát.

Neki az volt a legszebb vidék a világon.

Aztán már nem szólt többet, csak hagyta, hogy egy kövér könnycsepp végiggyuruljon az arcán.

A szomszédasszony nem látta. Jóízűen ette a Margit néni főztjét. Ő pedig gyorsan visszatette a szemére a napszemüveget.

Nem kell azt látni másnak, hogy meghatódott valamitől, ami másnak csak köznapi természetes.

2023. szeptember 14.

Kismadaram

A két kisöregre ráborult a csend. Valami nem volt rendben a fiukkal, jobban mondva annak a családjával. A menyük gőgös volt, nem szenvedhette az ipa-napát, csak úgy forrt a méregtől, amikor rájuk nézett. Nem szívesen látta őket, és ezt látványosan ki is mutatta, amikor csak tehette.

Ha megkínálta őket valamivel, levágta eléjük a tányért, poharat, majd elfoglalta magát valami mással. Otthagyta őket, mint Szent Pál az oláhokat. A gyereket valósággal magához ragadta, arrébb cipelte. Csak vele játszhatott, a nagyszülőkől mindig elválasztotta valamilyen ürüggyel. Most ezt kell csinálni, majd amazt. Pedig úgy vágytak rá, hogy ölbe vehessék, megszeretgethessék egy kicsit a kicsi lányt!

Nem volt mit tenni, lassan elmaradoztak. Nem volt kedvük hiába menni a fiuk házába, ahonnan csak kinézte őket az a nehéz természetű menyük. Esténként odahaza üldögéltek, a korábban történekről nem szívesen beszéltek. Minek is, ha egyszer nem lehet változtatni a helyzeten? Pedig kedvesen bántak a menyükkel. Gerti néni sok finomságot sütött-főzött neki, még évekkel azután is, hogy már nem volt gyermekágyas. De az a gőgös Cili semmibe vette minden igyekezetüket. Csak akkor enyhült meg, amikor pénzt adtak neki, hogy vegyen valamit magának meg a gyermeknek. Amit ők választanának, az úgyse tetszene neki, tudják ők azt.

No, hát tartott, ameddig tartott a kedvesebb hangnem, aztán úgy elpárolgott, mint eső után a sok víz. Kezdődött előről minden. Az öregeket úgy megszorította, hogy tiszta merő szívfájdalom volt olyankor rájuk nézni. Elballagtak haza karonfogva, hogy még a kutya is behúzta a farkát és elsomfordált a helyére az ólba. A kicsi lány is érezte, hogy valami baj van, de hiába repesett volna a nagyszülei után, az anyja nem engedte. Aztán már ő is csak szomorúan kísérte őket a tekintetével, ahogy kimentek az ajtón, majd eltűntek a kapun át.

Matus bácsi óvatoskodva vezette a feleségét az utcán, a keskeny járdán. Mint mindig, amióta házasok voltak. Nagy szeretetben éltek, ezért sem értették ezt a ridegséget meg a menyük számító tekintetét, amivel majd feldöfte őket.

A fiukat nem akarták megbántani vele, nem említették fel neki, mi bántja őket. De azért azt is konstatálták magukban, hogy a fiuknak valami bánata lehet. Szótlanabb lett, nem mondott el nekik semmit, ami foglalkoztatta vagy bántotta, ahogy azelőtt. Szívesen segített nekik, ha kellett, de az öregek egyre ritkábban kértek tőle, hagyták, hadd különbözzenek csak a fiatalok. Előbb-utóbb majd kiderül, mi nem egyezik köztük. Ha elvette, csak volt rá valami oka, ő tudja, mit szeret benne. Ők majd meglesznek úgy, ahogy eddig: öregesen, csendesen, megbecsülve az élet apró örömeit is.

A baj csak az volt, hogy évek teltek el így. Valami bánat telepedett rá az egész családra, a menyük pedig egyre több durvaságot engedett meg magának velük szemben. A fiuk nem mondott semmit, ők meg nem háborgatták fölösleges kérdésekkel. Otthon se beszéltek már meg, csak ültek egymással szemben és néztek egymás szemébe, hátha ott megtalálják a választ arra a kellemetlen kérdésre. Pedig valamit kellett volna már mondani.

A kislányt nem engedték hozzájuk, pedig sokszor ajánlották, hogy elviszik sétálni, nézelődni a faluban. Vitték volna játszani, szórakozni is, de semmit nem engedett az a rideg menyők.

Még az állattal se volna szabad így bánni, gondolták magukban. Annak is van valami szabadsága, amikor kiengedik, hogy kószáljon egy kicsit. Az emberek is csak néztek rájuk, ha meglátták őket ilyenkor. Akár két kivert kutya, pedig még öregem is délceg termetű volt mind a kettő.

Mit volt mit tenni, elfoglalták magukat a saját portájukon. Tettek-vettek szótlánul, de amikor nem mentek a fiuk háza felé, megint csak megtalálták a szót egymással, még bolondoztak is, ahogy régen szokták.

Gerti néni a macskát vette az ölébe, azzal volt elfoglalva éppen, amikor csendesen nyílt egyszer a kapu. Krisztike volt az, az unokájuk.

No, ez biztosan meglógott otthonról, gondolta Gerti néni, de ideje se volt, hogy felkeljen a kisszékről, mert Krisztike máris ott termett mellette és átölelte a nyakát. Gerti néni boldog nagymama volt, azt se tudta, hogy ölelje, csókolja a kicsit. De rögtön eszébe ötlött, hogy ebből büntetés lesz, ha kiderül.

-Kismadaram! – kiáltott fel, hogy leplezze az aggodalmát. – Kivel jöttél? Apu, anyu hol vannak?

A kislány csak leszegte a fejét.

-Apa dolgozik... Anyánál meg ott van a szomszéd bácsi... Engem kiküldtek az utcára, hogy játszak odakint a gyerekekkel... de én inkább eljöttem. Nem baj?

-Hát hogy volna baj, kismadaram?! – vigasztalta Gerti néni. – Ide mindig eljöhetsz, ha elengednek, vagy ha kedved tartja. De gyere csak, hadd kínáljalak meg valamivel!

Azzal felkelt, a macskát elbocsátotta az öléből, és bevezette a házba Krisztikét. Lett nagy sürgés-forgás a konyhán. Közben Matus bácsi is előkerült. Hátral volt az állatoknál, és nagyon meglepődött, hogy ilyen kedves kis vendégük van.

Krisztike csak majszolta a finomságokat, amikkel a nagymama megkínálta. Gerti néni közben intett a szemével Matus bácsinak, hogy ne faggassa a kislányt. Ő elérte és nem is szólt semmit. Hagyta, hogy a gyermek majszolgassa a süteményt. Láta, hogy valami nem stimmel, de inkább leharapta volna a nyelvét, minthogy megkérdezze.

A kislány egy idő után felkelt az asztaltól és játszani kedett a macskával. Az állat már alig várta, hogy felvegyék. Jó ideje ott sündörgött körülötte, a lábához dörgölőzött, csupa hízelgés és kedveskedés volt. Most aztán jutott neki egy kis simogatás a kis látogatótól is, akiről rögtön megérezte, hogy a családhoz tartozik.

Krisztike egy idő után mégis letette, és a nagyszüleihez fordult:

-Tessék mondani, itt alhatnék máma?

Döbbent csend támadt. Az öregek összenéztek.

-Miért, kislyányom, mi baj van? – kérdezte Gerti néni.

-Nem tudom, de nem szeretnék hazamenni. Olyan jó itt!

-Hát otthon nem nyugodt a családotok? – kérdezte Matus bácsi.

-Nem tudom – vonogatta a vállát Krisztike. – Anyuka biztosan megver, ha megtudja, hogy idejöttem. Ezt már rég megtiltotta nekem, pedig vágytam rá, hogy egyszer én is eljöhessek a nagymamával és a nagypapával, amikor olyan szomorúan mennek ki tőlünk.

-Ezt még meg kell beszélni, kicsikém – felelte Gerti néni elkomolyodva. – Mi mindig szívesen látunk, azt tudnod kell. De a szüleidnek is tudniuk kell, hová lettél, máskülönben aggódni fogak érted.

-De én nem akarok visszamenni! – fakadt sírva Krisztike. – Anyuka nem szeret engem, és azt hiszem, hogy apukát se! Folyton megbüntet és sokat kiabál velem...

A kislányt csak úgy rázta a zokogás.

-No, jó, hát maradj itt éjszakára! – vonta magához Gerti néni a síró gyermeket. – Jobb is lesz, ha ettől megnyugszol.

Zsebkendőt vett elő a köténye zsebéből, azzal szárítgatta a kislány könnyeit.

-No, gyere, mossuk meg az arcodat!

Azzal kézen fogta és odavezette a mosdótálhoz.

A hideg víz érintésétől Krisztike egészen megnyugodott. De azért erősen kapaszkodott a nagyanyja kezébe, nehogy meggondolja magát. Valami nagy biztonságot érzett az ómama erős kezének fogásától, pedig nem is szorította olyan erősen, mint az anyja szokta, ha elcibálja valahonnan, ahol nem szeretné, ha maradna.

Krisztike szétnézett a házban. Itt minden olyan otthonos és kényelmes volt. Igaz, otthon is megvolt mindenük, de az másmilyen volt. Túl szabályos és rideg. Ő ezt még nem tudta megfogalmazni magának, de tökéletesen érezte a különbséget. Neki is volt rózsaszín lányszobája, tele játékkal, a szekrényben sok ruhával, de ez az egyszerű ház, ahol a bútorok is régiesek voltak, valamivel megfogta. Úgy vonzotta ide valami, és ez csak egy érzés maradt, egy nagyon kellemes érzés.

Az édesapja is itt nőtt fel, gondolta magában, ő is biztosan itt érezné jól magát, ahogyan én is. De ő mindig munkában van, és amikor megjön este, már fáradt. Azt mondja, értük dolgozik, az anyukáért és a kislányáért, hogy mindenük meglegyen.

Már szürkült, és Krisztike nem tudta, a nagyszüleinél mi a házi rend. Hogy őt mikor fektetik már le végre, és akkor senki nem viheti el innen. Talán még várni kell kicsit, gondolta magában, és egyre sűrűbbeket pislogott, majd a díványra húzódva elaludt. Mikor Gerti néni észrevette, betakargatta egy jó meleg nagykendővel, és elment, hogy megágyazzon mindannyiuknak.

Krisztike nem tudta, hogy került ágyba, csak azt érezte, hogy kellemes álomszárnyakon lebeg valahová messzire, el innen, de mégis mindig itt maradva.

Nem hallotta az odakintről behallatszó vitát sem.

Az édesapja jött érte, aki meghallotta valamelyik szomszédától, hogy a kislány errefelé tartott, itt látták bejönni a nagyszülők házába. Cili nem mondott neki semmit, csak pufogott magában és szidta a gyereket, hogy elcsavargott, de majd ellátja a baját, ha előkerül! Semmit nem tudott mondani, mikor szökött meg Krisztike. Biztosan átment valamelyik szomszédba a gyerekekkel játszani. Vagy az egyiknél van, vagy a másiknál, mit tudja ő...

Matus bácsi leültette a fiát, és hosszú idő óta először nagyot beszélgettek. Gerti néni megvacsoráztatta a fiát. Csak úgy repesett az örömtől, hogy a Laci gyerek megint itthon van. Igaz, az örömet beárnyékolta valami furcsa érzés, amit előbb igyekezett elhessegetni magától, de mégis csak rájuk telepedett, akár az őszi köd a tájra.

Matus bácsi igyekezett diszkrét lenni. Csak kerülgette a témát, kérdezgette a fiát erről is, arról is, de még mindig nem tért rá a tárgyra. Laci fáradt volt, furcsállta is, hogy az apja így előszedi, amit már régóta nem tett. Egy idő után azért csak fel kellett tenni pár őszinte kérdést, amire illett őszintén válaszolni.

-Mondd csak, fiam, hogy álltok az asszonykáddal? – szegezte neki a kérdést Matus bácsi.

-Ezt hogy érted? – hökkent meg Laci.

-Ahogy kell. Mi bajotok van nektek egymással?

-Semmi, papa, semmi – hártott Laci.

-Ezt magad se gondoldod komolyan – vetette vissza a szót Matus bácsi. – Ahol minden rendben van, ott a fiatalasszony nem pukkadozik folyton, mint a pulyka, a gyerek meg nem szökik el otthonról.

-Ilyen a természete – felelte kissé lehangoltan Laci.

-Hát... ha olyan is volt, amikor elvetted, azóta már kupálódhatott volna valamit – mondta egy kissé fojtott haraggal Matus bácsi. – Azt, hogy velünk így bánik, már csak eltűrtük, nehogy köztetek okozzunk valami feszültséget, de hogy veled is, meg a gyerekekkel is, az nincsen rendjén.

-Hogy tetszik ezt érteni? – kérdezte döbbenetesen Laci.

-Úgy, hogy a gyermek már órák óta itt van, ő meg nem is keresi. Tőle akár el is vihette volna valami rossz szándékú ember, akitől az Isten óvjon meg mindenkit! Te este jársz haza, nem tudhatod, mi folyik odahaza, hát csak azt tudod, amit eljátszik előtted, akár a színházban szokták a színésznék.

-Miért, mit kellene tudnom, apám? – kapta fel a fejét Laci.

-Mit? Amit mindenki tud rajtad kívül, te szerencsétlen! Hát pont nekem kell a szádba rágnom, hogy csinál hülyét belőled?

-Ne tessék ilyet mondani! Cilinek nagy a szája, de a házat és a gyereket rendben tartja. A tanulásban nem sokat tud neki segíteni, mert sose volt egy északombájn, de nem is annyira kell. Krisztike okos, könnyen tanul, csak néha elálmodozik...

-Nem annyira, mint te – vetette oda az anyja, aki már nehezen bírta a fia jámbor naivságát. Inkább nyitnád ki a szemedet, hogy te is meglásd, amit kell!

Laci szedelőzködni kezdett. Meg volt sértve.

Matus bácsi azonban visszahúzta és lenyomta a székre.

-Térj magadhoz, fiam, mielőtt nagyobb lesz a baj!

-De hát miről tetszenek beszélni? – fakadt ki Laci, egyre kétségbeesettebb képet vágva.

-A Cili tilosban jár – szólt most közbe megint az anyja.

-Az nem lehet! – emelte fel a hangját Laci.

-Valaki odajár hozzá, amikor nem vagy otthon – folytatta az apja.

-Ne tessék bántani a feleségemet! – csattant fel Laci.

De akkor már Krisztike ott állt az ajtóban. Földig ért rajta az ing, amit a nagyanyja húzott rá. De még így is csodaszép volt.

-Igenis, oda szokott járni a Fülöp bácsi. Engem meg mindig kiküldenek az utcára játszani. Ma is ez volt már megint. Azért szöktem át a nagypapáékhoz, mert a gyerekek csúfoltak az utcán miatta. Azt énekelték, hogy „Komámasszony kakasa, kakasa, felszállott a palánkra, palánkra...”

Gerti néni gyorsan a kislány szájára tapasztotta a kezét.

-Ne folytasd! Nem szabad ilyeneket énekelni! Ilyet csak a rossz gyerekek tesznek.

Azzal felnyalábolta Krisztikét és vitte vissza a szobájukba.

-Gyere, aludj, kismadaram! Késő van már.

-És apuka nem akar majd erővel hazavinni? -siránkozta Krisztike.

-Nem hiszem. Talán még ő is itt marad éjszakára. Pihenj nyugodtan, kicsikém!

Laci magába roskadtan ült. Haza akart menni, de nem bírt mozdulni. Valami visszahúzta ide, a szülői házba. Csak ült és nem beszélt jó darabig. Sokára szakadt ki belőle az első szó:

-Most mit lehet ilyenkor tenni? Nekem sejtelmem se volt róla!

-Úgy szokott az lenni, édes fiam – dörmögte Matus bácsi. – Mindig az tudja meg utoljára, akit leginkább érint a dolog. Most jobb, ha itthon maradsz te is. Még agyon találod csapni első mérgebben, ha hazamennél. Akkor mi lenne ezzel a szép kis gyermekkel? Téged leültetnének, ez a kismadár meg apátlan-anyátlan kellene felnőjön.

-Nem tudnám én megütni, apám! – hajtotta le a fejét Laci. – Még most is...

-Csak nem azt akarod mondani, hogy még most is szereted?! – ütött a saját szájára Gerti néni. – Még csak az kellene, hogy ebből a kis szegénykémből is olyan riherongyot neveljen, amilyen ő lett, világ csúfjára?! Hát hiszen hallottad, mit mondott a gyermek, hogy már csúfolják is érte az utcabeliek! Akkor azt ott mindenki tudja. Ha eltűrnéd neki, bolondnak tartanának érte. Így még csak együttéreznek veled, hogy így jártál, de akkor... az Isten se mentene meg a legcsúfabb nevektől...

-Milyen anya az, aki nem törődik vele, hová csatangolt el a gyermeke?! – fakadt ki most már Matus bácsi is. Más már kétségbeesve járná végig az egész falut, ez meg csak...

Azzal jókorát legyintett a levegőbe, nagyot fújtatva.

Laci csak fogta a fejét. Igaza van a szüleinek, nagyon is igazuk. Most inkább ő se megy haza, elég volt mára ennyi kemény szó, amiben része volt.

Jobb is volt, hogy a szüleinél maradt.

Mikor reggel mégis hazament, minden tárva-nyitva, a Cili szekrénye kipakolva, neki csak egy cédulát hagyott az asztalon.

ELMENTEM. NE KERESS! ELEGEM VAN BELŐLED MEG A DÍSZES FAMÍLIÁDBÓL.

CILI

Most aztán neki is az a szó szaladt ki a száján, mint az édesanyjának az előző este:

-Kismadaram! Szegény kismadaram!

Azzal a komód tetején álló fényképhez lépett. Sokáig nézte a kislányát. Aztán sietősen megborotválkozott, majd munkába indult.

Csak másnap tudta meg, hogy Cili magával vitte a takarékkönyvet is.

Laci is úgy érezte magát, mint egy kiüresített takarékkönyv.

2023. szeptember 15.

FRIDEL 2014

Elég volt

Lola a körmét festette. Igen elmélyedve foglalatoskodott, mintha ennél fontosabb dolog nem is lenne a világon. Mégse tetszett neki az eredmény.

El kellene menni műkörmöshöz, gondolta magában. Az mégis csak szebben megcsinálja, elvégre az a foglalkozása. Most úgy nézek ki, mint egy szakácsnő, aki egy rakás krumplit pucolt az ebédhez.

Levágta az asztalra a lakkosüveget, ráfújta néhányszor a körmeire, amitől homályossá és egyenetlenné vált a festék a kezén. Aztán várt, hogy kissé megszáradjon rajta a lakk, elrámolta a piperéjét, majd felkelt. Megnézte magát a tükörben.

Nem volt elégedett a látvánnyal. Többet kellene adni magára, gondolta ismét. Még viszonylag fiatal, de ha nem foglalkozik eleget a külsejével, idő előtt elslamposodhat. Minden kolléganője jár kozmetikushoz, műkörmöshöz meg masszázsbba, csak neki kell nélkülöznie ezeket a szolgáltatásokat. Az a bolond Pista nem tűri.

-Nekem ne nézz ki úgy, mint valamelyik szajha egy valóságshowból! – szokta mondogatni. – A természetes kinézet szebb. Nézd meg azt a sok divatmajmot, aki agyonplasztikáztatta magát!

-De hát azok jól néznek ki! – fakadt ki Lola.

-Egyáltalán nem! – mennydörgött rá Pista. – Mind ki van tömve laticellel, botoxszal meg minden lószarral. A szájuk felfúvatva csípős paprikával, a szemükön egy kiló festék, nyugodtan indulhatnak akár melyikük egy kuplerájba, rögtön bevénne őket a madám.

-Nem tudod te, mi a divat – vetette oda Lola. – Tőled minden nő slamosan járhatna, akár odahaza reggel ébredés után, slafrokban meg papucsban, akár a munkahelyén is...

-Még az is jobban nézne ki, mint ez a mesterséges bolondság – vitatkozott tovább Pista. – Mintha szégyellnék magukat, hogy néznek ki természetesen. Elégedetlenek a testükkel. Aztán meg néznéd meg őket öt-tíz év múlva... a pofájuk leszakadva, a mellük elrákosodva, a sok botoxtól megbénulnak az arcizmaik, már mosolyogni se tudnak majd, csak vicsorognak a protézisükkel. Visszacsinálni nem lehet, akár azokat a műtéteket...

Lola mintha most is ezt hallotta volna a Pista szájából, akár tegnap lefekvés előtt. Úgy fel tudják húzni egymást ezekkel a dolgokkal, hogy utána nehéz a kibékülés. Persze azért megbékélnék egymással, egyikük se gondolja túl komolyan, amit mond. De azért mégis... nem volna jobb csinosabbnak lenni, vékonyabbnak, mint a többi nő? A főnökök már csak azokat veszik emberszámba, akik annyit adnak a szépségápolásra, és csak a műkörmös, túsarkú cipős lányokat nézik valamibe. Ma már ez követelmény, de ez a konzervatív Pista nem akar haladni a korrallal.

Igaz, ő se szeretné nyomorgatni a lábát, és ebben az egyben igaza lehet Pistának. Valósággal megnyomorodik azoknak a lányoknak a lába azokban a magas körömcipőkben. Odahaza biztosan nem kívánnak olyan csinosnak látszani, mint a munkában... Azelőtt meg a teletalpú

cipők voltak divatban, amit az öregek csak koturnusznak, a rossz nyelvek meg k...dobogónak csúfoltak. Az se volt kényelmes viselet, abban meg sokaknak kibicsaklott a bokája, fájt a térde. Pista arra is csak azt mondaná, amit máskor, ha divatról esik szó, hogy a sok hígagyú nő minden szart magára kenne meg felvenne, hogy szebbnek látszódjon tőle...

A legutóbb is arról beszélt, hogy valamikor kigúnyolták azokat a nőket, akiknek túl nagy volt a melle. Tehénnek meg tejcsárdának csúfolták és durván sértegették őket, szóval, hogy csak *arra* kellettek a pasiknak... Senki nem akarta feleségül venni őket, legfeljebb valami előnytelen kinézetű alak, aki örült, ha egyáltalán nőt kapott... Most meg hányan plasztikáztatják magukat, hogy épp úgy nézzenek ki, mint azok a régi szerencsétlenek...

Az ajakfeltöltésről azt mondja Pista, hogy az is marhaság. Hogy miért akar mindenki négerszájat csináltatni magának, ő nem is érti. Az olyanokat is gúnyolták régen, szóval, hogy azokat is ordenárának nézték, akiknek egyéb gondolata nem is akad, mint hogy feszt smároljanak meg váltogassák a pasikat, akár a celebek. Tudja a fene... lehet, hogy tényleg fájdalmas az olyan feltöltés? Akkor nem biztos, hogy ő, Lola is ki akarná próbálni. Mert ha egyszer elkezded, utána már nem lehet leállni vele, ha nem akarsz úgy kinézni, mint az öreg amerikai sztárok... Brrrrr!

De ha semmi se jó, ami modern, akkor mit is akar ez a Pista? Hogy úgy nézzen ki, mint egy takarítónő vagy egy gyári munkás? Még jó, hogy azt az arab viseletet nem akarja hordatni vele, ami földig ér, semmije nem látszik ki belőle, a fején fekete kendő csúnyán lenyalva, vagy mint az afgánoknak vagy kiknek, az a földig érő kék ruha, ami a fejüket, az arcukat is eltakarja, csak egy lyukacsos rész van rajta, hogy levegőt azért kapjanak, meg hogy kilássanak és ne bukjanak fel az utcán...

Azok a pasasok biztosan nagyon féltékenyek, töprengett tovább Lola. Azért takargatják a nőket, mert vagy rondák, a lábuk görbe, vagy csak simán féltik őket másoktól, nehogy elszeressék tőlük a kis csajt... Á, marhaság, mondta most már ő is Pista szófordulatát használva. Kit érdekel, mit csinálnak mások? Ha ők így szeretik, hát az ő dolguk. Fő, hogy nekünk marad még választásunk...

Felkelt, a ruhásszekrényhez ment és válogatni kezdett a ruhái között. Most melyiket vegye fel? Mit kellene hordania ilyen szép időben? Már eléggé nyárias az idő... Elő lehet szedni a nagyvirágos blúzokat meg ruhákat, amik olyan jól állnak neki... Vagy mégis inkább valami fehérret, amit kánikulában hordhat, amikor az a legpraktikusabb?

Csörgött a telefon.

Na, ez meg ki lehet?

Pista, persze, hogy ő. Azt mondja, hogy nemsokára itthon lesz és készülődjön, mert mennek a vízpartra. De nehogy nagyon kiöltözzön, mert motorral mennek. Elég lesz a farmer, pólóval meg egy farmerdzseki. És hogy készítsen oda valamit uzsonnára, mert már éhes.

Lola azért előkereste a legcsinosabb fürdőruháját is. Ha a víz nem is elég meleg, azért napozni már lehet.

Aztán a körmére nézett.

Nem is olyan rossz. Na, elég volt az álmodozásból... Ma biztosan nem megy el a múkormöshöz...

2023. szeptember 16.

Görög Rezső: Balaton (rézkarc)

A Kutas állatvilága

Képzletben könnyű ott lenni ismét. Csupán a gyermekkor örökös kódját, a szép emlékek világát kell hívni hozzá.

Nagyvárosi szemmel jelentéktelennek tűnő hely, a mai ember figyelemre se méltatná. De ahogy „az égben lebegők csarnoka” magában foglal minden lényegeset, úgy ezek az emlékek is visszahozzák azt a teljességet, amelyben akkor ott éltünk.

Fontos és hatalmas burok védelmezett bennünket, gyermekeket: a szülők és nagyszülők óvó szeretete, valamint azé a közösségé, amelyhez tartoztunk. Akkor még ép volt és bizonyos értelemben sértetlen. A miénk volt, és nem indult akkora támadás ellene, mint manapság. Volt saját nyelve, amely csak rá volt jellemző, az érdeket pedig nem volt szokás kikezdeni és támadni, mint a magát magasrendűnek képzelő elidegenedett társadalom „krémje” teszi.

A gyerekeket sem gyermekeknek szólították, hanem gyermekiknek. Úgy emlékszem, hogy ez úgy élt tovább, mint a latin vocativus (megszólító mód) túlélője, amelyre csak a lengyel és a szlovák nyelvben találtam pár példát. Elképzelhető, hogy mégis van máshol is, csak én nem hallottam róla. Szóval megszólításkor volt szokás alkalmazni ezt a formát, amely most ismét a fülemben cseng, még hozzá lehangosabban az egyik unokatestvérem szájából. Ha fonetikailag nézem, esetleg a zárt e megfelelője köszönhetett vissza benne, i-vé konvertálva. De ez is csak egy feltételezés vagy félénk tipp.

A Kutast se igen lehetne már megtalálni, legfeljebb régi térképeken. Ott Kutas-patakként szerepelt, habár én úgy emlékszem, hogy a Papa a Körös egyik holtágaként emlegette. Úgy is viselkedett. Egy patakról kristálytisza víz, vidám csobogás, keskeny, köves part és meder jut az ember eszébe. A Kutas viszont széles volt, sekély vízű és az alján rengeteg iszap rakódott le. Már nem hozott magával köveket, mert ahonnan eredt, valahonnan Nagyváradon túl, volt elég ideje, hogy finom porrá, majd iszappá dolgozza fel a medrében őket. Aztán lerakta Biharkeresztes határában, hogy aki átkelt rajta, valóságos sáracsizmával a lábán jött ki belőle.

A nevét is ennek köszönhetette. A sok lerakott iszap agyaggá állt össze egyes helyeken, ez szolgáltatta az alapanyagot a vályogkészítéshez. Ahol kitermelték belőle, ott mélyebb lett a víz, és oda valóban csak az „agyagbányászok” merészkedtek el, akik ismerték a „kutak”, azaz a gödrök helyét, ahol a jófajta agyagot lehetett kinyerni. Ezek miatt a kutak miatt lett Kutas a neve, és ez az egyszerű magyarázat a névadásra és használatra.

Nagyszüleim házától nem messze egy nagyobb kanyar után fordult be, hogy aztán másfelé folytassa lassú, hömpölygő mozgását a falu határán túlra. Kicsit távolabb egy kőhid állt rajta, azon átkelve tágasabb tér, ahol időnként állatvásárokat rendeztek. Erős kellett, hogy legyen, el kellett bírnia egész csordákat és csürhéket, amelyek valósággal vágtáztak hazafelé, ha eljött az este. Minden állat tudta, hová kell bekanyarodnia, a pásztoroknak semmi dolga nem volt ezzel. Csak elindították őket a legelőről, a többit mind tudták a jószágok. Még az ostort se igen kellett használniuk, legfeljebb kurjongattak, ha valamelyik állat vadabb tempóval

akart közlekedni. A tehenekkel együtt érkeztek a kecskék, amelyek még az egész napi legelés után is mohón estek neki a kertek végében lehajló akácfák és bokrok édeskés leveleinek.

A parttól távolabb építkeztek az emberek. Talán mert régebben ki is önthetett a „patak”. A földút mindenestre alacsonyabban volt, mint a járda. Talán a rajta felhalmozódott sarat és port is a Kutas halmozta fel egykor. Nyáron, amikor nagy volt a meleg és a szárazság, aztán a szél utaztatta tovább a fölösleget, ami régen komoly egészségi gondokat okozhatott az erre érzékenyeknek.

Ez a széles térség volt a „gyermekik” kedvenc játszóhelye. A kocsiúton átkelve füves helyet találtunk, ahová le is lehetett telepedni, de csak óvatosan. Rengeteg szúrós tövis termett ugyanis a sok szép virág között. Ha bele akartunk gázolni a vízbe, akkor is kerülgetni kellett őket, majd a partról egy meredek ereszkedőn lehetett lejutni a jó iszaposba, ahol egymás kezét fogva gyalogoltunk át a túlpartra. Nem mindig persze, de szívesen megtettük azt a kis utat, hogy valami változatosság legyen a délutáni egyhangúságban.

A tövis mellett élő virágok nevét Nagymamámtól tanultam meg sorra. Talán neki köszönhetem későbbi érdeklődésemet a gyógyfüvek iránt. Ennek felnőttkoromban vettem sok hasznát. Katáng, cickafark, bükköny, kerep, papsajt virított főként, meg egy apró virágú, jelentéktelen kinézetű gyomnövény, amelyről Nagymama azt mondta, nem szabad megfogni, mert szemölcs nő a kezünkre tőle.

Akác bőven termett arrafelé, habár a kecskék megdézsmálták. Azért jól összefértek ők egymással, mert a természetben már csak így van, ha békében hagyják. Főként az Aradi utca mögötti földúton volt sok, amelyet az élelmes jószágok szívesen látogattak, amíg rájuk nem szólt a csordás. Nem mintha nagy kár lett volna a levelekért, hajtásokért, hanem mert nem maradhattak le a menettől. A rájuk bízott állatokat rendre haza kellett hajtani, nem volt csatangolás.

Valamikor fűzfák is állhattak a vízparton, de az én gyermekkorom idején már csak az utca neve őrizte az emléküket: Fűzes utca. Hogy mitől tűntek el, csak egy tipp van rá: a kosárfonók túlhasználták őket. Egyébként kellemes árnyat adhattak nyáron, amikor tartós volt a száraz meleg. Mit is szépítsük: forróság.

A vízben való mászkálástól azért is intettek bennünket, mert jóval távolabb, de gyakran dagonyáztak a disznók, már amikor arrafelé legeltették őket. Betartottuk a szabályokat, és valóban csak ott keltünk át a vízen, ahol szabad volt. Nem is volt sok választás, mert a víz jelentős részén rengeteg liba és kacska halászott, szedegetett, bár nem tudtuk, mit. Feltehetőleg békákat vagy békaporontyokat, amiket dúsan megtermett ez a holtág. Akadhatott hal is benne, de sose láttuk.

A libák néha megijedtek valamitől, vagy csak röpgyakorlatot akartak tartani, már a maguk módján, szóval mélyrepülésben közlekedtek, mivel a repüléshez túl nehéz volt az egyébként kukoricával, korpával hizlalt testük. Gyönyörű látvány volt a sok fehér házimadár, amikor valóságos felhőként szálltak a víz fölött. A kacsák keverékek lehettek, mert sok volt köztük a vadkacsához hasonló, barnás tollú egyed. A legtöbbjük azoknak is fehér volt.

A száraz gyepen elég sok tücsök is „termett”. Nyári estéken három jellegzetes hang jellemezte a környéket: a tücsökciripelés, békakuruttyolás és a Papám által ültetett rezgőnyárfák leveleinek finom susogása. Kinti vacsorák asztalizenéjét szolgáltatták ezek a kedves lények, amelyek másoknak talán semmit nem jelentenek, de emlékeink közül mégis előbukkannak, hogy megidézzenek egy pár évtizedes miliőt.

Nemcsak a háziállatok serege volt népes, hanem a háborút követő évek emberi regenerációjára is vallanak az egykori fényképek. Sokan voltunk unokatestvérek, másodunokatestvérek, szomszéd gyerekek, de osztálytársak is. Meghökkenve nézem a régi osztályképeket. Az akkori osztályok igen népesek voltak. Másodikos koromban 26 fiút és 28 lányt számolok meg az osztályunkban. Nem is értem, hogy fértünk el annyian egy osztályteremben. De a fénykép nem hazudik. Pár névre még emlékszem is közülük. A legjobb tanulók és a legizgágább fiúk közül, nem érdekes?

Ha nem is mindenki, de sokszor egész gyermekesereg játszott a fent leírt helyen. Az iskola színvonala, a nagy létszámok ellenére jó volt. Sokan tanultunk tovább. Lett közülünk orvos, mérnök, patikus, képzőművész, író, tanár, de még pénzügyminiszter is. Jó érzéssel gondolok vissza rá, hogy a kis lélekszámú községben előbb három iskolában folyt a tanítás, majd egy újabb, modernebb is került hozzá. Harmadikos koromban már oda jártam. Később gimnáziumot is kapott az akkorra kisvárossá növekedett falucska, és olvasom, hogy ennek diákjai mindig jól szerepelnek országos versenyeken.

Az egykor jelentősebb település kulturálisan és vallási szempontból is Nagyváradhoz kötődött. A Bocskai-viselet Édesanyám nemzedékének még természetes módon tartozott a ruhatárához. Tizenéves koromban én is varrattam magamnak hasonló zsinóros kosztümöt, ami akkoriban viszont már feltűnést keltett. Nekünk a sötétkék jelentette az ünneplő ruhákat, ma már kiszorította a fekete divatja, ami nekünk kizárólag gyász esetén vagy színházi ruhák formájában volt természetes. Nem kellemes, nem praktikus, porfogó és mára már kifejezetten elcsépelte. Nem fejez ki semmit, hiszen akárki hordhatja, és túlhasználata megfosztotta minden eleganciájától és megkülönböztetett szerepétől.

A falu többségében református volt akkoriban, és most is, úgy tudom. A hajdúk részt vettek Bocskai fejedelem hadjárataiban, a református templom Árpád-kori elemeket tartalmaz. A reformáció korában lett a reformátusoké, de később épült másik katolikus templom, amelynek védőszentje Szent László, így kötődik össze a biharkeresztesi és a nagyvárad kultikus hagyomány. Volt a falunak zsidó imaháza is, később baptista imaház épült, jelenleg is jelentős annak a gyülekezete, illetve karitatív tevékenysége.

No, de az állatvilágról akartam eredetileg szólni. Sok különlegesség nem akadt. A teheneken, szarvasmarhákon kívül lovakat is tartottak, meg hát mindenki, már a vágási tilalmi időszak után, a Rákosi-örület elmúltával a saját részére disznót, s főként baromfiféléket. A tyúkokon kívül pulykákat és gyöngytyúkot, de ezek kevésbé voltak népszerűek. Talán mert sokat hangoskodtak.

A vásottabb fiúk időnként kegyetlen játékokat űztek a kecskebékákkal és a denevérekkel, amitől én undorodva fordultam el. Nem is írok erről, mert mindig megvettem a szadista embereket. Akadt még itt-ott sikló, talán ez riogatta a libákat, kacsákat, de a legkedvesebb

kerti élmény az volt, amikor Papám előhozott nekünk az egyik fáról egy gyönyörű zöld levelibékát, amit aztán gyöngéden vissza is helyezett az ágra.

Minden kert aljában mély vizesárok húzódott. Nekünk legalább is mélynek tűnt. A főlöleges talajvíz összegyűjtésére és elvezetésére szolgált. Talán az is a Kutas hőskorából származó szokás volt, amikor a magas folyóvízszint egyúttal megemelte a talajvízszintet is a kertekben. Igen praktikus volt, egyetlen kertben se volt talajvíz gond.

Nagyszüleim házának természetes vendégei voltak a gólyák és a fecskék. Ahol állatokat tartanak, ott megterem a légy, a fecskék tápláléka, a Kutas pedig megtermette nekik a hatalmas szúnyograjokat, meg a békákat a gólyacsalád számára. Lepkék, nem túl színesek, legfeljebb a fecskefarkú pillangó vagy az éjszakai lepkék, molyok jelensége tartozott még a Kutas vadvilágához, vagy még inkább a háziállatok seregéhez?

Az istálló tetején természetes kövirózsabokor. A cseréptetőn jól érezte magát a szárazságkedvelő pozsgás növény. Házi patikaszer volt ez is fültőmirigygyulladásra. Az istállóban már csak két tehénke maradt, pedig valaha többen voltak, lovak is álltak ott bekötve.

Kutyák, macskák minden háznál akadtak. Kellettek is, mert ahol terményeket tároltak, ott megjelentek az egerek is. A cirmosok meg ellátták a bajukat.

A háziállatok valóságos családtagnak számítottak. Mikor elpusztultak, eltemettük és meggyászoltuk őket. Mikor megkérdezték bennünket, hogy hívják őket, a családnevünkkel együtt neveztük meg állatainkat. Hasonlóképpen a játékmackóinkat, amelyekről el se tudtuk képzelni, miért ne hívnák ugyanúgy őket, mint bennünket, gyerekeket.

A Kutason túl, ahol jókora legelő terület el, meg lehetett csodálni a napfelkeltét, annak minden aranyos és pirosas meg rózsás színárnyalatával. Egészen más élmény a nagy síkság fölött megszülető napszekér felfelé haladása az égen, mint a hegyek között, ahol rejtőzködik kicsit és előbb csak dereng, szürkül, majd virrad. Tiszta időben lehetett látni a nagyváradi hegyek kékes körvonalait is. Többnyire azonban főként a legelő és a rajta lévő állatok csapatai nyújtották a látványosságot a gyermekszemnek. Távolságban állt egy gémeskút is, ami a nyári hőségben fontos kelléke volt az állattartásnak. Volt még egy pásztorkunyhó, vagy efféle egyszerű építmény, de az is jó messze volt, odáig nem merészkedhettünk. Emlékszem még egy nagyobbacska dombra vagy halomra is, aminek különösebb funkciója nem látszott, talán arra szolgált, hogy messzebbre el lehessen látni, ha valamelyik állat vagy állatcsoport elcsatangolt. Még az is lehet, hogy kunhalom volt.

A sok liba után sok elhullajtott toll hevert a fűben. Lehetett gyűjteni akár csokorra való is belőle a szokásos gyermekjátékhoz, a sárgolyódobáláshoz. Egy kisebb agyagdarabot kerekre sodortunk a markunkban gombóccá, abba szúrtunk egy libatollat, és lehetett versenyezni, ki tudja messzebbre elhajítani a víz fölött. Máskor csak göröngyöket hajigáltunk vagy ugrattuk a víz fölött. Ezt kacszásnak hívták, köves környezetben ezt lapos kavicsokkal játsszák a gyerekek. A göröngyöket is göröngynek hívták, a hajigálást meg görölásnak.

A kertben sárgarigó fészkel, de más madarak is rejtegették a gyermekek előtt a fiókáikat s a tojásaikat. A kertészkedés szinte teljes mértékben biokertészet volt. Papám csak rézgálicot

használt a szőlő permetezéséhez. Szőlő kevés volt a kertben, mert volt saját szőlőskertje szinte mindenkinek, aki gazdálkodott. A kert árnyas, kellemes tartózkodási hely volt, ahol nagy melegben meg lehetett húzódni a tűző napsugarak elől. Este aztán megint szólt a békakoncert és a tücsökzene, még visszagondolni rá is megnyugtató érzés.

Aztán évtizedekig nem jártam ott, miután a nagyszüleim átlényegültek egy másik dimenzióba. A visszatérés se volt túl kellemes. Már mások laktak ott, a Kutas pedig teljesen eltűnt. Elmocsarasodott. Akkora nádas termett a helyén, hogy többé át se lehetett látni a túlpartra. A széles horizont megszűnt megnyílni az érdeklődő tekintetek előtt, Nagyváradra se lehetett már átlátni, senki és semmi nem volt ismerős, csak a keskeny járda maradt változatlan. Inkább csalódást okozott, mint újabb élményt. Megváltozott a növény- és állatvilág, bár abban biztos vagyok, hogy a sűrű nádasban továbbra is megtermett a rengeteg szűnyog, távolabb pedig a kecskebéka.

Egy régi történet akkor kissé olyanná lett, akár egy összetört tükör.

De most, hogy visszaemlékszem rá, mégis úgy állt össze újra, akár a fordított filmfelvételeken az eredeti kép.

Szép, nosztalgikus érzés, mely pár pillanatra megérinti az ember lelkét.

A szülők, testvérek, nagyszülők és az egész népes társaság, amely ott, akkor rendszeresen összejött, most ismét találkozott egy leírás erejéig. Vagy talán máskor is, újra, nem tudhatom. A szeretet nem hal meg, sőt erősebbé, intenzívebbé válik, ha felidézzük szeretteink emlékét.

Nem úgy, mint az Omega Az égben lebegők csarnoka c. dalában. Annak képi anyaga klipek sorozata. A zene, az igen, az felidéz valamit, talán még az elgurult követ is megtaláljuk, akár abban a régi slágerben...

2023. szeptember 17-18.

Az Aradi utcai nyomóskút

Mindenki a kútnál találkozott össze. Véletlenül vagy szándékosan, előre megbeszélte találkákön, arról legfeljebb az öreg nyomóskút tudna mesélni. De neki nem az volt a dolga, hanem hogy megitassa a szomjazókat és hűsítse őket kisé, amikor a nagy melegben kitikkadtak.

Csak állt ott, az Aradi utca sarkán egykedvű nyugalommal, és nem beszélte ki a titkokat.

Pedig voltak szép számmal, azt még letagadni se lehetne.

Volt úgy, hogy egy nyalka legény szemet vetett valamelyik leányra, és addig leste, figyelte, amíg a nyomába nem szegődhetett. Ha a leány eléggé óvatos volt, csak megfigyelte, mennyire megbízható vagy rendes a kérőnek, vagy csak udvarlónak jelentkező, és ha esze volt, megbízhatatlan, csalfa legénnyel nem állott szóba.

A kút is tudta ezt, és közömbösen tudomásul vett mindent. Jót is, rosszat is, mert neki más volt a dolga, és ő erről soha nem feledkezett meg. Ebben is más volt, mint a többi kút, amelyek langyos ártézi vizet adtak. Az öreg nyomóskúté viszont hideg és vasízű volt, amit nem mindenki szeretett. Csak egy kisleány volt, akinek ez volt a kedvenc vize. Ha lehetett, ebből kért, és ha arra járt, hát mindig ivott belőle.

Vékonyka, cingár kislány volt, sokat betegeskedett, s talán azért kívánta azt a vasas vizet, mert vérszegény volt, ami vashiánnyal járt együtt.

Nagymama kedvence volt, sok dédelgetést igényelt. Ő maga is kedves természetű volt, habár igen komoly tekintetű. Félre is értették ezt, mert barátságtalannak vélték, akik nem ismerték. Valami ösztönös óvatosság és távolságtartás volt benne, az emberek meg jobban szeretik azt, aki folyton mosolyog, tréfálkozik és könnyen kapható a barátságra.

Erzsike nem ilyen volt. Ő előbb alaposan megfigyelte, aki a közelébe került, és csak hosszas figyelés és sok próbatétel után lehetett valaki a barátja vagy barátnője. Nem is csalódott annyit, mint a testvérkéje, a napsugár tekintetű Évi, aki mindenkivel haver volt, mégse akadt egy igaz barátja a sok között. A közvetlenségét ugyanis komolytalanságnak hitték, és úgy gondolták, nem állhatatos semmiben, szóval, ha könnyen szerzett, aztán könnyen is veszített barátokat. Egy idő után sorra becsapták. De erre jóval később került sor, amikor már mindketten felnőttek és rég elkerültek az öreg nyomóskút meg a Nagymama közeléből.

Az öreg kút magányosnak is érezte magát olykor, ha nem látta a kedvenc látogatóit.

Csak állt nagy magányosan, és legfeljebb egy-egy kutya vagy macska lefetyelte fel az alatta tócsában megállott vizet. De neki az is élmény volt. Látta az elégedett pofácskákat vagy nagy, bozontos fejeket, amint tovaügettek, miután kiszolgálták magukat a vasízú vízből. Nekik soha nem jutott eszükbe, hogy amint a szigorú doktor bácsi mondta, nem egészséges, csak szomjukat oltották, s talán gondolatban meg is köszönték. Az állatok is kifejezik a hálájukat egy-egy odadörgölözéssel, farkcsóválással, vidám vakkantással. De nem mindegyik. Van, amelyik csak tovavágtázik, talán mert már hívják is őket odahaza, hogy hová csatangoltál el, te bűdös kutya, vagy efféle mogorva megjegyzéssel.

Volt úgy is, hogy többen összegyűltek a kút körül, sorban álltak a vízért, és közben jóízűen beszélgettek. Olyankor sok érdekes dolgot meg lehetett tudni a falubeliokról, kivel mi történt, hol érkezett új jövevény a családba, máshol meg valamelyik öreg eltávozott az élők sorából. Ezt aztán megvitatták, hol szépen, hol indiszkréten, máskor egészen vidáman. Már mint a kellemes eseményeket, amiken hosszasan lehetett témázn.

A mi kút barátunk, ahogy mások szomját oltotta, ő meg csak úgy itta magába a sok szót. Még akkor is, ha csak fecsegés volt a lényeg, olykor pletyka is, ha valamelyik fiatal helytelenkedett vagy a tilosban járt. Miután sokáig szolgált az embereket, ő is felvett pár gyarló emberi tulajdonságot. Nem tudni, miért, de alkalmazkodott az emberi társasághoz és látogatói jó vagy rossz szokásaihoz.

Azért szerette ő Erzsikét és Évikét is, akik még le is fröcskölték egymást játékból. Néha akkora tócsa keletkezett a környékén, hogy akár egy csapat kacsát vagy libát is ellátott volna, ha a jószágok éppen arra jártak volna. De azok nem jártak a kútra, csak a kacsausztatóra, ami távolabb esett a mi nyomóskút barátunktól. Nem látták egymást, nem is tudhattak egymás létezéséről. Legfeljebb, ha az emberek beszéltek volna róla, de nem tették.

Egy szép napon ismeretlen ember érkezett az Aradi utcába. Nagy, magas, szomorú ember volt. Ő is megállott a kútnál, és a tenyerét a nyomás hatására hirtelen kizúduló vízszög alá tartotta. Éppúgy, mint a gyerekek szokták.

A kút nem tudta hová tenni ezt az embert. Volt benne valami ismerős, de ő ezt a nagy kemény vasfejjel nem értette. Csak ontotta neki a vizet, és már-már megsajnálta, annyit

ivott szegény. Biztosan nagyon messziről jött, és régóta nem olthatta a szomját, mert valósággal telhetetlenül hörpölte be a jéghideg vizet. A gyerekeknek is szokták mondani, hogy ne olyan mohón, mert megfájdul a torkotok, de ő nem szólhatott rá az emberre, aki olyan kiszolgáltatottnak látszott a nagy bánatával.

Aztán kisvártatva elment, de nem fordult be semerre, csak ment végig egyenesen az Aradi utcán. Később visszafelé tartott, de már nem állt meg a kút mellett. Rá se nézett, csak ment nagy elgondolkozva végig az úton. Kerékpáros jött vele szemben, az is a járdán. Valamelyiküknek ki kellett térni, de az csak ez a nagy, szomorú ember lehetett, mert a járda másik oldalán igen mély árok húzódott. A biciklis is csak azért hajtott fel a járdára, mert azon keresztül akart bekanyarodni a szomszéd utcába.

Az idegen ember félrehúzódott, a kerékpáros meg ráköszönt:

-Adjon Isten!

-Fogadj Isten! – felelte az idegen, és alaposan megnézte magának a kerékpárost.

Ahogy elhaladt mellette, felkiáltott:

-Te vagy az, Jani?

A megszólított kerékpáros hirtelen lezállt a járművéről és visszafordult. Csodálkozva és kissé idegenkedve nézett a jövevényre.

-Honnan ismerjük egymást?

-Csak innen, az utcából – felelte kissé elfogódottan az ismeretlen férfi. – Most jöttem haza a fogságból. Csak hazalátogattam, hogy megtudjam, ki maradt meg a családomból, meg...

Fejét lehajtva elég szomorú látványt nyújtott.

A másik, kerékpáros most már érdeklődve nézte. Az arcát fürkészte. Végül kibökte:

-Mondd már meg, ki vagy! Nem ismerlek fel.

-Kenéz Vince a nevem. Tényleg nem lehet rám ismerni? Annyira megváltoztam, megöregedtem?

-Hát most, hogy mondod, már megismerlek. De az öltözeted annyira más, és elég fáradtnak, kimerültnek látszol. Nem találtál otthon senkit?

-Nem. Csak a szomszédban a Pirikét. Tudod...

Ismét nagy szomorúságot tükrözött az arca. A régi ismerős együttérzően figyelte.

-Igen, tudom, hogy néki udvaroltál. De mindenki azt hitte, hogy odavesztél a háborúban, és ő férjhez ment. Két gyermeke van.

-Igen, mondta. Bár ne mondta volna! Azért törekedtem úgy haza, hogy elvegyem, ha még megvárt volna. De így már...

-Aztán hova igyekszel olyan sietősen? Gyere át hozzánk, aztán majd hazajönnek a tieid is, Vince. Mesélhetnél egy kicsit, milyen volt odaát, abban a nagy ismeretlenségben.

-Nem akarok én zavarni. Majd átmegek máskor. Már, ha itt maradok a faluban.

-Hát azért nem kell úgy nekikeseredni. Sok életet széjjeltépett a háború. Sokan nem is tudtak egymásról semmit, csak később derült ki, mi van egyikkel vagy a másikkal. Gyere, no, ne lézengj itt ilyen elhagyatottan az utcán! Jobb lesz nálunk. Anyám még meg is vendégel, ha megtudja, hogy megkerültél.

Némi szabódás után csak ráállt Kenéz Vince, hogy ellátogasson a szomszéd utcába. Nem volt ugyan maradása soká, mert indulni akart haza. A lelkét is nyomta az a nagy bánat meg a fogság minden emléke, hát visszafordult az Aradi utcába.

A kútnál belebotlott a régi szerelmébe.

Pirike két kannával jött a kútra, ahogy régen is szokta. Vince megállt és segített neki tartani a kannákat. Aztán együtt indultak visszafelé, a Vincéék szomszédjába, ahol Pirike lakott.

-Ne haragudj, Vince, hogy így esett – kezdte a beszédet Pirike. – Mindenki azt mondta, hogy eltűntél, meghaltál, szóval, hogy ne várjalak.

-Értem én, és nem haragszom – felelte Vince. – Csak azt reméltem, hogy a szíved megsűgja, hátha mégis érdemes várnod. Meg is öregedtem. A fogságban minden év duplán számít, úgy mondják...

-Majd összeszeded magad, ne búsulj! Nem öreg vagy, csak fáradt. Az meg mindenki lehet.

Az öreg nyomóskút csak nézett utánuk, ahogy távolodtak beszélgetve, ahogy régen is, mikor még sokat időztek mellette vagy a közelében. Egyszerre ujjongás és szomorú felismerés volt benne, az ő öreg vaslelkében.

Szerette ezt a két embert, azoknak fiataalkori mását.

Akkor is úgy segített Pirikének ez a szép szál legény. Mindig ő vitte helyette hazáig a vizet.

A kút meg csak bámult utánuk.

Emlékek, régi szép idők, gondolta az öreg vasagyával.

Vagy csak úgy tűnt, hogy ő is nagyon töpreng valamin.

Azt szerette volna, ha ezután is idejárnak ezek ketten. Mint mindig is, azelőtt...

2023. szeptember 18.

Manyi néni hagyatéka

Manyi néni már régóta özvegy volt. Az ura, miután megjött a háborúból, megbetegedett. Azelőtt nagy, derék ember volt, de utána már csak sorvadt, meghajlott, akár a görbebot.

Mindketten látták, hogy valami nincs rendben, de a makacs ember csak nem akart doktorhoz menni. Nincsen néki baja, csak hát a háború, az a förtelmes, az teszi az emberrel, hogy megszomorodik, magyarázta a feleségének, aki csak ösztönözte volna, hogy vizsgálta meg magát. Nem használt a szép szó, de a szidás, pörlekedés sem.

A fiuk elesett Erdélyben, nem volt, aki tovább vigye a családi nevet. A lányok férjhez ment és a kis családjával Pesten próbáltak szerencsét. Szóval megszűnt az addig örökös gyerekzsivaj, futkosás, kacagás, ami egy kis napfényt hozhat az öregek életébe. Feri bácsi mind csak a fia után búsult, hogy miért nem ő maradt ott a csatamezőn a fia helyett, kesergett sokszor.

A sok bánat meg az átéltek egyre csak sorvasztották az életét. Egy napon már nem lehetett tovább halogatni a dolgot, erős fájdalmai jelentkeztek, csak ki kellett vizsgáltatni magát. Manyi néni sopánkodott, hogy miért is hanyagolta úgy el magát ez az ember, de akkor már valóban késő volt. Előbb csak elténfergett Feri bácsi az udvaron is, de aztán ágynak esett. Járt hozzá doktor is, nővér is, de a sok fájdalom után megadta magát a sorsának a jó öreg.

Manyi néni magára maradt a házban. Egyszerű építmény volt, de jó beosztású, és mivel a falu központjában volt, hamar akadt rá jelentkező albérlőnek. Mielőtt a lányáék elköltöztek tőlük, külön lakrészt alakítottak ki nekik. Két kis szoba meg egy tágasabb konyha, amit régebben Manyi néniék használtak, és még egy fürdőszobát is le tudtak választani belőle. Manyi néninek maradt az utcafronti nagy szoba és egy kisebb. Ő a nyárikonyhát használta főzésre meg egy kis tereferére, ha látogatója akadt. Az is nagy volt, tavasszal a kotlóst is ott tartotta a kiscsirkékkel, amíg meg nem erősödtek. Kis kényelmetlenséggel járt, hogy külön kellett hátra járni, amikor főzött, különösen télen, de ő nem bánta, csak hogy nem kellett egyedül laknia a nagy portán.

Aztán, hogy a rendelő is ott működött az udvarban, volt társaság, lehetett beszélgetni a várakozókkal, akik szívesen váltottak pár szót Manyi nénivel. Később, amikor az orvosi rendelő már egy új épületben kapott helyet, az asszisztensnő vette ki a kis lakást Manyi nénitől. Közel lakhatott a munkahelyéhez, a főbérlet is ismerte, jó barátságban éltek.

Manyi néni szép asszony volt, még az öregség sem tudta kikezdeni a külsejét. Talán mert jó természete volt, igyekezett kijönni másokkal, és amit ma sokan eltanulhatnának tőle: könnyen jött az arcára a mosoly. Felderült az arca, különösen a gyermekeket szerette. Azokra csak úgy sugárzott az arca, a szeme is tudott nevetni.

A sok szóbeszédet ugyan meghallgatta, aztán elmesélte, továbbadta a nővéreinek meg az unokahúgainak, akik meg őt hallgatták meg türelemmel, mert tudták, hogy nem rossz szándékkal mondja, csak szükségét érzi, hogy valakivel megbeszélje a napi híreket. De amikor már túl hosszúra nyújtotta a szót és a falubeli asszonyok rosszmájú pletykáinak anyaga is beleszövődött a beszédébe, a sógora intette rendre, olykor cifra káromkodások kíséretében.

Manyi néni akkor felpattant, mint akit a darázs csípett meg, pedig csak a különben jámbor természetű sógor tisztelte meg pár keresetlen szóval. Fogta a kandlit, amit magával vitt, mert utána még a kútra is készült menni, és haragos tekintetet vetve a sógorára csak ennyit szólt:

-Na, én többet nem is jövök hozzátok!

Azzal elviharzott.

Másnap este megint ott volt, és nem volt köztük harag. Őket úgy nevelték, hogy nem múlhat el a nap az ő haragjukkal, hát az esti imádságba belefoglalták az egész család nevét és szép csendben megbocsátottak egymásnak.

A sógor is tudta ezt, és nem is haragudott ő Manyi nénire, csak a sok szócséplést nem állhatta. Az este már a békességről szól, a napi munka, a töredelmek után jár annyi az embernek.

Manyi néni életébe az unokák látogatásai hoztak napfényt. Különösen a kislányt, a cserfes Loncikát szerette nagyon. Ha ő csicsergett, Manyi néni is kevesebb pletykával, szóbeszéddel foglalkozott, mert olyankor süttött-főzött, sürgött a család körül. Aztán megint csend lett, és kezdődött előlről minden. A vizitre várók, a hírek meg a mindennapi látogatások a testvéreinek. Őket sorra látogatta, elbeszélgetett velük, tudakolta, hogy vannak a gyerekek, az unokák, aztán ment a következőhöz.

Aztán ennek a világnak is vége lett. A testvérek sorra elmentek egymás után. Előbb ugyan betegeskedtek egy sort, de az élet rendjén nem vitatkoztak, hanem amikor eljött az idejük, mind megadták magukat a sorsuknak.

Manyi nénit sokan látogatták, amikor már kezdett készülődni odaátra. Talán faggatták is, vagy kértek valamit a neki nyújtott szolgáltatásokért, nem tudni, de a temetés után többen is igényt tartottak az örökségére. Lehet, hogy kiszolgáltatott állapotában többeknek is odaígérte a házat, még az albérlőjének is, akit aztán az egyik vérmesebb rokon kipenderített a bérleményéből.

Hosszasan perlekedtek, marakodtak a házacsán, aminek egyre romlott az állaga, mivel üresen állt, de végül csak eldőlt valahogy a vita, és valamelyikük megkaparintotta magának. De a sok veszekedés nyomán már annyira elmérgeződött a viszonyuk egymáshoz, hogy szóba sem álltak, nem is köszöntek egymásnak.

Nem maradt más, csak az emlék, amit kár volt úgy megmérgezni, hogy még a családtagok is ellenségekké váltak. Öregségükre nem volt, aki rájuk nyissa az ajtót.

Manyi néni igazi örökségével egyikük se törődött. Egy gyönyörű nagy Bibliája volt, amit ragyogó metszetek díszítettek. Igen régi kiadású, értékes darab. Ott hányódott, mert a gyűlölködő ember nem a vallásos hagyatékkal foglalkozik; a legrosszabb tanácsadó, a harag vezeti a lépéseit. De még a tekintetét is elvonja attól, amire oda kellene figyelnie.

A lánya és az unokái kimaradtak ebből a patáliából. Nagy lakásuk volt Pesten, a ház értéke jelképesnek számított az ő anyagi helyzetükhöz képest. Mikor meghallották, hogy a rokonok

veszekszenek rajta, egyszer hazalátogattak és megpróbálták összebékíteni őket, de nem jártak sikerrel. Még rájuk is megharagudtak, jobbnak látták, ha visszamennek.

Loncikának, az unokának akadt meg a szeme a szép Biblián. Magához vette és elvitte, az egyetlen emléket a Nagymamától. Sokat lapozgatták együtt, és a Nagymama mesélt bibliai történeteket, mikor ő még kicsi volt.

Aztán rá is nehezebb idők jöttek. Egy napon kénytelen volt megválni a Nagymama hagyatékától. Antikváriusnak adta el. Mikor az meglátta, igyekezett leplezni a meglepetését. Egy antik Biblia! Mennyit kér érte, kérdezte. Lonci mondott egy összeget, ami igen messze volt a szent könyv valódi értékétől.

Az árus szó nélkül leperkálta az összeget, Lonci pedig zavartan távozott. Jól jött a pénz, amiről nem is remélte, hogy valóban annyi lesz.

Az antikváriusnak hamarosan vevője érkezett. Még át se tudta nézni az új szerzeményt, a vendégnek épp azon akadt meg a szeme. Igazi műértő volt, jólöltözött, elegáns úr. Rákérdezett és rögtön kézbe is vette a Bibliát. Az antikvárius helytel kínálta. Műveltebb, ráérő vendégeknek tartogatott egy karosszéket az üzlet mélyében, egy sarokban.

Az úr leült és gondosan átnézte a Bibliát. Láthatóan érdekelték a benne levő metszetek, amelyek németalföldi munkának látszottak. Egy idő után felkelt és rákérdezett az árára. Az antikvárius ötször annyit kért tőle, mint amennyit az imént fizetett ki a fáradt és szomorú arcú nőnek, aki idehozta. Az úr az öltönye zsebébe nyúlt és szó nélkül fizetett. A hóna alá csapta a nagy könyvet és lassan kísétált a homályban úszó üzletből.

Ő is közömbös arcot vágott. Pedig madarat lehetett volna fogatni vele.

A boltos bizonyára nem nézte meg a kiadás évszámát benne. XVII. századi kiadvány! Vajon kinek kellett olyan sürgősen a pénz, hogy eladta ezt az értékes darabot?

A metszetek valóban németalföldi mester remekei.

Az úr, miután hazavitte a Bibliát, leült vele és alaposabban átnézte. A-tól zetig, ahogy mondani szokás. Csak a végéhez érve esett ki belőle valami. Manyi néni fiatalkori fényképe volt. A hátán dátum, rövid feljegyzés. A Bibliában sorra a család tagjainak születési és elhalálozási dátumai. Csak a Manyi nénié volt hiányos. Azt már senki nem jegyezte be, ő mikor halt meg.

Még Lonci, az unoka sem.

Az úr, aki valóban műgyűjtő volt, előkelő helyet adott az új szerzeményének a lakásában.

Manyi néni képét gondosan visszahelyezte a Bibliába.

Talán egyszer majd ellátogat abba a kis faluba, ahol manyi évszázadon keresztül megőrizte a család az egyik első bibliafordítást, az akkori könyvnyomtatás remekét.

2023. szeptember 19.

FRICÉL 2020

Szirom szirom hátán

Április derekán már erősen tűzött a nap. Csupa ragyogás volt minden, a fű kizöldült, a fák virágdíszben álltak. A gyerekek ibolyát keresgéltek a fűben, és ahogy csokrokba kötötték, csak szagolgatták nagy boldogan. Aztán vitték haza az édesanyjuknak meg a nagymamának.

A réten gyerekek és kutyák futkostak. Olyan hangosan kiabáltak, hogy elnyomták a madárcsicsergés hangjait. Az egész világ egy merő életöröm volt. Mindenkiből áradt a széles jókedv, ami aztán szertesugárzott és betöltötte talán még az egész Univerzumot is.

Akik ezt művelték, nem is gondoltak vele. Nekik elég volt az az érzés, amelyet nem tudtak volna megfogalmazni, csak átélték és roppant élvezték az egészet.

Hát hogyne! Vége volt a télnek, elolvadtak a hatalmas hótorlaszok, amelyeket a házak köré lapátoltak a télen. Most ugyanott kiscsirkék futkostak, kiskacsák totyogtak és büszke kakasok sétáltak nagy peckesen minden udvarban. Az árokban már lefolyt a sok hólé, s nyomában üde zöld fű termett, meg mindenféle árokparti gizgaz, amelyek ebben a tavaszi ragyogásban mégis szépnek látszottak. Merthogy minden virágzott.

A juharfák hegyén már apró levélkék bújtak elő. Szinte óráról-órára gyarapodtak, nőttek, mintha versenyre keltek volna a réten futkosó gyermekekkel és a nyomukban boldogan loholó kutyákkal. Most minden zsenge volt még, és csak a harsány újrakezdést sugározta magából minden növény. Nekik is véget ért a pihenő, amit a gyökereikbe visszahúzódva töltöttek, és ahogy előbújtak, mind kórusban egyszerre zengte az Úr dicséretét.

Így vélte ezt a tiszteletes úr is, aki előballagott a hűvös parókiából, hogy a kertjében sétálva olvasson inkább az aznapra szánt ígét. Akár diákkorában, amikor társaival együtt járták így a sorokat, oda és vissza, amíg készen nem lettek a memoriterrel. Azzal, amit senki nem szeretett, mégis mennyi hasznát vették felnőttkorukban!

Az ő kertje csendesebb volt, ott nem mertek hangoskodni a gyermekek. Nagy tisztelettel osontak el mellette, amikor meglátták, és sürgősen lekapták a fejükről a sapkát, nehogy tiszteletlennek találja őket valaki. Szerették a fiatal tiszteletes urat, aki szép feleséget hozott magával, amikor idekerült a faluba. Hozzájuk képest igen urasan öltözködött, de mégis szolid volt a fiatal tiszteletes asszonyka. Így mondták az öregek, és a kicsik is így tanulták meg.

Nohát, ha az előbb osontak, aztán már valósággal vágtaztak, hogy mielőbb olyan helyre kerüljenek, ahol kiordibálhatják magukat. A gyermek már csak ilyen. Amelyik nem hangoskodik, annak valami baja van, gondolták az öregek, és volt is abban valami.

Merthogy a kis Palkó szívesebben üldögélt az árokparton vagy az udvarban, és nagyon nem szerette, ha a többi gyermek úgy hangoskodik. Ő korán megtanult olvasni, és amikor csak tehette, elbújt valahová, hogy az új tudományát gyakorolhassa. Neki még nem lehetett iskolába járni, de az olvasást már elleste a nagyobb testvéreitől, akik szívesen tanígtatták, mikor észrevették, mennyire érdekli a kis Palkó öccsüket a tudomány.

De amikor a szigorú nagymama észrevette, jól összeszidta őket.

-Nem való az még neki! Inkább futkosson, hangoskodjon, mint a többiek! Ha mindig csak kuksol, nem erősödik meg, és a hangja is vékonyka lesz. A férfiembernek úgy való, hogy olyan erős hangja legyen, mint a tiszteletes úrnak. Az, ha megszólal, a hangja megtölti a templomot, még a süketecske Pörzse néni is meghallja, amit mond. Aki gubbaszt, olyan, akár a beteg verébfi. Ráér még tudóssá lenni, ha aztán is az akar lenni.

Azzal elvette a könyvet a Palkó gyerektől, karjánál fogva felrántotta és nekilódította, hogy most már aztán induljon ki a rétre, ahol a többiek játszódnak.

Palkó nem mert ellentmondani a nagymamájának, ment hát engedelmesen, de nem futva, ahogy elvárták tőle, hanem lassan, elgondolkozva. Ilyenek jártak a fejében, hogy minek kell neki rohangászni meg óbégatnia? Anélkül nem szeretheti őt a szülője? Minek akar belőle is olyan csúful szitkozódó, átok kölyköt faragni, mint ezek ott, a kacsausztatón túl?

Hát ahogy így töprengett magában, odaért a templomkerthez. A tiszteletes úr még mindig odakint sétafikált, de félig becsukta a nagy könyvet a kezében, csak az ujját tartotta annál az oldalnál benne, ahol abbahagyta.

Palkó menten lekapta a fejről a sapkát és mély tisztelettel köszöntötte:

-Áldás, békesség!

-Áldás, békesség néked is, kislám! – viszonzta a tiszteletes úr. – Hova-hova ilyen bús képpel?

-Az öreg szülém kiküldött a rétre, hogy futkossak a többiekkel – felelte kissé elszontyolodva Palkó. – De nem olyan sietős a dolog.

-Azt látom az arcodon, hogy nem túlságosan lelkesedsz az ötletért. De azért mégis jobb, ha szót fogadsz nagymamádnak. Ő jót akar neked. Azt szeretné, ha erős, izmos gyerek válna belőled.

-Igen, de mindig elveszi tőlem a bátyám könyvét – mondta sírós hangon Palkó.

-Hogy-hogy? Te már olvasol? Hiszen még nem jársz iskolába.

-Hát csak úgy megtanultam magamtól. S amióta tudok, a testvéreim is segítenek ebben-
abban. A könyvüket is odaadják nekem, ha ők nem tanulnak. Tudom, az öregszülém azért
szólt rám, mert félti a könyvet. Drága dolog az, nincs is mindenkinek. Én is örülhetek, hogy
nekünk jutott egy. Én akkor szoktam megkapni, ha nekik dolgozni kell valamit.

A tiszteletes úr elgondolkodva nézte a vézna kisgyereket. Vívódott rajta, hogy invitálja-e az iskolába. Valóban erősödni kellene még kicsit. Az öreg szüle nyilván azért aggódik, nehogy őt is elvigye a tüdőbaj, ha nem lesz elég erős. Az a rettenetes kórság sok gyermeket elvisz minden évben, hogy neki majd megszakad a szíve, amikor el kell temetnie őket. A kertkapuhoz lépett és beszólította Palkót:

-No, gyere csak be, kislám!

Palkó kissé megszeppelve lépett be a tiszteletes úrhoz. De semmi félelmetes nem volt abban, ahogy maga mellett vezette a fiatal tiszteletes.

A kertben fonott asztal állott, körötte fonott székek. Oda ültette Palkót Kovács tiszteletes. A gyerek erősen elfogódva foglalt csak helyet. Nem hitte, hogy neki szabad egy ilyen úri helyen leülnie. Inkább felmászott, mint ült, mert neki még magas volt az ülőalkalmatosság.

A pap kinyitotta a Bibliát és Palkó elé tette.

-No, olvasd csak innen, kisfiam, ahol mutatom!

Palkó gyönyörködve nézte a szépen metszett betűket, de bátran olvasni kezdte a szöveget. Nem volt az neki ismeretlen, hallott már sokszor effélet a templomban istentiszteleten. A pap elhűlve hallgatta.

-No, most itt olvasd, ezt!

Palkó azt is felolvasta csengő hangocskáján, ami megtöltötte a papkertet.

De már akkor előjött a tiszteletes asszony is. Álmélkodva nézte az apró gyermeket, akinek a lába a levegőben harangozott, mert nem ért le a földre a székről. Megvárta, amikor befejezte az olvasást, mert az ura elvette a gyermektől a Bibliát. Csak akkor csapta össze a kezét:

-Ki fia vagy te, fiacskám?

-Csenderesi Istváné, instálom – pattant le a székről a kisfiú, és szaladt kezét csókolni a papnénak.

-Aztán hogy-hogy nem láttalak még az iskolában? – csodálkozott rá a fiatalasszony.

-Nékem még nem szabad iskolába járnom – válaszolta kissé szomorkásan, fejét lehajtva a gyermek. Még csak ötesztendő vagyok.

-Pedig mégis ott volna a helyed – mosolygott rá a tiszteletes asszony.

Majd az urához fordult:

-Nem lehetne mégis, hiszen olyan gyönyörűen olvas? – kérlelte.

A pap igenlően bólintott:

-Én is úgy vélem. Csak erősödnie kellene még egy kicsit.

Azzal végigmustrálta az aprócska gyermeket, aki zavarában a kezében forgatta a sapkáját. A másik kezével meg a nadrágja szarát csavargatta.

-Aztán szereted-e a kalácsot? – kérdezte Palkót a papné nagy mosolyogva.

-Én szeretném, csak nemigen kapok.

-Hogy-hogy? Csak nem szoktál rosszkodni?

-Én nem, csak sokan vagyunk testvérek, nem telik nekünk arra...

Nem kellett több magyarázat, a tiszteletes asszonyka fordult máris befelé, de előbb intett Palkónak, hogy csak üljön vissza az ura mellé, aztán már jött is vissza egy nagy szelet kaláccsal meg egy bögre tejjel.

Palkó azt se tudta, hová legyen örömeiben. Mohón majszolta, hogy a papnénak elszorult a szíve. Már tudta, hogy lesz egy kis kosztosuk, és azt is, hogy a beiskolázással se kell túl sokat várnia.

Aztán egy kis kerti sétára invitálta. Hármában, az urával. Náluk is virágoztak a gyümölcsfák. A napos helyen álló cseresznyefák már hullajtották is a szirmaikat. Beborították a kis kerti ösvényt. Palkó alig mert rájuk lépni, megtorpant.

-No, mi baj van? – fordult vissza a tiszteletes asszonyka. – Miért nem mersz utánunk jönni?

Palkó csak nézett tágra nyílt szemmel. Felnézett a cseresznyefára, amely még teljes pompájában állt, de ahogy a könnyű tavaszi szellő meglebbentette az ágait, csak úgy hullongtak róla a szép fehér szirmok. Kicsit arrébb egy almafa állt, amelyről szintén potyogtak már a virágok rózsaszínű emlékei.

-Mennyi virág! – kiáltott fel Palkó. – Szirom szirom hátán...

Azzal félénken követni kezdte a tiszteletes párt. Sajnálta rálépni ennyi szépségre, de nem mert ellenkezni velük, nehogy megsértse őket. Csak nézte elbűvölten, hogy hullik a sok szép szirom a tiszteletes asszonyka hajára s ruhájára. Akár egy virágzó, fiatal fa, ő maga is...

2023. szeptember 20.

FRIDEL 2020

Hazajön a csorda

Ősz volt, de még jó idő. Az állatokat ilyenkor már nem szokták kihajtani a legelőre, de ebben az évben mégis hosszabbítottak kicsit a szabadságukon. Hadd kíméljék a télire begyűjtött szénát, takarmányt. Jó, ha kitelelnek vele. A férfiak javát rég elvitték katonának, az asszonyokra maradt ennek a terhe is. Gondterhelten néztek a jövő elébe. Senki nem tudhatta, mikor kerül sor az ő emberére is. Akkor aztán még keservesebb lesz az a rákövetkező tél, meg annak a folytatása is.

De most szépen sütött a nap, és bár a távolban már egyre hangosabban szóltak az ágyúk, mégis kiengedték az állatokat, hadd legeljenek még egyszer, aztán holnap már, ki tudja, mi jön rájuk.

Mindenki tett-vett a ház körül. Sok volt még a betakarítani való. Fel kellett szedni a krumplit, répát, petrezselymet, zellert, kinél mi akadt. A tyúkok ugyan nyugtalanul kapirgáltak az udvaron és a kutyákat se tudták, mi lelte, de csak ugattak, idegesen szaladgáltak fel-alá, jelezni próbáltak a gazdáiknak.

Előbb senki nem figyelt rájuk. El voltak foglalva a dolgukkal. Tisztogatták a felszedett zöldséget, a zöldsüket félretették, hogy majd később megmossák, és ki szárítva, ki üvegben elteszi télire. De az állatok olyan nyugtalanok voltak, hogy utána kellett nézni, mi lelte őket.

És egyszer hirtelen, akárha a föld indult volna meg, irdatlan dobogás hallatszott a távolból. Szinte rengett minden az ismeretlen eredetű zajtól. Péterfiné a kapuhoz szaladt, az utcát kémlelte, de ott nem látszott még semmi. A zaj, a dobogás meg egyre erősödött.

Aztán meglátta a vágózó csordát az úton. Mint aki megkergült, rohant, menekült haza minden állat. A csordás hiába csergetett az ostorával, most rá se hederítettek, csak rohant haza mindegyik a megszokott biztonságba. Aki csak tehette, futott kaput nyitni nekik, a tehenek meg egyenest neki az istállóajtónak. Péterfiné is gyorsan beeresztette őket és betette rájuk az ajtót.

De már akkor odaért a csordás is. Csak odabökte a szót. Roppant ideges volt.

-Jönnek az oroszok! Már a vásártéren vannak!

Ahogy kinézett a ház előtti tágas legelőre, a Kutason túl, Péterfiné is csak egy hatalmas porfelhőt látott. Katonák voltak, de nagyon szedett-vedettek. Gyorsan bezárta a kaput, és hátraszaladt, hogy a lányait beterelje a házba.

De aztán meggondolta magát mégis.

-Fussatok gyorsan a verembe! Majd én rátok csukom az ajtót, és meg ne mukkanjatok! Majd lejjebb húzom a szalmát, az eltakarja a lejáratot. Ha csend lesz, estére hozok nektek ennivalót.

A lányok úgy meg voltak szeppenve, hogy nem mertek ellenkezni, de még kérdezni se. Látták, hogy az anyjuk milyen sebtiben intézkedik, úgyhogy gyorsan lemásztak a verembe.

A verem egy nem túl tágas pince volt a szalmakazal alatt. Ott tárolták télen a krumplit, zöldséget. A kazal melegítette őket, semmi nem fagyott meg benne. De most igen szűkösen voltak ott ők meg a krumplihegyek. Egy idő után dideregni kezdtek, hát összebújtak, aztán elszenderedtek.

Az anyjuk gyorsan „sminkelni” kezdett. Már hallotta, miféle szerzetek azok a lovasok, akik szőrén ülték meg a lovat, mocskosak, ápolatlanok voltak és erőszakoskodni szoktak a nőekkel. Elővett egy üres zsákot, ollóval pár lyukat vágott rajta, magára húzta a ruhája tetejére. Aztán a sparhelthez lépett, annak a karikájáról szedte le a kormot, alaposan bekente vele az arcát meg a karját. A hajára hamut hintett, a végén úgy nézett ki, mint a bűti boszorkány.

Az ura meg a lányai fényképére gyorsan fekete szalagokat tett, ha kérdenék, láthatják, hogy mindenki meghótt. Aztán csak leült egy kisszékre, ott gubbasztott a kemence előtt, mint akinek nagy bánata van. Ott lepték a katonák, akik valósággal elborzadnak tőle. Beszéltek hozzá, de ő némának tette magát. Csak artikulátlan hangok jöttek ki a torkán. A katonák aztán végigszaglázták a házat, de mivel nem találtak fiatal nőt, átmentek a szomszédba.

Ott egy szép, derék asszony lakott az urával, az anyjával meg a két lányával. No, azt aztán elkapta az egész banda. Volt olyan sikítás, hogy az egész falu hallotta tán. Az ura megpróbálta megvédelmezni, de ráfogták a géppisztolyt, hátraszorították az udvarban, az egyik katona ott őrizte. Hiába próbált kitörni, ha megmozdul, agyonlövik. Csak fogta a fejét, a fülére szorította a kezét, majd megbolondult, hogy semmit nem tehet az asszonyért.

Fél éjszaka tartott a rettenetes multság. Az öregasszonyra ráparancsoltak, hogy főzzön nekik vacsorát, a pincéből előtalálták a pálinkát meg a bort, aztán úgy berúgtak, mint az állat. Ott duhajkodtak, Veronika meg csak sikoltozott kínjában. Úgy helybenhagyták, hogy mindene összeszakadt. Úgy kellett összevarrni a városi kórházban. Vagy negyven katona ment keresztül rajta. Nem törődtek vele, hogy vérzik, hogy szenved, csak gyötörték hajnalig.

No, ha rátaláltak, hát nem is mentek el onnan jó darabig.

Péterfiné alig győzte kivárni, hogy elcsendesedjen a szomszéd ház. Lábujjhegyen settenkedett hátra a veremhez, óvatosan félrekotorta a szalmát, csak félig nyitotta meg az ajtót, lement ő is a lányokhoz.

Azok szerencsére nem látták a sötétben, hogy néz ki az anyjuk. Hideg ételmet adott nekik meg egy vödröt, hogy a szükségüket abba végezzék. Csúf, nem csúf, meg kell várni, amíg eltakarodik az a rettenetes népség. Hozott alájuk szalmát meg pokrócokat, hogy ne fázzanak. Nem sokat időzött, nehogy feltűnést keltsenek a suttogásukkal. Mert amazok mindent kilesnek. Még a gondolatra is beleborzadt, mi lenne akkor az ő szép lányával!

Vagy két hétig időztek a szomszédban azok a vadállatok. Másnap előtalálták a Veronika lányait is a padláson, volt akkor nagy vidám kurjongatás. Utána meg sikoltozás, segítségkérő, szörnyű hangoskodás. A lányokat is meggyalázták azok a rettenetes emberek. Vagy mit is beszélnek, nem emberek, csak annak látszó fenevadak.

Péterfiné nem mosdott addig, nehogy észrevegyék, hogy még ő se öreg, csak összehúzta magát, ha néha átosont az udvaron, hogy a jószágokat megetesse, a teheneket megfejje. A kormot mindig újrakente az arcán, a hamutól se kímélte a haját, habár csípett kegyetlenül.

Rettenetes idő volt ez a falu történetében. Mindenki csak azt beszélte, még utána is, évekig. Hogy tetvesek, mocskosak voltak a katonák, nem volt rendes egyenruhájuk, a vállukon lópokróc lobogott utánuk a szélben, ahogy szőrén ülték meg a lovat. Kegyetlenek voltak, raboltak, fosztogattak, az uraktól elszedtek minden órát. Volt, amelyiknek tíz karóra is volt felcsatolva a karján. Azt mutogatta nagy büszkén mindenkinek.

De kitelt az idejük, menni kellett nekik tovább hirtelen. Később megtudták, hogy a Hortobágyra készültek, ott vívtak kegyetlen csatákat a németekkel meg a hátra maradt magyar katonákkal. A debreceniek azt hallgatták kénytelen még éjszakánként is. Sok katona pusztult el ott kegyetlen halállal. Azon a nagy pusztaságon még valami menedék se akadt. Teljesen be lehetett látni az egész terepet.

És utánuk mindenütt csak a gyalázat.

A faluban is sok asszony, lány esett nekik áldozatul. De a legrosszabbul az a szerencsétlen Veronika járt. Miután a kórházban összevarrták, még nagyon sokáig vérzett. Sehogy nem akart elállni a vérzése. De az csak külső vérzés volt. Odabent meg, ki tudja, melyik vadállattól, de már ott várakozott egy szerencsétlen gyermek. Mire rájött, mi baja, már nem lehetett segíteni rajta. És a két meggyalázott lánya mellé lett még egy harmadik, egy szerencsétlen nyomorék.

Péterfinének csak annyi kára lett, hogy elhajtották a két szép tehenüket, meg kifosztották a kamrát. Amit csak tudtak, vitték magukkal. No, hát talán utol is érte őket az a sok átok, amit a falubeliek utánuk szórtak. Sokan elestek a Hortobágyon, aztán meg Pest ostromakor. Mert a németek nem hagyták magukat. Bevették magukat a budai várba, a magyarokat is maguk mellé parancsolták, aztán addig ölték-gyilkolták egymást, amíg ki nem verték őket belőle.

De az ő ura hazakerült, és a két lánya is megmenekült. Nem jártak úgy, mint sokan a falubeli fehérszékűk közül. Voltak persze olyanok is, akik szívesen mulatoztak együtt a rettenetes katonákkal. Azok az utca másik végében laktak. Anya is, lánya is vígan túrték a sok ölelgetést, részeg disznózkodást. Évekkel később még meg is hívták, ki is vitték őket látogatóba abba a nagy Unióba. Mikor hazajöttek, folyton avval dicsekedtek, mi mindent láttak, mit kaptak ajándékba... Az apjuk meg, az öreg Vendel bácsi attól fogva mindig csak lehajtott fejjel járt. Mindig hátul tett-vett az udvarban, többet rá se bírt nézni az asszonyra. Az meg, a gyalázatos, azután is csak élte világát. Ő bezzeg nem szégyellte magát.

.....

Péterfiné megint várta haza a jószágokat. Két disznót meg két tehenet. Az egyik kettő a csürhével érkezett, a tehenek meg a csordával. A kapuban várta őket, jöttek is nagy lohajtván. A disznók visítottak, a tehenek bőgtek. Beengedte őket a kapun, aztán ólba, istállóba. A teheneknek előbb húzott vizet a kútból, megitatta őket a vályúból.

Miután megfejt, leszűrte a tejet, még várt kicsit. Az ura nem ért még haza. Meg kellett várni, amíg megjön, addig nem ment el a tejcsarnokba a tejjel. Volt elég, mindennap bejegyezték egy könyvbe a csarnokban, miután mintát vettek belőle, hogy jó-e. Ha igen, akkor mehetett bele a közösbe, egy jókora kádba. Aztán havonta fizettek érte.

Ahogy ott állott a kapun belül, egyre csak azt a nagy síkságot kémlelte. Úgy belefeledkezett, hogy szinte hallotta megint a nagy dobogást, mint akkor, negyvennégyben. Látta a hatalmas porfelhőt, amiben érkeztek. Mennyi minden változott azóta!

Most már látni se bírják a katonákat. Régen mindenki ujjongott, ha érkeztek, ha indultak a háborúba. Virágésővel köszöntötték őket, csokrokat nyomtak a kezükbe, integetett utánuk apraja-nagyja. Régen volt, de jó, hogy elmúlt!

De azt a dobogást, ahogy menekültek haza a jószágok akkor, máig nem tudja feledni. Akkor némának tette magát, és most nehezen jön a szájára a szó. Jobb, ha a gyermekek nem tudnak róla, micsoda élet volt az akkor!

Az ura ott állott vele szemben, és csak nézte nagy döbbenetben.

-Hát téged meg mi lelt? Úgy nézel ki, mint aki hóttat lát.

-Hát majdnem úgy, lelke. Csakhogy megjöttél! Én meg már indulok is a csarnokba. Ott a vacsorád a sparhelten félrehúzza. Csak egyél nyugodtan, jövök én is hamar, ahogy leadtam a tejet.

-Inkább megvárnálak, kedves. No, tényleg, mondd, mire gondoltál, hogy még csak észre se vettél, mikor beléptem a kapun?

-Csak arra az őszi estére, amikor a tehenek vágtaztak itten végig az utcán, mielőtt bejöttek az oroszok. No, Isten áldjon.

Az ura csak nézett utána, ahogy ment végig az utcán az asszony, tele kandlival a kezében.

Lehet, hogy azt a két szép tehenet sajnálta megint, amiket elhajtottak akkor, a háború végén? Minek már azon búsulni, lett helyette másik kettő. Azokat is ők nevelték bornyú koruktól fogva.

Hátraballagott, meg is nézte őket. Azok meg csak álltak odabent a jászol előtt és kérődztek. Nézték a gazdát tágra nyílt szemekkel.

Mit tudták ők, mi volt negyvennégyben...

2023. szeptember 21.

Teringettét!

Szebeni János igen vallásos ember volt. Akkoriban még mindenki istenhívő volt, de ő igen tiszta lelkű emberként élt. Soha nem káromkodott. Ha mások tették, sötét tekintettel róttá meg őket érte. Nem is hitták másként, csak Istenes Jánosnak, azt is a háta megett.

János, mintha nem is vett volna tudomást arról, hogy az emberek véle foglalkoznak, amikor nem hallja. A Bibliában az áll, hogy a másokat megszóló ember bűnt követ el. A pletykálgató asszonyokról is szólt egy-két intelem. Amit a Szentírásban olvasott, az valóban szentírásként élt a lelkében.

A néne nevelte őket, kisebb gyermekeket, miután az anyjuk meghött. Sarolta szigorú asszony volt, már lánykorában is igen kemény szavú, erősen vallásos. Talán neki is köszönhető a család apraja-nagyja, hogy mind ilyené lettek. De szépen fel is nevelte a kisöccseit, hűgait, véle együtt lettek mind templomjáró, erős hitű emberekké.

Istenes János még jó darabig otthon legénykedett. Későn házasodott, mert kellett a segítség a sokgyermekes családnak. A kicsiket is be kellett tanítani a sokféle munkára, amit akkoriban elvártak a gyermekektől. Ahol sok szájat kell etetni, ott sok dolog akad. Nincs pazarlás, de nincsen veszekedés, civakodás se, mert akkor jön Sarolta és alaposan helyreigazítja őket.

Más családokban könnyebben összevesznek, verekednek, civakodnak a gyermekek. Náluk nem volt egy hangos szó sem. Valahogy mindig meg tudták beszélni egymással, ha vitás dolog akadt. Sarolta erre nevelte őket, ő meg az édesanyjuktól tanulta, aki igen szelíd természetű, szép asszony volt. Este, mikor letették a munkát, gyakran olvasott fel nekik a Bibliából, és amikor ő elfáradt, a kisebbeknek kellett folytatni a felolvasást. Őket is szigorúan fogta, nem tűrte a bagadozást, értelmesen hangsúlyozva kellett olvasniuk.

Egy idő után mégis eljött a János ideje is. A templomban szemelte ki az egyik szép lányt, akiről aztán alaposan tudakozódott, miféle, s hogy vallásos-e. Mert nem szeretett volna valami rosszfélét kifogni, vagy lustát, akinek a háztartása nem lesz olyan szép, ragyogó, mint az övéké. Akadt is rá dolgos kéz. A lányok szívesen takarítottak, rendezkedtek, de a fiúk se piszkoltak, hogy nehezebb legyen nekik a ház rendben tartása.

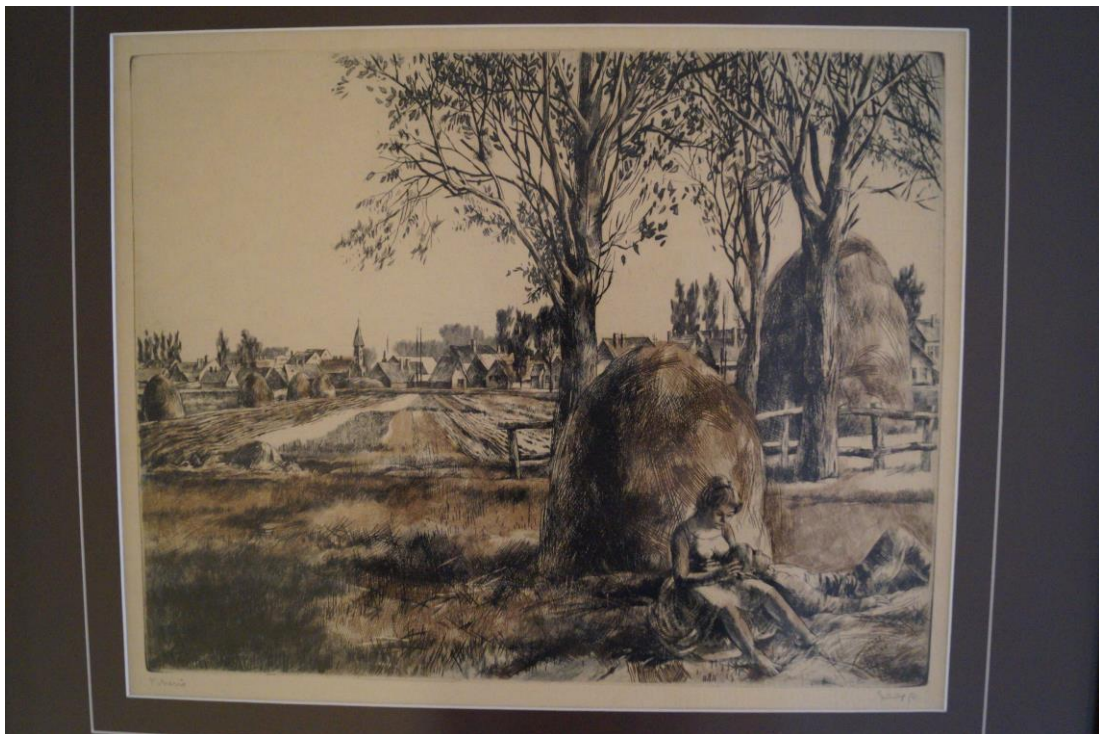
No, ha kinézte magának, hát idővel el is jegyezte a szép Fodor Belluskát. Hozzá illő feleség lett belőle, szép párt alkottak. Mindenki örömmel látta Belluskát a családban, még a szigorú Sarolta is elfogadta ágyának.

Az ifjú pár hamar elkerült otthonról. Kiköltöztek a tanyára, ahol nem könnyű az élet. De ők ezt választották, ehhez igazodtak, hamar szép háztartásuk lett. Igaz, ők is csak takarékosan éltek, mert spóroltak, hogy vehessenek földet, ami nagyobb családot is eltartana. Mert nem lehet tudni, hányat ad nekik az Isten.

Istenes János együtt dolgozott másokkal, amikor aratási idő volt. Ment akkor apraja-nagyja, csak a vénasszonyok maradtak otthoz főzni, azok hordták ki utánuk a mezőre az ebédet. Volt nagy vidámság, a férfiak ugratták a nőket, nagy örömműnep volt az, betakarítani az életet! Hogy meglegyen a következő évre a kenyér, és ne lászson szűkséget senki.

Munka közben megesett, hogy a férfiak elkáromkodták magukat. Mikor a szerszám nem engedelmeskedett, máskor a kezüket hasogatta össze a hegyes szárú szalma, vagy beleléptek valamibe, mindig akadt valami szidnivaló. Már azoknak, akiket úgy neveltek, hogy véletlenül se uralkodjanak magukon, hanem ami az eszükbe jut, csak uccu! eresszék ki a szájukon. Mivel sok volt a hajdú felmenő a családokban, hát bizony tudtak cifrákat káromkodni. Nem is szégyellették magukat érte, csak hol innen, hol onnan röpködtek a csúf szavak.

Istenes Jánosnak volt mit túrnie. Gyakran szaladt fel a szemöldöke a homloka közepéig, de csak kaszált rendületlenül, a felesége meg haladt utána szép rendben, szedte a markot. De aztán jött az ebédidő, mindnyájan letelepedtek valami húset adó fa árnyékába, aztán kezdődött a móka. Mármint azután, hogy megebédeltek és pihentek egy kissé, hogy kíméljék magukat a tűző naptól.

Görög Rezső: Pihenő

Az embereknek eszibe jutott mindenféle pajzánság. Próbára tették vele nemcsak a leányokat, hanem szegény Istenes Jánost és a feleségét is. El is határozták magukban, hogy megpróbálják kihozni a sodrából, hátha abbahagyná azt a szenteskedést és ő is mondana valami cifrát.

Napokon át hergelték, provokálták, hátha rajtacsíphetnék valami rondaságon. De János csak ült a pihenő alatt, vagy a felesége ölébe hajtotta a fejét, úgy várta, hogy leteljen az ebédidő. A cukkolásra, csúf beszédre még csak nem is reagált. Megpróbálta elereszteni a füle mellett. Érezte, hogy ez most az ő szép élete ellen szól, és jobbnak tartotta, ha nem felel rá semmit.

Arra gondolt, amit Jézus tanított hajdanán: „Bocsáss meg nekik, Uram, mert nem tudják, mit cselekszenek”.

Volt úgy is, hogy odakint háltak a mezőn, hogy amint megébrednek, még a jó hűvösben kezdhesék a munkát, ne töltsék az időt azzal, hogy hazajárkálnak. De aztán csak eljött az ideje, hogy haza kellett indulni az egész csapatnak. Akkorra már fáradt volt mindenki, de a pajzán vagy csúfondáros kedvűek még mindig nem nyughattak János rendületlen türelmétől.

Valamit már csak ki akartak találni, amivel felborzolhatnák az idegeit.

Görigyekkel kezdték górálni, hogy csak úgy kopogtak a hátán az apró rögdarabok. Nagyobbakat nem akartak rádobni, azt nem érdemlette volna. Olyan dolgos, rendes ember volt, hogy nagyon nem akarták megbántani. Csak egy kicsit ingerelni.

Görög Rezső: Hazafelé

De ahogy ungerkódtak vele, az egyik görigy visszapattant a válláról és egyenesen a kicsi felesége hasára. Mások még nem tudták, hogy az első gyermeküket várja a kicsi asszony, hát nem gondolták, hogy azzal a kis górálással valami nagyot vétenek.

De akkor már csak felhorgadt Istenes János. Megfordult és kemény hangon, szigorú nézéssel utasította rendre a rosszkodó legényeket:

-Teringettét!

Amazok megszeppentek, különösen azután, hogy meglátták, milyen féltő gonddal simítja meg az asszonyka hasát. Akkor értették meg, miért gurult méregbe az ő Istenes barátjuk.

Mert tréfa ide, tréfa oda, ők csak azok voltak. Meg is követték érte a fiatalasszonyt, aki irult-
pirult, hogy így derült ki, ami még hétpecsétetes titok volt.

Aztán már csak egymásra szóltak a legények, hogy továbbítsák a rendreutasítást:

-Teringettét! Hagyod abba? Nem szígyelled magad, otromba fírge?

2023. szeptember 22.

Buksi elbujdosik

Buksi loncsos szőrű, vidám, de rendetlen természetű kutya volt. Leginkább egy pulira hasonlított, de nagyobb testű annál. Kistestvérel együtt került a fiatal hadnagy télikabátjának a zsebébe. Egy fehér, egy fekete. Merthogy az anyjuk egy féltve dédelgetett hófehér selyempincsi volt, az ezredesné kedvence. De hát megesett a baj, és a hölgy keserves jajveszékelést csapott, amikor értesült a szörnyű tragédiáról. A kis selyempincsi ugyan nem úgy vélte, azért is szökhetett ki otthonról, mert hát egy egész falka kankutya sündörgött a ház körül. Kutyáéknál a kutyahúság meg a kutyaszerelem más fogalom, nem olyan, mint amit az emberek képzelegnek róla. Ők ezt prózai, de kellemes dologként élik meg, a következményeken meg legfeljebb az emberek töprengenek vagy mérgelődnek.

Buksi utazott hát egy darabig a hadnagy úr egyik zsebében, míg a másikon a testvérkéje, Csöpi kuksolt. Egyik fekete, a másik hófehér. Aztán megérkeztek és a szép fiatal hadnagné gondjaira bízta őket az ura. Buksi csak kis ideig maradt náluk, mert két kutya nem kellett a háznál. A hadnagné szüleinek ajándékozták Buksit, ott is nevelkedett fel, sok bosszúságot okozva mindenkinek, de mivel szeretetreméltó természete volt, nem sokáig haragudtak rá. Valahogy mindig kimesterkedte, hogy megbocsássonak neki.

Azt ugyan nem tudta senki, ki fia-borja volt az apja, de ahogy cseperedett, egyre jobban kitűnt, hogy pásztorkutya lehetett az „illető”. Buksi is folyton terelgetni akarta a többi jószágot az udvarban. A tyúkok, kacsák fejvesztve menekültek előle, de még a keményebb csőrű libák is. Ezek elől gyorsan megugrott Buksi, ha felé vágtak a csőrükkel, és csak a nagy gágogás jelezte, hogy megint tréfás kedvében van a derék házőrző.

Mire megnőtt, nagyobb testű lett, mint egy puli, de mégis arra emlékeztetett leginkább. Valószínű, hogy korcs puli volt, mert Buksi is nagyobb termetűre nőtt fel. Testvére, a szép kis fehér kutya meg az anyukájukra ütött. Nagyobb volt nála, de kedves természetű, kékszemű, rózsaszín nyelvű, a fekete orrocskája mindig nedves, és ha örült, valósággal ragyogott, mosolygott az egész pofája meg a szép kék szeme. Ha felnőttkorukban találkoztak néha, mert a családfőnek erre támadt kedve, roppantul örültek egymásnak. Buksi nagy rohángálásba kezdett, és rávette Csöpit is, hogy fusson vele egy-két kört.

Buksi nagy tekergő volt. Mikor már „kezdett járni a lányok után”, időnként eltűnt. Nem volt gond számára, hogyan jusson ki a portáról. A kissé megdőlt palánk fölött csak úgy úszott a levegőben, úgy ugrotta át nekifutásból. Csak egyszer lett baj belőle, amikor az egyik szomszédasszony éppen akkor hajolt be a kerítés fölött, amikor Buksi éppen távozni készült. Ida asszonyt épp telibe találta. Mindketten megrémültek, Buksi nagy szidást kapott, de nem volt harag. Előfordul az a közlekedésben is, hogy az emberek figyelmen kívül járnak vagy hajtanak az utcán, pedig az autósoknak még jogosítványuk is van, Buksinak meg nem volt ilyen papírja a közlekedési tudományáról.

Mikor nagy forgalom volt a kertek alatt vagy a falu végén, Buksi is beszállt a buliba, és megvívott a szebb kutyalányokért. Néha meg volt tépve a bundája, de állta hősiesen, ahogy másnap a szidalmakat is a gazdáitól, hogy merre tekeregtél már megint, te bűdös kutya, meg

effélék. Ha elszégyellte magát vagy nem akart kikapni, hát elbújt a „kutyalukba”, ami nem volt más, mint a szalmakazal aljában egy hosszú alagút, amit ő maga fúrt magának. Oda bújt el télen meg rossz időben, vagy ha nagyon szidták. Onnan nem lehetett kicsalogatni jó darabig, csak majd ha lecsendesedett minden, és ő járhatta titokzatos útjait.

Ha az unokák jöttek látogatóba s velük a szüleik is, a hadnagy úr, aki már rég nem volt hadnagy úr, mert leszerelt, folyton idomítani akarta Buksit. A Csöpi mindenféle kunaszt tudott, szolgált, azaz pítizett és akár sokáig is megült a hátsóján, ha a gazda úgy parancsolta. Buxsi azonban nem volt idomítható. Az apja valamelyik pásztor mellől szökhett el egy kis éjszakai kalandra annak idején. Buxsi is a nagy tágas tereket kívánta, ez volt a vérében. Ott nem kell pítizni, csak a jószágokat terelni, és olyankor kirohangálhatja magát a kutya kedvére.

Még az is meglehet, hogy találkozott később az apjával, de ezt senki nem tudná igazolni. Ő csak a nagy szabadságban tudott gondolkodni, már ha ezeket az ösztöneit gondolkodásnak lehet nevezni. Valamin mindig törte a fejét, de a szeméből nem lehetett kiolvasni semmit, merthogy a szőre folyton eltakarta. Csak néha tűnt elő a szőre közül, akkor lehetett látni, hogy meleg barna a színe, és hogy ő is csupa mosoly, amikor jó kedve van.

Egy fehér, egy fekete, mikor körbevágtáztak a nagyszülők udvarán, és valóságos porfelhőt kavartak a gyermekek körül, akik ezt vidám visongással túrték. Egészen addig, amíg a felnőttek rájuk nem parancsoltak, de akkor meg ülni kellett, „szolgálni”, vagyis pítizni, és akkor járt érte egy kis fejsimogatás vagy jutalomfalat. A legnehezebb az volt, mármint Buxsinak, ha huzamosan kellett egy helyben megülnie, mert ő folyton nyüzsögni, mozgni akart, hajtotta a vére. De mikor családi fényképek készültek, őt is csak rávette az ülésre a gazda, akinek a zsebében egykor utazott a két testvér.

Ő szidta ugyan eleget, hogy nem lehet idomítani, de haragudni ő se tudott rá, csak végül belátta, hogy ez a kutya más, mint az ő engedelmes, szelíd természetű kiskutyájuk. Buxsi meghallgatta, majd eleresztette a füle mellett a szidást, és ment dolgára, és csak akkor tért vissza, ha megint hívták. Vagy ha vacsoraidő volt.

Már egészen nagy, felnőtt kutya volt, amikor rossz fát tett a tűzre. Tojást lopott, amit azelőtt sohasem tett. Mire a gazdái rájöttek, már felzabálta az aznapi termést. Akkor nemcsak megszidták, hanem alaposan el is páholták. Nem másért, csak nehogy rákapjon erre a tolvaj életmódra, mert azzal a háztartás rendje felborulna. Buxsi a büntetés és a további szidás elől aztán megszökött. Megint megcélozta a kerítést, és egyenesen ki az utcára, aztá iszkiri! valamerre, ahol nem érhatték utol.

Csinált már ilyet máskor is, mármint hogy a palánkon át távozott otthonról, de ezúttal nem akart előkerülni. Úgy mondták, hogy elbujdosott szégyenletében. Semmiféle füttyszóra, hívogatásra nem lett meg. A kertek alatt is keresték, de nem látta senki. Úgy eltűnt, mint a kámfor.

Már aggódni kezdtek érte, a nagymama bánta is, hogy ilyen keményen bántak vele, de hát muszáj leszoktatni a rosszkodásról, mit lehetett volna tenni? Hagyják, hogy elegeye előlük mind a tojást? Az ugatása, a vidám csaholása nélkül üres lett az udvar. Mindenki bánkódott

utána. Nem tételezte fel róla senki, hogy ilyen jól fejlett morális érzéke van, vagyis hogy megfosztja magát büntetésből a jó gazdái gondoskodásától.

Napok teltek el, de Buksi csak nem lett meg.

Aztán a vő, aki évekkal azelőtt Buksit hozta az ezredesné ajándékeként, egyik este átjött hozzájuk. Arról beszélt, hogy mikor valamelyik este későn hazafelé tartottak az állami gazdaság autóján, valami állatot elcsaptak. A sofőr nem fékezett, nem nézték meg. A sofőr durva ember, nem szokott az csak úgy megállni a szolgálati autóval. A falusi korcs kutyákat nem tartotta számon senki, ha odavesztek valahol, így ezt sem.

-Nem lehet, hogy a Buksi volt az? – kérdezte az anyósa, a nagymama. – Megint odatekergett, és már napok óta nem jött haza. Pedig ilyen sokáig nem szokott ellőgni itthonról. Ha másért nem, hát enni csak hazajönne a bűdös kutyája.

-Mióta nincs meg? – kérdezte meghökkenve a mérnök úr, az egykori hadnagy.

-Vagy négy napja – szomorodott el a nagymama.

-Akkor meglehet, hogy ő volt az, anyám. Egy pillanatra átvillant az agyamon, hogy a Buksi volt, de nem lehetett látni a sötétben. Egy fekete kutyát pláne nem. De hát azóta annyi nehéz jármű haladt arra, hogy meg se lehetne találni. Vagy ha igen, nem lehetne ráismerni.

Buksi rakoncátlan emléke azóta is egészen élénken megmaradt minden családtag emlékezetében. Most már szívesen nézték volna, hogy futkos körbe-körbe, akár a kerge birka. Sokat emlegették, a gyermekek vissza is várták. De aztán másik gyász érte őket.

Csöpi is balesetben pusztult el. Őt egy stráfkocsi gázolta el, amikor a gazdasszonya után akart futni, át az úton. A kocsis durva, kíméletlen ember, ahelyett, hogy visszafogta volna a lovakat, közjük csapott az ostorral nagy káromkodva. Pedig a lovak kímélték volna a kiskutyát, visszahőköltek, amikor meglátták, de a gazdájuk ellenvéleményen volt. A nagy gumikerék a Csöpi nyakán gázolt át, rögtön meghalt. Ki tudja, kire haragudott annyira az az ember, hogy éppen egy ártatlan, szép kis jószágon töltötte ki a mérgét?

A gyerekek megsiratták, eltemették a kertben az egyik nagy körtefa alatt. Még egy kis sírkeresztet is kapott. Ott állt, amíg bele nem épült az is a természetbe Csöpivel együtt.

Kutyáknak is lehet legendájuk. A fekete-fehér testvérek így váltak túlvilágian kedves lényekké. Hamar követték egymást az örökkévalóságba. Addig élnek, amíg a szemtanúk őrzik az emléküket. Vagy az olvasók elolvassák, akkor kicsit tovább.

De a mai világban még ez is túl nagy elvárás volna?

2023. szeptember 23.

1974-1975

A Kincses kalendárium

Minden évben megjelent a Kincses Kalendárium, egy évkönyv, amelynek érkezését sokan izgatottan várták. A mai kiadványokhoz képest kezdetleges, de ahhoz sokkal jobban értettek a szerkesztői, hogyan szólítsák meg a feltételezett olvasóikat. Merthogy tisztában voltak velem, kinek írják azt a vaskos könyvet, amelynek elolvasására elég volt egy újabb esztendő. Amíg a következő évi szám meg nem jelenik.

Volt benne beszámoló az előző évről, de legfőképpen a mezőgazdasági ismeretek gyarapítása volt a lényeg. Azzal kiegészíthették már meglévő tudásukat a falusiak és minden érdeklődő. Mellékletként kaptak egy kihajtható nagy falinaptárt, amelyen szerepeltek az ünnepek és a hétköznapok, meg persze a kommunizmus képes reklámja. A gyerekek számára a korosztályuknak megfelelő témák, mesék, rajzok, aztán érdekes történetek mindenki számára.

Mikor elkezdték kiadni ezt a kisokost, sok helyen még petróleumlámpával világítottak. Az ország villamosítása később kezdődött. A falvakat bekötötték az elektromos hálózatba, csak a tanyák maradtak ki belőle. Talán mert azokat lakta a legmakacsabb fajta földműves, akiket nem tudtak sehogy se beverni a téeszbe. Ők szagolhatták a bűdös petróleumszagot, ha este látni akartak a sötétben.

A petróleumlámpa emellett gyér fényt adott. Nem volt abban semmi romantika, mint amiről a Omega együttes később énekelt. Ők egy időre divatba hozták újra az elavult eszközt, de már nem világításra, hanem csak afféle romantikus díszként. Ugyanúgy, ahogy a tekerős kávédarálót is. Egy divatos lakásban feltétlenül kellett lennie efféle eszközöknek. Általában csak tárgyi nosztalgia volt ez, vagy talán a falusiakból első generációs városi értelmiséggé lett fiatalok fejezték ki elfojtott vágyaikat az elvesztett szülőföldjük után?

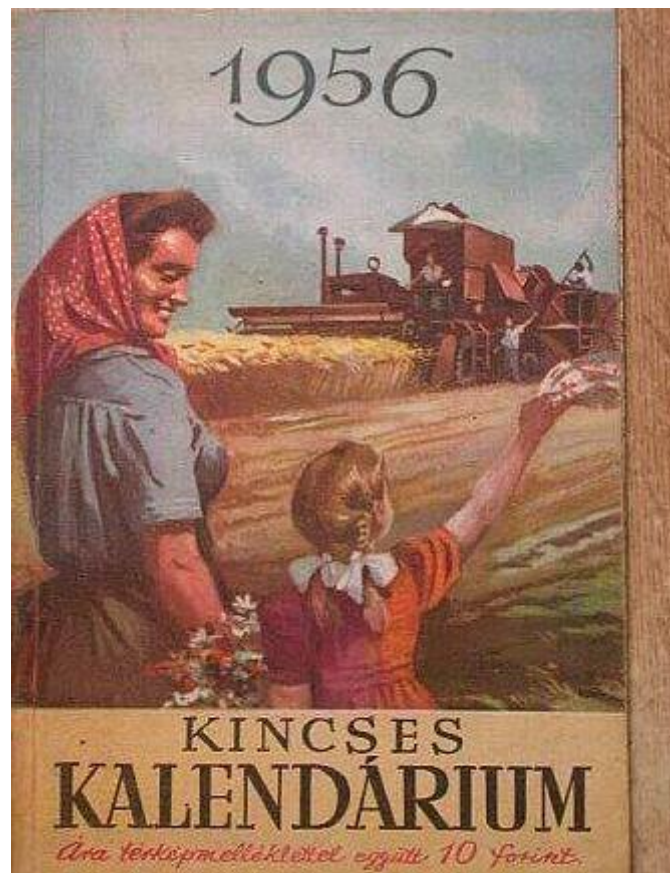
Nos, a petróleumlámpa füstölt és bűdös volt, mellette olvasni, tanulni szemrontó dolog volt. Az üvege, ha elcsattant, rossz ómennek számított. De megesett, hát lehetett kapni másikat a népboltban. Ez a későbbi ABC elődje volt falun és kisvárosokban. Afféle szocialista kereskedelmi lánc, ha humorosan akarjuk felfogni a dolgot. Merthogy mindennek megvan az őse vagy őseredetije. Még az irodalmi műfajoknak is.

A Kincses kalendárium pedig, mondhatjuk úgy, hogy a Bálint gazda elődje volt. Hasznos tanácsokkal látta el a gazdákat, mit mikor érdemes veteményezni, de szerepeltek benne humoros írások is mindenki szórakoztatására. Tévé nem volt, csak kezdetleges rádiók. Sok helyen csak a néprádióknak nevezett egyszerű dobozok, amelyekből recsegtve tört elő a hang. Nem feltétlenül komolyzenei koncertek hallgatására szolgáltak, csak a legújabb hírek vételére, amelyekre mindenki kíváncsi volt.

A fejlettebb változatoknak már volt tekergethető keresője meg varázsszeme, amely zölden világított, ha a készülék be volt kapcsolva. Keresés közben ennek intenzitása változott, ezért is kapta ezt a rejtélyesen hangzó nevet. Keresés közben hol recsegett, hol hullámzó formában adta vissza az éteren át érkező hangok változásait. Gyerekeknek izgalmas

foglalatoság volt ezzel szórakozni, már ha a felnőttek ezt megengedték. Legtöbbször nem, nehogy elszakadjon valami odabent, ha erőltetik az igazgatást.

Volt úgy, hogy mindenki nagyon várta a híreket. A gyermekek is, akik nem értettek a politikához, csak az ő kis „antennájuk” rögtön vette a felnőttek idegességének rezgéseit. Nem tudták, csak érezték, hogy most valami nagyon fontos dologról van szó. Hiába küldték el őket a rádió közeléből is, nem tágitottak. Ha máshogy nem, az asztal alatt játszva, fülelve, elcsípve egy-egy foszlányt a felnőttek beszélgetéséből vagy suttogásaiból. Mert volt olyasmi, amit a nagyok se mertek hangosan kiejteni, nehogy a szomszéd vagy más rosszindulatú valaki kihallgassa őket.

1956-ban, amikor ez a vidám küllemű könyvecske megjelent, még senki nem tudta, legfeljebb sejtette, hogy valami fontos dolog készül. Sokan dugták össze a fejüket, barátok, rokonok, ismerősök, akik tudták egymásról, hogy egy húron pendülnek. Az évkönyv által sugallt traktoros romantika nem volt éppen vonzó az egyéni gazdálkodásban gondolkodó parasztoknak. A tévészét a kommunisták által erőltetett valaminek tartották, és meg is mondták azoknak, akik kéretlenül beállítottak hozzájuk, hogy agitálni próbálják őket a belépésre. A korábban már meglévő ellentét a falusiak és a városi kommunista agitátorok között ekkor mélyült el annyira, hogy máig kitart az érzés. A városi hivatalnokréteg, amely úgy vélte magáról, hogy jóval előtte jár, sőt nemcsak jár, hanem halad, de nagyon is, az általa lenézett parasztok előtt, hát elkezdte gyártani a parasztvicceket, majd ennek hatására

születtek meg a kabaréjelenetek is, amelyek méltatlan helyzetbe hozták úgy a vidéki embert, mint a vele szimpatizáló városiakat is. De a vicc az vicc, a kabaré az kabaré, és ezzel már át is léptünk a hatvanas évek világába, amikor az ország nagy része tévénezővé vált.

A fejlődés trendjét ez határozta meg. A rádió már nem számított, az afféle kötelező tartozéka volt az otthonoknak városon és falun egyaránt. Tanyán is volt úgynevezett telepés rádió, ami elemmel működött. Nem az ő művelődésüket szolgálta, hanem az elvtársi igényt, mely szerint a híreket és a propagandát el kell juttatni a legelmaradottabb településekre is. Hallgatták-e, nem-e, ki tudja. Valószínűleg igen, ha nem akartak lemaradni az újabb információkról. Erről meg, akár a tévéről is, elmondhatjuk, hogy az internet és az okostelefonok elődjei voltak 😊

Hogy is lehetne elmagyarázni egy mai gyereknek, hogy mindazok az okosnak mondott eszközök, amelyek nélkül ő már létezni se tud, valaha nagyon is nélkülözhetőek voltak. Merthogy nem léteztek még. Előbb fel kellett találnia valakinek, és a mai túlhasználatát tekintve elmondhatjuk, hogy nem feltétlenül a használók érdekében tették, akik tették. Mert ezek nélkül voltak olyan beszélgetések, amelyeket nem hallgathatott le senki, hiszen odakint a szabadban mindenki szabadon beszélhetett. Igaz, ma már majd' mindenki szabadon, azaz önként és dalolva tesz fel magáról minden személyes adatot és fényképet, videót, amelyeket aztán mások, nem éppen jóindulatú valakik, szintén szabadon használhatnak fel a saját perverz igényeik kielégítésére. De hát így jár az, aki nem gondolkodik előre, és nem előzi meg azt, hogy illetéktelen kezekbe ne kerüljenek az ő legintimebb testrészletei vagy akár ágyjelenetei is. Amit utóbb akár az unokái is megnézhetnek, és akkor már nem lesz több tisztelet a nagyi iránt, mert hiszen hogy is tiszteljék azt, aki fiatalkorában úgymond pornósztrájként tündökölt a fél világ szeme láttára?

No, de túl messzire kerültünk el a Kincses kalendáriumok és a petróleumlámpák világától. Mint ahogy attól a mellékes gondolattól is, hogy a petróleumhasználatot nagyon mellőzni akarták azok az elvtársak, akik Ötvenhatban nagy pácban voltak. Ha mindenki villannyal világít, nem lesz szükség a falusiak által csak petróznak becézett bűdös anyagra, amely a Molotov-koktélok alapanyagát szolgáltatta a pesti srácok számára. Merész asszociáció, de van némi alapja. Az elvtársak nagy trémában voltak, azért rendeztek akkora vérengzést, miután a forradalmat vérbe fojtották, ők meg védve érezték magukat a szovjet tankok árnyékában. Most éppen azok hantáznak diktatúráról, akik annak a bosszúhadjáratnak a főszereplői voltak. Utódaikat is ennek a gyűlöletnek a jegyében nevelték, azért hisznek rendületlenül ugyanazokban az elvekben, mint a felmenőik egykoron.

Nem tudni, ha ez a kalendárium 1957-ben jelenik meg, ugyanez a vidámnak tűnő aratási kép kerül-e rá akkor is a borítólapra? De talán mégis. A legerősebb agitáció csak eztán kezdődött meg. A falusi gazda ugyanis úr a saját birtokán. A proletárdiktatúra hirdetői viszont nem túrtak senki más urat széles e hazában, mint saját magukat és az „ő kutyáik kölykeit”. Nos, hát frontális támadást intéztek a még önállóan gazdálkodó falusi gazdák ellen, és mivel az állam, mint erőszakszervezet mögöttük állt, hát addig erőltették, amíg többségében véve sikeresnek nem mondhatták ezeket az akcióikat. Aztán jóval később magától esett szét az, ami egyébként jól is működhetett volna. Példa erre a lengyel farmergazdaság, amely nem túrte el ugyanezt, hanem megmaradt máig egységes egésznek. Akár a kormányát is arra

készítheti, hogy meghajoljon az ő akarata előtt. Ennyit tesz az Isten-haza-család plusz a saját gazdaság egysége lengyel változatban.

Már nemigen emlékszik senki, milyen borítólappal jelent meg az a bizonyos 1957-es kalendárium. Vagy hogy mennyire voltak vicces kedvükben azok, akik a számokat szerkesztették. A parasztviccek mindenesetre gyanúsan elszaporodtak abban az időben. A falusi fiatalokat pedig elkezdték folyamatosan városra csábítani. Filmek témájaként is felmerült az áttérés a városi életmódra, nyilván nem véletlenül.

A rögeszmés „megújítási” mániájukról azóta se tettek le az akkori társadalomreformerek. Miközben demokráciát hirdetnek nagy hangon, olyan erőszakosak, akár egy ragadozó ősdínó. Hogyan lehetne akkor szimpatizálni velük? Még akkor is, ha a nagy dumájukat negédeskedő hanghordozással terjesztik az éteren át és bőröndszámra nyomatják beléjük a dollár- és eurókötegeket...

Nos, hát csak összeér az, ami összetartozni látszik. T.i. hogy a Kincses kalendárium is csak a propaganda, azaz népbútítás eszköze volt. Igaz, nem mindenki vált butává tőle, sőt alkalomadtán viszonzta a „nagy jóindulatot”, amelyet iránta a magukat oly nagyra tartó elvtársi rétegtől kaptak (elszenvedtek).

Természetes, hogy nem lehet afféle gejl érzelgősséggel visszagondolni a Rákosi- és Kádár-korszakra, csupán azért, mert akkor még fiatalok voltunk. A fiatalság mindig talál alkalmat arra, hogy szórakozzék, és ehhez épp az én nemzedékem nem igényelte a párt kézivezérlését. Az a generáció, amely megteremtette a saját kultúráját, éppenséggel kivonta magát mindaz alól, amit neki szűkös szellemi kínálatként „odafentről”, azaz a magas elvtársi körökből szántak. Sokat kellett kiállni érte, de ami akkor pl. zene formájában termett, mára klasszikus értéknek számít. És ez a lényeg.

Ami maradandó értéket nyújt a közönségnek, annak neve klasszikus, még ha furcsán is hangzik első hallásra. Örökbecsű, mondhatnánk, és ennek legelső oka az, hogy a művelői nem utáztatokat nyújtottak a közönségüknek, hanem önálló értékrendet teremtettek. Egy olyan korban, amikor ezeket az értékeket üldözendőnek minősítették. Mikor már sokadik generáció retrózik rajta, gondoljunk bele, mi mindennek hordták le a szerzőket ifjúkorukban! Mára sokan példaképként állnak az ifjúság előtt, csupán élni kell vele.

S hogy a Kincses kalendáriumok miféle értéket képviselnek? Kordokumentumok. Történeti látélet egy olyan korszakról, amelyben gyakran virágnyelven kellett beszélnie annak, aki meg akarta találni az utat a közönségéhez. Nem mindenkinek sikerült. Azért gondoljunk szeretettel, vagy legalább együttérzéssel mindazokra, akiket sikeresen gáncsolt el egy nemtelen korszak annál is nemtelenebb „krémje”, amely érdemek nélkül jutott tehetségéhez képest túl magas polcra.

Most is ott kapaszkodik és vonyítja nemtelen társasága dalait. Vigyázat, ismét előkerült a sok gipsz Lenin! Csak most másként hívják.

2023. szeptember 24.

Varázsszem

Ircsike cserfes kislány volt. Ha kellett, ha nem, folyton locsogott, ami előrevetítette azt a jövőképet, hogy egykor elbűvölheti csacsogásával a férfinépet. Igaz, benne rejlett egy másik lehetőség is: egy idő után megunhatják, ha más nem, hát a férjeura. De most még kicsi lány volt, épp első osztályos, aki hatalmas önérettel tekintett bele a világba. Ahogy azok a lánygyermek szokták, akikben sokat gyönyörködnek, különösen az apukájuk.

Ircsike-Pircsike, ahogy szintén becézni szokták, gyakran beállított a szomszédba. Ha hívták, ha nem. Ha alkalmatlan volt, ha nem. Aztán nem zavartatta magát, csak előhozakodott az újabb történetkéivel, mi minden történt vele az iskolában meg másutt. A szomszédok meg is hallgatták türelmesen, habár túlságosan hígnak találták a beszédét. Mikor túlzásba vitte a viziteket, a szomszéd néni tréfásan odaszólt neki:

-Ki vót érted?

Ircsike akkor se jött zavarba. Legfeljebb az ujja köré csavarva tekergette a szoknyácskája szélét és bazsalygott egy sort. Nagy kerek arca csak úgy sugárzott, mert alapjában véve boldog kislány volt, ha együgyű is a maga nemében. Annyit mindenesetre elért, hogy időként megkínálták ezzel-azzal, ha éppen uzsonnaidőben érkezett. Ő ezt is sikerélményként élte meg, és még ha rá is szóltak olykor, kibírta a vágyott finom falatok reményében.

Volt úgy, hogy nem akadt társasága. A szülei se voltak mindig otthon, és a nagymama se ért rá mindig, hogy neki meséljen, hát a szobában maradt, amikor rossz volt az idő, és ahogy a szüleitől meg a nagyobb testvéreitől látta, odakuporodott a rádió mellé és tekergetni kezdte rajta a keresőt.

Mindezt titokban művelte, mert ha rájönnek a szülei, alaposan megdorgálják érte. Ha a nagymama a kertben kapált vagy átugrott a szomszédba, senki nem hallotta, mit művel Ircsike-Pircsike, hát huncutkodott egy sort.

Már az is nagy szó volt, hogyha megnyomta a bekapcsoló gombot, a varázsszem titokzatosan világítani kezdett, majd hullámozva hol felerősödött, hol visszahúzódott. S hozzá az az érdekes éteri hang, az nagyon izgi volt, vélte Ircsike.

Sokat töprengett rajta, miért is hívják varázsszemnek azt a bűvös valamit a rádión, de egyelőre még nem tudta, megkérdezni pedig nem merte, nehogy rájöjjön valaki, mivel szórakozik ő titokban. De az a zöld szem olyan szép volt és úgy vonzotta Ircsikét a szobának abba a sarkába, ahol egy szekrényke tetején állott, hogy sokszor nem tudott ellenállni a kísértésnek.

Valahogy úgy képzelte, hogy lakik odabent a rádió dobozában egy varázsló, akinek a szeme csak akkor nyílik ki, ha ő keresi. Ezért hívják keresőnek azt a tekerőgombot, amivel titokzatos hangokat lehet előcsalni a rádió nem túl tetszetős dobozából. Azt még nem tudta, hogy veszi észre őt az a varázsló, de elejtette a kérdést azzal, hogy ha varázsló, azért varázsló, hogy mindent tudjon, amit a kisleányok még nem tudnak. Neki az a fontos, hogy amikor ő keresi, akkor jöjjön szépen elő a rádióból és beszéljen hozzá vagy varázsoljon elő szép zenét abból a

nem túl nagy dobozból. Azt sem értette, hogy fér el egy egész zenekar egy ilyen kis dobozban, de azt megint betudta a varázsló varázserejének. Ha ő belefér, akkor férjenek bele mások is, ahányat csak akar az a rejtélyes varázsló, akinek azért szívesen megtudta volna a nevét. Hátha rádió nélkül is előhívhatná, amikor a szülei otthon vannak és ő nem szórakozhat titokban a szoba mélyén kedvére.

Ircsike már megint egyedül volt otthon. A szomszédba nem mehetett, mert a kislányok betegek voltak, és a szigorú Eszti éni megtiltotta neki, hogy meglátogassa őket. A kanyaró nem gyerekjáték, mondta neki, és már csukta is be a kaput.

Ő meg nagy elszontyolodva hazakullogott. Biztosan nem kapná ő azt el, mert hiszen soha nem beteg, de nem volt apelláta, kiharancsolták a Szabó portáról.

Hát megint nem maradt más, mint a rádióval való szórakozás. A szomszédban se egy kis terefere, se potya uzsonna, legfeljebb ken magának egy kis zsíroskenyeret a spájzban. De attól is elment a kedve, mert más az, ha társaságban eszik az ember lánya, ahol ugratják ugyan egy kicsit, de nem számít az, ha mégis ott lehet egy kis ideig. Mikor nem kanyarósak, még zongorázni is szoktak a lányok, amit Ircsike nagyon szeret hallgatni. Neki nem szabad piszkálni a zongorát, mert folyton szutykos a keze, meg amúgy se tudja, hogy kell... De azért nagyon igyekszik ellesni a módját, amikor házikoncert van.

No, hát csak hazaballagott Ircsike, aki a szemközti szép nagy házban lakott a családjával. Bement a szobába, ahol a rádió állott, a tetején csipketerítővel, az akkori divat szerint. Minden néni horgolt akkoriban. Minden nagyszobában volt pár csipketerítő, amiket még a székek támlájára is odabiggyesztettek, aztán gyakorta előfordult, hogy annak a hátáról kellett leszedni, aki éppen onnan tápázkodott fel. Ircsike olyankor kuncogott, majd a kerek képén széles mosoly jelent meg. Aztán ha látta, hogy a felnőtteket felingerli ezzel, hát csak odaszaladt segíteni, nehogy leessen az a nagy becsben tartott terítőcske.

Ircsike a keresőt tekergette, amikor titokzatos hang szólalt meg a rádióból:

-Viri a varázs, piri a parádé, csili-csalamádé, abrrrakadabra...

Meg efféle varázsigék szólaltak meg egy bácsi titokzatos hangján, hogy Ircsike beleborzongott.

-Na, most megvagy! – suttogta elfúló hangon, és már ki is akart futni a szobából, mert roppantul megijedt.

El nem tudta képzelni, mi fog történni, ha bent maradt és a varázsló elő talál bújni a rádióból, netán nyakon csípi, mert már megint engedetlenkedett. A szülei megtiltották neki, hogy piszkálja a rádiót, ő meg soha nem bír magával, és mintha valami varázserő vonzaná oda, végül mindig a kissekrény mellett köt ki, ahol a rádió áll.

Már menekülőre fogta volna a dolgot, de a varázsló csak folytatta:

-Volt egyszer egy Pircsike, táncos lábú kicsike...

-Né, hát ez meg rólam beszél – nyílt kerekre az Ircsike szeme.

-Tudjátok, ez a Pircsike, a táncos lábú kicsike el akart bujdosni egyszer. Hát amint bujdosik, rejtőzködik, egyszer csak belebotlik az apukájába, aki nem nagyon örült neki, hogy Pircsike el akar bujdosni otthonról. Nyakon csípte hát és már vitte is magával, nehogy megszökjön az ő kicsi lánya, aki nélkül üres lett volna a ház. Még mit nem?! Nem mégy te sehova, rendetlen kislány!

Ircsike akkor már rettenetesen meg volt rémülve. Ő is úgy gondolta, hogy az a varázsló, amelyiket ő odaképzelt a rádióba, most látja őt és kileste minden titkát. Ha el nem szalad, hát bizonyára nyakon csípi és beviszi magával a rádió belsejébe. Ő ott örökös rab marad, és nem tud kiszabadulni belőle. Mi lesz akkor az ő apukájával?

De akkor már teljesen bepánikolt és otthagyta a rádiót bekapcsolva, kiment a szobából. A szoba ajtajában meg belebotlott az apukájába.

-Hát téged meg mi lelt? – kérdezte az édesapja.

-Ott, bent, a rádióban, az a varázsló... - sorolta összefüggéstelenül és magából teljesen kikelve, sírva-zokogva Ircsike.

-Miféle varázsló? – hökkent meg az apukája.

-Az, akinek az a varázsszeme világít – bömbölte Ircsike. – Az akar megfogni engem és bevinni a rádió belsejébe...

No, hát az apukája ezen jót mulatott magában, de azért felkapta és összevissza csókolta a könnytől nedves arcocskáját.

-Nincsen abban varázsló egy sem – súgta oda vigasztalólag. – A varázsszem csak olyan becenév, amit a rádiósok adtak neki. Na, de gyerünk, nézzünk utána, mi volt az a rettenetesen ijesztő dolog!

Azzal becipelte a rúgkapáló Ircsikét a szobába.

A rádióban épp akkor énekelték a finálét a Csinn-Bumm Cirkusz szokásos befejezéseként. Valóban nagy hangzavar volt, a rádió varázsszeme csak úgy hullámzott és váltogatta a színét.

-Ej-haj, gyerekek, jól kitoltam veletek... - énekelték kórusban.

-Hát te meg a Csinn—Bumm Cirkuszt hallgattad magadban? – kérdezte Ircsikét az édesapja.

-Igen, de máskor nem fogom! – fogadkozott Ircsike még mindig hüppögve.

-És te a Bilicsi Tivadart nézted varázslónak?

-Ki az a Csilibi Tivadar? – nyílt kerekre Ircsike szeme.

-Hát egy híres színész, a Bilicsi, aki a Csilicsala csodáiban játszik. Azt hittem, máskor is halottad már.

-Nem, és nem is akarom hallgatni soha többet! – méltatlankodott Ircsike.

-Pedig éppen egy gyermekműsor az, neked való. De ha nem tetszik, hát nem kötelező. Minden gyerek szereti, azt hallgatja, amikor azt adják a rádióban.

-És nincsen odabent varázsló?

-Nincsen, de ha rosszalkodsz, majd előhívjuk, hogy intsen meg, mert rosszalkodtál. Már megint piszkáltad a rádiót. Irgumburgum!

Azzal lehuppantotta Ircsikét a padlóra és a rádióhoz lépett. Kikapcsolta. A varázsszem kihúnyt.

-Pedig sokkal barátságosabban néz ki, amikor ráhunyorog az emberre – fűzte még hozzá.

De Ircsike már szaladt is kifelé, egyenesen a nagymama karjaiba, aki akkor lépett be a konyhába.

-Nagymama! Nagymama! – kiáltozta hevesen. – Ugye nem adnak oda a varázslónak?

A nagymama csak nézett rá értetlenül.

-Tudja, anyám, annak, aki a rádióban lakik – segítette ki a fia, és kajánul rákacsintott, jelezve, hogy Ircsikének szüksége van egy kis leckére.

-Dehogysis adlak, kislányom – vigasztalta Ircsikét a Nagyanyó. – De azért jobban tennéd, ha szót fogadnál apádnak.

Azzal már vitte is magával, hogy meguzsonnáztassa.

Ircsike boldogan követte, de félszemmel még visszapillantott a szobaajtó felé. Onnan már semmiféle hang nem jött elő. Csak Ircsike hallotta néha még magában, amikor nem volt társasága. De ő akkor is úgy hitte, hogy tényleg az a Csilicsalamádé Tivadar szólt ki rá egyszer. Ő is tudta, hogy Ircsikét meg kell inteni, mielőtt még a papája hazaér. De mégis kitudódott, mint ahogy az is, hogy az ő apukájának aranyszíve van. Ő az igazi varázsló, aki eltüntette onnan azt a ronda Csinn-Bumm Cirkuszt...

2023. szeptember 25.

Árok a kert alatt

Azon a környéken minden kert végében volt egy jó mély árok. Az húzódott végestelen-végig az összes porta mentén. Kerítést nem építettek oda, elég volt az árok, amelyben mindig állott a víz. Minden fölösleges vizet magába gyűjtött. Esővizet, talajvizet, még azt a kútvizet is, amivel néha túllöntözték a kerteket. Okos találmány volt. Tulajdonképpen két utcát választott el egymástól, vagy ha úgy vesszük, összekötötte őket. Rajta keresztül nem közlekedett senki, nem jártak át egymás portájára, az birtokháborítás lett volna.

A partján dúsan termettek a fák. Könnyű is volt nekik. Mélyre nyúló gyökereikkel mindig elérték a vizet, ami táplálta őket. Ezek közt voltak gyümölcsfák, de akadtak fűzfák is, amelyeknek látványa kisé romantikussá tette a kellemes félhomályba burkolódzó tájat, vagyis a kertvégét. A gyermekek néha letelepedtek mellé, ki-ki a maga oldalán, és átbeszélgettek egymáshoz. Nyáron nagymelegben jól is esett odahúzódni a tűző napsugarak elől. Az a hely mégis olyan volt, hogy sose emlegették. Homályos volt ő maga is, a híre is.

Azt ugyan nem sejtették a gyermekek, mitől lengte be az a furcsa derengő hír az árokpartot, de vonzotta őket, akár a régi, elhagyott ház, egy kúriaszerű nagyobb épület a Nagypapa szőlőskertje szomszédságában. Oda se volt szabad menniük, még csak a közelébe se, mert már az is túl volt azon a bizonyos határon, amit nem kerítés jelzett, hanem a hagyomány és az általa emlékeztetőül ott húzódó tilalmi vonal. Mindenki tudta, senkise lépte át.

Ott, mármint a kertek alatt magasabban feküdtek a porták. A kert szintje valami olyasmire emlékeztetett, hogy a Kutas valaha más mederben kanyargott, talán éppen ott, a nagyszülők kertje alatt, vagy talán még a házuk is az egykori folyó által lerakott jókora mennyiségű agyagra épült. Aztán arrébb húzódott a Kutas, és ahogy lelassult a folyása, már beérte kisebb kanyarokkal, keskenyebb mederrel, távolabbi víztükörrel. Az utcán széles földút emlékeztetett rá, hogy talán ott is egy néhai nagy folyó hullámai fodrozták olyan bizarr kinézetűvé a sarat, hogy a szekerek is nehezen tudták simára lejárni.

A kertek alja meg nemcsak a mostani fiatalságot vonzza oda valami bűvös erővel, hogy úgy tisztelik, mint egy szép patakot, pedig néha, nagy szárazság idején abban is megsűrűsödik a sár. Könnyű lenne átugrani, de ha nem szabad, akkor minek?

Volt egyszer, jóval régebben egy szép leány, aki ott lakott a szüleivel és a testvéreivel meg az öregsüléssel. Szép volt, akár a nyíló rózsza, mindenki megfordult utána, mert ugyan szép volt a járása, de soha nem kellett magát. Úgy gondolta lányos ábrándjaiban, hogy neki csak egy udvarlója lesz majd. Annak a jövetelére vár, amíg el nem jön az ideje, hogy betoppanjon hozzájuk. De nem volt sok ideje az ábrándozásra, mert mindig segítenie kellett valamit a háznál. A kertbe is inkább csak kapálni vagy gyomlálni járt ki, meg néha zöldséget felszedni a főzéshez. Jártában-keltében csak hajladozott, dudorászott, és volt úgy, hogy énekelt is.

No, ha valakinek szép a hangja, arra fel is szoktak figyelni. Klára se maradt ismeretlen a szomszéd legény számára, akit nem sokat lehetett látni a kertben, mert az meg a mezőn dolgozott vagy a szőlőkertben. Mégis úgy adódott, hogy egyszer meghallotta azt a szép éneket és utánajárt, hogy a remek énekhang tulajdonosát megismerje. De mire leereszkedett a lejtős úton, ami a kertjükön át vitt, már el is tűnt a szép Klára. Vitte megint a zöldséget a konyhára. Áron meg várhatott, amíg látott valamit a tovalebberő alakjából.

Ha egy makacs legény a fejébe vesz valamit, abból biztosan lesz valami. Nem volt nehéz utánakérdezni, ki lakik az ő kertjük végében, a szomszéd utcai kis házban. És találkozni se volt olyan nehéz, mert vasárnap mindenki eljárt a templomba, télen meg a fonóba, és néha-néha multság is akadt vagy hídi vásár.

Áron csak figyelt, és hamar megtalálta szíve választottját, akinek a hangjába szeretett bele először. Azért arra várt, hogy hátha mégis titokban szólíthatná meg ott, az árok partján, annak a romantikusnak tűnő környezetben, amelyhez annyi ábránd fűződik a dús növényzete miatt vagy másért. De eleinte nem volt szerencséje. Mintha valami távolította volna őket egymástól. Vadászék nem régóta laktak ott. Nem is csak egy lányuk volt, hanem aki jól szétnézett közöttük, megakadt a szeme mind a hármon. Ám az Ároné csak az egyiken. Amióta meglátta a templomban ünneplő ruhában, csak ő járt az eszében, a Klári.

Hanem a kert alatt nem tudta elkapni. Hiába settenkedett arrafelé, csak nem akart hálóba akadni a kis halacska. Vagy még inkább szép, színes pillangó. Már közelgett a tél, a kerti munkákat befejezték, mindent bevermeltek, nem is igen volt miért arrafelé járnia senkinek. Így aztán maradt a fonó. A fonóka, ahogy ott hívták. Ott már lehetett segíteni a lányoknak, ha elgurult egy-egy orsó. De Klarához még ott se tudott valami közel kerülni, mert annak a kezéből sose esett ki az orsó. Illetve csak egyszer, amikor Áron szándékosan megtaszajtott a kissé, mert nem győzte kivárni, hogy segíthessen neki. Akkor először ért hozzá a kezéhez, és mindketten úgy érezték, mintha valami kellemes bizsergés áradt volna át az egész karjukon.

Volt is nagy riadalom, zavarodottság, orcapirulás, de sok sündörgés mégse lehetett, mert ott ültek az anyák meg a vénasszonyok is sorban a fal mellett. Árgus szemekkel figyeltek mindenre, semmi nem kerülte el az éber tekintetüket. No, rögtön összebemorálták Áront is Klárával! Igen ám, de könnyű a boronálás, csak úgy, szóval, de mit szólnak majd hozzá a szülők? No, meg az egész falu.

Szegény fiatalok, hiszen még alig ismerik egymást! Pár szót, ha váltottak egymással, azt is ennyi figyelő szempár keresztüzében. De nemcsak őket boronálták egybe a ráérő vénasszonyok, a falu pletykafészek, hanem még a többi fiatal is, kit kivel sikerült. Egyre emelkedett a hangulat, jártak a dolgos kezek, aztán mind dalolni kezdtek. Ez megint csak egyfajta üzenet volt, ha ügyesen fűzték a szót, azaz adták egymás szájába az éneket, akik ezzel üzentek egymásnak.

Klára igen szemérmes volt, ő nem üzent senkinek semmit a nótákkal. Csak úgy dalolt, jókedvből, a többiek üzenetváltásaira még nem figyelt fel, csak font rendesen és énekelt szépségesen. Áronnak valami cselhez kellett folyamodnia. Az első este épp csak oda tudott köszönni Klárának, akit kifelé menet közrefogtak a rokonai és már mentek is hazafelé. Aztán később már a leány is viszonzta a pillantásait, és az olyan volt, mintha egy nefelejcs és egy ibolya néztek volna egymásra. Áron, miután megtudta, ki lánya a szép Klára, kimódolta, hogy a barátai közül, aki ismerte Vadászékát, össze is ismertesse velük.

Húsvétkor meg, amikor szabad a locsolkodás, összefogott a barátaival és elmentek a Vadász portára ismerkedni. No, meg hát locsolkodni. Míg a lányok befutottak a házba szárítkozni a hideg kútvizés locsolás után, Áron szóba elegyedett az apjukkal.

Megvolt az ismeretség, de már menni is kellett tovább. A barátoknak is voltak kiválasztott helyeik, ahová illett betérniük. Hanem Áron egyre csak azt az egy piros tojást szorongatta a markában, amit Klárától kapott. Meg is látszott rajta. Mire hazaért, tiszta piros volt a tenyere.

Mikor az anyja meglátta, összecsapta a kezét:

-Hogy nízél ki, fiam? Dobd el rögtön azt a tojást, mind összekened véle magadat! Osztán kitűl kaptad?

Mit volt mit tenni, színt kellett vallani. Hogy neki csak az a szép Klára kell, mást nem vesz feleségül soha, a tojást meg nem adja senkinek. Lett nagy sírás-rívás, sopánkodás. Hogy azok csak afféle jöttmentek, nem olyan régóta élnek itt, nem tudni, kifélék-mifélék, csak ne nagyon ígérkezzél el hozzájuk! A nagy háború után menekültek át Erdélyből, tán semmijük sincsen. Meg hogy amék szél idefűtta őket, az tovább is sodorhatja. Nem véletlenül laknak a falu szélén.

De Áron nem hagyta magát.

-Azok nem jöttmentek. Beszéltem az apjával, igen derék ember. Azért laknak ott, mert a románok mindenüket elkobozták, egyelőre ennyire tellett nekik. De azóta már van földjük és szőlőjük is. Csak ne szidja őket, édesanyám!

Azért az aggódó édesanyának még maradt min aggódnia. Az Áron fiú, akinek módos leányt szántak, csak nem hajlott a szóra. Meg a szidalomra se.

Már aratási idő volt, nagy dologban volt mindenki. Áron is készült, hogy majd a mezőn csak összeakad Klarával valahogyan. Ott megint csak az apjával tudott szóba elegyedni előbb. Ajánlkozott, hogy segít nekik, mert az ő lovai gyorsabbak, mint a Vadászék tehenei. Nekik csak tehénszekerük volt. Azt nem fogadták el, de amikor megemlítette, hogy a dologidő

múltán szívesen eljárna hozzájuk Klárát látogatni, akkor alaposabban megnézte magának Áront az öreg is. Ő nem bánja, de elébb kérdezze meg a lányt.

Több se kellett Áronnak! Ha az apai áldás megvan, akkor könnyebb megnyerni magának a lányt is. Madarat lehetett volna fogatni vele, csak úgy hajtotta a két pejkit hazafele! De előbb még szedett egy szép csokor mezei virágot Klárának, azt nyomta nagy szégyenlősen a kezébe.

Klára szép fehér arcát barnára cserezte a nap meg a forró szél. Szép hosszú fekete hajába is belekapott a szél, de alaposan befonta reggel, azt nem tudta kikezdeni. A kendőjét hátrakötötte, azzal védte a sok portól, ami a csépléskor szállongott mind a levegőben.

Mikor az apja aznap este szólt neki, hogy az egyik legény szívesen udvarolna neki, s hogy az a legény épp az a Szilágyi Áron, akin neki is megakadt a szeme, alaposan elpirult. Hogy ő nem is tudja, meg hogy fiatal még, de ha kedvesapám akarja, hát hadd jöjjön. Azt azért tudni lehetett, hogy nem rögtön, ajtóstul a házba, csak ha majd múlik a dologidő és lesz módjuk esténként beszélgetni kissé.

Így történt, hogy Szilágyiné egy idő után csak beletörődött a helyzetbe. Megtett előbb ugyan mindent, hogy a fiát lebeszélje a szép Vadász lányról, de az a két szép rozmaringszál csak egymásnak nyílt. Hanem a tél vége mégis másat fújt. A télen annyi hó hullott, hogy alig győzték takarítani. Csak esett és fújt, alig láttak ki a házból. A jószágokat se volt könnyű ellátni. Valóságos alagutat kellett vájni a hóban, úgy lehetett kihordani a trágyát az istállóból. Volt, aki káromkodott, volt, aki fohászodott, hogy mi lesz már ennek a vége?

Február végén nagyot fordult az idő. Hirtelen jött a meleg szél, ami csak úgy olvasztotta el a sok havat. Jégtörő Mátyás megtörte a jeget. A sok víz, az olvadék meg mind, amerre látott... Megtelt a sok vizesárok, de alaposan megtelt a Kutas is. Már úgy tűnt, hogy mind előnti a faluszéli házakat, a Vadászékét is. Aggódva figyelte az egész család, mi lesz a házukból, a kertjükből. A víz meg csak gyűlt, és a kert végében húzódó árok is színültig tele lett.

Mindenki a nagy áradással meg a kertekben álló vízzel volt elfoglalva. Onnan már nem tudták, hová vezessék el, ha még többre gyarapodik. A sok vízből sok felhő lesz, mikor rásüt a nap, utána meg eső kerekedik belőle, hogy még jobban megöntözze a már úgyis telített földet. Csúszott az agyagos föld, rá se lehetett menni. Márciusban még nem lehetett elkezdni a veteményezést. Mindenki az áldott napfényre várt, a gyermekek énekeltek is naphosszat, hogy „Süss fel, nap, fényes nap...”

De arra még várni kellett kissé.

Áron egyik este eltűnt. Senki nem tudta, hova lett.

Mikor másnapra se került elő, az egész család csak őt szólongatta. Pincétől a padlásig átnéztek, átkutattak minden helyet a portán, de csak nem lelték sehol. Az anyja már arra gyanított, hogy megint a Vadász lány után eszi a penész. Talán csak nem tett valami rosszat, hogy most nem mer előkerülni? Mit volt mit tenni, az apjának át kellett menni Vadászékhoz, hogy utánakérdezzen, de úgy, hogy harag, sértődés ne legyen belőle. Ha az asszonyra hagyja, az megint előhozakodik a régi históriával, hogy nem állhatja a Klárát...

Ahogy ment, ballagott az utcán, már a Vadászék utcáját is nehéz volt megközelíteni. A szekérutat mind elöntötte a víz, csak a keskeny járdán volt még átjárás hozzájuk. Az utcabeliek mind homokzsákokat töltöttek, csupa nyüzsgés volt minden.

Vadászék is odakint sűrögtek. Mikor meglátták Szilágyi mestert, nem győztek álmélnodni, mit keres errefelé, de nem invitálták be, mert igyekezni kellett az árvízvédelemmel. Ő azért rákérdezett, nem látták-e a fiát. Nem járt erre? Most mindenki őt keresi, mert úgy gondolták, hogy a lányhoz szökött át az este.

-Nem vót az mán két napja, nem látta senki – felelte Vadász.

-Klárrika se?

-Az se.

-No, azért hadd kérddjem meg, mit tud felőle!

Klára pirulva vallotta be, hogy néha a kertek alatt szokott jönni Áron. Ott rövidebb, a kutya is ismeri már, nem ugatja meg. De most tényleg nem jött.

No, lett erre sűrű homlokráncolás, mi dolog az, áthágni az áthághatatlan vonalat!

-Én azért megnézném, ha megengedik, hátha ott van a csizmája nyoma a sárban – szólt az idősebb Szilágyi.

Ment is együtt a két ember, de bár ne mentek volna!

Áron holtteste az árokban a víz tetején lebegett. Megcsúszott, mikor a kertjük végébe ért, és már nem tudott kijutni a mély vízből, ami most ott hömpölygött. A kalapja kicsit távolabb tőle, a keze meg egyre kapaszkodott volna valamelyik bokorba, de kijutni már nem tudott. Odaveszett a jeges vízben.

Klári pirosra sírta a szép kék szemét. Hogy az ő jegyese ilyen csúf halállal vesszen oda, mikor hozzá igyekezett volna, ő pedig meg sem érezte. Magát is vádolta, pedig nem tudott volna segíteni rajta. A kertjük járhatatlan volt a sok sártól.

Sok víz lefolyt azóta a Dunán, de még a Kutason is. Csendesebbre szelídült, nem fenyeget ma már senkit, merthogy mind kiszáradott. Az a mély árok még mindig ott van a kertek végében, és a gyermekek nem tudják miért tiltják őket attól a helytől. Szomorú dolgok estek ott valaha.

Keresztesen meg hiába süt olyan melegen a nap március elején, az öregek még mindig emlékeznek a szép Klári meg a vízbe fúlt jegyese, Áron históriájára.

Talán igaz se volt, ki tudná azt megmondani?

Talán a szél, amely azon a tavaszon csak nem akart igazán melegre fordulni, hogy száraztotta volna ki mind a vizet abból a feneketlen árokból!

2023. szeptember 26.

A könyves ember

Fehér Gábor rendkívül értelmes ember volt. Különleges modorával, műveltségével felhívta magára a figyelmet. Kissé lassan beszélt, alaposan megfontolta a szót, de badarságot soha nem szólott. Volt úgy, hogy mások nem értettek egyet vele, de harag nem támadt belőle akkor sem. Gyakran disputált rokonokkal, szomszédokkal, ha névestéken összeült a család vagy összetalálkoztak valamelyik ünnepen a faluban.

Csendes, megfontolt beszéde tekintélyt parancsolt neki. Még viszonylag fiatal volt, amikor presbiterré választotta a hitközség, s aztán az is maradt haláláig. Templomjáró ember volt, soha nem maradt volna el az istentiszteletről. A lányait is ilyenek nevelte, e fölött nem volt vita soha a családban. A szobában a tekintélyes falóra alatt egyszerű képkeretben Házi áldás függött, azon gyakorolták az olvasást az unokák is később.

Feleségével szép párt alkottak. Öregen is, de még inkább fiatalon megakadt rajtuk a szeme mindenkinek. A falu álompárja a maguk idejében. A lányaik is híres szépségekké lettek, amikor cseperedni kezdtek. Kissé távolságtartó tisztelettel övezték őket, mert mintha valami titokzatos burok védte volna őket, az egész családot, hogy amögé senki nem láthatott be.

Fehér Gábor és Antal Sára igen hamar lettek egy pár. Ahogy Gábor családja a faluba költözött, hamarosan ismeretségbe kerültek, és az udvarlás is annak rendje-módja szerint esett, minden formalitást betartva. Tisztelettel és egyre tisztább tűzzel égő szerelemmel. Az öregek úgy vélték, elegendő időt kell adni a fiataloknak, hogy megismerjék egymást, nehogy elsiessék a dolgot, hanem kellő megfontolással válasszanak párt maguknak.

A jegyességi idő letelte után aztán egybekeltek. Gábor a korán elhalt apja után örökölt, édesanyja pedig szívesen adta ki neki az örökséget, amiből a fiú földet és egy kis házat vett. Fiatal házásoknak nagy szó volt az, ha már rögtön a saját portájukon kezdhették az új, közös életüket. Gábor öccse is ugyanannyit kapott az örökségből, mint Gábor, az édesanyjuk semmit nem tartott meg magának. Nem is volt rá szüksége. Még mindig szépasszony volt, az egyik módos gazda kérte feleségül, és ő hozzáment. A kisebbik fiú tanulásra költötte az apai örökséget, ő messzi földre ment, s csak jóval később tért haza onnan a fővárosba.

A szép pár abban is különbözött másoktól, hogy igen csendesen élt. Nem volt civódás, időnkénti összekapás, mint például a szomszédjukban, ahol egy hatgyermekes család lakott. Együtt végezték a mezei munkákat, és csak néha hallottak olyan megjegyzéseket a hátuk mögött, hogy Gábor visszament parasztnak. Nem csináltak ügyet belőle, mert volt is benne valami. Gábor édesapja tanult ember volt, és csak a háború űzte el a szülőföldjéről őt is, meg a családot is.

Gábornak volt másik három testvére is, de azok mind fiatalon elhaltak valami gyermekbetegségben. Ők ketten maradtak vigasznak édesanyjuk késő öregségére, Gábor és Viktor. A „visszament parasztnak” fordulat meg azért illette Gábort, mivel ő is tanult, csak aztán a háború közbeszólt. Menekülni kellett a románok kegyetlenkedései és rablásai elől. Minden magyar tisztviselőt eltávolítottak a hivatalából, és gyakran tanulatlan románokkal töltötték ki a helyüket. Aki maradt, annak hűségnyilatkozatot kellett aláírnia, ami már csak

emiatt is elfogadhatatlan volt a tiszta erkölcsű család számára. Hogyan lehet hűséget fogadni annak, aki kapával, kaszával, fejszével meg baltával ront be az ember házába, és ott magának követel mindent?!

A művelődésről azért nem mondott le Gábor. Könyveit gondosan elzárva őrizte egy tágas fiókban, és amikor tehetette, elővette őket. Nemcsak azért, hogy új információkat szerezzen belőlük, hanem olyankor egy régi, becses világ nyílt meg előtte újra: a tudás világa és az elveszett otthon melegsége. Könyvszeretetét ismerve ragadt rajta a könyves ember név. Nem sok földműves élt ezzel a lehetőséggel. A legtöbben hamar kimaradtak az iskolából, legfeljebb három-négy elemi végeztek, egyszóval nem voltak analfabéták, de nem is remekeltek semmiféle tudományban.

A parasztembernek másban van a tudománya. Nála jobb meteorológus nem kell, mert ismeri a felhők és a szél járását, az évszakok változását, a növényvilág rejtelmait, meg hogy mit mikor érdemes vetni, betakarítani. Tudja, mit nem szabad telepíteni a kertbe, de mit kell ültetni a szőlő közé, hogyan szabályozható a szél járása a megfelelő fák ültetésével, és aztán tudni kell, hogyan védekezzen a kártevők ellen. Földrajz, biológia, meteorológia, kémia, egy kis matematika, ami a kalkuláláshoz kell, azt minden paraszt a lajbizsebében hordja, mondhatnánk. Csak a városi ember képzelet, hogy aki a földet túrja és számára is megtermeli az ennivalót, az mind buta és műveletlen. Adjuk csak vissza nyugodtan a szót az ilyen tájékozatlan embernek: buta, aki mondja.

No, ha akadt volna ilyen kötözködő ember, a nyelves asszonyok alaposan beolvastak volna neki. De ott, az ő házuk táján nem akadt senki, aki megszólta volna Gábor gazdát a hobbijáért, amit akkoriban még nem neveztek hobbinak, legfeljebb úri passziónak vélték, amit magával hozott abból a tündérvilágból, ahonnan származott. Ő bizony olvasott, és olyankor nem volt érdemes zavarni. Akár könyvet, akár újságot olvasott nagy elmerülten, olyankor eltűnt előle a külvilág. Csak az a világ létezett számára, amelybe olyankor beleképzelte magát. A felesége korholta néha érte:

-Felőled aztán ágyúzhatnak is, se látsz, se hallasz, amikor ezeket a könyveket bújod. No, gyere most már, itatni kellene. Húzz vizet a jószágoknak!

Gábor pedig kötelességtudóan behajtotta a könyvét, újságját, és ment dolgára. Friss vizet húzott az udvarban álló gémeskútból, megtelt a vályú a jó hideg innivalóval. Aztán hátrament az istálló mellé, leült a maga faragta kisszékre, ami azért nem is volt olyan kicsi, amolyan lóca magasságú, keskeny, de kényelmes ülőalkalmatosság. Azon ülve farigcsálta a burgundit a tehéneknek. Szerette a jószág az édeskés marharépat, amit ezzel a franciás hangzású névvel illettek.

Volt azért, különösen télen, amikor kevesebb volt a tennivaló, hogy hosszasan is elidőzött a könyvei társaságában Gábor. Volt úgy, hogy leveleket írt az öccsének, később az egyik felnőtt lányának, aki városba ment férjhez és ritkábban látta. Szép, szálkás, kalligrafikus betűkkel rótt a sorokat, hogy aki kapta, az nemcsak a tartalmában gyönyörködött, hanem a szép írásban is, amivel megtisztelték.

Aztán volt még egy titkos hobbija Gábornak. Arról nem szívesen beszélt, mert azt már tényleg nem értették volna meg embertársai. Verseket is írt, naiv kedves verseket, amelyek arról vallottak, hogy odabent, a lelke mélyén sok szépség lakozik. Ahhoz, hogy költészet szülessen ebből a kedvteléséből, jóval több időre, figyelemre és másfajta közegre és másfajta tanulmányokra lett volna szüksége Gábornak. De nem is akart ő költő lenni, csak írt, mert a vérében volt az irodalom iránti szeretet, és annak kifejezésre kellett találnia.

Az édesanyja és a nagymamája is írtak verseket. Családi hagyomány, amely a famíliának egy híres tagjára utalt. Valahonnan a távoli múltból zengett fel egy rég elfelejtett dal, amelyet eredetileg egy ősök játszott el a hangszerén. Verset és zenét, mert a kettő akkor még egybetartozott. A régi regősök meg kobzosok mind tudták a módját, hogyan kell elragadtatásra készíteni a közönségüket. Ők még közönségnek játszottak és szavaltak. Művész és közönsége akkor még egyek voltak a művészet iránti szeretetükben és csodálatukban. Haj, regő, rejtem...

Ilyesfajta érzések ébredtek fel a Gábor lelkében, amikor verselt. Hogy ezek az ősök, akiktől a művészi hajlamát örökölte, kik lehettek, az már a történelem homályába vész. Hajdúk, székelyek, hunok és magyarok, egykori sztyeppe emberek, akiknek egykori kiválasztottjai sámánokká lettek. Látták a múltat és a jövőt, amikor révültek, nekik az egységes egy volt. Ősök és utódok egyként szólaltak a verseikben, zenéjükben, egyszerre pengett a húr és visszhangzott a lélek mélyén valami édesbús érzés. Talán az elvesztett őshazáé, talán a közelebbi, ahol mégis harcok dúltak, és nekik jönniük kellett egyre nyugatabbra.

Aztán megérkeztek ide, ebbe a kis határszéli falucskába, ahol befogadták őket. Kései utódokat, világ vándorait, az ismét leteleplőket. Sorsukban az ősök sorsa ismétlődik, de azt nem tudja még mindig senki, hogy meddig tart ez a vándorlás, még hány generáción keresztül, ami után véglegesnek lehet majd tekinteni a maradást.

Merthogy a kisebbik lány is elment városra a családjával. Jó, érthető, iskoláztatni akarják a gyermekeket, hadd jussanak többre, mint ők, valamennyien, akiknek az életét keresztül-kasul szabdalta egy-egy háború. A gondos szülő így tesz. Csak aztán hogy lesz? Majd azoknak a gyermekei is felkerekednek, hogy még nagyobb városba költözzenek, még magasabb iskolákba járjanak, és az ő életük is olyan kifosztottá válják, mint most az övéké, öregeké?

Néha ilyen távlatos kérdések is kínozták a Gábor lelkét. Az életünket továbbadjuk, mert ez is kötelességünk, ha már bennünket is ideküldött a Jóisten, hogy valamit alkossunk, teremtsünk a szorgos munkánkkal, porszemnyi életünkkel. És aztán? Aztán a kapa főd, ahogy itt mondják az asszonyok, amikor szarkasztikus mondatok hagyják el a szájukat. Igaz, ők nem tudják, mi az a szarkasztikus, de mégis mesteri módon gyakorolják. Ugyanúgy, ahogy az itteni férfiak a hajdú ősektől tanult cifra káromkodásokat. Csak azt nem hitte Gábor, hogy azok a durva szavak valamikor később még irodalomká is válhatnak. Igen, egy furcsa szeszélyből, ami divatot teremt majd, hogy átveszi a köznyelv és eljut egészen az országgyűlésig is...

Nem, nem, az nem lehet, hessenti el magától a gondolatot Gábor. Inkább vissza az ősköz, túl a Kárpátokon, valahol Etelközben vagy még messzebb, a Kaukázus meredek lejtőin, ahol Julianus barát megtalálta az elveszettek hittestvéreket. És vágta még messzebb elgondolt lova hátán Gábor, túl az égő olajmezőkön, túl a másik nagy tengeren, ahol Hunor

és Magor feleségül vették Dúl király lányait... És még azt mondják, hogy nincs időutazás! Már hogyne volna, amikor ő is ideül a könyvei meg a féltve őrzött, takarékosan beosztott ívpapírai közé, és bizony oda utazik, ahová a fantáziája és annak fürge lovai, a szabad gondolatok elröpítik. Hiszen már majdnem a hunok régi földjén járt, az egészen távoli keleten, amelynek létezéséről már csak a vérünkben lüktető cseppek vallanak olykor. Oda van kódolva valami, amit megnevezni senki nem szokott, de mégis VAN. Erre bizonyosság az ő élete, amibe kezd belefáradni, és már azt se bánja, ha vár rá az a kapa föld meg a végleges csend a szagos virágok közt, közel a mezőhöz...

Télen szűkösebb a tér, ameddig az ember szeme elláthat. Ráül a tájra a köd, s ha kimegy az utcára, fojtogatja a széngáz, ami a kéményekből árad széjjel a világra. Gábor odakint járva, fulladozik a köhögéstől, fojtogatja az a száraz valami, amit néha, tehetetlen mérgében még az Isten lovával is szid. Mert szörnyű érzés az, amikor nem kap levegőt az ember. De hát mit tudják azt mások?

Törődnek is avval? Ki törődik ma már mással, a mások bajával?

Ne nézzen annyira távoli jövőbe, kedves Gábor bátyám! Ott már megint háború van, meg a félig vagy teljesen kipusztult családok. Inkább verseljen még egy kicsit! Hátha a csengő rímek elterelik a figyelmét arról, amit odaátról fog majd látni, de csak tehetetlen szemlélője lehet, mert akkor majd mások fognak itt lakni, ahol annyi szép gondolat született magányos óráin, odabent a jószagú szoba mélyén, ahol élete párja csinálja mindazokat a szépséges dolgokat, amiktől minden megtelik a jó és szép asszony szeretetével és annak illatával. Mindazzal, amiktől büszkeség tölti el a férfi kebelét.

Nos, hát a könyves ember órája el is pergett lassan.

Már megint, gondolja magában. Mára ennyi volt, megyek dolgomra. De nem baj, a könyvek hűséges társak. Ők mindig megvárnak, akárhová megyek is el.

A fiók lassan csusszan, és eltűnnek benne a könyvek és az árkus papírok.

Csak a tintatartó marad az asztalon, de az se sokáig. Mert az íráshoz az is hozzátartozik.

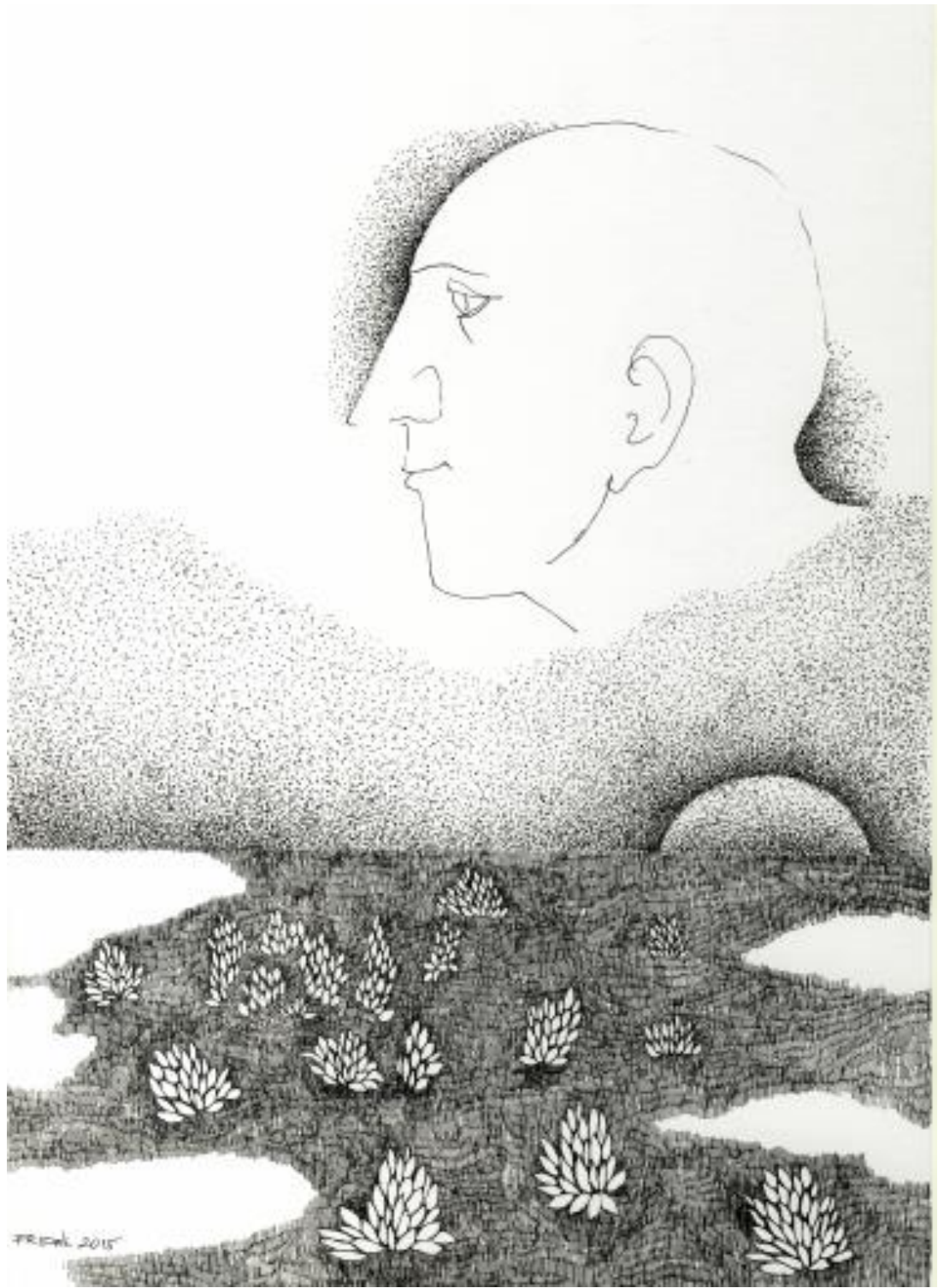
Aztán az is visszamegyen a helyire, ahol állni szokott. Ahol a gyermekek nem férnek hozzá. Igaz, tudják, hogy nem szabad felborogatni, mert a szép aszalterítőre vigyázni kell.

De jó is lenne, ha megint itt rajcsúroznának! Ha megtölthetné a házat az egészséges gyermekzsivaj! De arra várni kell türelemmel, ahogy éngem is várnak a könyveim meg a még tisztán maradt papírok, amiket később töltök meg ezekkel a kései írásokkal.

Gyermekzsivaj, kicsi ház, illatos szoba, hajnalban sült friss kenyér, amit a feleségem, Sára dagasztott a nagy fateknőben... disznótorok, névesték, összetolt asztalok, sok vidámság, borozgatás a sógorokkal...

Mennyi szépség termett ebben a házban pár évtized alatt! És mennyi szeretet! Gábor odaátról is látja.

2023. szeptember 27.

A vén diófa

-Ki kéne már vágni ezt a vén diófát, Kedvesanyám! – szólt egy napon Lajcsi, a nevető szemű nagy gyerek, aki felnőttkorában is csak nagy gyermek maradt. Akár az öregapja, akinek még vénemberként is huncutul vágott a szeme, mikor a család ifjabb leányaira nézett.

De most még éppen csak hogy siheder volt. Az édesanyja szemefénye, akinek minden lépését egy aggódó szempár kísérte. Mert a jó szüle soha nem fárad bele a gondoskodó szeretetbe. Ha nincsen baj, ő akkor is fél tőle, hogy majd lesz.

-Hagyd már azt a fát, fiam! – válaszolt kissé elmerengve és valami régi történetre emlékezve. – Mért nem férhetsz tőle, hogy rögtön a fejszével mennél neki? Elél az még egy jó darabig.

-Nagyon sok rajta a korhadt ág. Félek, hogy a fejire szakad Kedvesanyámnak vagy másnak.

-Hát akkor mássz fel rá és gallyazd le alaposan! – fordult be a pitvar felé az anyja. – Nincs jobb dógod, minthogy az öregapád fáját abajgasd?

Azzal már tette is be a rostélyt maga után. Nem szerette, ha az édesapja fáját emlegették neki.

Tudta azt ő is, hogy hamarosan kitelik az ideje, ahogy néki is. Úgy vélte, hogy majd egyszerre mennek el, ő meg a vén diófa. A korától még élhetne szegény, de lehet valami abban, amit ez a Lajcsi gyerek mond. A fa neki üzen, gondolta még magában, de nem akarta szomorítani a fia szívét. Hátha kap még egy kis haladékat. Csak annyit, hogy a másik fia, az a világjáró, hazatévedne és ismét a keblére ölelhetné. Már csak ezt szeretné megélni.

Lajcsi jobb híján mégis megkísérelte, hogy rendbe hozza az öregapja fáját.

Létrát támasztott neki, azon felmászva nyesegette az elöregedett ágakat. Egyik a másik után zuhant a mélybe. A kutyát úgy kellett elkergetse, mert mind ott sündörgött körülötte, nehogy fejbe kólintsa valamelyik öreg, beteg ág.

Már szürkült, mire végzett a munkával. Jobban mondva csak félbehagyta. Lesz még azon fazonírozni való, gondolta magában.

Az édesanyja kijött, hogy segítsen neki. Nagy vesszőkosarat hozott, abba próbálta felszedgetni a lepotyogott farészeket de nem boldogult vele.

-Csak hagyja, Kedvesanyám! – térítgette volna félre az útból Lajcsi. – Majd én megcsinálom. A kosárba úgyse férnek bele ekkora gallyak. Majd holnap felaprítom. Jó lesz begyújtani, ha kiszárad.

-Még ennél is jobban kiszárad? – kérdezett vissza Domokosné.

-Persze – jött a kurta válasz. – Amíg tud kapaszkodni a fához, addig élő rész is van rajta. Az meg nedves.

-Na, jól van – hagyta rá az anyja. – Csak kotord félre, aztán holnap majd megaprítod, hogy ne csúfítsa el az udvart. Az elhanyagolt porta olyan, akárha nem is volna gazdája.

Azzal visszaballagott a házba. Nem szólt a fiának, hogy a derekát fájlalja, meg a vállát is. Csak úgy járkál benne a fájdalom. Mintha azokat a gallyakat róla vágták volna le, nem a fáról. Öregesen járt-kelt a házban. Megpiszkálta kicsit a tüzet, ami már alig parázslott. Pár csutkát dobott rá, hadd kapjon ismét lángra. Ahogy lehajolt, hogy pár fadarabot vegyen ki a spór alatti fászládából, beléhasított a fájdalom.

Nocsak, mi ez, gondolta magában. Csak nem ér utol hamarabb a végzet?

De csak múló érzés volt. Utána rögtön összeszedte magát. „Csak semmi riadalom! Senkinek nem szólni, nem kell másokat riogatni véle. Majd jobban leszek”.

Úgy is lett. Elfoglalta magát a konyhai teendőikkel. Előrébb húzta a lábost a spór tetején, vacsorát melegített a fiának, megterített. Kenyeret szelt, azt is odakészítette a keze közelébe. A családban a férfiak nagyon szerették a kenyeret. Az apja még a húsleveshez is kenyeret evett. Jó is vót az, amit az anyja sütött. Máig érzi a szájában az ízét. Ő is megtanulta, de az igazi mindig az, amit az édesanyák szeretete édesít meg.

Az ételszagra hamarosan megjelent a fiú is. Beleszimatolt a levegőbe, az arcán tetszés jelei. Szélesen elmosolyodott.

Domokosné leintette:

-Csak egy kis paprikáskrumpli, fiam. Máma sok dolgom volt.

-Nem baj, Kedvesanyám. Akármit főz is, az mind jóízű. Nem is tudom, mi lesz, ha megházasodok. Akkor majd ki főz nekem ilyen finomakat?

-Majd megtanulja mellettem a kismenyem is, ha előtte nem tudja, hogy kell a szájad íze szerint főzni...

Azzal odatartotta a törülközőt a fiának, aki alaposan megmosdott evés előtt.

-No, csak egyél, fiam!

Ő maga leült egy kisszékre a sparhelt mellé. A hátát a falhoz támasztotta, úgy melegedett kisé.

-Kedvesanyám nem eszik? – kérdezte Lajcsi, miközben jóízűen kanalazta a legegyszerűbb magyar ételt.

-Nem vagyok én már éhes – háritott Domokosné. – Estére nem szeretek sokat enni. Ilyenkor már csak a pihenésre vágynak öreg csontjaim.

-Miket nem mond?! Nem olyan vén még maga.

Azért némi aggodalommal figyelte a szeme sarkából az anyját.

-Az ember pont annyi idő, mint amennyit a naptár mutat – vetette vissza kissé álmos hangon Domokosné. – Kár megjátszani az ifiasszonyt, ha már így elszállt fölöttünk az idő. Mármint fölöttem. Előtted még ott az egész élet.

-Hát persze. Hiszen még katona se vótam – felelt Lajcsi a levest jóízűen szürcsölgetve.

.....

Domokosné nem aludt jól. Úgy érezte, minden része sajog. Csak forgolódott egész éjjel, pedig a jó puha pehelydunna meg a derékalj engedelmesen fogta és tartotta minden tagját. Már virradt, amikor végre el tudott aludni. De akkor meg valami furcsa, rossz álom gyötörte. Azt álmodta, hogy diófává változott. Ott állott az udvarukban, az ágait az ég felé tárta, úgy hajladozott a szélben. De a szél, ahelyett, hogy melegen simogatta volna a leveleit, csak nekiesett bolondul és tépte, rázta minden részét, hogy még a törzse is meghajlott a hideg fuvallatok alatt. Gonosz egy szél, gondolta magában. Mit ráncigál mindig? Miért nem hagy békében? Hogy menne már száguldozni ki a legelőre, ahol senkit nem zavar, legfeljebb a jószágokat, de azok meg kibírják, ahhoz vannak szokva.”

Nem is bánta, amikor hirtelen felriadt ebből a nyomasztó álomból. A szél valóban erősen fújtt odakint, a rostélyt csapkodta, amit a fia elfelejtett betenni. Leszállt az ágyról és szellőztetéshez hajtotta fel az ágyneműt. Aztán magára kapott valamit, kilépett az udvarra.

Bolond nagy szél fútt, valóban rázta és cibálta a nagy diófát. Ő is beleremegett a hideg fuvallatokba. Visszafordult. Fel kell venni valami melegebbet, nehogy megfázzon. De hol lehet Lajcsi?

Kisvártatva ismét az udvaron tett-vett Domokosné. A fia vízért ment a kútra, de elidőzött kissé, mert segített a szép szomszédlánynak is az ő kannáját vinni. Aztán elbeszélgettek egy darabig.

Domokosné elkezdte odahordani a levágott gallyakat a fűrészbak meg a tönk mellé. Az aprajával ő maga is elboldogulna, de egyelőre csak eltakarítja már innét ezt a szemetet, ne legyen itt világ csúfjára.

Ahogy hajladozott, megint beléhasított az oldalába meg a hátába a fájdalom. Alig bírta felegyenesedni. Nem tetszett ez neki. Megint az éjszakai, azaz a hajnali álmára gondolt. És folyton az a furcsa érzés... A másik fia ott, azon a távoli földön... ez meg, ez a kései gyermek, még fel sincs igazán nevelve. Még katona se vót, így mondta. Hát bár ne is lenne, mert akkor meg mi lenne ővele? Mi lesz, ha leesik a lábáról? Ki hoz neki csak egy pohár vizet is?

Már nem is figyelt a dühöngő szélre, csak szedte és hordta a gallyakat. Igen, álmában is így cibálta őt ott, diófa képében. De hogy mi lett a vége, nem tud visszaemlékezni rá... Tán nem is vót annak az álomnak vége, csak egy figyelmeztetés volt, hogy ügyeljen valamire... No, de mire?

A szél úgy tépte, olyan dühödten a vén diófát, hogy hallgatni is keserves volt. Mintha minden része, minden apró íze külön recsegett-ropogott volna. Szegény fa... drága jó öregapám... Tán csak nem ők akarnak izenni valamit odaátról? Akkor az nem lesz jó semmire. A hóttak nem jöhetnek vissza onnan csak úgy...

Nyílt a kapu. Lajcsi jött be a kandlival a kezében. Csak letette a tornácra, be se vitte a házba, rákiáltott az anyjára:

-Tessék azt hagyni, Kedvesanyám! Mondtam, hogy megcsinálom. Jöjjön el onnét! Úgy recseg-ropog az a fa, mintha mindjárt ki akarna dőlni!

Domokosné és a fia most szembenéztek egymással. Még szólni akart valamit, de valahogy nem nyílt szóra az ajaka. Állt, mint akit a villám sújtott le, pedig csak száraz vihar volt, eső egy szem se hullott az égből.

A másodperc mintha kimerevedett volna az idő szövetében. Akár a pókháló, ahogy a pók jó tágasra fonja-szövi a maga tetszése szerint. Lajcsi lépett volna az édesanyja felé, de mintha lebéklyózták volna a lábát, csak állt és a kiáltás csak akkor hagyta el a torkát, amikor a vén diófa egyetlen hatalmas reccsenéssel összerogyott. Az anyja meg alatta maradt.

Aztán elmúlt a bénultság és rohant a diófa irányába. Ott már csak az összezúzott testet találta, azt is úgy kellett kiszabadítania, nagy nehezen félretolva a nehéz törzset és az rászakadt gallyakat.

Hiába is szölongatta, nem jött magához. Csak a legnagyobb erőfeszítés árán sikerült kiszabadítani onnan, az elkorhadt fa alól, amit az ő öregapja ültetett, de minek, hogy a fene vitte volna el!

De akkor már a szomszédok is ott voltak. Rohantak segíteni, de már nem lehetett. Lajcsi a karjában vitte be a házba az anyja véres testét. A még vetetlen ágyra fektette. Az egyik szomszédasszony odasietett, félrehajtotta a dunyhát, hogy azt is össze ne vérezze a fiú. Csak intett neki, hogy ez az asszonyok dolga lesz, ő menjen ki.

De Lajcsi senkinek nem hitt. Rohant a doktorért, hátha lesz még segítség.

A doktor jött sietve vissza véle, de akkor már az emberek is ott álltak csendesen, mindegyiknek a kezében a kalapja.

Senki nem tudta volna megmagyarázni, hogy történt, de ahogy a fa kidőlt, a szél menten elállott. Mintha csak azért támadt volna úgy fel, hogy ezt a két életet magához vegye: a fáét meg az asszonyét. El is futott vélek, ott viszi, ahun, ott forog a legelő felett! Itt meg ez a rettenetes szélcsend, csak a Lajcsi gyerek siratja keservesen az anyját.

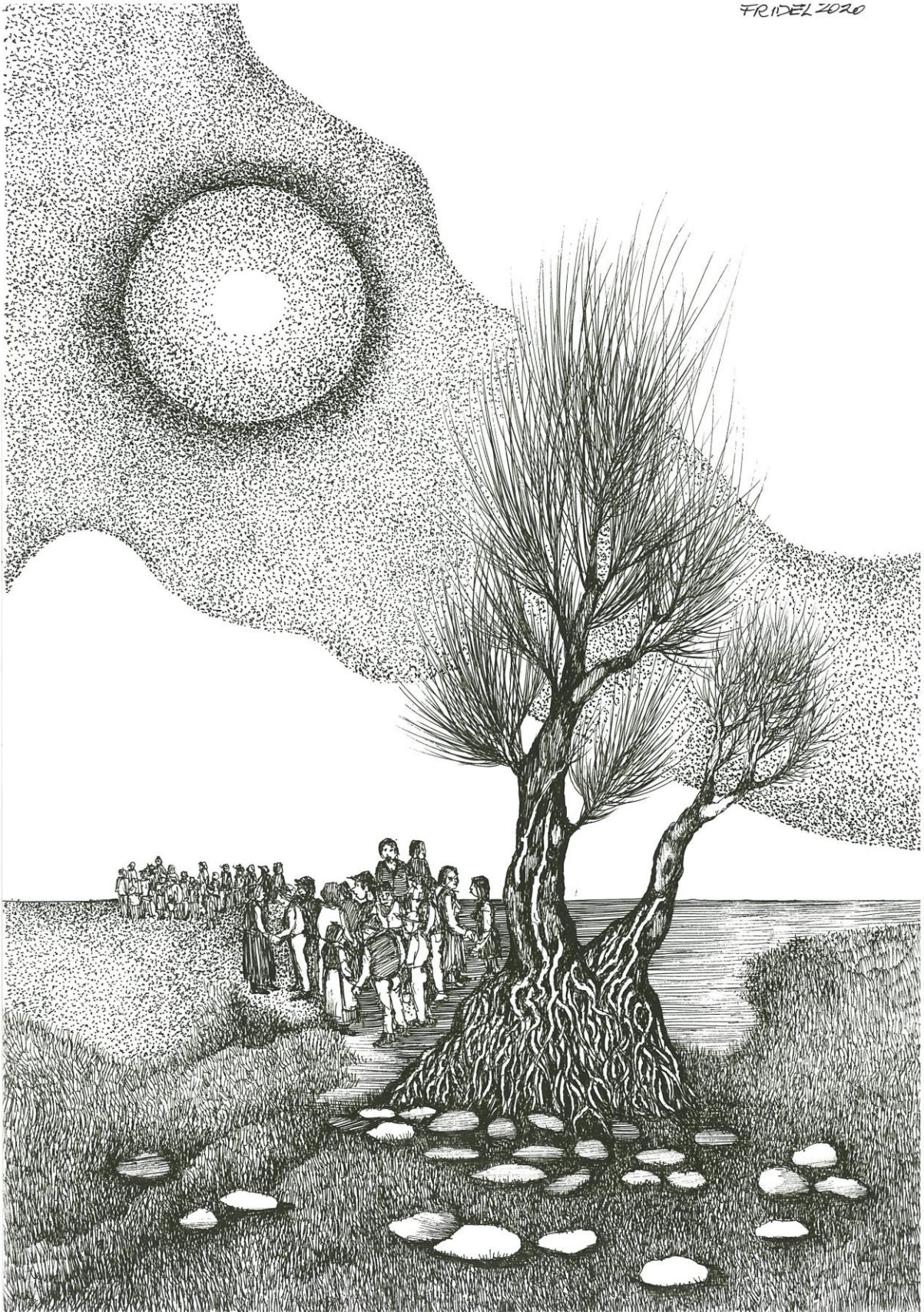
Azt mondják, legalább azok, akik a háborúban a tengerészeknél szolgáltak, hogy a tengeren szokott lenni ilyen hirtelen szélcsend. A levegő megáll, csak a víz hullámszik tovább tehetetlenül. Úgy híjják, dőghullám. Hogy a fene ott enné meg, ahun van! Tán onnét támadt ide, a Mariska elhótt ura hozta magával. Ű is a tengeren szógált egy darabig, úgy mondják. De hogy így kicibálja azt a fát, egyetlen fúvásra... Ki hitte volna...

Az emberek lassan elszéledtek. Nincs itt mit nézni. Lajcsi meg csak ül magába roskadtan, az orvos szavait alig hallja. Magát vádolja, minek is esett úgy neki annak a fának az este? Hátha hagyta volna, most nem esett volna ez a nagy baj...

Az öreg diófa helyén újak sarjadtak. Egyik a másik után. Lajcsi látni se bírta őket, de többet nem mert fejszét emelni rájuk. Csak nézte őket tehetetlen dühvel. Aztán eladta a házat, elment ő is a tengerre, ahogy az apja, aki sok éve már, hogy odaveszett.

szeptember 28.

Na, ne beszélj!

Vannak, akik nem bírnak magukkal, annyit beszélnek. Ha sokáig hallgatja őket az ember, hamar belefárad. Van, aki elbóbiskol közben, mások meg idegesen tekintgetnek az ajtó felé, hátha ki lehetne menekülni valahogyan a nagy szóáradat elől. De az ilyen embernek, jobban mondva asszonynak van egy különös képessége: valósággal odaragasztja a másik embert maga mellé, és annak hallgatni kell végestelen-végig azt a sok szócséplést.

No, hát Julcsa is ilyen volt. Más asszonynak folyton jár a keze, miközben pletykál, de a Julcsaé inkább csak az ölében pihent. Csak ült, mit Kunné lánykorában, csak folyt belőle a szó, de annak semmi haszna nem volt. Kerepelt, mint egy öreg kereplő, egyre fújta a magáét, ha érdekelt valakit, ha nem.

Amikor valamelyik ember célozgatni kezdett rá, hogy mehetne már dolgára, Julcsa oda se vetett neki. Ült és egyfolytában fixírozta a háziasszonyt. Valósággal megragadta a tekintetét és nem hagyta, hogy másfelé nézzen. Ha a gazdasszony mégis arra a munkára próbált figyelni, amit a kezében tartott, Julcsa máris karvalytekintettel elkapta, megint magához ragadta és kikövetelte tőle, hogy egy pillanatra se nézzen másfele, csak mind az ő szemébe.

A háta megett Héja Julcsa volt a neve, ezért a ragadozó tekintetéért. Néki nem szóltak erről, de mégis valahogy kitudódott, s aztán odahaza ugratták emiatt a férfiak a családjában. Julcsa megdühödött és a foga közt sziszegve vágta oda nekik:

-Majd még kérlelnétek, hogy mondjam el, mi újság a faluba', de azt várhatjátok, hogy egy szót is szólok bármiről is ezután!

Nagy hahotázás lett erre. A férfiak a bajuszukat pedergették, csak az egy Kálmus szólt oda neki lakonikusan:

-No, de még ilyen! Ha ezt képes volnál megcselekedni, istenbizony népünnepélyt tartanánk azon nyomban!

Még a csizmája szárát is megverte a nagy vígságban, aztán már csak heherészett, a többiek dörmögő kórusától kísérvé.

Julcsa felpattant, majd nagy dühösen kivágtázott az ajtón.

Egy kis csend lett, de nem sokáig. A nevetés úgy járt szájról-szájra, akár az ének. Aztán meg se akart nyugodni. Julcsa meghallotta, amikor már a kapunál járt. Annál dühösebben tette be a kaput. A kutyát is félrelökte vele, de az nem vette fel, csak csóválta a farkát.

Különös természete van az állatoknak. A kutyák egyetlen pillanat alatt kiszimatolják ki kinek rokona. De még némelyik macska is. Őket nem lehet becsapni. Ha a gazdájuk rokona jön, azt csak körbecsaholják kicsit, de nem nagyon ugatnak, mikor érkezik. No, hát ezért nem kapott Julcsa se hangosabb üdvözlést, mint ezt a farkcsóváló Isten áldjon-t, ahogy kifordult a kapun és ment nagy gangosan tovább a dolgára.

Azért akadt mégis olyan ember, aki Julcsához húzott. Jámbor ember volt az ura, mindent ráhagyott. Tudta, hogy az asszonyok szeretnek sokat locsogni, de hát az embereknek meg nem muszáj azt mindet végighallgatni. Az egyik fülén be, a másikon ki, így ment ez náluk napestig. Még mielőtt azt hinné valaki, hogy az urát meg Jancsinak hítták, az téved. Róka Berci volt annak a neve. Tán így leltek egymásra, hogy ahhoz a neve miatt nem akart menni senki más, csak ez a nagyszájú Julcsa, hogy a fene a pörölőjit!

Mikor aztán mégis sok csuda dolgot fújta el otthon Julcsa, ha hazafűtta egy jó szél, Berci csak ennyivel kommentálta:

-Na, de ilyet!

vagy:

-Ki hallott már ilyet?

Julcsának ennyi elég is volt. Fújta tovább a magáét. Mert arra igényt tartott, hogy legyen hallgatósága. Az ura tudta a szokását, de ha mondjuk a csizmáját pucolta, mégis csak arra figyelt, hogy rendben legyen másnapra a lábbelije. Olyankor Julcsa odaszólt neki:

-Te Berci, te nem is figyelsz rám!

-Dehogyan nem figyelek, lelkem, de látod, hogy dógom van.

Azzal csinálta tovább nagy nyugalommal, amit elkezdett.

Julcsa nem tudott mit tenni, hát ő is tenni-venni kezdett. Legfőleg magában állapította meg, hogy ez a Berci olyan, hogy megalszik a szájában a tej. Igaz, arra nem vágyott, hogy olyan nagydarab, verekedős ember legyen az ura, mint a szomszéd Pesta. Azzal végképp nem illettek volna össze. Az egyik fűjné a magáét nagy hangon, hogy a hetedik szomszédban is hallják, a másik meg jól szájon tenyerelné, amikor már megunta a sok szöveget. Hát jobb így, hogy az egyik csendes, béketűró, a másik meg hangoskodó.

Meg hát szerette is ő ezt a jámbor embert. Ennek a hátán fát lehetett volna vágni, olyan türelmes, semmire rá nem lobbanó természetű volt. Igaz, azt csak kevesen tudták róla, hogy szeretne ő is szóhoz jutni, csak nem mer szólani, nehogy még jobban pöröljön vele Julcsa. Az asszony meg, mikor már eleget beszélt, kedveskedett is ezzel-azzal az urának, ennek a tutyimutyi Bercinek.

Berci a nevére is rácáfolt. Nem volt neki rókatermeszete, még csak fufangos se volt. Ki tudja, miért ragadt rajta a famíliáján ez a név? Valaki csak ravasz kellett legyen köztük, ha már így hívják őket. Még mindig jobb, mintha Ebnek hívnák, akkor meg nem állhatna az emberek előtt. Még azokat is, akiket Nyúlnak hívnak, megmosolyogják, gyávának tartják vagy túl szaporának, aki annyi gyermeket vet, hogy nem képes eltartani őket.

Bercit inkább Birkának kellett volna hívni, olyan béketűró volt. De az már megint nem jól adta volna ki magát. Jobb volt így, Róka meg Rókáné. Csak néha valamelyik rokon cukkolta Julcsát:

-Osztan majd vigyázunk a tyúkokra, nehogy te vagy Berci szemet vessetek rájuk...

No, több se kellett Julcsának! Ez már ok volt az újabb sértődésre, kirohanásra. Olyan volt ez, mint a katonáknak a *casus belli*. Még egy szó, s akkor rövest lönek. Oda is, vissza is.

Igaz, nem gyakran esett meg, hogy valaki idáig jutott volna Julcsával. Ismerték az éles nyelvét, és nem akarták, hogy arra vegye őket vagy a családjukat. Valaki mindig retirált, de az nem Julcsa volt. Legfeljebb Szabó bácsi tudta megfutamítani, amikor ilyeneket szólt oda neki:

-Te, Julcsa, mit jár a szád, mit a tehén fara?

Tőle nem vette fel Julcsa ezt a sértést se. Csak cihelődött, és inkább visszavonulót fújt. Főleg mert tudta, hogy a fenti szidást a férfiak sokkal cifrábban szokták mondani.

-No, megyek mán, vár az uram – búcsúzkodott Julcsa.

-Jobb is, hogy gondolsz néha rá – zárta le a vitát Szabó bácsi. – Osztán el ne felejts vacsorát főzni neki! Megérdemli, ha annyi beszédet eltűr tőled.

Azzal fordult is ki a házból Julcsa. A köztisztelenek örvendő Szabó bácsinak nem feleselt vissza. Ismerte kisgyermekkorából, amikor sokszor megfordult náluk. Nagy volt a szegénység akkoriban, hálás volt, ha adtak neki ezt-azt, köszönte mindig hálásan. Ez a hála maradt meg a szívében, ha a kisöregre gondolt. Velük nem vitázott, nem pörölt volna, mint másokkal, akiket nem is mindig szeretett.

No, hát Julcsa hazafelé menet még begyűjtött pár friss hírt a kútnál meg a főutcán, ahol végigvonult nagy hegyes léptekkel, hogy csak úgy döngött alatta a járda. Hordta, vitte a hírt, ő volt akkor a falujában a száguldó riporter. Minden ismerőst, rokont körbejárt, látogatott, aztán Bercit boldogította vele, mikor hazaért.

Berci megörvendett neki, de nem a kinyitott szövegládáért, hanem mert remélte, hogy vacsorát is kap hamarosan.

Ennek a reményének hangot is adott.

Julcsa nem bánta. Igaza van az embernek, hadd ne várokozzék potyára, ha már eddig is kivárta a sorát.

Az örömteli sürgés-forgás nem sokáig tartott. Julcsa belefogott valami végtelen történetbe, amiből sehogy se akart kibogozódni. Csak fújta a magáét, a kezében megállt a hámozókés, majd beszéd közben hadonászott vele, mint aki mérges és meg akarna vele sebezni valakit.

Berci is csak hallgatta, ahogy szokta, de végül csak rászólt élete párjára:

-Na, ne beszélj!

Azzal olyan jót somolygott hozzá, hogy Julcsának is megindult a keze ismét. Fügébben járt, mert megérezte, hogy itt most neki kell engednie valamiben.

Csak odakészítette az ételt, majd megtörölte a kezét a kötőjébe, aztán váratlanul az ura ölébe ült. A tűz helyből áradó melegtől kipirosodott az arcuk.

Arról meg már nem kellett beszélni. Értették egymást.

2023. szeptember 29.

7/10/15

Rövid szoknyák, kurta nadrágocskák

Az ötvenes években, de még a hatvanas, hetvenes években is sokáig tartotta magát a kurta divat. Nemcsak a lányoknak a rövid rakott szoknya, hanem a kislányoknak is egészen rövid nadrágocskája volt. Nem valószínű, hogy épp annak a kornak a terméke volt. Régi, azaz a háború előtti filmekben is megjelent ez a viselet, hogy aztán hódító körúttára induljon végig a szocialista korszakon. A háború előtti szoknyácska annyira rövid volt, hogy alóla kilátszott a hófehér bugyogócska, és ebben senki nem talált illetlenséget, sőt nagyon aranyosnak vélték.

Volt sötétkék és volt fehér változatban is. Az utóbbi praktikus viseletnek mutatkozott nyári hőségben, míg a sötétkék akár ünnepi ruhának is megfelelt iskolai ünnepségre vagy pódiumon szereplésre. Az anyaguk általában kötött, puha, a szoknyák rakottak, szintén az akkori divat szerint. Anyáink ízlése szerint, mert ők gyönyörködtek igazán ebben, ha felöltöztettek bennünket ünnepi kimenőhöz.

Úgy a szoknyácskák, mint a nadrágocskák tartozéka volt egy kantár, amit elől egy pánt fogott össze, hogy ne csússzon le a gyermekek válláról. Hátul, volt úgy, hogy keresztbe gombolták, így még stabilabban állt, nem volt zavaró.

A fiúk úgy megszokták ezt a kényelmes viseletet, hogy mikor már nagyfiúkként futballoztak, akkor is egészen rövid gatyákban tették ezt. Kissé meghökkentő, miután már a mai szem megszokta a régen csak torpedónak csúfolt hosszú futballgatyákat és strandholmikát, hogy csak ámulunk a hatvanas évek futballistáin, miben jártak.

A torpedó nevet egyébként a Torpedó Moszkva focicsapatról kapta a hosszúgatyá, amit akkoriban a srácok nevetségesnek tartottak. Ma már kevésbé, hiszen mindenki ezt preferálja. Ma már a hatvanas évekbeli divat volna a kirívó. Lányok is hordtak hosszú

bugyikat a hatvanas években, amikor a miniszoknya divatja hódító körútjára elindult Télen ugyanis csípte a hideg a lányok lábát, ezért lehetett aláöltözni ezzel a nem éppen szexis fehérneművel, ami elasztikus holmi volt, nem olyan bő és esetlen kinézetű, mint azok a férfigatyák, amikben a külföldi csapatok fociztak.

Nem is tartott akkor túl sokáig a mini divatja. Nem volt praktikus. Könnyen felcsúszott és akkor csúfolódhattak a fiúk: „Messze van Budapest, mégis idelátszik...” Télen fázott benne az ember, a hideg csak úgy kicsípte a térdét és a combját. Ennek kivédésére dívott egy darabig a magasított térdű, azaz térdvédős csizma. Szintén csak egy darabig. Igaz, néha még ma is feltűnik időnként, hogy aztán újból visszasüllyedjen valahová a kevésbé kényelmes viseletek múzeumába. A miniszoknya egyébként akkor is zavarbaejtő pillanatokat tudott okozni, ha nyitott lépcsőn kellett felfelé menni, amit a férfiak bizony nemigen hagytak ki. Márminthogy alulnézetből is megszemléljék a csinos lányokat. Időnként szentelen füttykoncertek kíséretében.

A hetvenes években már megállapodott a közízlés a midi hosszúnál, miután a maxit is elvetette, szintén nem praktikus volta miatt. Télen sáros időben könnyen elpiszkolódott egy ilyen szoknya, ruha vagy kabát. Tömegközlekedésben megesett, hogy a kíméletlen utastársak letaposták a kabátot a lányokon, ezért jött a midi. Ebben már kényelmesebb volt közlekedni, és aki a csinos lábát akarta mutogatni, megtehetette. Éppen elég látszott belőle. A férfiak meg legeltethették a szemüket a szűk nadrágos vagy farmeres lányokon, abban is elég mutatósak voltak.

De most inkább az ötvenes évekre gondoltunk, amikor ezeknek a rövid ruhadaraboknak a divatját felidéztük. Falun nem is tetszett mindenkinek. A régimódi asszonyok megszólították azokat az asszonytársaikat, akiknek a gyerekei túl rövid szoknyát hordtak. Egészen csúnya

megjegyzéseket is tettek a kislányokra, ami természetesen rosszul esett a városi divatnak megfelelő ruházatú gyermekes szülőknek.

De hát a divat az divat! Aki követni szokta, az nem sokat ad a maliciózus megjegyzésekre. Elvégre egymás ízlésén nem szokás vitatkozni. Nincs értelme, mert a sajátjához úgylis ragaszkodik mindenki.

A kurta sötétkék szoknyákhoz tartozott egy ugyanolyan színű, ugyanolyan anyagból készült szveter is. Mármost hűvös, szeles időben. A sötétkék holmihoz fehér blúzt vagy inget illett hordani. Szép volt, mutatós, nem olyan gyászos kinézetű, mint a már évtizedek óta divatban felejtődött fekete.

A sötétkék megérdemelné egy újabb reneszánszát. Kellőképpen ünnepélyes, komoly küllemet biztosít, szóval nem a linkek stílusa.

De hogy nem mindenki akarná? Meglehet, hiszen sokaknak eszébe jutna róla az egykori egyenruhák színe, amelyeket utáltak a diákok. Meg a sötétkék iskolaköpeny a hetvenes, nyolcvanas évekből, amikor már szerettek flancolni is a diákok. A kék nylonköpeny eltakarta a divatos ruhákat, de nem volt mese. Az iskolában nem illett megbántani a szerényebb körülmények között élő társakat, sem a tanárnőket, akiket szintén nem vetett fel a pénz, hogy a diáklányokkal versengjenek divatozásban.

Hány variációt is lehetne még írni erre az egy témára? Legalább fejenként egyet. Mindenkinek van valami sztorija, amit megoszthatna másokkal.

De akkor megint jön a kétség: vajon kell-e valakinek?

Bizonyára, csak az adott pillanatban nem sejti az, akinek közlendője van.

Rövidnadrágos vagy kurta szoknyás kisgyermekkorából.

Mert ki nem hordta ezeket az örökös ruhadarabokat? Ahogy a matrózblúzokat is.

De vajon ki tudja, mióta tartják magukat ezek a híres egyenruhadarabok?

Egészen pontosan Trianon óta. Amikor elveszett a tengerpartunk, s vele együtt a tengerészetünk is. Örök nosztalgia gyanánt, hogy ne feledjük, mi mindent veszítettünk el, és azt se, ki sodort bele bennünket azokba a gyalázatos háborúkba, amelyekért ennyire súlyos árat kellett fizetnie a magyarságnak.

Kurta szoknyák, rövid nadrágocskák...

Mi minden elő nem kerül az emlékezet mélyéből?!

2023. október 19.

FIDEL 2020

A zenetanár

Takács János egy zenei zseni volt. Az csak természetes, hogy abszolút hallása tévedhetetlenné tette zenei téren, de minden hangszerhez értett. S ha már értett, akkor tanított is mindegyiken. A falu összes gyermeke hozzá járt megtanulni a zenei alapokat. A lányok inkább zongorázni szerettek volna, de nem mindenkinek volt zongorája. Így hát a könnyebben beszerezhető hangszereken tanultak: hegedűn, brácsán, furulyán, klarinéton, gordonkán, bőgőn, de voltak rézfúvós tanítványai is: trombitások, kürtösök, másokat cimbalmozni tanított, vagy a templomban orgonálni.

Nem is lehet mind felsorolni, hányféle hangszeren dicsérték a Urat azok, akik hozzá jártak. Előbb a plébánia szolgálati lakásába, de aztán összemuzsikált annyit a diákjaival, hogy vettek egy tágasabb házat a falu központjában. Ott fogadták a művészet iránt érdeklődőket. Ott helyezték el a felesége képgyűjteményét, amelyek révén az egész ház altwien hangulatot árasztott.

Böbike néni apró termetű, filigrán hölgy volt, mindig tökéletesen ápolt szépség. Még abban a falusi környezetben is naponta hibátlan frizurával jelent meg. Minden jól állt rajta, tökéletesen beleillett a környezetébe, amelyet ízlésesen rendezett be és tartott rendben. Idősebb volt a férjénél, aki imádta és mindennel elhalmozta. Ez főként azért volt feltűnő, mert az ötvenes évek falusi élete igen szerény körülményeket nyújtott az igényes ember számára is.

Így aztán a kettejük élete példa értékű volt a helybeliek számára, akik rajongással és mély tisztelettel vették körül őket. Volt is miért. János bácsi nemcsak muzsikált. Ő volt a katolikus templom kántora, a nebulóknak pedig nemcsak hangszeres oktatást nyújtott, hanem megtanította őket a sokak által közutálatnak örvendő szolfézs fortélyaira is. No, persze, nem egészen volt az utálat, csak tudjuk, hogy a kiscsikót se lehet csak úgy hámba fogni, nemhogy a hajdúk szilaj természetű fiait, leányait szigorú fegyelemre szoktatni. János bácsi keze alatt minden diák kezesbáránnyá változott. Minden évben, amikor véget ért a tanév, a házuk koncertteremmé változott. A szülők megbizonyosodhattak róla, hogy a pénzüket nemhiába adták ki. A gyermekek szépen fejlődtek, és még jómodort is tanultak, már akik odahaza nem jeleskedtek benne azelőtt.

Volt tangóharmonikás tanítványa is, meg még dobos is. No, ahhoz kellett némi türelem, úgy a Böbike néni részéről, mint a szülők, testvérek, nagyszülők részéről is. De ha János bácsi nem tanítja őket, akkor hogy állott volna össze egy helyi fúvószenekar, amely az ünnepeken szolgáltatta volna a vonulózenét?

Takács János rendszeresen járt továbbképzésekre is. Mindig lelkesen tért vissza és beszámolt róla, miféle feladatokat kellett teljesíteniük, neki és a kollégáinak. Hogy fejből le tudott kottázni bármilyen dallamot, azt már előtte is tudtuk. Az ötvenes években komoly papírhiány volt országszerte. Kottát se lehetett kapni mindenfélét. János bácsi megoldotta azt is. Tiszta kottapapírra gyorsan lekottázta a zongoristák számára az Arany-ezüst keringőt vagy a Herkulesfürdői emléket, a Kék Duna keringőt, aztán már lehetett is betanulni.

Pesti útjai során nyilván megfordult a Rózsavölgyi Könyvesboltban is, ahonnan különlegesebb kottákat is beszerezett. A zongoraoktatást két kiváló zseniális zeneszerzővel indította: Mozarttal és Bartókkal. Az ő gyermekadrajbaik egyáltalán nem voltak ellentétesek egymással. Segítségükkel egymásra talált a régi és a modern zenék birodalma. Ezen az alapon már minden zene érthető és szerethető volt. Zseniális gondolat egy zseniális zenésztől. És ugyanolyan pedagógia.

A Takács házaspár gyermektelen volt. A gyermekek iránti rajongó szeretetüket nem pazarolhatták saját utódokra, így a fél falu gyereke az ő fogadott gyermekük lett. Feltételezem, hogy az ő szeretetük fényében felserdült ifjúság aztán kiváló alapokkal rendelkezett más egyéb tanuláshoz is. Annak ellenére, hogy kis lélekszámú helység volt, a három iskola mellé épült egy negyedik, modern iskola is, majd később egy gimnázium. Biharkeresztes eredetileg Nagyvárad kulturális vonzáskörébe tartozott, és ezt az értékét a háború után is megőrizte, amikor bezárult a határ a nagyváros és a kicsiny falu között. Bocskai seregei valamikor itt pihentek meg, és az akkor még Mezőkeresztes nevet viselő falu lelkes katonákat is adott a fejedelem seregeihez.

Minden faluban volt kultúrház. A kultúrházban lehangolódott fekete zongora, amely nemigen ihlette volna meg Ady Endrét, olyan ütött-kopott volt. A háború is rajta hagyhatta nyomait, még János bácsi zongorahangolói tudománya se segíthetett rajta sokat. De azért lehetett koncertezni rajta. Csak azzal nem birkózott meg mindenki egykönnyen, ha leragadt egy billentyű és elakadt miatta a játék. Volt egy kicsi lány, János bácsi és Böbike néni egyik kedvence, aki nem jött zavarba. Mikor leragadt az a komisz billentyű, ő megállt, abbahagyta a játékot, felpiszkálta a renitens zongoraalkatrészt, majd hidegvérrel folytatta onnan a játékot, ahol abbahagyta. Előbb mindenki meglepődött a hirtelen támadt csendben, na, most mi lesz, aztán vastappsal jutalmazta a közönség a kis zenészpálánta lélekjelenlétét. Meg a színpadon a függöny mögött álló és jelenlétével diákjait erősítő János bácsi pedagógiai tudományát is, aki büszkén maradt a háttérben. A kisdíák magabiztos fellépése úgy a szülők, mint a tanár kiválóságának ékes bizonyítéka.

Altwien hangulat, vastag szőnyegek a padlón és a falakon, sok-sok olajfestmény, tájképek és zsánerképek, portrék, egy letűnt korszak emlékei, feltehetőleg Böbike néni első férjének hagyatékából. Pohárszékek, finom porcelán és kristálynemű, nippek, apró szobrocskák, csupa nézelődni való az órájára várakozó kisdíáknak. Könyvespolcok és könyvszekrények is, antik bútorok, kényelmes fotelek és karszékek, nehéz terítők, meg sok horgolt terítőcske is, az akkori divat szerint. Odakint virágzó kert, temperamentumos fekete puli, ezzel köszöntötte a ház a belépő vendéget. Bent Böbike néni illatos süteményei, melyeknek receptjei is elterjedtek faluszerte. Két kézzel ontották a tudást, a műveltséget, aranyozták be az emberek életét egy olyan kultúrával, amelyről nem is tudni, hogyan maradhatott fenn abban a vad korszakban, amikor éjszakánként járkáltak az ávósok fekete autókon és amikor az ország többsége igen szegényesen élte mindennapjait. A varázslatosnak tűnő ház előtt hajnalonta túlkölt a kondás, rohantak visítva a disznók, jött a csorda nagy tehénbőgéssel, és efféle vulgáris zajok is röpködtek, csak mert folyt tovább a falusi élet.

Nehéz is elmagyarázni mindezt azoknak, akiknek most mindez az ölébe hull. Jobban mondván hullhatna, ha volna rá igénye. De ma már a minimalizmus az etalon, ami nem egyéb, mint az

igénytelenség önkifejeződése. A lustaság, hogy a környezetével túl sokat törődjék az ember. Az ilyen lakásokban épp az hiányzik, amire voltaképpen „nincs szükség”, vagyis a kultúrának sok-sok apró megjelenési formája, tárgyiasulása. Az élet sója. A könnyvtelen lakás nem fejez ki semmit. Uralkodó színe a szürke, a megtettesült unalom és lehangoló nihil. Hogyan is viszonyulhatna az a Takács birodalom zárt rendjéhez, amelynek uralkodó eleme viszont a harmónia és a színgazdagság. Dallamokban is, és a benne lakók életében, annak minden momentumában.

Csók István: Keresztapa reggelije

Volt egyszer egy titkos birodalom, amelybe sokan bejárhattak és mindenki egy-egy ajándékkal távozhatott onnan. Nem tárgyakkal, hanem élményekkel. Hangulatokkal, amelyek végigkísérik egy életen át. Hasonlóan a családi otthon szeretetéhez és melegéhez, amely látszólag a semmiből épül fel, mégis képes tárgyiasulni, képekben, látványokban, egészen konkrét dolgokban is megjelenni. Aki átélte, felidézheti jobb hangulataiban. Vagy ha szeretne jobbra, derűsebbre hangolódni általa.

Volt egyszer egy kedves házaspár, a pedagógia nagymesterei. Biharkeresztes emelkedett általuk, kulturáltságuk által, amely talán máig hat, miután a kis község rég városkává nőtte ki magát. De meglehet, hogy nem álmodik már a rég elhalt Takács házaspárral, csak pár öreg, akinek abban a privilégiumban volt része, hogy egy zenei zseni tanítványa lehetett. Aki hallás

után le tudott kottázni egy először hallott darabot, visszaénekelni bármely dalt és továbbsegíteni pályáján annyi kezdő klimpírozót és húrokat nyekergetőt vagy bármely hangszert nyúzó nebulót.

Soha nem fáradt el a szeretetben, kedves lénye máig felidézhető. Soha nem egyedül, hanem élete párjával, abban a szépséges keretben, amely az ő életüket övezte, mégis útként, ösvényként terült a mások lába elé. Méltósággal, emberi tartással, kiválósággal. Csupa olyasmivel, amit a Szeretet himnusza fejezhet ki megfelelő formában. Nyelvtanban meg nem más, mint a szuperlatívusz.

Volt egyszer egy házaspár egy faluban, egy régi téridőben. Van, akinek nemcsak volt, hanem élő, eleven emberként élnek, ma is, tegnap is, és azután is, amikor már mi sem leszünk.

2023. szeptember 30.

Szász István: Piacon

Jegenyesor

Valahányszor hazaérkeztünk egy utazás után, a műút mentén álló jegenyék és nyáron a szőke búzamezők látványa fogadott. Azok mentén haladva értünk be aztán a faluba, amely csupán néhány fajta fa emlékét hagyta meg. A jegenyét, ahogy tanultuk korai környezetismeretórákon, mezővédő erdősávként ültették az utak mentén. Hajlékonyak, nem könnyen törnek, ellenállnak a dühösebb szélrohamoknak is. Mögöttük, már ahol szükséges volt az uralkodó széljárás miatt, gyakran telepítettek akácligeteket is, amelyeknek hűvösébe behúzódhatott a kitikkadt vándor vagy mezei munkás.

Voltak rezgőnyárfák is, de a jegenyék valami komoly méltósággal álltak mint legmagasabb növények. Fenyőt inkább a magánkertekbe és a temetőbe ültettek. Nem volt jellemző a jelenlétük, és az alföldi homokos vagy agyagos talaj nem volt nekik való. Megélték, de ha megkérdezik őket, hol lagnának szívesebben, bizonyára valami hegyes vidéket választottak volna maguknak. Sok társsal, amelyekkel együtt úgy tudnak illatozni a hegyekben.

Volt egy másik jegenyesor, nem messze a laktanyától, egy mellékutcában. Ott egy másik csodabirodalom rejtett, egy virágkertészet. Jókorra kert terült el a kerítés mögött, minden évszakban virított benne valami. Mindamellet bármikor be lehetett térni oda. Ünnepnep és vasárnap is lehetett virágot venni ott, ahol a kisgyermek csak ámult-bámult, akkora csokrokat kötött neki a jókedvű kertész. Anyák napjára, névnapra, születésnapra, szóval majd' minden alkalomra.

Talán annak az utcának a lakói még emlékeztek rá, mikor ültették azokat a hatalmas jegenyét, de a gyermek emlékezetében már csak ilyen növény-óriásként éltek, kezdő fácskáként nem. Akár a nagyszülők, akiket mindig öregnek ismertünk, és csak rácsodálkozunk, milyen szépek és fiatalok is voltak egykor! Pedig így telik el az élet. Lesz, aki bennünket is csak öreg formánkban tud majd felidézni emlékezetében, fiatalkori emlékünk inkább a velünk egyidős kortársaké marad. Akár a mesebeli Frász néni, akiről úgy mondták, „nem is volt kislány kislánykorában”...

Ám a jegenyesorok mindig szépek voltak. Minden ősszel levetkeztek, akár a többi lombhullató fa, majd tavasszal megújultak és üde illatot árasztottak minden eső után. A nyárfaolaj valami balzsamos illatú. Egy finom üzenet arról az életről, melyet olyankor megünnepelnek a fák. Megköszönik az étető esőt, amelytől egyre nagyobbra, pompásabbra növekedhetnek. Nemcsak a megszépítő távolság és a kívülálló számára kontrollálhatatlan valóság teszi ezt. Az Alföldnek talán legpompásabb növényi teremtményei ők, a karcsú jegenyék, amelyeknek sora fegyelmezetten szegélyezi az utakat, óvja a tomboló szélről, vihartól a mezőket, kerteket, lefékezi a hirtelen támadt szelet, ma pedig az autók biztonságát is szolgálja. Nélkülük az oldalszél bajokat is okozhatna olykor.

A fiúk fel tudtak mászni rájuk, mikor komiszkodva fosztogatták a madárfészkeket. Nyersen itták ki a tojásokat, kíméletlenek voltak. Szilaj hajdú-ivadékok, akik még nem tanultak kíméletet a környezetük élőlényei iránt. Azért a legtöbbször nem voltak rajtuk gyermekek. Feltételezhető, hogy régesrégiben leshelynek is alkalmasak voltak. Messzire látott, aki

felmerészkedett vastag törzsükre, magasba nyúló ágaikra. Mert volt úgy, hogy az ellenséget kellett kémlelni odafentről. Ma már ugyanezért drónok röpködnek az égen, műholdak kémkednek az emberek és a katonák után. „Ki gépen száll fölé, annak térkép e táj...”, emlékezzünk Radnóti gyönyörű sorával, ezzel a lírai töredéssel.

S valóban, gépek is röpködtek erre és nehéz katonai járművek is haladtak a nagy háború idején. De ki emlékszik már arra? Aki élt még akkor, rég meghalt, mások elvesztették az emlékezetüket. Nekik már beszélhetnek, hiába emlegetik nekik a rettenetes napokat. Van, aki a két perccel azelőtt kiejtett szavaira sem emlékszik már, nemhogy az akkor megélt történelemre.

Pereg a történelem, és lassan elpereg valahová, hogy a végén elveszítse minden jelentőségét, hiszen az emberiség semmilyen nagy veszteségéből nem tanul. Mindig újrakezdi, akár a vásott kölyök. Próbálgatja az embertársak türelmét és még valamit... Talán a memóriájukat, talán egyebet. S vajon nem jogos a sűrű visszakérdezés? Még így is akad, aki elereszti a füle mellett a tanultakat, hogy mindig újra kelljen kezdenie a tanulást. De akkor se bánja, mert meg van győződve szentül róla, hogy ő mindenkinél okosabb, s hogy mindent jobban tud másoknál. Tudunk segíteni rajta? Nemigen. Neki mindig az ismétlés kell, ahogyan kiskorában a naponta százszor elismételtetett mese, amivel végül már csak idegesíteni tudta a mamát, mert a kezdeti szép illúzió elszállt.

Jegenyesor, amely végül egy parkhoz vezetett. Az se volt mindig park, hanem temető. A kisgyermek azt se tudta, csak jóval később, meglelt korában mesélte el neki egy rokon, mi történt vele és a benne nyugvókkal. Béke poraikra... de vajon hol porladnak? Odalent, ahol eredetileg is nyugodtak, mielőtt ledózerolták a síremlékeiket, vagy elszállították őket valahová? Nemigen, tehát aki a parkban sétál, az mindig szentségtörő módon a nyugodni nem hagyottak porain tapod.

Régi kor, régi história, mely a dédapám emlékét idézi. Talán jobb lett volna, ha el se mondja nekem senki. Kétszeresen törött az illúzió, és már soha többé nem rakható össze éppé, annyira szívbemarkoló. Mert az egykori sírok fölött vidámpark létesült, forgókkal, hajóhintákkal és egyszerű színpaddal. Azért, hogy azon rophassák a táncosok azokat a vidám táncokat, amelyekre még mindig emlékezni kell. Igaz, nem mindenkinek... Csak annak, aki még képes rá, vagy aki annyira ráér, hogy felemlegesse az ifjabb nemzedéknek, mi minden esett meg ezen a környéken. Hogy egy kíméletlen ember határozata miatt az elpusztított sírok fölött kellett ropniuk a táncot a táncosoknak. Hátborzongató és kegyeletsértő.

Jegenyék... Jutott belőlük több utcába is... némelyik talán még most is él. Ha ugyan meg nem hótt, mondaná Nagymamám, akinek ízes beszéde, választékos szavai máig a fülemben csengenek. Ízes ízű tájszólásban, ahogy Biharkeresztesen mindenki beszélt. Csak nekem nem áll rá sehogy a nyelvem. Soha nem beszéltem így, de minden fordulatukra emlékszem. Talán az iskola tette, ahol irodalmi nyelven tanultunk. Meg a szófukarság, ami kisgyermekkoromban jellemzett. Mire megszólaltam volna, már rég nem laktunk ott. Pedig mindmáig a legkedvesebb tájnyelv nekem az ottani. Utaztam sokfelé, jártunk is az ország sok táján, ahol különféle rokonaink különféle dialektusokat beszéltek. Azoknak is őrzöm a szavait. Ezek is a szókincsem részei, ahogyan az idegen nyelveken tanult szavak is. Nyelvi zsuzsuk, amelyek

igenis díszítenek. Most is, hogy ezt a könyvet írom, önkéntelenül törnek fel az emlékek tárházában valahová igen mélyre süllyedt hibernálásukból, hogy annál több örömet okozzanak a most emlékezőnek.

Ugyanaz a nyelvjárás, mégis más hangon hallom szólni a nagynénémet, a Nagymamát, a kedves ezüsthajú, hófehér bajszerű Papámat, aki esténként a rézfaszú bagollyal riogatott bennünket, ha nem akartunk bemenni a házba. Édesanyámat, aki már inkább az irodalmi nyelven szólt hozzánk, hiszen ő is ezen tanult. Édesapámat és a szomszédokat is, mind-mind különféle akcentussal, szókinccsel, a szomszéd gyerekeket, az osztálytársakat és az iskolaigazgató urat meg a tanítónéniket.

Hangkonzerv? Nevezhetnénk akár így is. És mindezt egy pár jegyenesor idézte fel igen régről. Ezek mégis mások, mint a valódi konzervek. Ezek soha nem romlanak meg. Szépek, ékesek, olykor komikusak vagy bumfordiak. Mind együtt és külön érték. Nagyon különös dolgok, amiket akár sajátomnak is mondhatnék, de nem vagyok önző, inkább átadom, hogy mások is gyönyörködjenek bennük.

Nyárfák, akácok, jegyenyék, vízparti és temetői füzek, ligetek, az Alföld ékei és egy letűnt korszak gondos kertészmezőnekeinek keze nyomát viselő szépségek. Éltek, virítottak és illatoztak, mint minden fiatal lény, amelynek az a rendeltetése, hogy továbbadja az életét. Ezért a vonzó külső, a hajlékony test, a finom illat.

Jegenyesorok, melyek ennél is többet sugároznak: fegyelmet és ezáltal példaadást. Mert csak a gyermek privilégiuma, hogy összevissza futkosson, minden értelem és rendeltetés nélkül. A felnőtt már tanuljon fegyelmet, amely egy életre szól. Az ő életének értelme nem a játék, hanem a munka és a rend. Rend és munka, mely egymástól elválaszthatatlan.

Fák fegyelmezett sora, madarakkal, gyermekekkel vagy azok nélkül.

De vajon valóban gyermekek nélkül kell elképzelni őket valami futurisztikus jövőben? Isten ments! Csak hadd futkossonak emlékeink közt és később, egy jövőbeli kisvárosban, amely úgy magán viseli az erdélyi fejedelem, mint a Árpád-kor nyomait vagy a hozzájuk képest még közelmúltnak tekinthető ötvenes évek lenyomatait, magában rejtve mindegyik kor időkapszuláit.

Jegenyékben vagy akácokban, májusi illatkoncertekben.

Ma is fölény magasodva vagy egy kisgyermek emlékeiben óriásként fölé tornyosulva, de soha nem rémisztő alakban, hanem azzal a barátságossággal, amelyet a keresztesi emberektől lehetett életre szólóan megtanulni. Örök emlékül, kapszulában vagy abból kihámozva, tenyerünkön dédelgetve.

Jegenyesorok, kedves alföldi jegenyék... talán az egykor elhalt katonák emlékeként, talán csak úgy, maguktól is megteremve... talán már csak ezen a magányos órán felélesztve... mindenki örömére...

2023. október 1.

A csíkos malac

Volt egy szegény kismalac, amelyik sokadiknak született a testvérei után. Máshogyan is nézett ki, mint amazok. Csíkos volt, akár a vadmalacok. A több meg, akár az anyjuk: rózsaszín. Ki tudja, miféle disznószerelemből született szegényke, lényeg, hogy másmilyen volt és a többiek eltúrták a koca mellől. Neki nem jutott tej. Merthogy szigorú a disznóhierarchia. Mindenkinek meghatározott helye van, azon nem változtathat senki.

Ez a szegény kis csíkos malac egy darabig küzdött, hogy ő is hozzájusson az éltető anyatejhez, de nem volt kímélet. A testvérei mind sorra elhelyezkedtek az általuk kivívott helyre és vígan táplálkoztak, őt meg félrerúgták. Az anyakoca vagy nem érzékelte a nagy döfködésben, szürcsögésben, hogy a legkisebb fia éhen marad, vagy ő is természetesnek vette a hierarchia szigorát. Talán ez volt a természet rendje, amelyen ő se változtathatott.

Ám a kis csíkos nem hagyta magát. Kétségbeesetten visítózva rohangált fel-le a tyúkudvarban, ahol a többi testvére vígan szopott. Addig hangoskodott, futkosott, amíg Édesanyám meg nem hallotta és nem konstatalta, hogy a koca nem fogja tudni táplálni ezt a sokadik gyermekét. Mit lehetett tenni? Aznap tejfölös bableves volt ebédre, hát hozott a kis éhes visítózónak egy nagy tányérral. Az meg, mivel akkorra már rettentő éhes volt, nekiesett és mindet felfalta.

No, hát lett Édesanyámnak a kisebbik kákabélú gyermeke mellé egy jóévtvágyú kosztosa. Főzhette neki a sok bablevest, krumplilevest, a jó alföldi tejfölös ételleket. A mai, mindenbe belekötő EU-s jogszabálygyárosok el is ájulnának menten, ha azt a kosztolást ma láthatnák! De azok még más idők voltak. Tombolhatott a kerítésen túl a történelem, odabent rend volt és békesség. Úgy, ahogy Takács Jánoséknál és még sok helyen, ahol ez uralkodott a lelkekben. Ugye, emlékszünk még a Házi áldás szavaira? „Hol, hit, ott szeretet. Hol szeretet, ott béke...”

A kis csíkos meg erőteljes növekedésbe kezdett. Kezdte lehangyni a testvéreit. Valami előjogot szerzett magának azzal, hogy ő minden délben a tyúkudvar kapujánál követelhesse magának az ebédet. A disznófélék teperamentumos állatok. Ha megéheznek, képtelenek uralkodni magukon. Úgy visítanak, mint akit ölnek. Enni se valami kulturáltan szoktak, hanem csak úgy habzsolják az ennivalót. Csámcsognak, szürcsölnek, szörcsögnek és valami vadállati módon fejezik ki, mekkora élvezetet okoz nekik az evés. Sietve esznek, talán mert sietve kell élniük...

A mi kismalacunk is ilyen volt. Aztán, ha jóllakott, elégedett rögögéssel fejezte ki, mennyire tetszett neki az etetés, majd tele hassal kéjesen elnyújtózva kifeküdt az udvaron és szunnyadt egy kicsit. Hogy aztán annál nagyobb hévvel vesse bele magát a játékba a testvéreivel. Mert teljesen azért nem volt ő kiközösítve. Sőt ahogy nőtt, majd a legnagyobbra nőtt, jelentős tekintélyre tett szert. Pláne, hogy ő volt a háziasszony kedvence, az még nagyobb rangot adott neki.

De hát a disznók nem élnek örökké. A legtöbb háziállathoz hasonlóan ők is a család asztalán végzik. Igaz, ez a gyermekeknek kész horror. Fülüket befogva bújnak el a ház legbelső

zugába, hogy ne hallják szegény disznó halálhörgését. Az már másmilyen visítás, mint amikor az ebédidőt jelezte a kismalacka nem éppen szerény követelődése.

Ugye, emberben is van ilyen?

Van, aki nem tud kérni, csak követelődik ész nélkül.

Akár a disznók között a legutolsó... amelyik azonban nem tehetett róla, hogy nem tanulhatott meg ember módra viselkedni.

És ez nem is a háziasszony hibája. Az állat az ösztönei után megy. Azok hajtják.

Csak a magasra felkapaszkodott ember vétkes mulasztása az, ha nem tud tisztességesen kérni, megköszönni, és ha csúnyán viselkedett, elnézést kérni érte.

Volt egyszer egy kismalac, lett belőle nagy disznó. Ahogy lennie kellett.

De hát mi lesz azokkal az emberekkel, akik csak követelnek, és ha nem kapják meg rögtön, hát visítanak, hisztiznek, ahogy egykor a kis csíkos.

Ugye, nem kérdés, melyiküknek nem állt az jól?...

És hogy melyikük a nagyobb disznó...

2023. október 2.

A villám sújtotta ember

Hirtelen beborult az ég. Fekete fellegek borították be az imént még ragyogó kékséget. Egy szempillantás, és máris itt volt a vihar. Feljött, ahogy az öregek mondják. Szakadni kezdett az eső. A téesz udvarán összeverődött emberek gyorsan menedék után néztek. A legközelebbi fedett hely, ahová beállhattak, a tágas magtár volt. Halmokban és ládákban állt benne a termés, amivel az istállókban, ólakban álló állatokat szokták etetni.

Ez a szokásosnál is nagyobb hevelességgel tört ki, ez az égiháború. Dörgött, villámlott, félelmetes volt, ahogy a színes villámok megvilágították az eget. S közben az a félelmetes sötétség. Akárha éjszaka lett volna, úgy elkomorult az ég.

Az emberek álltak, toporogtak, fázósan húzták meg magukat. Senki nem számított erre az időre. Nyár derekán inkább a hőségtől szenved a szabadban kétkezi munkát végző ember. Most meg jeges szél fújt be a nyitva hagyott ajtón, amelyen keresztül mindenki feszülten figyelte az időjárás alakulását. Merthogy nem lehetett leállni a munkával. Amint csendesedik az eső, folytatni kell. Dologidőben, betakarításkor nincs lazálás. Máskor se, de ilyenkor sebesebben jár az emberek keze.

Mindenki arról beszélt, hogy még ilyen ítéletidőt nem láttak. Már sok évet megértek, de ez mindenen túltesz. A fekete fellegek, akár a garabonciásokat hordozó, azokat rejtő égi szekerek, csak úgy egymásnak lohajtottak, egyszer is, másszor is nekirontva a velük szembenálló másik erővel. A hideg szél és a meleg szél küzdött egymással gigászi csatát.

A szellőkések egyre erősödtek. Félelmetes erővel ütötték-vágták egymást. Az udvart egyre csapkodta az eső, majd felhőszakadássá fokozódott. Akik az ajtóhoz közel állottak, mind

verte őket az eső, csuromvizesek lettek. Próbáltak beljebb húzódni, de túl sokan voltak, nem volt több hely, ahová állhattak volna, hát ki kellett várni a végét.

A villámcsapásokat egyre közelebről követte a mennydörgés.

Aztán hirtelen akkorát csattant valami, hogy mindenki visszarettent. Ugyanakkor egy óriási lobbanás, egy fényvillanás, amitől elvakult mindenki.

Az egyik ember valósággal elrepült a hatalmas szélökéstől. Egyenesen bele a korpásládába.

A nagy villanást mindenki látta és szinte elkábultak, majd megdermedtek tőle. Óriási erők csaptak össze odafent az égben.

A villám sújtotta emberhez senki nem mert nyúlni. Az csak feküdt a korpában, arccal leborulva. Meg se mozdult. Mindenki úgy hitte, agyonsújtotta a villám. Még senki nem tapasztalt ilyesmit. Úgy vélték, hogy bizonyára telítve van elektromossággal, amelynek csípéséből mintha ők is éreztek volna valamit.

Csak álltak és várták, hátha magához tér a társuk. Vártak és reméltek, de nem merte illesni a kezével senki.

Egy örökkévalóságnak tűnt az az idő az életükben.

Megrettenve álltak, *mintha őket is érte volna valami...*

Kisvártatva nyílt az irodaajtó, és kiment rajta az agronómus.

-Mi történt, emberek?

-Becsapott a villám. Tóth Bencét sújtotta le.

-Hol van?

-Itt fekszik, biztosan azonnal meghalt – mondták bizonytalan hangon páran.

Az agronómus már az ajtónál járt. Az emberek utat engedtek neki.

-Fordítsák a hátára! – utasította őket az agronómus.

Senki nem mozdult.

-Nem hallották? – ordított rájuk az agronómus.

-Hátha minket is megrázna – hátrált az egyik munkás.

-Rázza a nyavalyát! – ripakodott rá a főnökük.

De látva, hogy senki nem mer hozzányúlni a halotthoz, odalépett és megfordította.

Égésnyom nem volt rajta, csak az orra, szeme, az egész arca csupa korpás volt. Még a félig nyitott szája is tele volt korpával.

-Na, próbálják magához téríteni! – szólt ismét az agronómus, aki maga is elbizonytalanodott egy kicsit. – Megyek, telefonálok orvosért. Addig próbálják meg élesztgetni, hátha magához jönne.

Azzal elviharzott. Az eső odakint már csendesedett.

Az emberek megpróbálták felültetni Tóth Bencét. Az csak visszacsuklott. Nem volt már benne élet.

Kisvártatva megérkezett az orvos az agronómusnal. Ő már csak a halál beálltát tudta megállapítani.

-Miért nem szedték ki azonnal a korpából? – förmedt rá az emberekre. – Akkor még meg lehetett volna menteni.

Páran közelébb húzódtak. Már mindenki kalaplevéve állott.

-Hogy lehetett volna megmenteni, ha egyszer a villám lesújtotta? – kérdezte Antal István.

-Nem a villám volt, csak annak a szele. Akibe belecsap a villám, az megég.

-Az már igaz, jó nagy szél kapta fel – mondta a brigádvezető. – Úgy felkapta, hogy csak úgy repült szegény Bence. Egyenest bele a korpába.

-Azért kellett volna azonnal kiemelni onnét – felelte az orvos. – Csak elájulhatott, azért nem mozdulhatott. Szerencsétlen ember... Belefulladt a korpába. Nem kapott levegőt.

Az emberek csak álltak ott nagy röstellkedve. Ennyit valóban megtehetett volna akármelyikük. De honnét tudhatták volna, hogy nem veszélyes hozzáérni?

Már az asszonyok is előmerészkedtek az irodából.

Mindenki lesújtva állott.

Valaki elszaladt, hogy értesítse a Bence feleségét.

Tóthné hamarosan jött is futva. Nem akarta elhinni, mekkora tragédia esett a családjukon. Még csak egy fekete kendőt se kötött a fejére. Csak állt az ura mellett és sepregette az arcáról a korpát. Rázta a zokogás.

Közben a fél falu összecsődült. A doktorné is benézett a téeszbe. Az urát kérdezte:

-Mi történt?

-Villámcsapás. Egy szerencsétlen ember aspirált a korpában... Gyere, kedves, nem neked való látvány ez...

Azzal belekarolt a feleségébe, úgy vezette ki a csődületből.

Még visszaszólt az agronómusnak:

-Majd kiállítom a jegyzőkönyvet. Holnap jöhetnek érte.

Az ég addigra már egészen kiderült. Ragyogó kékség, ahogy nyáron illik, és csak pár felhőfoszlány utalt az iménti égi eseményre. A téesz udvarán hatalmas tócsák álltak, belőlük káprázatosan tükröződött a nap fénye meg a tiszta égbolt. Az utcán is kellett kerülgetni a pocsolókat. Valaki kocsit kerített, azzal szállították el Tóth Bencét a halottas házhoz.

Ötvenes évek. Nemrégén csendesedett el minden a forradalom után. Az embereket sorra beverték a téeszbe. Kit dörgő hangon, fenyegetőzve, kit bikacsökkel. Másokat zsarolással vagy ígéretésekkel.

Tóth Bence temetésén sötét arccal álltak az emberek. Ki főlehajtva, ki komoran belemeredve a téeszelnök arcába. Mindenki ugyanarra gondolt. A téesz megalakításának körülményeire. S aztán a fülükbe csengtek Tóth Bence szavai is, akit nagyon nehezen tudtak csak rákényszeríteni, hogy aláírjon. Sokat zúgolódott is miatta. Mind azt ismételte: „Hogy a mennydörgős istennyila csapna bele abba a rohadt téeszcsébe!”

Hát megvóna. Megkapta, amit kívánt, de hogyan?!

A téesznek csak egy megégett jegenyéjébe került, de neki az életébe. A neveletlen árvái jövőjébe, az özvegye derékba törött életébe.

Az asszonyok is efféléket puszogtak maguk közt. De aztán a tiszteletes úr csendességre intette őket. Nem való az átkozódás, csak mindig a bajt hozza rá az emberekre.

Azért az asszonyok csak azt mondták, hogy Bencét ugyan erőnek erejével kényszerítették, hogy belépjen, de ő nyakas ember vót, inkább kilépett... Csak azt a két árvát ne hagyta vóna maga után...

2023. október 3.

Jolánka

Csendes alkony szállt le a házra, az udvarra. Egy kis barna asszony hajladozott a zöldségeskertben. Rengett a szoknyája, a sok alszszoknyája meg együtt hullámzott véle. Vacsorához szedett fel zöldségeket. Hozzá meg egy csokor petrezselyemzöldet.

Vidáman dúdolgatott. Senki nem volt otthon, csak ő. Meg az a kis élet a szíve alatt. Ettől volt olyan derűs a hangulata. Mintha az égi jelenség is hozzá igazodott volna, csak úgy ragyogott minden tökéletes pompában. Mert hát nagyon várták már azt a kis embert. Sokáig voltak gyermektelenek, de most megáldotta a Úr, és Jolánka boldog volt ebben az áldott állapotban. Ha valaki, hát ő tudja, mit jelent az, áldott állapotban lenni.

Kicsit felegyenesedett, kezét a derekára téve igazgatta magát. Jobb is lesz, ha már bemegy. Igyekezn kell, hogy mindennel elkészüljön, mire az ura megjön. Lesimította a ruháját, a vedret, amibe a zöldségeket gyűjtötte, felemelte és visszafelé indult.

Jó hosszú ösvény vezetett a kertkapuig. Mindenfélét ültettek a tavaszon, volt hát miből főznie. Ahogy átvágott a tyúkudvaron, a baromfiak már készülődtek, hogy elüljenek. Kinyitotta hát nekik a tyúköl ajtaját, de elébb vetett nekik a répa leveliből. Jó az a jószágnak. A tyúkok izgatottan rávetették magukat, civakodtak is rajta. Az öregebb tyúkok megkopolták a fiatalok fejét, ha nem tértek ki az útjokból. A születési rendet nekik is be kell tartani, nemcsak az ember gyermekinek. Ő is kapott a nagyobb testvéreitől, ha nem elég illendően viselte magát.

No, gyerünk befele, gondolta magában és magukra hagyta a szedegető baromfiakat. Többet nem kapnak, eleget ettek máma. Majd, ha felültek az ülőre, rájuk zárja az ajtót. Aztán a kúthoz ment. Húzott egy kis vizet, a vederbe töltötte. Abban mosta meg mind, amit a kertben szedett. A vizet a vályú alá öntötte. A macska örült neki, lefetyelni kezdte, amíg a föld be nem itta.

Előkerült a kutya is. Az ráfordult a macskára, mire a macska előreszaladt a pitvarhoz. Felugrott a rostélyra és máris eltűnt a kutya szeme elől. Az még vakkantott pár dühöset utána, de inkább a gazdasszonyához csatlakozott, hátha ő is bemehetne a házba. De nem lehetett. Jolánka betette a rostélyt, a Sajó meg kint maradt. El is somfordált nagy szomorúan. Biztosan azt gondolta magában, hogy az a nagy hízelgő kéretlenül is be fog slisszolni a Jolánka lába mellett, amikor az ajtót kinyitja.

Valóban így is lett. A Gazsi, mert ez volt a cirmos neve, ott sündörgött a Jolánka lába körül. Aztán felugrott a kisszékre, ami a tűzhely mellett állott. Ott mindig jó meleg volt.

Jolánka most se hagyta kialudni a tüzet egészen. Még parázslott kicsit. Jolánka fogott pár csutkát, azzal felkotorta kicsit, majd amikor azok lángra kaptak, tett rájuk gallyakat, utána meg pár darab fát. No, lett is mindjárt jó meleg a spór körül, a Gazsi igen kellemesen érezte magát. Összegömbölyödött, úgy dorombolt egy sort. Jolánka meg tisztítani kezdte a zöldséget. Ismét eszébe jutott valami kellemes, hát dudorászni kezdett.

Jól beosztották maguk közt a munkát. Jolánka serénykedett, a Gazsi meg aludt összegömbölyödve. De Jolánka most nem törődött ezzel. Csak a kis urára gondolt, aki nemsokára itthon lesz, osztán enni óhajtana. Ripszropszra odakészítette a levest, ami a férfiaknak nagyon fontos, úgy mondják. Aztán elővett egy serpenyőt. A kamrába ment, onnan a padlásra. Hozott egy jó darab sonkát, azt kezdte pirítani. Vízet készített, hogy tésztát is főz a sonkához. Ahogy sürgött-forgott, a macska is kezdett szimatolni a levegőbe. Ű is evett vóna abbul a jó szagosbul, ha megkínálják. De a csemege nem néki készült.

Akkor előkerült az öreg szüle. Csak benézett a konyhába, mormogott valamit, majd a kisszékhez ment. Hát megmérgeződött, hogy már megint ott az a bűdös macska, jól ráhúzott a hátára, hogy adjon neki helyet. A Gazsi nagyot ugrott, majd nagy méltatlankodva kifutott a konyhából, mivel akkorát kapott a hátára, hogy csak úgy porzott a bundája. Nem kedvelték egymást az öregasszonnyal. Ahogy az egyik megjelent, a másik mindjárt lelépett. Mármint többnyire a macska.

A vacsora készen lett. Jolánka teríteni kezdte az asztalt, hogy mire megjön az ura, azonnal ehessen. A vénasszony meg zsörtölődött egy sort:

-Minek főzöl húst ilyenkor? Tanulj meg spórolni, lyányom! A sódarnak ki kell tartani egészen aratásig. Akkor mit adol az embereknek, amikor nehéz dolog vár rájuk?

De Jolánka nem hagyta kizökkenteni magát a jó hangulatából. Odament a vén szüléhez, lehajolt hozzá kedvesen, átkarolta kissé és megcsókolgatta a kendős fejét.

-Ne tessék aggódni, drága Nagymama! Marad akkorra is. Most meg megint megjön az én Bálintom, osztán fáradt lesz a sok munkátul. Hát hogy tudjon dőgozni ha még csak enni se adnék neki? Azt gondolná, hogy sajnálom tülle, pedig dehogy sajnállok én semmit se, olyan jó ember.

A vénasszony megenyhült kissé. Megigazította a fején a kendőt, megtörölgette az elhomályosodott szemét, mert hát ő is szerette az unokáját. Most is azért ült be ide a konyhába, hogy lássa, hogy vacsorázik. Kiskora óta gyönyörködött benne, abban a nagy étvágyában. Amék ember kákabélú, az nem is jó dógos, gondolta még magában, de már nem volt sok idő a töprengésre. Odakint zörgött a szekér, a lovak nyihogtak, Jolánka meg szaladt az ura elejbe kaput nyitni.

Ahogy megitatott, bekötötte a lovakat az istállóba, jött is már az ő szemefénye, Bálint unokája, ez a legkedvesebbik. Csak jó estét kívánt, már lépett is a mosdótálhoz, Jolánka meg töltötte neki a hús vizet, hadd tisztálkodjék. Csupa jókedv, kacagás töltötte meg a konyhát, ahogy a Jolánkára spriccelte a vizet, az meg vissza rá, az urára.

Fiatalok még, no, gondolta a szüle, de azért csak zsörtölt egyet:

-Lassan már meglett ember leszel, megjön a pulya, te meg itt bolondozol a feleségeddel, akár a taknyos kölykök...

De a fiatalok nem hagyták magukat. Csak kacagtak, Bálint meg fel is kapta volna Jolánkát, de aztán hirtelen megált a mozdulat a levegőben. Megemberelte magát, elkomolyodott. Megsimogatta a felesége hasát, és aztán elkapta onnan a kezét.

-Te, ez megrúgott!

-Nocsak – derült fel az öreg szüle is. – Úgy van az jól, ha mán telik az ideje.

Jolánka megfogta a Bálint kezét, most már együtt tették oda a hasára. Aztán együtt kacagtak

-Jómodorú gyermek – ragyogott a fiatalasszony. – Mán tud köszönni az apjának, ha hazajön.

Aztán ismét együtt nevetgéltek. Nagy öröm az ilyesmi a családban. A kiskölyök vagy a kislyány egészséges, ha mozgolódik.

-Gyere, no, egyél! – húzta Jolánka az urát az asztal felé.

Aztán a nagymamához fordult:

-Tessék jönni vacsorázni!

-Nem ülök én oda, csak adjál egy tányér levest ide a kezembe – szabadkozott a nagymama. Jobb itt nékem a melegbe’.

Jolánka nem tiltakozott. A szüle valóban ott szeret enni, félrehúzódva. Hozta is a levest. Ő meg leült az urával szemközt. Úgy évdtek, mintha az öregasszony ott se vóna. Az meg csak kanalazta a levest. Utána félretette a tányért és cihelődni kezdett.

-No, hát tessék még maradni – marasztotta volna Jolánka. – Van még tészta is.

-Azt csak add az uradnak! Nékem ennyi is elég vót. Köszönöm szípen. Jól van, lyányom, jól főzöl.

Már az ajtónál tartott. Elhárította a kikísérést.

-Te csak menj vissza, osztán szógáld ki az uradat!

Azzal csoszogó lépésekkel kiment. De egy pillanatra visszafordult.

-Majd gyere át, lyányom, adnék egy kis fínom vásznat annak a porontynak. Ha mán mozog, kéne varrni néki ruhácskákat meg rékliket. Osztán majd anyáddal is megbeszéljük, hogy legyen.

Bálint vidáman szólt utána:

-Azért a keresztelőt még ne beszéljék meg, Nagymama! Egy kicsit ráérnek avval.

Az öregasszony csak legyintett:

-Mán megint figurázik ez a gyerek. Mingyán apa lesz, mégse nő be a feje lágya.

Jolánka vidáman repesett vissza az urához. Azt se tudta, hogy kényeztesse, csak sürgött-forgott, hogy minden a kedvére legyen. Bálint meg úgy tett, mintha nem is értékelné nagyra a kicsi felesége igyekezetét. Kinyújtóztatta a csizmás lábát, majd a karjával is jót nyújtózkodott. Tisztára, akár egy földesúr.

Pedig akkoriban nem nagyon volt minek örvendeni. Mindenhol csak az idegesség, futkosás, az egész falut felverték a nagy lármázással, hogy minden földet elvesznek a parasztoktul.

Bálint hitte is, meg nem is. Csak nem lesznek olyan cudarok, hogy éppen most tegyék rá a kezüket, amikor már mindent szépen bevetettek, felhizlalták a fődet... Most kezdene csak igazán teremni...

De ez az este nem a gondokról szólt.

A fiatalok egymásnak örültek igazán. A többi dolgot együtt végezték el. A fejést is, meg a lovak etetését. Aztán persze a kutya is, meg a macska is kaptak egy kis maradékot. Mindenki jóllakott, még a disznók is.

Sok esztendő telt el azóta.

Elrobogott fölöttük a történelem meg az élet...

Jolánka és Bálint mégis megmaradtak jókedélyű, eleven emberpárnak.

Öregkorukban is mosolygósak maradtak.

Tőlük tombolhatott az emberiség, marhatták egymást mások, az ő életérzésük megmaradt olyanok, mint fiatalkorukban, amikor még be-benézett hozzájuk az öreg szüle.

Csak ültek egymás kezét fogva, amikor már magukra maradtak, a gyermekeik felnőttek és elkerültek otthonról.

Philémón és Baucis... Biharkeresztesen...

Voltak még ilyenek is.

2023. október 4.

Hegedűóra

Józsika apró termetű fiúcska volt. Többnyire szótlanul figyelte maga körül a világot. Afféle szemlélődő emberke, akinek minden égadta dolog új és megtanulandó, akár egy házi feladat. Amit magától is megértett, arról nem kérdezősködött, mint a többi gyermek, csak elraktározta valahova a kis esze tokjába. Aztán nézett okos szemmel, mit az angyali lények, akiket valamiféle égi szolgálatra küldött közénk az Úr.

Mindenki megcsodálta, hogy az értelme ilyen korán nyiladozik. Amit egyszer megmondtak neki, azt soha nem felejtette el. A kis társai is megcsodálták ezért, de soha nem búbolták meg érte, ahogy más gyermekekkel szokták. Tekintélye volt, már ilyen kesztyűnyi korában is. Nem is félt ő senkitől. Határozott volt a járása, a szeme se rebbent, úgy nézett szembe akárkivel, még a nagyokkal is.

Még iskolába se járt, már tudott olvasni. Úgy leste el a bátyjától, aki aztán két osztállyal járt felette az iskolában. Mikor az anyjok Lacival foglalkozott délután, ő is ott settenkedett az asztal körül. Nem akart ő zavarni senkit, csak kíváncsi volt, mi az a fontos dolog, amit ők ketten művelnek. Aztán csak eltanulta. A bátyját meg roppantul idegesítette, hogy a kicsi mindig hamarabb tudja nála a választ, mikor kikérdezik.

-Eridj mán innen! – szólt rá az édesanyja, hogy mentse valamelyest a nagyobbik fiú tekintélyét. – Menjél csak ki játszani! Ne zavard Lacit!

De Józsikát nem lehetett csak úgy kikergetni. Kis idő múltán megint visszasomfordált. Nagyon fúrta az oldalát, mi folyik odabent, így hát meghúzta magát az asztal túlsó oldalán, tisztes távolságot tartva, mégis rálátva a könyvre, amiből Laci szótagolva olvasta az aznapi leckét. Érdekes módon onnan fordítva látott mindent, mégis tudott fordítva is olvasni. Néki az volt a természetes, merthogy úgy tanulta meg.

A szülők valami értelmes foglalatosságot akartak adni a kis fiúcskának. Hallották, hogy a kántortanító vállal zeneórákat, hát elvitték hozzá Józsikát, hátha ő is tanulhatna nála, mint sok más gyermek. A tanító úr alaposan kikérdezte Józsikát. Énekeltette is, meg tapsolt neki, amit Józsika hibátlanul visszatapsolt vagy visszakopogott, mikor hogy kellett. Mutatott neki kottákat is, de azt még nem értette a gyermek. Végül megegyeztek, hogy hetente kétszer menjen át hozzájuk a kisfiú, előbb csak egy kis előképzésre, aztán majd meglátják, milyen hangszerhez lesz kedve a lurkónak.

Az apja kicsit kételkedett benne, hogy ilyen korán iskolára lehet fogni azt a gyermeket, de ha a tanító úr úgy látja, csak hadd járjon órára.

No, a hangszer kérdése is gyorsan eldőlt. Mintha láthatatlan kezek vezették volna az útján, úgy követett minden instrukciót Józsika. Néha hamarabb is érkezett az órára, olyankor hallgatta a többieket, hogy muzsikálnak. Leültették egy székre, ahonnan még le se ért a lába, csak harangozott véle a levegőben. A zenét meg valósággal itta magába, annyira tetszett neki.

Az egyik nagyfiú már évek óta tanult János bácsinál. Szépen haladt, a hegedű szépen szólt a keze alatt. A kislány elbűvölte a muzsika, és amikor rá került a sor, megkérdezte, tanulhatna-e ő is hegedülni?

János bácsi a kezébe vette Józsika kezét és alaposan megvizsgálta. Szép, formás kezei voltak, az ujjai elég hosszúak, úgy tűnt, hogy jól választott magának hangszer. Már csak a szülőkkel kellett megbeszélni, hogyan juthatnának hozzá egy szépen szóló kezdő hegedűhöz. Volt egy, kéz alatt, meg lehetett venni. Pár évig jó lesz neki, amíg magabiztosan meg nem tanul bánni vele.

Józsikával madarat lehetett volna fogatni örömeiben. A kis szótlan fiúcska csacsogva újságot a nagymamának, micsoda öröm érte. Az egész család elámult rajta, mekkora változás, hogy eleredt a nyelve. Ő meg csak fújta, fújta, hogy majd ha nagyobb lesz, ő is olyan szépen fog muzsikálni, mint a Geri. Mármint az a nagyfiú, akit a zeneórájára várakozva hallott hegedülni.

-Jól van, no – intette némi önmérsékletre a nagymama. – Jó, hogy nem akarsz mingyán lepipálni a tanító urat is!

De Józsikát most ez a finom dorgálás se törte le. Készült élete nagy eseményére, hogy ő is hangszerhez jusson. Közben azért türelmesen tanította a kottaolvasás tudományára János bácsi. A zongorán mutatta meg neki, melyik hang minek felel meg a kottán, ami egyelőre afféle fekete-fehér pöttyökkel teleírt könyvnek tűnt Józsika szemében.

János bácsinak váratlanul ki kellett mennie valamiért. Hívták. Valaki kereste, de nem akart bejönni. A tanító úr otthagya Józsikát magában a kottával meg a felnyitott zongorával. Ahogy ott üldögélt és merőn nézte a papírt, egyszer csak mintha valami nagy fényességet látott volna. Hol a kottára, hol a billentyűkre nézett. Az arca egyszer csak felragyogott. Hát hiszen ez is olyan, mint a betűk a könyvben! Csak ez máshogy van leírva.

Józsika megvilágosodott. Akkor még nem tudta, mit jelent az, amit átélt, de soha életében nem feledte. Belevésődött az emlékezetébe. Később még arra a nagy fényességre is vissza tudott emlékezni. Akkor élmény volt ez, amit semmihez nem lehet hasonlítani.

Mikor János bácsi visszatért, valósággal visszahőkölt a gyermek láttán. Csak úgy ragyogott a Józsika arca attól a valamitől, amit akkor úgyse tudott volna megfogalmazni. Szavai talán lettek volna hozzá, de tapasztalata nem volt elég, hogy ezeket össze is kösse az átélt élménnyel.

-No, hát mire jutottál, Józsika? – kérdezte a bajusza alatt somolyogva János bácsi.

-Én semmire – felelt a gyermek. – De most már értem, mi áll a kottában.

-No, hát mi? – ámult el a tanár.

-Hát ezek is olyanok, mint a betűk a könyvben – szaladt fülig a Józsika szája. – Ez a G, ez meg az F – és leütötte a hangokat a zongorán. – Ugye?

-Úgy is van. Jó, hogy megértetted. A hegedűn is van egy húr, amit G-húrnak hívnak. Majd azt is megtanulod kezelni. Majd megtanítom neked, hogyan vedd rá, hogy szépen engedelmességedjen neked.

-Úgy, ahogy a kutyánk? – kíváncsiskodott Józsika.

-Nem egészen, fiacskám. A hangszer érzékeny holmi. Azt nem szabad bántani, ahogy a kutyákat fegyelmezni szokták. A vonó nem olyan, mint a bot. Ezzel finoman kell bánni. De tudod, mit? Állj csak oda, a zongora mellé! Még egy kicsit arrébb, hogy ne lásd a billentyűket.

Ez megint érdekes játék volt. János bácsi leütött egy hangot, és Józsikának el kellett találnia, melyik volt az. Hát neki ez is könnyen ment.

-Nagyon jó. Nagyon ügyes vagy – dicsérte János bácsi. – Ha nagyobb leszel és zenekarban játszol, majd te adod meg az A-t a többieknek a hangoláshoz.

-Azt meg minek? – értetlenkedett Józsika. – Hát ők nem tudják?

-A vonós hangszereket mindig hangolni kell, mielőtt használni kezdjük. Különösen egy koncert előtt fontos, hogy minden hangszer egyformán tisztán szóljon. Azért hangolunk, hogy szépen hangozzék a zene. De nem mindenkinek van abszolút hallása, mint neked, kisfiam. Te majd segíthetsz a többieknek.

-Jó, hát ha tényleg nem tudják, amit én, szívesen segítek én mindenkinek – ígérte Józsika.

Így vezette be a kántortanító a zene szépséges tudományába a kis nebulót. Később azt is megtanította neki, hogy ez az Univerzum anyanyelve. Ezen mindenki ért, aki nem teljesen botfűlű. De azt már nem kellett külön elmagyarázni, mennyire hasznos, ha valaki komoly tapasztalatokra tesz szert a zene terén. Meglátzott az magától is. Merthogy Józsika, amikor iskolába került, már nemcsak hogy folyékonyan olvasott, hanem a kottával is jól elboldogult. Ha meg hangolni kellett, hát rászólt a zongoristára, amikor az adta meg az A-t a zenekarnak:

-Nem jól van. Le van hangolódva. Szólj János bácsinak, hogy hangolja fel!

Aztán ő adta meg az A-t a többieknek.

Híre is ment, hogy az a kis Józsika a fülével lát. Mert nemcsak a zenei hangokat tudta megkülönböztetni egymástól, hanem az embereket is felismerte a lépteik alapján. Sokszor ugratták is vele:

-No, ha nem válsz be zenésznek, elmehetsz nyomozónak. Minden tolvaj, csirkefogó menekülni fog előled, mert te felismered őket a járásuk alapján.

De Józsika nem pukkadt fel emiatt. Tudta ő, hogy inkább a csodálat, mint a rossz szándék vezette azokat, akik néha heccelődtek vele. Rá is szolgált. Annyit fejlődött egy év alatt, mint mások négy év alatt. Többször lépett osztályt. János bácsi így mondta, amikor olyan hirtelen tanulta meg egy-egy év anyagát és jöhetett a következő, amit ő sose bánt. Valósággal itta magába a tudományt.

Aztán meg összepakolta a hangszerét és nagy peckes lépésekkel vonult végig az utcán, amíg csak haza nem ért. Büszke volt arra, amit tudott. Nem saját magára, hanem arra az új tudományra, amit aznap megtanult. Mert azt ő nagyon szépek találta. Nem hasznosnak,

habár az is volt, hanem szépnek. Olyasminek, mint az ajándék, amire nem feltétlenül van szükség, de nélküle sokkal szürkébb volna az élet.

De ezt csak jóval később fogalmazta meg magának. Akkorra már profi zenész volt.

Elkerült a falucskából, ahol a zenei tudományok alapját szerezte, majd kijárta a konzervatóriumot, utána meg a zeneakadémiát is.

Mindig úgy lépett tovább, hogy az intézményben a tanárai közölték vele, most már őket kinőtte, menjen tovább magasabb iskolába. Neki ez először fájt, mert úgy érezte, valamit elveszít a távozással, de aztán beilleszkedett az új iskolájába, ott is megállta a helyét.

De a János bácsiék otthona és a megvilágosodásnak az a pillanata, amit ott élt át, mikor magára hagyták a zongora előtt, feledhetetlen maradt számára.

Tudta, hogy amit akkor, abban a magányos pillanatban megtapasztalt, valami rendkívüli dolog.

Csak azt nem tudta, hogy az a pillanat nem mindenkinek adatik meg.

Ahhoz kell annak a fényes agyálnak is a szárnya suhogása, aki neki akkor megjelent.

Pedig mondják, hogy a gyermekek még értik az angyalok nyelvét.

Aztán megtanulnak emberül hazudni, és észre se veszik, mikor vesztették el azt az angyali tudást, amitől olyan tiszta és ártatlan a kisgyerekek tekintete.

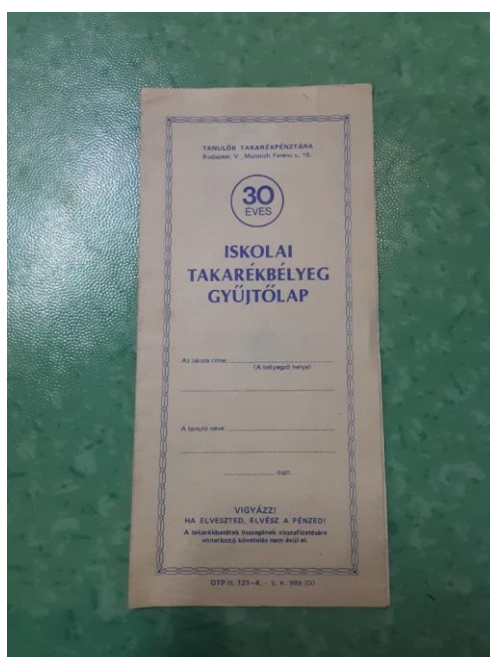
2023. október 5.

Malacpersely

Valamikor régen az volt a szokás, hogy már a kisgyermeket is takarékoságra szoktatták. Volt az iskolai takarékkönyv, amibe szép, színes bélyegeket lehetett gyűjteni. Az egyik virágot ábrázolt, a másik szépséges, fél lábon álló gólyát, és sok másfélét. Az egyiket egy forintért adták, a másikat kettőért, de volt ötvenfilléres bélyeg is, mert nem kellett ahhoz gazdagnak lenni, hogy hozzájuthasson a vágyott szépségekhez a nebuló.

Egész évben lehetett gyűjtögetni a bélyegeket, majd amikor jött az év vége, be lehetett váltani az egészet pénzre. Odalett a sok szép bélyeg, de kaptál helyette egy „rendes összeget”, amiből kedvedre vásárolhattál. A pénzt a gyűjtögetéshez a szülők adták, vagy elvettél az uzsonnapénzedből egy kicsit, azt váltottad bélyegre.

Ma már mosolyognak ezen az okos eszközökön nevelkedettek, de mindennek megvan a maga őse, prototípusa. Akit nem tanítanak meg takarékoskodni, az nem fogja ismerni az alapjait, tehát sokat tévelyeghet életében. Mert más kárán, mástól tanul az okos, a buta meg a saját kárán se tanul semmit.

Ehhez azt is tudni kell, hogy nem minden korszak virágkor, amikor olyasmit is megengedhet magának az ember, amit szűkösebb időkben nem. S hogy a mi életünkhöz az alapokat a szüleink, nagyszüleink tették le. Nekünk már arra könnyebb építeni, mint nekik volt. Ők is takarékoskodtak. Sokszor a fogukhoz verték a garast, mert volt egy tervük, aminek a megvalósítását nemcsak hogy a fejükbe vették, hanem dolgoztak is rajta folyamatosan.

Az iskolai takarékoskodás arra tanított meg, hogy a forint a fillérekkel áll, és aki a kicsit megbecsüli, az megérdemelheti a nagyot is. Ezért illet spórolni nekünk is, hogy megtanuljunk valamit. Persze a mi kis igyekezetünk eltörpült az ősöké mellett, akik háborúkat éltek túl, majd az

utánuk következő szegénységet, az ínséges időket. Akkor nem a színes bélyegek voltak a nagy gyermeki vágyak netovábbja, hanem olykor csak egy szelet zsíroskenyér. Mert néha az se akadt, különösen a sokgyermekes családokban. Aki nem hiszi, olvasson Gárdonyit vagy Móra Ferencet, Móricz Zsigmondot, egyszóval magyar klasszikusokat. Tőlük sok megrendítő történetet tanulhatunk meg. Érdeemes odafigyelni rájuk.

Nos, az ősöktől vagy közelebbi felmenőktől sok apró fogást tanulhatunk meg. Tiborc panaszát minden felnőtt magyar ismeri. És kell is. A Bánk bánnal folytatott párbeszéde nemcsak arról vall, hogy végül talál egy szponzort, egy régimódi pártfogót, hanem arra is utal, hogy akinek VAN, az hajlamos nem odafigyelni arra, akinek NINCS. A nagyúr, aki el van foglalva a saját bajával, szinte észre se veszi, nem ismeri fel egykori megmentőjét, Tiborcot. Megesik ez ma is? Ó, hogyan. Főként ma esik ez meg. A nagyvárosi ember közönyösen megy el a mások szenvedése mellett, de nem azért, mert rossz, hanem mert eltompította az érzékelését a sok vizuális szenny és meg nem oldott gond. Egy idő után már nem is reagál ezekre, és ekkor következik be a baj.

A közönyös ember veszélyes ember. Nem szándékosan árt másoknak, hanem úgy, hogy észre se veszi. Keresztüllép rajta és a problémáin, s mire felfogja, mit követett el ezzel, már késő. Nem tudja beleélni magát a másik ember helyzetébe, a közönye valósággal megöli. Az elesett embernek gyakran nem is pénz vagy egyéb anyagi segítség kellene, hanem az, hogy észrevegyék és odafigyeljenek rá. Most gondoljuk el, micsoda mulasztások ezek! El tud valaki menni egy Nobel-díjas mellett az utcán? Hát persze, ha nem ismeri az arcását. Sose látta a fotóját, hát neki csak egyvalaki a tömegeből.

Az ismeretlenség olyan, mint Ringo Starr hosszú kolduskabátja, amit személyes önvédelemből rántott magára egy ócskás üzletből hozzájutva. Ő és barátai épp menekültek az őket üldöző rajongók elől, akik sikítózva rontottak rájuk bárhol és bármikor. Nos, a találékony zenész befutott egy ócskáshoz, majd kisvártatva kilépett onnan nagy loncsosan egy földig érő ócska kabátban, felhajtott gallérral. Csak próbaképpen leszóltított egy lányt, aki az előbb még utána futott, ám a „Madarat tolláról...” vagy a „Ruha teszi az embert” gondolatok jegyében az nem ismert rá, csak csúnyán ráförmedt: „Kopj le, minimókus!”

De térjünk vissza az iskolai takarékbetétekhez! A gyermek legalább azt megtanulta belőlük, hogy az el nem költött pénz az megmarad. Mert el lehetett volna szórni is mindenféle apróságra, fölösleges holmira, nem szükséges édességekre. A fillér erejéről szólt a történet, meg az ember állhatatosságáról, hogy bizonyos időre lemond a „dózsölés” lehetőségéről. A gyermek semmit nem tudott arról, hogy neki kamat is járt volna ezért. Örült az összegyűjtött pénzecskéje „nagyágának”, vihette boldogan haza, milyen sikeres volt abban a tanévben.

Ötvenes évek, szegényes évek. Mindenki igénytelenebbül élt, mert erre kényszerítették. És épp azok, akik ma olyan látványosan rázzák a rongyot, hogy nem látnak és nem emlékeznek rossz emlékü felmenőikre, akiktől ezt a kíméletlenséget tanulták. Nekik akkor is jól ment. Érdemtelenül jól. Azért lettek ilyenek, mert nekik senki nem tanította meg, hogyan kíméljék a pénzt, hogyan kíméljenek másokat. Nekik könnyen jött, könnyen ment. Máig eszerint akarnak élni.

S aztán voltak a malacperselyek. Ezek birtokában már könnyebben elcsábulhatott a kis ember. Mert végszükség esetén össze lehetett törni a szegény malacot, hogy visszaadja a beléje rejtett aprópénzeket.

Volt ennek kerámia változata, és voltak fémből készült, oldalukon kulcsra záródó malacok is. ezeken csiricsáré festett képek, mégis kedvesek voltak valakiknek, akiknek csak erre futotta az ajándékból meg a „mini bank” tehetségéből. Az angolok máig malacka banknak hívják ezeket a régi találmányokat (piggy bank).

Hogy kinek melyik változata volt a jobb? Ki tudhatja ma már. De emlékezni még kellene, hogy az angol penny-gyűjtő vagy a honi fillér-lerakatok voltak az iskolái annak, ahogyan az átlagembernek máig illik viszonyulnia a minden emberi viszonyt megrontani képes pénzhez. Az öregek egykor földre gyűjtöttek, mert az volt a legértékesebb. Nem is adta könnyen, sem olcsón, akinek már volt. És mivel sokat kellett dolgozni és takarékoskodni érte, hát jobban megbecsülték, akik szert tehettek rá.

A mi szüleink nemzedéke azért nevezhető hősiességnek, mert nemcsak a második nagy háborút élte túl, hanem a két nagy kommunista, Rákosi és Kádár rossz emlékű korszakait is. Amikor nem lehetett disznót vágni, mert arra is a párt tartott igényt. Aki megszegte azt az embertelen törvényt, mert éhes volt, ő is, a családja is, bebörtönözhatték érte. Az elvtársak meg dőzsöltek, maguknak követelték a kisember garaskáit is, meg a disznókból készült téli csemegéket, a kisembernek ugyanezt megtiltották.

S aztán hová lettek azok a kis fillérhalmok, miniatűr bankbetétek, amelyekről a dőzsölők által elszegényített milliók kénytelenek voltak lemondani? S kiknek a javára? Akik semmibe nézték őket. Malackák és disznók... Mindez már a múlté, de soha nem szabad elfeledni, hogy aki akkor gonoszul viselkedett velünk, az bármikor újra megtenné, ha módjában állna. Ígérjen bármit is, szónokoljon hangzatosan az elveivel ellenkező dolgokról, maradt, aki volt: egy rég letűnt „rend” átkos maradéka...

A most mindenhez könnyen hozzájutók figyelmébe ajánljuk még egyszer: amikor rakétasebességgel felfelé avanzsálnak, akkor azoknak a hátán taposnak, akiknek a

lemondásaiból felépült egy így vagy úgy sikerült társadalom, amely – értük is – mindent kibírt.

Aki nem akar emlékezni rájuk, az máskor, máshol fog szembesülni vele, de akkor már nem lesz olyan könnyű túllépni mindenem.... Túl malacperselyeken és iskolai takarékkönyveken, a két generáció szembe fog még nézni egymással... a történelem zezugos utcáskáiban, vagy éppenséggel annak a főterén...

2023.október 6.

Boorzasztó, abból egy csepp is!

Lacuska érdekes kisgyerek volt. Kisfiú létére igen beszédesnek bizonyult. Szívesen társalgott az öregekkel is, akiktől nemcsak dicséretet kapott, hanem olykor ugratásokban is volt része. Pedig az öregek kifejezetten kedvelték korán nyiladozó értelméért, szellemes kérdéseierért, amelyeket nem minden vele egykorú gyermek tudott volna olyan frappánsan megfogalmazni.

Lacuska is kedvelte a nagymama- és nagypapakorú felnőttek társaságát. Jólesett neki a sok dicséret, meg hogy gyakran meg is vendégelték, és hát melyik gyerek tudná ezt hárítani, visszautasítani? Mikor náluk voltak vendégek, neki is megengedték, hogy közéjük telepedjen és részt vegyen a társalgásban.

Nem minden téma érdekelte viszont Lacuskát, olyankor szép csendben kislisszolt a körből, ahol előtte ült, majd csatlakozott a többi gyerekekhez. Az ő gyerekes játékaik viszont nem mindig kötötték le, ezért aztán visszasüdürgött, hátha valami újabb, érdekes témára tértek át időközben.

Mégis, olykor próbára tette az öregek türelmét. Ha nem volt elég sztorija a tarsolyában, akkor fantáziálni kezdett. Olyan hihetetlen történeteket tudott improvizálni csak úgy, hogy ketté állt a füle tőle mindenkinek. Volt úgy, hogy rápirítottak, máskor legyintettek vagy ásítottak, Lacust mégse tudták letörni. Valójában büszke volt a szellemi teljesítményére, és ezt nem is titkolta.

Mikor más közönsége nem volt, szünetekben kiállt az osztály elé, és olyan meséket rögtönzött, amiket szívesen hallgattak az osztálytársai. Csak mondta, mondta a magáét, hogy végül a becsengetés hangja szakította félbe az aznapi mutatványát. No, ha félbemaradt a mese, folytathatta a következő tízpercben, ha ugyan maradt elég türelmes hallgatója.

Ő igazából az osztályelső kislánynak, Katikának szeretett volna imponálni, aki viszont rá se hederített. Hazudozónak tartotta és nagyképűnek, hogy annyira odavan a saját teljesítményétől, ahelyett, hogy inkább a leckét tudná rendesebben. Volt pár szóváltás is köztük, de hát tudvalevő, hogy a copfhúzgálás meg a modortalan incselkedés a kisfiúknál az udvarlás kezdetleges formája.

Épp ez volt, amivel a leginkább fel tudta ingerelni Katikát. Ő vérbeli nő volt már olyan töpörtyű korában is. Átlátott a szitán, és semmiképpen nem engedte volna közel magához azt a nagy hazudozót, akinek ő Lacust tartotta. Inkább kerülte széles ívben, amivel viszont ő ingerelte fel Lacust olyan mértékben, hogy a kisfiú cselhez folyamodott. Mikor Katika éppen hetes volt és ő kellett, hogy rendet tartson az osztályban, csak felállt a helyéről és rászólt a rosszalkodókra. Ki is kellett volna, hogy küldjön mindenkit a teremből, de azt a sok szertelen, eleven, csalafinta kiskölyköt nem volt olyan könnyű kezelni. Csak zajongtak, lökdösődtek, a fiúk még verekedtek is, a lányok fecsegték, egyszóval tiszta káosz volt. Pedig az osztályelső kisdiaáknak akkor még komoly tekintélye volt a többiek előtt. Ahogy próbálta helyreállítani a rendet, Lacus kihasználta a pillanatnyi lehetőséget, hogy éppen nem rá figyel a kislány. Mögéje settenkedett, majd hirtelen elszánással mellett temett és arcon puszilta. És ezzel

provokálta ki, hogy az osztály legjobb tanulója magából kikelve megkeresse őt. A kislány olyan durva sértésnek vette ezt a kisiskolás „szerelmi vallomást”, ráadásul a legnagyobb nyilvánosság előtt, mintha egyenesen a lányságát veszítette volna el, hogy feltétlenül meg akarta torolni. Ám Lacus fürgébb volt, megúszta egy pofonnal, majd iszkolt, mivel érezte, hogy ezúttal igen messzire ment az udvarlási szándékával. A nagy kergetőzésnek a tanító néni vetett véget. Belépett az osztályba, és mindkét gyermeket alaposan leszidta. Főként, hogy a legjobb diákja keveredett ilyesmibe, amit soha fel nem tételezett róla.

Katika boldogtalanul, összetörve ment aznap haza. Senki nem értette, mi történhetett, hiszen mindig boldogan járt iskolába. De ő csak ment és mosta, mosta a szép kis arcoskáját, ami még akkor is vörös volt a méregtől. Jólesett neki a hideg víz, valamelyest megnyugodott tőle. Azt viszont feltette magában, hogy még jobban el fogja kerülni azt a hülyegyereket, akinek mostantól Lacust tartotta.

Lacusnak nem is maradt egyéb lehetősége, minthogy az idős barátainak elmesélje a történeteket, alaposan kiszínezve a dolgot, hogy már-már szinte egy kis dráma kerekedett belőle. Mintha kész Casanova lett volna, akinek még a legokosabb és legszebb kislányhoz is módja lett volna csak úgy közel férközni. Ráadásul az osztály szeme láttára, az osztályteremben. Meg hogy Katika most már fut utána, mert ő az ujjá köré csavarta.

No, hát nem is hitt neki senki. Ismerték Katikát, tudták, hogy komoly, rendes kislány, akivel nem szokott csak úgy szemtelenkedni senki.

Lacus aztán megkapta az első olyan bírálatot, ami őt is visszahőkölésre készítette. A nagybátyja, Vince bácsi vetette oda neki mintegy mellékesen:

-Booorzasztó abból egy csepp is...!

Jól elnyújtva a szavakat, hogy Lacus megértse, ha még meg is történt volna, férfiembernek nem illik ilyesmivel dicsekednie. Amúgy meg Vince bácsi se hitt neki, csak magában dohogott egy sort, hogy ez a bűdös kölyök miket ki nem tud találni. Ha nem szokik le róla, felnőttkorában akár rágalmozásért be is perelhetik.

Lacus sokáig emésztette a kritikát, és sehogy nem értette, miért nem hisz neki senki, mikor az egész osztály látta az ő első igazán férfiasan bátor tettét... Mint ahogy azt sem feledte el soha, hogy Katikának milyen finom, bársonyos volt a bőre...

Az első csók története ennyi volt Biharkeresztesen. Egy zsúfolt osztályteremben a legnagyobb nyilvánosság előtt két apró gyerek között. Nagy ára volt. Katika megvetése Lacus iránt egész életre szólóan. No, legalább gyermekkoruk határáig. Aztán többé nem is látták egymást, mert Katikáék egy távoli városba költöztek.

Azért Lacus számára ez egy vérbeli biharkeresztesi love story maradt.

2023. október 7.

Tyúk Pista bácsi

A helybeli népbolt vezetőjét mindenki csak Tyúk Pistának nevezte. A háta mögött persze, mert vezető állásban dolgozó valakit nem lehet csak úgy „letyúkozni”. Különösebb sértés se volt benne, csupán a hangszíne miatt hívták így. Rettenetes magas hangja volt, amit vidéken csak kappanhangnak szoktak nevezni. Azt mindenki tudja, vagy legalább is régen tudta, mi a különbség egy tyúk meg egy kappan között. Így aztán Tyúk Pista bácsit senki nem tartotta férfiatlannak, csupán férfiatlan hangúnak.

A mai diszkózene világában ez olyan természetes, sőt szinte elvárás, hogy már inkább azt tartják közjük nem valóznak, akinek gyönyörű zengő baritonja vagy súlyos basszushangja van. A hetvenes évek óta terjed ez a divat, és az akkori nevét nem is akarjuk emlegetni a fura hangszínek, mert az ma súlyos sértésnek számít.

De mindez még az ötvenes években történt, amikor már dúlt a nagy társadalmi átalakító program az internacionalizmus jegyében. Szerencsére Biharkeresztesen akkor a legtöbben rá se hederítettek. A két fül politikája jegyében...

Tyúk Pista bácsi leginkább Horváth Tivadarra hasonlított. Magas volt, bajszos, vékony és roppant udvarias mindenkivel. Egy régi vágású kereskedőnek illett is. Fiatal segéd korában bizonyára így tanulta, ámbár azt hiszem, hogy ez a vérében volt, vagyis így született.

Gyermekeknek a vásárlás meg a népbolt olyan izgalmas dolog volt, mint talán a kiskutyának a séta, melynek során rengeteg érdekes szimatmintát gyűjthet be a virgonc négylábú. Az akkori áruhiány a világgal még csak ismerkedő apróságoknak kész árubőség volt, azaz sokféle dolgot láthatott meg, amit azelőtt nem is ismert. Egy szépasszony anyukával megjelenni egyébként is kitüntetésnek számított. Mindenki megcsodálta, s aztán a gyermekeket is. Mert az természetes volt, hogy egy ilyen szép és intelligens fiatalasszonynak csakis hozzá hasonló lánykái lehetnek.

Nos, amíg ezek az udvarias fordulatok elhangzottak, a gyermeknek meg körbejárhatott a tekintete. A társalgásba nem szólt bele, csak ha kérdezték, így jutott elég figyelem a tárgyakra, illatok és színek megfigyelésére és némi emberismeretre is szert tehetett.

Mert volt, aki csak formálisan volt udvarias. Az ilyesmit a kicsik úgy kiszúrják, hogy tévedhetetlennek bizonyulnak benne. A hipokrizist, habár a nevét még nem ismerik, mégis rögtön megszimmantják, és tudják, hogy ott valami nem stimmel. Mikor egy képmutató alak hozzájuk is lehajol valami semmitmondó dumával, mérgesen elfordulnak és konzekvensen nem válaszolnak, pár kellemetlen percet szerezve ezzel imádott anyukájuknak. No meg a negédeskedő bácsinak vagy néninek.

Tyúk Pista bácsi azonban nem tartozott ezek közé. Ha mondott pár kedves szót a vásárlóknak, ezt szívből tette. Először is mert szerette a szakmáját, aztán meg azért is, mert abban a mindenkit lecserélő, nyomuló korszakban megtarthatta az állását, ami nagy szó volt. Különösen mert sehogy se illett bele abba a traktoros romantikától fűtött korbá és annak hangadóinak közé.

Feltehetőleg azért maradhatott, mert munkáját minden politikai színezet nélkül végezte. Rendesen, alaposan, becsületesen. Tapasztalt volt már ezen a téren, ami fontos volt, mert a mindenhová tanulatlan alakokat ültető párt káderei nemhogy egy viszonylag jelentős forgalmú bolt üzleti terveit, azaz költségvetését nem tudták volna ellátni, hanem semmi más vezető pozícióét sem, ahová kellett az ész, a tudás és a tapasztalat. Anélkül egy hónap sem kellett volna hozzá, hogy csődbe juttassanak még egy vidéki kisboltot is.

A „jelentős forgalom” kifejezést csak azért használtam a népboltra, mivel a falunak nem volt olyan lakója, aki ott meg ne fordult volna. Szóval kétezer állandó vásárlója fix volt, ami egy település összlakosságát tekintve tekintélyes szám. Ha ma a főváros minden lakója szinte naponta megfordulna egy áruházban, azzal volna összevethető ez a számarány. A keresztesi vásárlóközönség pedig kiegészült még a környékbéli kistelepülések lakóival is, akik nem voltak olyan szerencsések, hogy saját bolttal dicsekedhettek volna. Vagy csak kevésbé jól felszerelttel.

Ezt kellett ellátnia a boltnak és Tyúk Pista bácsinak, aki láthatóan jól elboldogult a munkájával és a kedves vevőkkel. Még azzal a lehetetlen hangjával is, amellyel hozzánk szólt. Máshol mások talán kinevették volna érte, de a biharkeresztesiek annál jóval udvariasabbak voltak. Egy ilyen ragadványnév senkinek nem ártott, meg hát akit illetett, annak nem kellett szenvednie tőle, hiszen sose hallotta.

Csak folyt a mindennapi élet a falu agóráján, ami akkor a népboltot jelentette. Internet, telefon magánhasználatban nem volt, tehát ott cserélődtek az információk a legsűrűbben. Az asszonyok a csekély méretű és kis forgalmú piacon is meghányták-vetették a legfrissebb híreket, a tehenesgazdák feleségei még a tejcsarnokban is, mikor leadták az aznapi tejet. Az mégis más volt. Hiányzott belőle a Tyúk Pista bácsi egyénisége és az az atmoszféra, ami őt körülölelte a sokféle illatot árasztó, mert sokféle portékát kínáló boltocskában.

A rendes nevére már nem emlékszem, de ennyi idő távlatában nem is fontos, hiszen nem is lesz alkalmam megszólítani, mivel kicsi rá az esély, hogy az élők sorában van. Meg hát nem is járok Biharkeresztesen, ahol az utolsó kedves rokonomat is eltemettük már.

A megjelenése, a beszéde, a hangmagassága, az a furcsa frekvencia azonban olyan elevenen él, a fülemben visszhangzik, hogy könnyű gondolatban oda visszatérnem. A Kossuth utca, ami rendesen a falu főutcája volt, talán ma is megőrizte azt az épületet a posta közelében, jelezve, hogy fontos helyről van szó. Tyúk Pista bácsit szokott modorából, jó természetéből fakadó nyugalmából csak egyszer láttam kizökkenteni.

Ötvenhatban, amikor a fővárosi hírek hallatán a helybeliek is fellelkesedtek és mindnyájan, mármint a felnőttek, a főtérre vonultak tüntetni. Utána nagy hangos szírenázással érkeztek a rendőrök meg az ÁVH, és az összes tüntető, aki nem tudott hazafutni, a mi portánkra menekült be. Köztük Tyúk Pista bácsi. A konyhában majdnem békaperspektívából, azaz sámlin ülve és uzsonnázva láttam a felnőtteket, akik izgatottan, de fojtott hangon beszélgettek, miközben összezsúfolódva álltak, akár a heringek. Érdekes, hogy annyi ember elfért nálunk akkor. Pincében, padláson, magtárban, nyárikonyhában, minden létező helyen.

Pista bácsinak különösen izgalmas lehetett, hiszen, ha elkapják, azonnal kirúgták volna az állásából. Talán le is sittelik. Ugyanez állt a többiekre is, de talán a Pista bácsi helyzete volt a legsérülékenyebb. És akkor nem tudtam, hogy az én szüleimé is, amiért befogadtuk a falu felnőtt összlakosságának a javát. Nos, hát ha valakit vegzáltak volna a „komonisták”, azok az enyéim lettek volna. Rossz káderlappal, ami bennünket, lányokat is elkísért egy életen át. Azt hiszem, ennél hűségesebb kísérő társam nem is volt soha az életemben, mint ez az elvtársi kiválasztottság ☺. Máig nem hagy el, még mindig talál rajtam diszkriminálni valót. Bárhol és bármikor, amikor csak teheti.

Az ötvenhatos rögtönzött „falugyűlésnek”, ami nálunk zajlott, valami isteni rendelés folytán nem lett következménye. A perzekútorok soha nem tudták meg, hová tudott felszívódni annyi ember és olyan láthatatlanul, észrevehetetlenül. Nos, hát hol is? A kertek alatt, ahogyan falun már csak szokás ilyen esetekben.

Tyúk Pista bácsi is arrafelé távozhatott, mivel a kertünk vége összeért egy Kossuth utcai ház kertjével. Ott nyugodtan visszasurranhatott a boltjába, majd később onnan haza. Ám ezt nem tudom biztosan, csupán feltételezem, mert így logikus. Azt viszont tudom, hogy az arrafelé távozók voltak olyan udvariasak, hogy nem taposták le a kertünkben a még kint levő veteményeket.

Csupán engem leptek meg, és a kutyánkat. Velem együtt ő sem értette, hogy került oda annyi ember, de ő is volt olyan okos, hogy nem ugatott, nem hívta fel a rendkívüli helyzetre az üldözők figyelmét.

Azt hiszem, ezt hívják szerencsés konstellációnak.

De emlékeimben, túl a kedves Tyúk Pista bácsi személyén, még él egy romlatlan faluközösség képe is, amelyben nem áskálódnak egymás ellen a felnőttek, hanem tiszteletben tartják egymás portáját, családját, és ott nem akadt olyan jellemtelen alak (helybeli), aki feljelentette volna a szomszédait. Viciné ugyanis nem volt, aki erre szakosodott volna. Volt

pár nagyszájú, hangoskodó kommunista, de azokat senki nem vette komolyan. Éltek egyfajta olyan „elit tudatban”, ami nem volt más, mint a kitaszítottság állapota, amelybe a falu közakarata helyezte őket. Viszonzásképpen ők aztán jelentgettek. Ezért zúdult fel ellenük olyan hévvel a falu népe.

A portákat viszont nem kellett zárni. Ma már elképzelhetetlen ártatlan, paradicsomi állapot, amelyben talán csak egy Karib-tengeri sziget lakói élnek már. Pedig ők egykori szökött rabszolgák leszármazottjai, akikkel szemben a most magukat elitnek képzelők diszkriminatíve szoktak fellépni és róluk gondolkodni. Hát, mit mondjunk... az ő bajuk... A szigetlakók viszont a saját törvényeik szerint élnek. Nyitott portákkal, nyitott szívvel, és még rendőrségre sincsen szükségük, mivel senki nem lop, és nem sérti az embertársai birtokát, sem személyiségét.

Az én emlékeimben így maradt meg Biharkeresztes. Népboltostul, Tyúk Pista bácsistul, remek iskoláival, türelmes tanítóival, akiktől olyan alapokat kaptam, hogy városba költözésünk után nemhogy gondjaim akadtak volna a tanulásban, hanem a szüleimnek jobb iskolát kellett keresniük. A külvárosi iskola ugyanis, ahová körzetileg tartoztunk, nem ütötte meg azt a mértéket, amihez azelőtt szokva voltunk.

No, persze, ne feledjük a szülők alapvetését sem, amihez foghatót ritkán találni. Ma már hiába magyaráznám ezt, nem akadna rá olyan közönség, amely vevő az effajta tanmesékre. Pedig az intelligencia alapját a család biztosítja, s nemcsak a génekkel. Ahol hiányosságok mutatkoznak ezen a téren, ott a szülők nem tettek meg mindent (vagy olykor semmit, mert úgymond „nem értek rá”) a gyermekek érdekében.

De lehet, hogy ma már ez is csak egy biharkeresztesi mesének számít. A megszépítő messzeség távolából, mégis reálisan.

Szóval egy szép üdvözlés megy most, anziksz nélkül, gyermekkorom egyik bölcsőjének, mely nem szülővárosom, mégis afféle élményt adó hely, annyi év után is.

2023. október 8.

Zsiga bácsi, a legjobb gazda

Zsiga bácsi sűrű magyar ember volt. Fekete haja, vastag szemöldöke, bajusza, fekete szeme, dörgő basszushangja rendkívül férfias jelenségnek mutatta. De ahogy lenni szokott, a kemény külső mögött érző lélek és sokszor sok lelki sérülés is lappang. Édesapját az első világháború alatt vesztette el, négy testvérével maradtak árvák. Abban az időben ez akár felérhetett volna a halálos ítélettel is egy család számára, mégse lett így.

A család minden tagja dolgozó, rendes ember volt. Amit elvesztettek, azt a szorgalmukkal és a kemény munkájukkal pótolták. Előbb az édesanyjukat segítették, majd mindnyájan megházasodtak és a saját kis családjukat gyarapították. A lányok szépek voltak, a fiúk markáns, jellemes férfiakká lettek és érdekes módon mindannyian úgy mond jól házasodtak. Mindenkinek módos családból akadt házastársa. Mindnek szerelemből.

De ahogy az lenni szokott, a házi boldogság, ha másért nem, hát a gyermekáldásban nem jön mindenkinek össze. Kinek egy, kinek kettő, a másoknak beteges, korán elhaló gyermek jutott. Zsiga bácsiéknál a csecsemőhalandóság réme ült rajta a ház gyakran nyomott atmoszféráján. Mintha a korán távozott édesapa példáján ők is félték volna a veszteségtől meg a haláltól. És ahol megjelenik a félelem, ott erősen vonzzák a bajt.

Zsiga bácsinak számos utóda született, de végül csak két gyermeke maradt életben, őket nevelték fel féltő szeretettel. Értük hajtott és gyarapított annyit a vasizmú, bikaerős ember, akinek szükség is volt az erejére. Bikákat nevelt, azokat lehetett jó áron eladni. Habár a borjú még engedelmes jószág, a bikaborjú, ha felnő, igen keményen tartható csak kordában. Nem tehet róla ő se, a gazdája se, amikor eljön az ideje, a hormonok izgatottá teszik az állatot, és akkor kell a kemény kéz.

Zsiga bácsi és hitvese sokat gyarapított a családi vagyonkán. A sok kis koporsó bánatát a gazdaság kompenzálta valamelyest. A kettő nem azonos értékű, egyik a másikat nem pótolhatja, mégis gyakori jelenség, ha valami nem akar összejönni. Zsiga bácsi első gazda volt a faluban. Erről nem rendeztek szavazást, csak úgy, mindenki tudta róla. Vannak emberek, akik életük munkájával ezt érdemlik ki, nem szükséges külön magyarázatokat fűzni hozzá.

Második, vagyis utolsó gyermeke fiú lett, akinek nővére már férjhez menendő korban volt, amikor ő, sokadikként a világra jött, és testvérekével ellentétben életben maradt. Most már volt remény, hogy Zsiga bácsinak öregségére lesz támasza, vagyis segítsége az erősen meggyarapodott gazdaságban.

Ám a történelem nem szokta megkérdezni, mit akar az egyes ember. Ahogy Zsiga bácsi édesapját letarolta a háborúval, úgy a fiát megfosztotta attól a lehetőségtől, hogy jelentős birtokot vegyen át a szorgos Zsiga bácsitól.

Biharkereszttest az ötvenes években érte el a nagy téveszesítési hullám. Sokáig tartották magukat az emberek, sehogy nem akartak belépni. Részben mert ragaszkodtak ahhoz, amit a két kezük munkájával teremtettek, másrészt az agitátorok, akik az országot járták, nagy dumás pesti emberek voltak, akik valósággal lyukat beszéltek a hasukba, és csak úgy süttött

belőlük a parasztok iránti megvetés. Nem ritka ez manapság sem, amikor a főváros – vidék ellentétet szándékosan szítják azok, akik ebből élnek. Nemcsak az olcsó viccek gyártásával, hanem afféle pesti hagyomány alapján, csak mert lehet. Mert senki nem szól rájuk, és mert máig nem fogják fel, milyen illetlen, udvariatlan és modortalan dolog így hozzáállni embertársaikhoz.

Nos, az agitátorok előbb csak dumáltak, azaz rádumáltak. Egyesével vették elő az embereket, házról-házra járva, gyakran megvetően méregetve a falusi házak berendezését, ami természetesen nem vetekedhetett a pesti polgári otthonok miliőjével, de ez nem is képezte a társalgás tárgyát.

Mikor sikertelenül kellett távozniuk egy-egy háztól, megmérgeződtek és jöttek a keményebb módszerek. Szükségtelen elismételni, talán csak az újszülöttek nem tudják ma már, hogy a férfiakat berendelték a község házára vagy a rendőrségre, ahol addig verték őket, amíg alá nem írták a belépési nyilatkozatot. Vagyis „népi demokratikus” módszerekkel éltek. Ez meg mintha a mai EU-s módszereket idézné, ahol szintén nincsenek tekintettel a kiszemelt áldozatok szándékára. Folyton a demokrácia folyik a szájukból, akár kedvenc mentoruk, a szenilis öregember szája sarkából a nyál, mégse tudják, mit beszélnek. Csak ki akarják erőszakolni mindenáron, amit el akarnak érni, mert hát őket is ezért fizetik valahonnan stikában, ám ezt emlegetni nem PC, mégis tisztában van vele mindenki.

Zsiga bácsi is beadta a derekát egy idő után. Hogy nem szívesen tette, az sejthető volt. Az agitátorok éppen az első gazdákra szálltak rá legerősebben. Ha ő ment, követte a többi sorban. Mert hát csak kellett legyen valami oka, ha már ő is belépett. Ha más nem, az, hogy széllal szemben nem lehet...

No, ha már így lett, meg kellett alakítani a téeszcsét. Az alakuló gyűlésen elnököt kellett választani, hogy ne vádolhassák a komonistákat azzal, hogy ez valami kívülről rájuk erőltetett dolog. Igen, igen, ezt komolyan gondolták az elvtársak. Még elgondolni is rossz, miféle partnerek lehetnek az ilyen férfiszabásúak... Ha tetszik anyunak, ha nem, ők diktálnak, ők dominálnak. Majd megszokja alapon elvégzik rajta, amit el akarnak. Akár a második nagy háborúban ránk szabadított II. ukrán hadsereg, amelynek tagjai még ennek gyalázatát is rákenték az oroszokra.

No, hát az alakuló gyűlésen mindenki Zsiga bácsira szavazott. Ő az első gazda, ő tudja a legjobban, hogy kell gazdálkodni, hátha majd a téesz irányítását is ő igazgatná, akkor nem lesz baj. Vagy legalább kevesebb baj. Legyen ő az elnök.

Zsiga bácsi megtört lelkének ez már túl sok volt. Nem elég, hogy megverték, megalázták, erőszakkal bevették ebbe az istenverte téeszcsébe, még annak a teljes felelősségét is rákennék, hogy ezt a gyalázatot megcsinálták Keresztesen. Napcserzett arcába szaladt a vér, majd a hirtelen indulattól krétafehérre sápadt. Csak ennyit mondott rekedt hangon a „megtisztelő” ajánlatra:

-Nem vállalom.

Majd szó nélkül visszaült a helyére.

2014

Mindenki elképedt. Hogy hiszen ők is csak azért léptek be, mert azt hitték, hogy Zsiga bácsi „tud valamit”. Igen, valamit, amit ők nem.

Most aztán nem volt kit követni, teljes lett az anarchia. De akik ezt az egész disznóságot kieszelték, elküldték maguk helyett a helytartóikat is. A nagy hangoskodást, volt, aki túlordítsa, a „demokratikus választást” levezényelték valahogy, lett másik elnökjelölt. Olyan, akinek ők dirigálhatnak.

Aztán elteltek a téveszes évek, Zsiga bácsi nyugdíjba ment, maradt a maga házában, és járt neki valami háztáji, ahol még kicsit gazdálkodhatott. Még nevelt bikákat is, de a saját elvesztett gazdaságát semmi nem pótolta. Felesége távozása után az öröklétbe a fia családjával lakott. Mármint ők költöztek hozzá.

A fia városban tanult, úgy jött haza. Bikákat ő már nem nevelt, csak a sok disznót hizlalta sorra, hogy rogyásig tele volt vele a nagy hűtő, a spájz meg a füstölő.

Zsiga bácsi már csak emlékezett. Hogy mire, azt csak ő tudja, mert nem emlegette.

A tekintetén azért látni lehetett, még járókeretes korában is, egy súlyosabb betegség után, hogy valami egykor nagyon megviselte.

Az egykor bikaerős ember megöszült, a keze reszketett. Búcsúzkodott.

Mikor az egykori agitátorokra gondolt, mégse átkozódott. Valamit elfojtott magában. Jó keresztény létére nem is illett volna csúfakat gondolnia. Gondolnak azok eleget mások helyett is, a lelkük rajta. Osztán még ki is mondják. Nem szégyellik. Nincs azoknak szégyene.

Páran még emlékeznek rá.

Talán nemcsak a jó gazdára, az első emberre a faluban, hanem a jó házigazdára is, aki a maga termelte borral mindenkit megitatott. Még a kényes ízlésű rokonlányokat is, akik fintorogtak ettől a „jófajta nova bortól”. Aztán még jól meg is csipkedte őket, csak úgy szeretetből. Az ujjainak fogása, akár a vas. Akit megcsípött, az megkékült tőle.

De a sűrű fekete szemöldöke alatt a fekete szeme csupa szeretet volt, csak úgy csillogott.

Még ma is ott parázslik valahol a messzeségben.

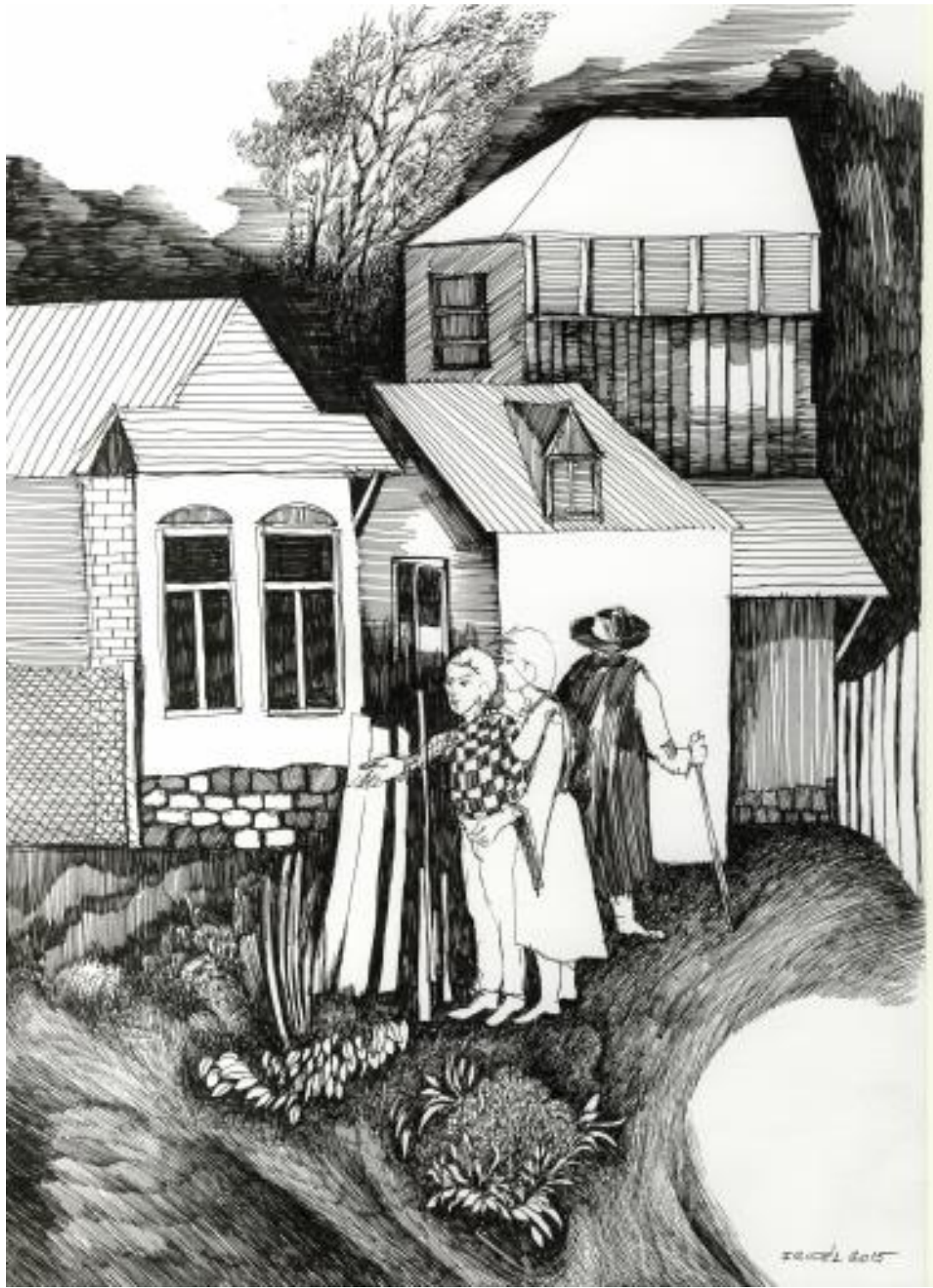
Élete példájával együtt.

Ahol élni kell, ott első embernek illik lenni. Kevesebbért nem való annyit hajtani.

A hitványságot meg kell hagyni a hitványaknak. Az az ő örökségük.

Van, akinek egy hős apa jutott. Másoknak meg csak a júdasság. Csak hadd vigyék. Kijár az nekik.

2023. október 9.

Levelek haza

Vasárnap ebéd után csupa elégedettség volt a ház. Mindenki szedelőzködött az asztaltól. A gyerekek menni akartak játszani, olvasni, az édesanyjuk meg készült a mosogatáshoz. Ám a családfő mást gondolt. Fülön fogta a lányokat és rájuk parancsolt:

-Mosogassatok el! Anyátok épp eleget dolgozott ma.

Nem tudom, van-e valaki a világon, aki szeret mosogatni, annyi biztos, hogy a gondosan nevelt kislányok fintorogni kezdtek. Nem rosszaságból, csak mert akkoriban még igen kezdetleges volt a kínálat tisztasági szerekből. Utálatos Ultra por, amiről utóbb az is kiderült, hogy rákkeltő hatású.

Szabóné tudta ezt, és védelmébe vette a gyerekeket:

-Ugyan, hagyd csak, majd megcsinálom én.

De nem volt apelláta. A kiskamasz lányoknak már illett házimunkákat végezniük. Aki ebben a korban nem szokja meg, az soha. Az apa karon fogta a feleségét és már tuszkolta is kifelé a konyhából:

-Most lefekszel és pihensz egy kicsit.

Majd a lányokhoz:

-Na, mi lesz? Fogjatok hozzá! Minél hamarabb végezték, annál hamarabb mehettek játszani.

Vasárnap ebéd után mindig sziesztát rendelt el a családfő, bár nem úgy hívták még akkor.

A lányok előbb fanyalogva, majd beletörődve végezték a rájuk mért feladatot. Valóban úgy volt, hamarabb végezték, mert megvolt köztük a szokott munkamegosztás. A nagyobbik mosogatott, öblített, a kisebb lány törölgetett. Aztán felsöpörték a konyhát, megetették a macskát, és valóban szabad volt a pálya. Irány a nappali.

Bekukkantottak a szülők szobájába. Apuka, anyuka lazított, de nem sokáig. Azért a lányok lábujjhegyen osontak ki. Szabóné nemsokára követte őket. Ő mindig talált magának tennivalót. Most asztalhoz ült, papírt és tintát készített elő. Neki ez is a vasárnaphoz tartozott. A szüleinek írt levelet.

A lányok játszottak és csak félszemmel lestek oda néha. Tudták, ha az apjuk már szunnyadt egy kicsit, akár sétálni is elvihetik őket még a délután. Az meg kiváló szórakozás volt. Mindenki a főutcán korzózott, az ismerősök megálltak egymással beszélgetni, és ha mindezt jólnevelten túrték, beültek egy cukrászdába fagyfaltozni, vagy hűvösebb időben süteményt majszolni, ősszel, amikor gesztenyeszezon volt, gesztenyepürét kóstolgatni.

Szabóné szép, kerekded betűivel rózta a sorokat. Beszámolt az öregeinek, mi történt a héten, hogy tanulnak a gyerekek, mit terveznek, mit vettek, ki volt beteg. Meg hogy a szomszédok kedvesek, jól kijönnek egymással, csak két civakodó család van, akik épp mellettük laknak,

sajnos egy portán, azok nagyon lump módon élnek. Ki nem állhatják egymást, folyton torzsalkodnak, bosszantják egymást, akár a szaros gyerekek.

Nem olyan régóta laktak a külvárosi házban, amire nem volt könnyű összepórolni a rávalót. Mármint a különbözetet a falusi ház árán felül. Épp a régi házuk értékének egyharmadát kellett előteremteni pluszban, pedig az ő falusi házuk sokkal jobban felszerelt volt. Itt még fürdőszoba sincs, ott volt, de ha az ura bevezeti ide is a vizet, jövőre átalakítja az egész házat.

Talán a kései olvasó kedvéért illik megemlíteni, hogy akkoriban, az ötvenes-hatvanas évek fordulóján keményebb volt az élet. Az emberek előbb megspórolták a rávalót, ha nagyobb értékre gyűjtöttek, csak aztán vették meg. Nem mintha olyan jól kerestek volna, csak hát ez volt a szokás. Kölcsönt kérni snassz, vélték. Vidéken kisebb volt a házak értéke, könnyebben boldogult, akinek ilyen nagy tervei voltak. Amivel beérték, azt utóbb átalakították, fejlesztették. Aki falun élt, odahaza a nagy kertekben megtermelte a családnak az ennivaló egy részét. Disznókat neveltek, azok egy részét eladták, az árát félretették. Nem buliztak, nem ittak, szerényebben éltek. Áruhiány is volt, kevesebb dologra lehetett költeni, senki nem flancolt, legfeljebb azok, akiknek a fővárosban valami okból könnyebb volt az élete.

Szabóné valahogy magányosnak érezte magát a városban. A szomszédok szerették, de soha nem pletykálgodott, legfeljebb meghallgatta, amit a lepcsesebb szájú asszonyok összehordtak, de nem ártotta bele magát a mások dolgába. Nagyon hiányoztak neki a szülei. Mikor még otthon laktak, akár mindennap is átmehetett hozzájuk, vagy ők ballagtak át, hogy lássák, hogy vannak a fiatalok. Velük mindent őszintén megbeszélhetett.

Itt a kert is jóval kisebb volt. Nem volt annyi tennivaló a ház körül, állatokat se tartottak, csak pár tyúkot, csirkét a tyúkudvarban, amit az előző tulajdonostól megörököltek. A gyerekek reggel elmentek az iskolába és gyakran csak késő délután jöttek haza, amikor zeneóráik voltak, vagy egyéb iskolai foglalkozás.

A háztartási munkákat hamar elvégezte. Kitakarított, télen befűtött, szellőztetett, port törölgetett, a kertben tett-vett kicsit, majd nekilátott a főzésnek. Az egyik öreg szomszéd néni gyakran átjött, hogy „szórakoztassa”, de ő is inkább csak a férjeurára panaszkodott. Imádták egymást, szerelmi házasság volt az övéké, de akár a kutya meg a macska, folyton tépték-marták egymást. Azért Szabóné szerette a Mamit, aki időnként rávette, hogy süssön nekik palacsintát. Nem keveset. Negyvenet. No, hát ő se tanulta tinédzser korában a házimunka örömeit, így aztán nem is szerette. Lement volna a földről is, úgy szeretett szomszédolni, de otthon... mindjárt összekaptak az öregúrral. Végülis nem tehetett róla, hogy nem tört bele a házi dolgokba. Régen cselédje, szakácsnője volt, úriasszony volt, katonatiszt felesége.

Szabóné őt is megemlítette az egyik levelében, de aztán, hogy a szülei nem reagáltak rá semmit, hagyta annyiban a dolgot. Vette a lapot, nem illik pletykaanyaggal untatnia az öregeket. Ugye, ez is furcsa ebben az egészen elbulvárosodott világban, amikor mindenki kiteretget mindenkiről mindent. Az emberek még saját magukról is, mert erre szoktatta őket a nagy világháló, ami akkoriban természetesen nem létezett még. Volt viszont, aki megtanítsa helyesen viselkedni a gyermekeket. Ezért tudta majdnem mindenki, mi a helyes,

mi nem. Az édesanyák maguk tanították meg a lurkóknak, mit nem illik, hogyan viseljék magukat, ha nem akarják gúny tárgyává tenni magukat.

Ugye, milyen jó volna, ha ilyen szilárd kapaszkodókat kapnának a fiatalok? Kevesebb lenne a tévelygő, magányos útkereső, elmagányosodó, szenvedélybetegé váló fiatal.

A Szabó lányoknak nem kellett logopédushoz járniuk. A szülők iskoláskoruk előtt javígtatták, csiszolgatták a kiejtésüket, növelték a szókincsüket. Szabó fejben számolni tanította őket, kikérdezte az egyszeregyet, Szabóné verseket, meséket tanított nekik. Családi összejöveteleken szavaltak a lányok, máskor házi koncertet adtak. Az iskolában is befogták őket ilyesmikre. A zenélés nekik nem nyűg volt, hanem élvezet. Ahogy nőttek, okosodtak, egyre kevésbé igényelték a szülői asszisztenciát. Szinte észre se vették, úgy váltak egyre önállóbbá.

Mindez talán úgy hangzik, mintha egy skanzenben vezetnék körbe a kedves olvasókat. Egy letűnt világ emlékei köszönnek vissza, hogy egyúttal búcsút intsenek a kései utódoknak. Ki is akarná visszahozni azt, ami végérvényesen elmúlt? Onnan, az égben lebegők csarnokából...

Az emlékek mégis kellenek valamire. Igaz, nem mindenkinek. Csak annak, aki tisztában akar lenni az ősök világával. Csak gondoljunk bele, micsoda tudatlanságban éltünk évtizedekig, mert a történelmet, őseink világát valahogy falsul, félremagyarázva tanították nekünk! Mindig az aktuális politikai trend szerint. A dédeknek ferencjósokán, a nagyszülőknek sok-sok Erdély-nosztalgiaival, a szüleinknek, majd nekünk is vérvörös lobogók árnyékában. Amelyek alatt azért tankok is robogtak egykor, és a parasztokat gumibottal térítették ki a hitükből és forgatták ki mindenükből...

Szabóné délután, amikor a gyerekek otthon tanultak iskola után, leült és olvasott vagy kézimunkázott. Akinek nem volt része effajta összehangolt családi szellemi foglalkozásban, az talán nem is tudja, hogyan adódnak össze az agyhullámok, erősítik fel egymást, hogy jóval nagyobb, eredményesebb teljesítményre bírják rá a benne résztvevőket. A kisebbik Szabó lány utóbb is ragaszkodott ehhez, amikor már egy nagyvárosban jártak egyetemre. Nem is szóltak egymáshoz, csak egymás társaságában tanultak, készültek a vizsgákra.

No, hát nem volt ez valami privát találmány. Az ősök is jól tudták, miért ültetik be a kollégiumok diákjait tanulószobára... Igaz, ha nincs meg a teljes összhang a deákok közt, az eredmény se lesz olyan, mint a Szabó testvérek közt.

.....

A szieszta ideje letelt. Szabó felébredt, majd kissé bosszúsan észlelte, hogy a felesége megint elbliccelte a pihenőidőt. Hiába magyarázza neki, szánjon magára ennyi kis időt, akkor nem lesz fáradt és nem fáj annyit a feje. Agyonhajszolja magát, mint aki folyton siet valahová. Pedig kell lazítani, legalább így vasárnap délután, amikor mindenki elvégezte a tennivalóit.

Feltápáskodott, jólesően nyújtózkodott egyet, majd megnézte, mit csinál a család.

De már kérdezni se kellett. Tudhatta jól, hogy a szüleinek számol be az eheti eseményekről.

Szabóné épp akkor szólította asztalhoz a gyerekeket:

-Gyertek, írjatok pár sort Nagymamának, Nagypapának! Tudjátok, hogy várják mindig a póstát.

A lányok félbehagyták a játékot. Ők is szívesen írtak „haza”, azaz Biharkeresztesre. Érdeklődtek, hogy van a Gazsi meg a Maxi, a szomszédok, a rokonok, és hát természetesen a nagyszülők.

Aztán hétközben megjött a válasz. A Nagypapa hosszúkas, finoman ívelt betűkkel, a Nagymama kissé szétszórt, kerekded formájúakkal. De ami soha nem maradhatott ki belőle: sok-sok szeretettel.

A kései krónikás megint kikacsint egy pillanatra a mai, zavaros világra. Az már szinte fel se tűnik, hogy röpködnek fölöttünk a rakéták, harcba induló gépek. Hogy örökös zajban, tolongásban élünk, ahol nincs megállás, mert ezt várják el tőlünk, a folytonos hajtást, „produkciót”, valami eredmény felmutatását, máskülönben emberszámba se vesznek. Nos, hát ebben az ősznépi „futóversenyben” nem is írnak már az emberek egymásnak hagyományos levelet. Talán nem is ismerik egymás írását a rokonok, úgy, ahogy mi ismertünk mindenkit a kézírásáról. Nem csoda, hiszen csak „távérintkeznek” egymással: telefonon, e-mailben, szkájpon, azon is csak futva, mert attól félnek, hogy lekésnek valamit. Hogy érkezett egy üzenetük az okoseszközükre, és ők nem tudnak azonnal reagálni rá.

Talán ezt a jegyzetet se fogja elolvasni senki? Meglehet. De a palackpostát még egy hajótörött is feladta a tengeren túl, valami számára ismeretlen földön senyvedve. Hogy hátha... hátha...

Hej, regő, rejtem, dalolták régen a dalnokok, a történelmi idők ködén túl.

Talán ez a kis történet is efféle palackposta lesz, vagy egy öreg dalnok pengetése, dudorászása...

Talán...

De Szabóné levelei nem lettek olybá.

Senki nem égette el őket, hanem a gondos Nagypapa elrakta őket a fiókba, És amikor kevesebb levél érkezett, mert a lányuk ágynak esett, nagybeteg lett, ő akkor elővette ezeket a finom írással írott leveleket és újraolvasta őket. Gyönyörködött és aggódott.

Hej, regő, rejtem...

Mindenki elmegy egyszer, de a szép Szabóné nagyon nehéz betegségben ment el.

És valamiért csak kevés írás maradt utána.

Valaki eltette és őrizgette őket.

Egy másvalaki meg nem találta fontosnak és aztán nyomuk veszett a szülőkhöz intézett soroknak, a finom írás szépen formált betűinek.

Emlékezni azért még szabad rájuk...

2023. október 10.

A keresztesi kenyér

Mindennap imádkozunk érte, aztán vagy megesszük vagy nem.

Van, aki azért nem, mert fél, hogy meghízik tőle.

Furcsa szerzet az ember. Gyakran önmagát se érti, és a saját útját se találja éveken át. Csak bolyong és mintha egyre távolabbra kerülne eredeti céljától. Vagy csak ez is egy illúzió, amely elkísér egy életen át...

A gyermekkor sokféle helyszínen, íz és illat emlékéből áll össze, azokon keresztül sejlik fel. Más volt az illata az édesanyánknak, megint más az édesapánknak. Más illat fogadott otthon, és más a nagyszülőknél. Mindkettő kellemes a gyermekornak, és ezt úgy jegyeztük meg, ahogyan a kiskutyák, amelyek még csak tanulják finom szimatjukkal a világot.

Más-más íze volt az íze a víznek Nagymamáéknál, és más az artézi kútról hozott víznek. Aztán később, akárhová vetődtünk, mindig meg kellett ismerkedni az ottani víz ízével. Hozzászokni, de örök nosztalgiával gondolni arra, ami első emlékeink között bukkan elő.

A kenyér is annyiféle tud lenni. A Nagymama által dagasztott házikenyér semmihez sem fogható. Nagymama hajnalban kelt, amikor még sötét volt. Aztán sokáig dagasztott az erre használt fateknőben, hogy reggelre már friss, illatos cipókkal várja az unokákat, ahogy annak idején a gyermekeit is.

Egy hétre valót sütött. S ha már egyszer befűtötte a kemencét, akkor süteményt vagy lángost is készített. Egy jókora ovális asztal állt a konyhájukban, arra rakta ki sorra őket, majd tiszta kendővel letakarta. No, azokra az illatokra tán még a félholt is felkelt volna, nemhogy a gyermek...

Biharkeresztes határában jókora gabonatóblák terültek el. Nyáron öröm volt látni a szőkülő mezőt, amely magában hordozta az új kenyér ígétét. És amit abból sütöttek, akár háznál, akár a helybeli péknél, az mind igen ízletes volt.

Mikor már a Nagymama nem sütött, mert öreg volt és a lányához, nagynénémhez költözve nem volt kemencéje, akkor a péktől hozták a friss fehér kenyeret. A mostani, hirtelenjében összeütött, kevésbé dagasztott vagy keltetett, nem olyan jó minőségű lisztből készült kenyerek mind elsápadnának az irigységtől, ha össze tudnák vetni a saját minőségüket a keresztesi kenyérével.

Minden látogatás alkalmával találkoztunk ezzel a különös ízvilággal, a szülőföld és a gyermekkor illatos, foszlós üzenetével. Étteremben is, rokonoknál is, mindig feltűnt a szembeötlő különbség a városi kenyérhez képest.

Aztán mindig csak az emléket vittük magunkkal.

Aki helybeli fogyasztó, annak fel se tűnik, mit kóstolgat olyan élvezettel a látogató rokon. Neki természetes. VAN. Mindig is úgy volt.

S vajon mindig?

Nem igazán. Az ötvenes évek bolti kenyere, amelyből kétfélét lehetett kapni, más volt. Lehetett fehérét és barnát, azaz rozskenyeret kérni a boltostól, amit a gyermek csak a hóna alá csapott, úgy iszkolt vele hazáig. Csomagolás helyett egy kis szelet papír járt hozzá, azzal takarták le a vágás helyét, hogy ne porosodjon, amíg haza nem érünk vele. Hogy nem higiénikus? Most mit mondjunk... a génkezelt vacakból sütött kenyér talán gusztusosabb? Ami arra hajaz, azt magunk közt csak fűrészporosnak hívjuk... Nem éppen dicséri a pékmester munkáját...

Nagyapám mindenhez kenyeret evett. Még a húsleveshez is. Lassan, komótosan falatozta, láthatóan nagyon ízlett neki. Vagy a gusztusa volt ilyen, vagy valamikor régen, olyan történelmi időkben, amelyekről nekünk nem beszélt, nélkülöztek, s aztán még jobban megbecsülte a jót. Vagy csak azért szokta meg így egykor, mert jobban jól lehetett lakni tőle. Igen, volt, akinek valamikor ez volt az egyetlen vágya: egyszer jóllakni!

Mindezt csak feltételezem. Mint mondtam, lehet ez pusztán gusztus kérdése is. S nemcsak a nótában vágyakozott valaki a szőlő után lágy kenyérral, Papám is így fogyasztotta a szőlőt ősszel. Édesanyám is. Így szokták meg. S valóban néha még eszembe jut, hogyan ették a dinnyét, a szilvát és minden más gyümölcsöt a Nagymama sütötte finom kenyérral.

És ez megmaradt egy nosztalgikus emléknek. Az unokák már másképp táplálkoznak. Ki magyarosan, ki latinosan-csilisen, ki franciásan vagy olaszosan. Igaz, megőrizve mindehhez az alapokat, az otthon tanult receptekkel.

A konyha kellemes melege, különösen, amikor a Nagymama sütött valamit a kemencében, hozzátartozik az otthon komfortos érzéséhez. Amitől a szoba is átmelegedett, és a sut kényelmes alvóhelyet kínált ott a kisebb gyermeknek, aki még elfért a keskeny zugban. A nagy fehérségben.

Néha jó visszagondolni erre a korai emlékre, amikor vendégség után nem volt muszáj kimenni a csípős hidegbe, majd hazagyalogolni vagy hazabiciklizni a szüleinkkel, hanem a Nagymama kiimádkozta a Papánál, hogy náluk alhassak. A sutban, ahová már előzőleg bevettem magamat. Minek beszélgettek olyan sokáig? Gyermeknek ilyenkor már ágyban a helye. Mikor sikerült a csel, mikor nem. Ha igen, maradt a kellemes meleg sut, ha mégsem, akkor kifelé a téli hidegbe, ahol kiverte az álmod mindenki szeméből a friss levegő.

Kenyérünnep. Nemcsak az első kenyér ünnepe, amikor minden felnőttnek rengeteg a dolga, hanem azok a reggelek is, amikor a friss kenyeret vagy cipót megszegte nekünk a Nagymama. Még a kés formájára és színére is emlékszem. A pengéje erősen megvékonyodott a sok fenéstől. Új seprő jól söpör, az öreg kés meg jól vág. Tapasztalt, öreg kés, sok mindent látott már, amióta megvan és amióta Papám akkurátusan megfente.

De vajon hová is lett az az öreg kés az idők távolában, amely azt a sok friss kenyeret megszegte? Az égből lebegők csarnokába került, ahol állítólag minden megvan. Talán úgy, mint ahogy most az öreggé lett egykori unoka utánakap a tovalebegő árnyaknak és tárgyoknak. Vagy csak utánuk bámul... az előbb még itt voltak kézzelfogható közelségben, a következő percben meg már csak valami halvány impressziót hagytak maguk után...

Kenyérünnepeken mégis jó visszagondolni rájuk... tárgyakra, házakra és eltávozott szeretteinkre... Kenyérillatosan, szőlőillatosan, vasárnapi csirkevágás utáni konyhai illatokkal. Nagymamánk mosolyával, amely végig követett bennünket életünk minden rögzös útján. Mert minden újabb úton, de még a zsákutcákban is, jutott egy-egy szeretet-pogácsa, hogy ne éhezzen a gyermek, ne nélkülözzön a lélek...

Nagymamám kis zsoltároskönyve, amelyet a templomban nyomott a kezembe. Épp olyan kicsit vett nekem, amilyen egy apró gyermek kezébe illett. Nem is kellett azóta se másik. Bibliát a Nagypapától kaptam, mikor konfirmáltam. Abból van többféle is, de az igazi a Papám ajándéka. Mindkettő Kereszteshez fűz, onnan származnak, a régi istenházához, ahol efféléket lehetett kapni, és ahol az ódon falak valami ősrégi hangulatot árasztanak. Úrvaosraosztáskor persze kenyérillatot is. Azt is keresztesi kenyérből osztják...

Drapériák, faragott padok, a templomban Árpád-kori elemek boltíves ablakai, hófehér falak. Illik is oda a jó kenyér. Egymás fehérségére rímelnek. Tisztaság, tiszta illatok... Mikor még odajártunk, élt az édesanyám. Az első tanítónénim Kovács tiszteletes asszony volt, aki a betűvetés pontosabb változatára megtanított. Hogy ne csak a saját fejem után irkáljak, hanem szépen, szabályosan. A számokat is szépen formázzam. Pedig a kettessel nem voltam jó barátságban. Nem nekem való szám volt, jegynek pláne nem. A tiszteletes asszony rajzoltatott hát velem sok görbebotot első elemista koromban. Egészen addig, amíg szép nem lett, olyan szép, amivel ő is meg volt elégedve.

Csak egy helyen talákoztam még olyan jóízű kenyérral, ami közelítette a keresztesit: Göncön, keresztszüleim falujában, ami azóta városkává lett, ahogyan Biharkeresztes is. Az egyik Károli Gáspárról híres, a másik Bocskai fejedelmet látta vendégül egykoron. Vagyis hogy az ő uralma alá tartozott. Vajon akkor is ilyen jó kenyeret sütöttek, mint manapság? Esetleg jobbat?

Nem lehet átlátni a történelmi idők ködén.

Csak a saját történelmünk eseményeit tudjuk igazán. Amelyeknek megtapasztalására földi útra érteztünk, hogy végig vándoroljunk, végig bolyongjunk az életet...

Ismerős házak, ismerős illatok... illat-émlékek...

Arcok és kezek... szemek és kezek... agyondolgozott, eres kezek, melyeket mégis olyan jó volt megfogni, belőlük, tőlük erőt meríteni.

Papám mozdulata, amint vág egy jókora karéj kenyeret. Abból a nagy kenyérből, amit a felesége, az én nagymamám az ő kedvére sütött... Papám helye az asztal mellett. Mindig befelé nézett, Nagymama és a kredenc irányába. Amikor evett, a külvilág kizárva. S ha végzett, az ölébe vette a macskát. Émlékeim szerint mindig cirnos házimacskáik voltak. Olyanok, amilyeneket Arany János kendermagosnak nevezett...

Különös nosztalgia ez most, annyi évtized múltán... hazalátogatni, és ahogy telnek az oldalak, egyre több emlék sorjázik, hogy őket is írjam meg.

S talán meg is fogom.

Ha nem ennek a kötetnek a lapjain, hát majd egy másikba gyűjtve a szertefutó emlékeket...

Házak, udvarok, kerítések, kenyérsütések, gyermekkacajok...

Talán menekedés ez a köröttünk tülekedő, zajongó, békétlenkedő világtól, ahol már nem is Káin és Ábel vívja testvérharcát... Miért is vívna testvérel Ábel, hiszen ő jó, ő az Isten kegyeltje, akinek áldozatát befogadta az ég... Itt már a Káin-fiak és azok leszármazottai viaskodnak egymással... Csupa Káin, aki nem ismer irgalmat, csak üt-vág, s csak aztán gondolkodik, amikor már gyalázatos tettét véghez vitte.

De a kenyér az jó. Az puha, fehér és illatos. Az csak szép jelzőket érdemel.

Mint például: keresztesi kenyér...

Áldott kenyér... rajta Isten áldása.

2023. október 11.

A gukker

A szobában az asztal ugyanolyan terítővel volt leterítve, mint az ágyak. Nehéz szövetből készültek, zöld, arany és bordó elemei bukkannak elő valahonnan a gyermekkor messzeségéből. Az asztal tetejét el lehetett tolni, benne különféle holmik. Íróeszközök, franciakockás papír, olló, többféle tű, gyűszű, gombok, cérnák és effélék. Csupa zsákmány a gyermeknek, ha oda beszabadult.

A gyermekek között a legnagyobb volt a legizgágább. Azt mondják, hat fiú veszett el benne. Folyton valami csínytevésen törte a fejét, és ha tehetett, a kisebbeket is mindig beleugratta. Így nemcsak ő kapott ki, hanem a lóvá tett testvére és unokatestvérei is.

Az egyik kedvenc céltáblája a Nagypapa gukkere volt. Elment volna talán színházi látcsőnek is, de inkább a Papa katonakorából származott. Kisméretű, még női kézbe is illett volna, habár már erősen viseltes, és rajta annyi, de annyi kéz nyoma.

Nem volt szokás mosogatni a gukkereket. Az üvegét megtisztogatta a gondos, öreg kéz, de az eszköz teste valahogy mindig kimaradt ebből a higiénikus ceremóniából. Kellettek valamiért azok a kéznyomok. Egyébiránt nem volt hol elpiszkolódnia. Mindig az asztalfiában hevert, arra várva, hogy majd megint kézbe vegye a gazdája.

A Nagypapa időnként gukkerezett. Az unokáknak sejtelve se volt, miket néz arra, keleti irányban, csak nagy tisztelettel figyelték a mozdulatait. Ő pedig akkurátusan állítgatott rajta, hogy élesebben lássa a távolban azokat a tereptárgyakat. Mert bizonyára azok voltak.

Mi is rejtőzhetett ott, a legelőn, ahol egyetlen gémeskút árválkodott, egy kunyhó meg egy kisebb domb? Azon túl tehének, disznók, kecskék, a közelben meg libák és kacsák hófehér serege.

Mit volt nézni rajta?

De a Nagypapa nem beszélt róla. Egy idő után visszaballagott a házba, eltette a gukkert a helyére, majd dolgára ment. Ellátta az állatokat, kertészkedett kicsit, hogy aztán annál nagyobb figyelemmel és szeretettel vegye ölbe az unokákat. Ha mind együtt voltak, egyszerre kettőt. Ki az egyik, ki a másik lábára ült, hogy aztán nagy cuppanós puszikat kapjon a feje tetejére vagy az arcocskájára. A Nagypapó elragadtatása mindössze ennyi volt:

-Papám petty kölyke!

No, ez már nagy dicséret volt. Kevésből is ért a gyermek, nem kell azt agyonragozni. Ez az egy kedves hiányos mondat mégis mindent elmondott. Lánygyermeknek különösen fontos, hogy az apja, nagyapja megerősítse érzelmeiben, s hogy megcsodálja, ha bontakozó tehetségét mutatja.

Hát így volt ez. Akkor is, amikor éppen pihenni vágyott a Nagypapa, a gyermekek meg ellenkezőleg. A nagyobbak hangosabban fújták a magukét, a kisebbek meg szerettek meghúzódní a fehérhajú, fehér bajuszú nagyapjuk mellett. Ő aztán nekiült, hogy elolvassa az újságot, de a bűdös kölykök csak nem férhettek tőle. Közelébb húzódtak, leguggoltak a

földre, figyelték, mi lehet az az érdekes olvasmány, és egy idő után alulról pöckölni kezdték az újságot. Nem kicsit, csak óvatosan, nehogy felmérgecsik a Papát. Nagyapó nagy türelemmel fogadta ezt az incselkedést, lapozott az újságban, majd kezdődött előről az egész gyermeki szemtelenkedés. Illetve nem is volt az, csak egy kis figyelemfelkeltési kísérlet, hátha a Nagyapó megint felveszi őket és beszélget velük egy kicsit. De addig még jó pár fricskázásra volt szükség.

Mert a Nagyapó mindent olyan alaposan végzett. Még az újságolvasást is. Elmélyülten figyelt, az apró részleteket is megrágta, magában elemezte, semmi nem került el a figyelmét. A kislányok épp erre a nem rájuk irányuló figyelemre voltak féltékenyek. Hogy lehet az, hogy most nem ők a világ közepe, a Nagyapó figyelmének középpontjában álló legfontosabb valakik?!

Ez a játék olyan volt, mint a kötélhúzás.

Minden attól függött, melyik fél fárad bele hamarabb.

No, hát persze, hogy a Nagyapó. Őt se a bosszantás zökkentette ki igazán az olvasásból, hanem mert megértette, hogy a *gyermekik* az ő társaságát igénylik, s vele a teljes figyelmét.

Az újságot összehajtotta, félretette, majd jöhetett az ölbe ültetés, meg a „Papám petty kölyke” titulusok kiosztása, hogy szent legyen a béke.

A gukker meg hevert az asztalfiában, s ki tudja, milyen emlékek jártak az esze tokjában...

No, de voltak másmilyen napok is.

A Nagyapó elmondta, hogy mit nézeget arra, kelet felé. Tiszta időben el lehetett látni Nagyváradig.

S hogy ott mi volt?

Azt csak a Nagypapa tudta. Ő sokat járt ott, amikor még egy ország helységei voltak Nagyvárad és Biharkeresztes. Rokonok éltek ott, s talán még mindig vannak köztük, akik emlékeznek a családi kapcsolatokra. A lányai is oda jártak iskolába. Tanítónőnek készültek, csak aztán közbejött a háború.

A határ azóta kíméletlenül választja el azt, ami egykor egybetartozott.

Régi álmok, szertefoszlott illúziók...

Pedig micsoda élet volt valaha Váradon!

A művelt, szép édesanyja sokat mesélhetett róla a fiainak. Nagypapának és az öccsének.

Ady és a Nyugatosok, az irodalom bölcsője, ragyogó színházi élet, szecesszió, művészek, rokonok, barátok...

Mind ott maradt a határ túloldalán. Leeresztette a sorompót a történelem.

De a lányok még kicsik voltak, és nem érthették ezt.

Ők csak azt látták, hogy a nagyszüleik túrták a földet, olykor őket is felültették a tehénszekérre és kivitték őket a mezőre, ahol sokféle érdekes dolgot láttak. Őket kímélték minden nehéz munkától, nekik a zötykölődés a szekéren csak szórakozás volt, mert a nagyszülők mintha magukra vállaltak volna minden nehézséget, csak hogy az unokák nemzedékének már könnyebb élete lehessen.

A lányok csak a szép, a szeretettel teljes oldalát látták mindennek. Mert az öregeknek épp ez volt a szándéka.

Féltették a gyermekeket. Még a háború után pár évvel is gyengécskén születtek az új generáció tagjai. Sokat betegeskedtek, és ez aggodalommal töltötte el a szülőket, nagyszülőket. Mert az ő ifjúságuk idején még nagy volt a csecsemőhalandóság. Hogy ezt mi okozta, nem értette igazán senki. A Nagypapának is négy testvére volt, de csak ketten nőttek fel, három elment kisangyalnak zsenge korában.

Talán ezért is, meg más valamiért is, a gyermeket nagy értéknek tartották. Életünk folytatása. Életünk reménysége. Életünk büszkesége. Ezzel minden normális szülő így van.

Az unokák csak jóval később ébredtek rá, miféle titkok lappangtak odaát, a váradi hegyek kéklő kontúrján túl, vagy az alatt.

Ott folydogálhatott a Kutas idősebb bátyja is, a Sebes-Körös.

A Kutast nézegetve, lábukat belelógatva nem gondoltak rá, hogy a Kutason túl is van másik folyóvíz.

Az övéké ez a nyáron jó langyos, sűrű iszapos holtág volt, amelyben jó volt gyalogolni. Lábolni, majd vastag sárcsizmával a lábukon kikászálódni belőle, aztán a kútnál a vályúban lábat mosni, a Nagymama szeretetteljes zsörtölését hallgatni, miért kell egy lánygyermeknek oda vágyni, ahol a túlparton disznók dagonyáznak...

De hát milyen a gyermek? Főként, ha a legnagyobb a sorban olyan kolontos, dacos, mindig a bajt s az összetűzést kereső valaki, aki után a többi is megy. Még akkor is, ha utána szidást kapnak.

Így volt a gukkerrel is. Mikor a Nagyapó nem volt otthon, a lányok elemelték a gukkert a fiókból. Aztán ők is nézelődtek vele, de ők csak a csordát látták a heverésző, kérődző vagy legelő tehennel. Meg a gémeskutat, ami érdekes módon olyan közel jött, ha belenéztek a Nagypapa távcsövébe.

Aztán gyorsan vissza kellett tenni a gukkert, nehogy észrevegyék a turpisságot.

Mert anélkül nem múlhat el a gyermekkor, hogy az ifjúság valami szemtelenséget el ne követne. Főleg, ha a legöregebbik sose bír magával. Ha felképelik, akkor is megcsinálja, amit aznapra kigondolt.

Aztán belerántja a disznóságba a kisebbeket, hadd kapjanak ki ők is...

A nagyszülők portáján mindig példás rend volt.

A Nagypapa persze, hogy észrevette, hogy a gukker nem úgy van visszatéve, ahogy ő szokta.

De ez legyen a legnagyobb baja, csak fejet csóvál, majd megigazította ezt az egykori hadieszközt, amivel valamikor az ellenség mozgását kémlelte.

Akkor is, amikor hazafelé tartott, a harcoktól szabdalt, lenyomorított országrészen.

Amikor már mindennek vége volt.

Amikor a románok megint visszakapják Erdélyt, és az ő családjának soha nem lesz oda visszaút.

A gukker ezt is tudta.

Vele volt, segítette a maga tárgyias valójában, a Nagypapát, aki akkor még fiatalabb apa volt. A mai világban sokan még csak akkor házasodnak.

De őket valósággal megöregítette a háború.

Előbb az idegen hadak dúlásai, a mindent tönkretenni akarás szándékával, majd a nagyszájú, kíméletlen komonisták, akik ugyanúgy végiggázoltak az országon, ahogy akkor az idegen seregek.

Minden odaveszett.

Minden ottmaradt abban a kéklő hegyek árnyékolt városban és a közük ékelődött határon túl.

Maradt a kiábrándító valóság.

Ők mégis derűsen, kedvesen éltek, az unokákra hagyva a szépséges mosolyukat, pár egyszerű tárgyukat, amelyek olyanok, akár a gukker, ami elvándorolt az égből lebegők csarnokába.

Ma is ott lebeg.

Immáron megfényesedve.

Azoktól az emlékektől, amelyek gondolatban kézbe adják, hogy megsimítsák kissé a sok kéz nyomát magán viselő, öreg gukkert és társait.

2023. október 12.

Öregkeresztanyám

Szüleink keresztzüleit Öregkeresztapámnak és Öregkeresztanyámnak illett szólítani. Így tanultuk, így szoktuk meg. Egy huncut kékszemű, kopasz öregember és egy terebélyes öregasszony tartoztak a két fogalom mögé. Mintha valahogy nem egyeztek volna sohasem, egészen eltérő természetük volt. Öregkeresztapám szeme-szája mindig nevetésre állt, Öregkeresztanyám arcát meg örökké felhők árnyékolták, mindig aggódott valamiért vagy valakiért.

Azért leélték és dolgozták ők együtt az életüket, akár nehéz volt, akár könnyű. A munkára soha nem volt egyetlen szavuk sem. Dolgoztak, hajtottak fáradhatatlanul. Az egyetlen fiuk gondja s reményége volt életük értelme.

A fiuk is ugyanazt a nevet viselte, mármint az Öregkeresztapám teljes nevét, mert az volt a szokás, hogy az elsőszülött fiú az apja keresztnevét öröklí. Már a vagyonon túl. Nem is szenvedett ő hiányt semmiben. Az öregek valósággal csüngtek rajta, úgy bálványozták. Tanították is, de ahogy sok más unokatestvérének, neki is közbeszólt a háború. Mire annak vége lett, már nem az iskolapadon járt az esze a fiú Imrének, mert neki ez a titulus járt az apja, öreg Imre mellett, hanem a nőülésen. Aztán neki is lett egy fia, aki szintén az Imre nevet viselte, de őt mégis mindenki csak Öcsinek hívta.

Öreg Imre huncut ember hírében állt. Dolgos, erős ember, aki jól megfogta a dolog végét, és valósággal vonzotta magához a pénzt. De nem ebben állt a huncutsága. Nemcsak a dolog után járt, hanem az asszonyokkal is huncutkodott. A kék szeme nevetése valami ilyesmiről árulkodott, habár a kisgyermek ezt még nem értette. Az Öregkeresztanyám bánatos arckifejezése ugyanerről szólhatott, de mi csak annyit értettünk el, hogy az öregúr sehogy nem fér bele a felesége hámjába. Valahogy mindig kiszabadította belőle magát, s aztán hallgathatott otthon érte. De ő csak nevette, mikor a felesége szidta, keresett magnak valami dolgot a nagy portájuk másik végében, ahová nem hallatszottak el Öregkeresztanyám szemrehányásai.

Öregkeresztanyám, ahogy a többi rokon is, gyönyörködött bennünk, apró gyermekekben. Igaz, jólneveltek voltunk, nem forgattuk fel a házat, ezért külön becsben tartottak bennünket. Ha náluk jártunk, az Öregkeresztanyám szeme is nevetősre fordult. Traktált bennünket, és meg kell adni, jó konyhája volt.

Még az én válogatós, étvágytalan formámnak is tudott olyat kínálni, amelyet nem tudtam visszautasítani. Libákat és kacsákat nevelt, és akkor ősszel igen kövérre hizlalhatta a kacsáit, mert kitűnő kacsaszíros kenyérral örvendeztetett meg. Akkora karéj kenyeret vágott a maga süttötte házikenyérből, hogy egy nagyfiúnak is dicséretére vált volna, ha elfogyasztja. Nekem, a kis vékony, semmi gyermeknek azonban meg se kottyant.

Senki nem tudja, mi ütött belém, de többször repetáztam belőle.

Édesanyám röstelkedett, intett, hogy ne vigyem túlzásba, nehogy megbetegedjem, de háziasszony dicsőségére aznap estefelé jól belakmároztam Öregkeresztanyám keze munkáját

dicsérve. Ő pedig büszke volt rá, hogy a sokat betegeskedő gyermek nála újra meglelte, amit korábban elveszített: az étvágyát 😊

Terebélyes asszony volt, a legtestesebb a húgai mellett. Mindig feketében járt, ahogy a legtöbb öregasszony, s hozzá fekete fejkendőt viselt. A szívével lehetett baj, mert időnként kifúlva pihegett, légszomja volt. A túlsúlya tette vagy a lelki bánata, amit derekasan viselt a nagytermészetű ura mellett, ki tudja már.

Az udvarukon állt egy nagy eperfa. Kínált annak a gyümölcsével is, de nekem az émelýtően túlédés volt. Gejl, mondjuk, de ezt a véleményemet nem osztották a kacsák. Talán ettől volt másmilyen az íze a zsírnak, ami miatt ilyen megkülönböztetett tiszteletben részesítettem a konyháját. Szóval az epret, közvetve, de mégis csak belecsempészte az étrendembe.

Öregkeresztapámnak már mind kihullottak a fogai. Egyetlen foga sem volt, mégis meg tudta rágni a szalonnát is. Protézist ő nem csináltatott magának, az ínye úgy megkeményedett, hogy még a szalonnabőrt is megrágta vele, mondták.

A gazdaságot még öregkorában is az öregek vitték. A fiuk kocsmáros lett, neki ugyanolyan sikere volt a nőknél, mint Öregkeresztapámnak. Aztán az unoka is követte őket, volt miért aggódni az asszonyoknak a családban.

Valahogy így osztották be a dolgot családon belül: a férfiak vigadtak, az asszonyok meg szomorkodtak utánuk odahaza. A pénzt hazaadták rendesen, a nők beosztották, megspórolták, gyarapították. Minden volt, csak házi boldogság nem.

Mégis együtt élték le az életüket.

Kötötte őket az esküjük, amit a pap előtt tettek le egymásnak. Meg a becsület, és hát az ő idejükben még szégyen volt a válás. Ha összekülönböztek, hát a négy fal közt tették, nem hallatszott az utcára.

Talán, amikor a Jóisten előtt álltak és kértek valami útravalót maguknak az életre, csak a jómódra gondoltak, a házi boldogságot természetesnek vették. Az nem kísérte el őket egy életen át.

Mi mégis derűsnek, kedvesnek láttuk őket.

Volt egy titkuk, ami nem szállt tovább a fiatalokra.

Pedig a mai világban, de jó volna tudni, ők hogyan boldogultak végig az életük során!

Hogy tudták megőrizni a humorukat, szeretni azt, amijük van, és olyan szeretettel bánni a fiatalokkal, ahogyan ők tették.

Ha majd odaát találkozunk, talán meg merjük kérdezni tőlük.

Még akkor is, ha esetleg úgy gondolják, hogy mi is jól csináltuk.

Nem úgy, ahogy ők, de jól. Annak a titkát meg ők nem tudják.

Vagy mégis?

2023. október 13.

Nagymamák és nagypapák meséi

Nekünk nem volt kérdés, hogy szeretünk-e beszélgetni az öregekkel. Hogy kedveljük-e a társaságukat, vagy felszínesen kezeljük, amit tesznek és mondanak. Világunk kerek volt valamitől. Benne úgy volt helyünk, hogy nem vágytunk és nem törtünk egymás helyére. Weöres Sándor intelmei, amelyeket csak később ismertünk meg, valahogy természetesek voltak az élettel még csak ismerkedő gyermeknek is.

Vagyis hogy nem tévesztettünk kort, nem vágytunk másmilyen korúak lenni, mint amilyenek voltunk. A gyermekkor épp eléggé vonzó volt számunkra, minek vágytunk volna öregek lenni például? Az öregek meg nem kíváncsítottak vissza az ifjúkorba. Minek is? Épp elég volt, amit a hátukon cipeltek, annak a sok évnek a súlya és a sok munka, ami teherként nehezedett rájuk. Újrakezdeni mindent, újra végigdolgozni, szenvedni, gyötrődni, háborúkat átélni?! Még a gondolat is kimerítő. Aki sokat dolgozott, az már készülődött a pihenésre, arra a végsőre.

De csak néha mondtak ilyesmit: „Majd a kapa főd...” Már mint hogy az változtatja meg az embert, ha idejekorán nem volt elég magához való esze szépszerivel megváltozni. Mi, gyerekek meg nem filozofáltunk sokat ennek az értelmén, legfeljebb konstatáltuk magunkban, hogy az öregeknek aznap rossz kedve van.

A legtöbbször azonban humorosan fogták fel a dolgokat, amelyek mindnyájunk életét terhelték vagy szomorították. Velük jó volt bolondozni, elérteni a tréfáikat, szójátékaikat.

De az igazi az volt, amikor meséltek.

A nagymamák a tündérekről, királykisasszonyokról, királyfiakról, a sok próbát kiálló szegény fiúról, aki végül szerencsés sorsra jut és elnyeri a királykisasszony, a hercegisasszony, de legalább a gazdag lány kezét.

Mert a mesében mindig kell lenni happy endnek. Elvégre miért is küzdene annyit szegény fiatalember, ha nem nyerné el méltó jutalmát?

S aztán ott voltak a gonosz hősök, törpék, óriások, boszorkányok és gonosz mostohák, akik nélkül a legtöbb ember el tudja képzelni az életét. Aztán a sárkányok és griffmadarak, amelyek félelmetesek, de le lehet győzni őket, esetleg mellénk állnak, ha jókedvükben találjuk őket. Csak elég okosnak és furfangosnak kell lenni hozzá.

De nem maradhattak el a szegény elesett hősök sem, mint a sérült lábú, istápolásra szoruló állatok, a szegény, elhanyagolt táltosok, a bajba jutott béka, aki voltaképpen elvarázsolt herceg volt, és kellett neki egy rossz sorsától megváltó, irgalmas lény, aki révén újra emberbőrbe bújhatott.

Aztán megismertük a népdalok hőseit, majd a népballadákéit is, hogy beleborzongjunk első drámai élményünkbe. No, meg erre szolgált Nagypapánk esti réme, a Rézfaszú Bagoly is, aminek hallatára betakarodtak végre a nyüzsgő gyermekik is a házba.

Mindent fel se lehet sorolni, annyian voltak, hogy valósággal benépesítették azokat a kis életeket, amelyek még csak ismerkedtek a világgal, annak minden viselt dolgával,

huncutságaival és helyrehozandó hibáival. Ezekért indultak útnak a kalandvagyó fiatal emberek, akik úgy szerettek volna bizonyítani, mennyire rátermettek is ők arra a nagy feladatra, amely előbb áthághatatlanul meredt előttük, hogy aztán könnyedén vegyenek minden akadályt.

griffmadár

Ez meg a felnőtté válásról szólt. A gyermek- és serdülőkor tipikus kalandvagyáról, amely végül megérleli az imént még csak gyermekkorú kis hőst, hogy végül nagy hőssé válhasson. Olyan példaképpé, aki mindenki előtt állhat követendő mintaként. Olyan hőssé, aki nem hiába törődik és küzd, mert végül megvan az eredménye minden töredelemnek.

S vajon mitől nem szeretnek törődni ma a fiatalok?

Valószínűleg nekik nem mesélte el annyiszor a nagymamájuk és nagypapájuk ezeket a tanulságos meséket. Nem kellett volna helyettesíteni az élőszót a magnóról, egyéb kütyükről lejátszható mesterséges hangzásokkal. A meséket a rajzfilmek ordító, sikítózó, verekedő figuráival. A természetellenessel, amely átvette a helyét a természetes szépnek és jónak.

Az ifjúemberség bölcsője még a hagyományos mesehősök társaságában ringott. Ha voltak is benne rémek, azok ideiglenesen szerepeltek benne, vagy mint legyőzendő akadály, az útból félresöprenedő kacat.

Hogy mikor billent úgy meg az a bölcső, hogy kiborult belőle épp a lényeg, azt nem tudjuk. Talán a gépesítés terhelte meg annyira, vagy a változó életkörülmények, ki emlékszik már arra pontosan? A villanypásztornak nevezett TV és a zenés magnófelvételek kitérték a helyükből a kedves őszhajú nagymamákat, nagypapákat, akiknek hangja mellett békésen elaludhatott a gyermek. S aztán a nagymamák és nagypapák többnyire falun, kisvárosban maradtak, az unokák meg a szülőkkel beköltöztek a nagyvárosi betongettókba, ahol az emberélet minden, csak nem emberléptékű.

Hogyan lehet hát újra elővarázsolni ezeket a mesékhez nélkülözhetetlen kellékeket?

Még meg lehet kísérelni, mert megvannak. Később már felolvadnak a semmi óriási vizén, ahol nehezen evickélhet csak a kétlábú, egyorrú népség...

Mikor megkérdeztek bennünket, ki mi akar lenni, ha nagy lesz, akkor is próbákat álltunk ki. Ki mennyire gyakorlatias vagy álmodozó, hirtelen haragú vagy szenvedélyes, akkor dőlt el először. Közülünk volt, aki csokoládégyáros szeretett volna lenni, a másik, aki valamiért haragudott az öregasszonyokra, azt tervezte, hogy majd orvos lesz, és a vénasszonyoknak olyan hatalmas fecskendővel adja be a fenekébe az injekciót, mint az állatorvos szokta az állatoknak.

Nekem szerény vágyaim voltak. Libapásztor szerettem volna lenni. Ezen mindenki halálra mosolyogta magát. Mikor az okáról faggattak, csak annyit fűztem hozzá, hogy majd akkor értem el fog jönni a királyfi és feleségül vesz. Ugyanúgy, ahogy a mesében...

Ez már egy kicsit más volt, megbocsátották nekem, hogy túl alacsonyra tettem a lécet, mert a végén mégis csak volt egy lényeges egzisztenciális emelkedés. Nem nevezhették földhözragadtnak a vágyaimat, mert hiszen egyáltalán nem voltak azok. Az akkori gyermeki felfogásomban az volt a csúcs. Magában foglalta a megelőző töredelmeket, amelyeknek méltán lesz jutalma.

Hát hogy is mondjuk ezt szépen, hogy a jelenkor minden racionális figurája sértésnek ne vegye a kritikát?

Jelenkorunk embere távol áll ezektől a nemes ideáloktól. Most is éppen püföli, öli, gyilkolja egymást, mert úgy gondolja, hogy másként nem tehet...

Ha megkérdeznénk, mitől ilyen, fel is háborodna, hogy lehet ilyen ostobaságot kérdezni. Azért öl, gyilkol, üzletel, árusítja ki általa rabszolgasorba kényszerített embertársait, mert neki bezzeg van magához való esze! Mert az jó üzlet, csak a vak nem látja, hogy mi mindent el nem lehet adni! Akár a családját, felmenőit, netán a hazáját is.

Minek is az neki? Millió pótlék kínálkozik helyette, amikért még meghalni se illik. Tőle távol állnak a hősies pózok, az ő világában minimális hely jut mindenki másnak. Mert ami hely van, az mind neki kell. Mert ekkora az egója.

Hát ide jutottunk.

Ám akinek még voltak valódi álmai, és akinek mondtak valódi meséket, annak a legszűkösebb tér is naggyá lesz, ahol megférnek mindazok a mesehősök és a képzeletvilágnak minden izgalmas figurája, akiket még melljük tud képzelni.

Hát kellene ehhez eszközök?

Kütyük, amelyek nélkül ma már létezni se tud a modern ember?

A gondolatok és azok a múlhatatlan érzések, amelyek kitöltötték és széppé tették az életünket, visszavarázsolnak bennünket a gyermekkorba és minden korba, amely valami szépet nyújtott a számunkra.

Az égben lebegők csarnokába... talán...

Mert mi még nem lebegünk ott.

Csak a nagymamák és nagypapák, akik széppé varázsták és ma is széppé tehetik az életünket.

Hogyan? Egyszerűen az emlékekkel.

2023. október 14.

A keresztesi mozi

Biharkeresztesnek egyetlen mozija volt. Talán még most is így van, ezt már meg nem mondhatom. Elég is volt annyi embernek, akik még a szikár körülmények között is vágytak egy kis szórakozásra. A két háború közt olyan népszerűsége tettek szert a filmszínházak, hogy mindenki számára természetes volt az időnkénti mozilátogatás.

Ahogy előkeresem a képet a városi archívumból, valahogy nagyobbak tűnik, mint az emlékeimben élt. Pedig a gyermek általában jóval nagyobbként őrzi a kisebb tárgyak és épületek emlékét. Ez most fordítva történt. Ám a fényképek nem hazudnak, hinni kell nekik.

Lényeg, hogy volt, és időnként mi is mehettünk a szüleinkkel. Én még olyan zsenge korú voltam, hogy sokra nem is emlékszem az akkori filmekből. Csupán a hangulatra, a mindenkit elkapó izgalomra, amivel az előadást várta.

Előbb híradót játszottak, ami lényeges információs forrásként szolgált mindenki számára. TV akkor még nem volt, vagy ha igen, csupán kísérleti stádiumban, tehát a köznép számára nem elérhető. Felzendült a Rákóci-induló, kialudtak a fények és az ötvenes évek harsogó propaganda-stílusában sorjázta a legfrissebb hírek.

Utána szünet következett. Aki elkésett, ekkor foglalhatta el a helyét. Szigorú volt a program, akár a színházakban is. Meg kellett várni az első szünetet, ami moziban, ugye, csak egy volt. Ekkor még lehetett vásárolni rágcsálnivalót, cukorkát, üdítőt, efféléket. Aztán megint leoltották a lámpákat, és jöhetett a főelőadás, a nagyfilm.

Egy filmre azért mégis csak emlékszem. Erre nem is lett volna szabad bemenni nekünk, gyerekeknek, mivel 18 éven felülieknek szólt, de a szüleim tudták, hogy úgylis el fogunk aludni közben, mivel otthon szigorú rendben fektettek bennünket. De hát akkor nem volt babysitter, akire bízhattak volna. Megoldotta a család, és az én pszichém se sérült, mert valóban nem sokat láttam, és valóban elaludtam közben.

A Vörös tinta c. film volt ez, amiben Nádasi Myrtil, úgy mondták, hogy erkölcstelen szerepet játszott. Ráadásul azonosították a szerepével, ez valahogy rajta ragadt, nem lett olyan népszerű színésznő, mint sok más társa. Utóbb már csodálkozom ezen, hiszen Mezei Mária is játszott vamp szerepeket, mégse ragadt bele egyetlen kategóriába, mint az egyébként rendkívül mutatós külsejű Nádasi Myrtil. Úgy látszik, nemcsak a könyveknek van meg a maga sorsa, hanem a színésznőknek is... Az övé külföldön folytatódott.

Hogy akkor történt, vagy máskor, egy hangulat emlékét őrzőm a tágas mozihelyiségről. Olajos padló volt, aminek szaga nem volt ismeretlen, mivel a boltokban is hasonló padozat dukált akkoriban. Talán így fertőtlenítették, és talán az emberek lábáról a sok sár se tapadhatott meg olyan könnyen, szóval egyszerű volt takarítani. A sár meg... hát az utak nem voltak portalanítva, a mellékutcákon a járda se volt meg mindenütt. Azért legalább egy sor betonlapot leraktak a legtöbb helyen, ám a sok mezőgazdasági jármű, szerek, egyebek, no meg a sáros csizmák behordták a mezőről a sarat, amikor esős idő volt.

Azon a bizonyos előadáson már ültünk a sötétben, amikor megjelent az egyik ismerős néni, a Nagymamáék szomszédja, aki jegyszédőként dolgozott ott, és zselés cukorkával kínált bennünket. Zseblámpával világította meg a helyeket, úgy keresett meg minket is. Váltott pár szót a szüleimmel, mi pedig belakmároztuk a felkínált édességet. Gondolom, az ő ismeretsége kellett hozzá, hogy bemehessünk, s hogy nekünk ne kelljen jegyet váltani. Igaz, arra a filmre mi nem is kaptunk volna. Én az Édesanyám ölében ültem, nővérem a Papáéban.

Nekem fárasztó előadás volt, úgy elaludtam, mint Nagymamáéknál szoktam volt, a sutban, ha túl hosszúra nyúlt a vendégeskedés. Mikor vége lett, engem felébresztettek, aztán ki a hűvösbe! Ezt nagyon nem szerettem, de a Papának az az ötlete támadt, hogy vesz nekünk fagyilaltot. A cukrászda a mozi szomszédságában volt, és már ott is záróra közelgett. A fagyit megkaptuk, kiadták az ablakon, csakhogy közben eleredt az eső. Úgyhogy ez nem volt egy sikeres befejezés egy családi kiruccanáshoz. De milyen a gyermek? Az ázott fagyilaltot is szereti, ha együtt tölthet egy rendhagyó estét a szüleivel 😊

Azóta talán már modernebb körülmények között moziznak a keresztesiek. Vagy ők is beleesnek a modernkori változások hozta szokásokba: inkább tévéznek otthon. De emlékeik, akár nekem, nekik is lehetnek még a régi hangulatokat őrző régi épületről.

A fenti fényképen vonuló ballagó társaság a később épült gimnázium diákjai lehetnek. Nekik a mi emlékeink ugyancsak ódon hangulatúaknak számíthatnak...

2023. október 15.

Szórakaténusz

A gyermekek időnként furcsa mondókákat mondanak egymásnak. Szórakozásból, vagy mert ők is tanulták a nagyobbaktól, ki tudja. Mindenesetre különleges érzés olyan szövegeket sorolni, amelyeknek látszólag nem sok értelme van, nem értjük, de elszongítanak az ismeretlen szavak. Valami távoli világba vezetnek, ahol épp azt a nyelvet beszélik az ott lakók, akik talán nem is emberek, hanem valami mesebeli lények.

Ilyen az abrakadabra vagy a szórakaténusz, a hókuszpókusz és társaik. Más volt ezeket megtanulni, mint az értelmes mondókákat, mert azokban mindig volt valami logika. Olyasmi, ami érthető vagy értelmes dologhoz kapcsolható, asszociálható, vagyis társítható. Végülis ez a tanulás lényege: valami ismert dologhoz társítani az újonnan elsajátítandókat. Aki magol, az ezt nem érti, mert a tananyagának szinte csak a ritmusát hallja, a jelentését oly kevésbé, hogy ha belezavarják, elveszti a fonalat, és csak akkor képes folytatni, ha újra kezdheti az egészet. Szóval nincs meg az értelmi váza a „mondókának”.

Volt egy általam csak Keresztesen hallott mondóka, amit igen korán megtanultunk:

Apa-cuka-fundaluka, futuszkáré-zsumáluka Ap-cuk, fundaluk, futuszkáré, zsumáluk.

No, hát ennek vegye ki az értelmét, aki elég bátor hozzá!

Mert legfeljebb valami ősi ráolvasásnak tűnik, varázsigének, ami segít elriasztani a rosszat, a gonoszt a gyermekek közeléből.

Ha Biharkeresztes történetére gondolok, elég sokszor vonultak át rajta a hadak. Falak, erődítmény nem védte, legfeljebb Nagyváradra vagy az akkor még terjedelmesebb mocsárvidékre menekülhettek el a lakosai török, tatár, mikor ki elől. A Keresztes nevet is kaphatta az egykor rajta átvonuló, Szentföldre készülő hadakról, netán maga a helység is küldött katonákat jelenkorának egyik legnagyobb svindlijéhez, a keresztes háborúhoz. Tudom, ez szentségtörően hangzott, de ne feledjük, hogy Endre király is csak a pápai fenyegetőzések hatására állt rá, előbb kitiltotta Magyarországról mind a felénk tartó rablólovagok hitvány seregeit. Pedig ő már csak tudta, kit miért tilt ki innen...

Mert az ős-proxy akkor arról szólt, hogy a hatalmas Magyar Királyság erejét meggyöngítsék azzal, hogy hadait ne a saját védelmére használja, hanem a mások letámadására. Egy mondvacsinált ürüggyel: a zsidóság megbosszulásával, amellyel akkor a mindenkori antagonistáik, a muzulmánok egyet is értettek, de a mindenféle gyűlevész seregek, rablólovagok csatlakozása révén ők is belekerültek a bosszúhadjáratba, és attól fogva örök harag van közöttünk. Részükről legalább is. Mi, keresztények meg mindent megbocsátunk.

Mindezt a korabeli pápaság tervelte ki ellenünk, amely maga is kiforratlan állapotában volt még. A pápák úgy fúrták egymást, hogy a hitéletre kevesebb gondjuk volt, mint a hadakozásokra és a saját karrierjükre. Háttérben a Mediciek és a Fuggerek, akik soha nem maradhattak ki semmi intrikából. Nos, szóval pápai irányítással ránk szabadították aztán a törököket, akik azelőtt rokonnépnek tekintettek bennünket, magyarokat, ahogy korábban a tatárok is (szibériai hun előtörténetünk ismeretében). Lett aztán Mohács, országvesztés, és a

Habsburgok máris bevásárolták, azaz beházasodták magukat a Magyar Királyságba, hogy onnan ki ne takarodjanak egészen az I. világháború végéig. De nekünk máig van kedvünk kitúrni Petőfit is a bicentenárium évében a helyéből (a róla elnevezett laktanya bejárata fölül), hogy aztán át kelljen adnia a helyét a terebélyes császárnőnek, Madéfalva véreskezű despotájának...

Mi pedig máig nem feledhetjük az egykori intrika emlékét, aminek „köszönhetően” Magyarország mint állam jó ideig nem is létezett. Állítólag Trianonban is erre hivatkozva nem akartak foglalkozni a jogainkkal. Igaz, veszett fejsze nyelével már nem szokás foglalkozni. Akinek ehhez lenne bátorsága, egészen biztosan akadna egy-két intrikus vagy brüsszeli bürokrata, aki gyorsan az orrunkra akarna koppintani érte.

A mondóka állítólag ősi sumér származású, aminek felemlegetésével bizonyára alaposan fel lehetne ingerelni a finnugraszokat, mivel öt-hatezer évre visszamenőleg igazol valamit eleink kalandos útjaiból és valódi eredettörténetéből. A gyermekek így adták szájról-szájra tovább egymásnak azt a nyelvi hagyatékot, amely a miénk maradt, finnugor nyelvészet ide vagy oda, amelynek hallatán Jókai is kissé vulgárisan fejezte ki magát... Részéről ennyi is volt a további érdeklődés az osztrákok által promotált tudományos magyarázatok iránt...

A mondókát egyébként többen is magukénak követelik, még a románok is (miért éppen ők ne?), de hogy ők biztosan nem a suméroktól tanulták, annyi bizonyos. Igaz, a Sumér Birodalom idején ők még a térképen se voltak, nemhogy Dáciában, ami akkor szintén nem létezett, a magyar rovásírás viszont túlélte még a német lovagrendiek üldözéseit is, akiket aztán egyéb túlkapásaik miatt utóbb úgy kivágtak Erdélyből, mint a huszonegyet... De azok már a hunok leszármazottai, a jó székelyek voltak, akik megelégtették őket és viselt dolgaikat. Később a kunok is szívükbe zárták őket, ugye? Hiszen nekik köszönhetik, a jó német lovagoknak a redemptio nevű ingatlanügyletet, melyet Mária Terézia intézett nekik jó pénzért...

Az Antanténusz, Szórákaténusz... kezdetű mondóka megint csak ezekbe a történelmi időkbe vezet vissza. Szintén a gyermeki hagyomány őrizte meg a mai utódok számára, és ez is az őssumér, ősmagyar ködbe vész, de ez már megvan vagy 10-12 ezer éves.

Mindegy is, hogy milyen közvetítéssel érkezett meg Közép-Európába, ahol azóta is idegen betolakodónak szeretnek tekinteni bennünket a sovén hajlamú népek, lényeg, hogy minden régi kor minden baját és üldöztetését túlélte, a gyermekek meg mára elfeledték, hogy egy naphívogató, ősi varázsigét vagy imádságot mondanak, amikor ennek a mondókának a sorait sorolják... Majdnem olyan, mint a „Süss fel nap, fényes nap...”, merthogy hasonló a jelentése.

Napvarázslat. És valóban nehéz kivárni, hogy felkeljen a nap, amikor túl hosszúak az éjszakák és túl hidegek a reggelek. A napimádó népek lelke meg ugyancsak vágyakozott főistenük megjelenését látni. Ehhez kötődik sok nép kultikus építészeti hagyománya, a kezdetleges vagy kifinomult templomaikba a napforduló idején becsalogatott napsugarak játékaival. Antanténusz-Szórákaténusz... Stonehenge-ben? Nem is olyan bizarr az ötlet, legfeljebb ők nem ismerték ezt a varázsigét, hanem őskelta nyelven mormoltak valami effélét.

A csillagászatot nem ismerő hívek meg elhitték, hogy a napvarázslat az ő mindentudó papjaik varázslatos erejének köszönhető.

De hogy Biharkeresztesre napkelet felől érkezett meg ez a mondóka, ami eredetileg szintén varázsigé volt, az egészen bizonyos. Talán még az eredeti rovásírásos, fára vésett változata is megvolt, csak aztán Szent István – nyugati sugallatra – betiltotta a használatukat. No, ha nem volt szabad róni, hát magukban mondogatták a gyermekek, akiknek megtanították és ők megőrizték. Még a XX. század legsötétebb korszakában is mondták, ha másként nem, hát kiszámoló versként. Ha valaki, akkor a gyermekek igazán érzik a ritmust, a szavak lüktetését. Ők még egészen ősi nyelven is értenek, hogy aztán kitanuljanak belőle a korlátozó nevelés hatására...

Abrakadabra...?

Antanténusz-Szórakaténusz...?

Igaz, a vén krampuszt már a modernebb szóhasználat teremtette oda a végére.

Hogy így, humorosabb változatában könnyebben megjegyezhető legyen.

Vagy másért?

A gondolatrítmusért, a prózának tűnő versben az ősi szépségért, amelyért a vérbeli nyelvész akár rajongani is tud?

Minden lehetőség benne van, mint ahogy Biharkeresztes városka történetében is az ősi hadak útja, amely a honfoglaló Bihar nemzetségtől örökölte a nevének egy részét. Merthogy kulturálisan oda is kötődött sokáig a tőle elválaszthatatlan Bihari-hegységhez és az ott lakozó testvérek dalaihoz, hagyományaihoz.

Én meg itt csak kirándulgotok egyik helységről a másikba, majd egyik történelmi korból a másikba, egyik idősíkról a másikra csúszkálva, mint ahogy egykor a Kutas jegén csúszkált egy egész gyerekereg. Korcsolya nélkül, csak úgy, az ötvenes évek tökéletlen gyermekcipőiben, de örökös játékossággal, ahogy a gyermekiknek illett. Mert a gyermeknek minden csínytevést megbocsátottak Herczeg Ferenc szerint, mivel ezzel bizonyította az életrealitását. Már ha rajcsúrozott és lökdösődött a jégen vagy a tövissel alaposan teletűzdelt füves térségben nyáron.

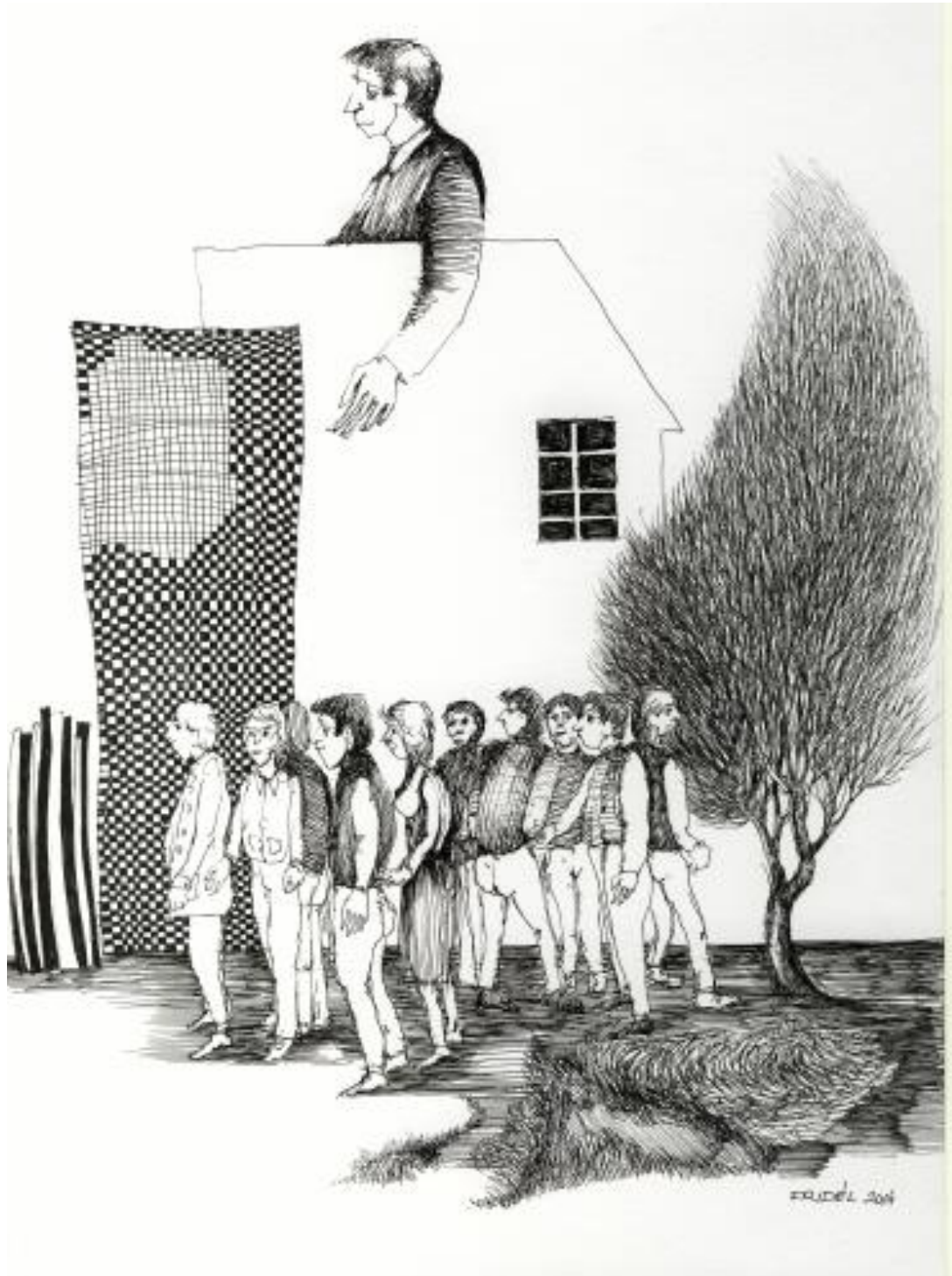
Apa-cuka, fundaluka...

Gyermeki emlékezet, amelyet most egy öregasszony idéz fel, hátha a mostani *gyermekik* is ráfülelnek, s talán meg is tanulják...

Ahogy rovom ezeket az oldalakat, mintha én is fába vésném, ahogy az ősök tették. Sötét korokon, amelyekben az értelmetlenség és az irántunk tanúsított értetlenség és gyűlölség uralkodott az értelmesek fölött. Az elégetett rovásfák helyett gyűlnek a betűk a számítógépben... Remélhetőleg ez is tartós lesz majd, akár a gyermekemlékezet...

Hogy legalább az Apacuka, fundaluka, meg a Szóraténusz ősi ritmusára hajoljon még és feltámadjon benne az az ősi érzés, amely keresztülsegíti mindenben, ami még előtte áll és rá vár. Varázsigésen, ősi imádságaival, de várja... rendületlenül...

2023. október 16.

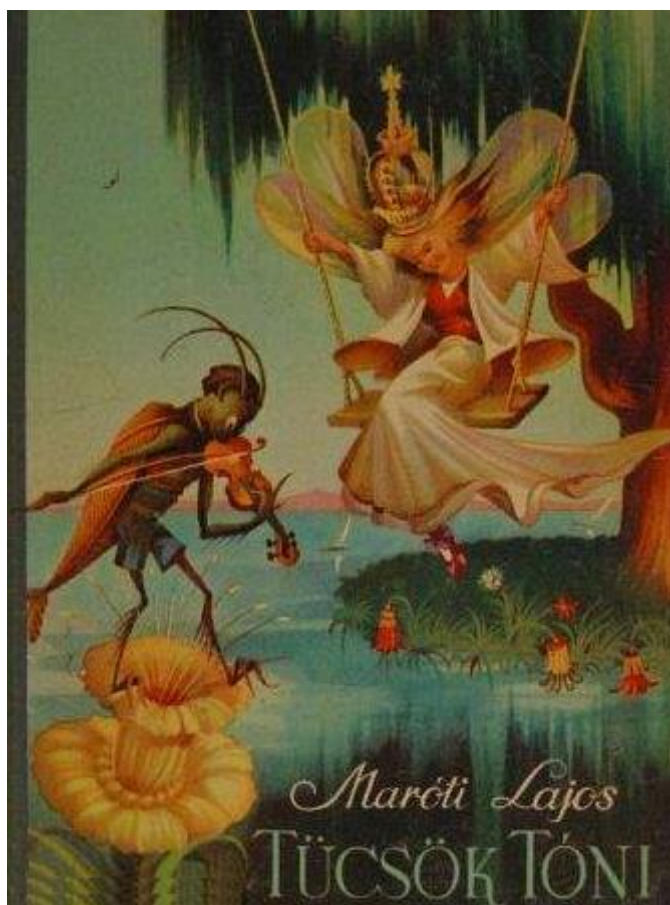

Tücsök Tóni meg a Csillagvadász

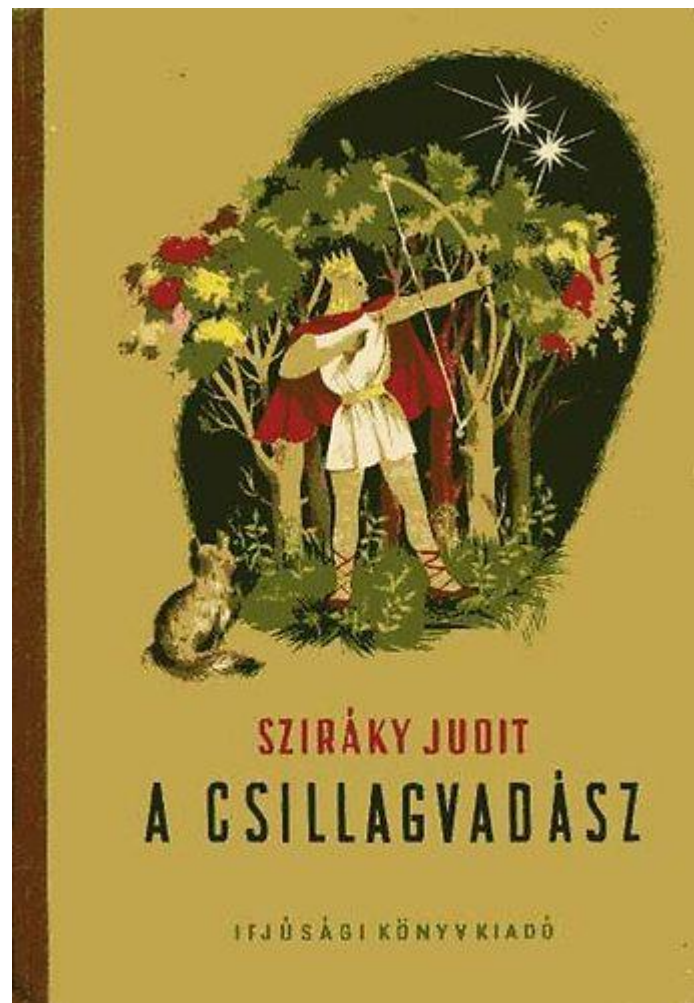
Édesanyám gondosan válogatta ki számomra a könyveket. Nemcsak az életkoromnak megfelelőeket, hanem arra is ügyelt, hogy ne legyenek ízléstelen illusztrációk ezekben. Voltak persze kevésbé szépek is, mivel a könyvkiadás nem éppen fénykorát élte az ötvenes években. Az egyszerűbb kivitelű könyvek mellett jutott néha olyan is, amelyekben szép, ízléses illusztrációk voltak, amelyeket jó volt nézegetni, nemcsak a szövegben gyönyörködni.

A Micimackó, Karinthy zseniális fordításában és Milne mester rajzaival, az egyik legkedvesebb kisgyermekkori könyvem volt. Andersen, majd Grimm-mesék, később Wilhelm Hauff olykor hátborzongató történetei, s aztán a pöttyös, csíkos sorozatok is megjelentek Erich Kästner gyermekregényei és természetesen a magyar népmesék csodaszép válogatásai mellett. Többsincs királyfi, Világszép nádszálkisasszony, a Hetvenhét magyar népmese és társai mellett megjelent a Tücsök Tóni is, amit egy darabig erősen szerettem, majd kiszereztem belőle a túl édeskedő szövege és illusztrációi miatt.

Azért nem dobnám ki, ha még meglenne, de ki tudja, hová lett annyi hajótöréssel felérő költözködés után? Talán a Papa elajándékozta kisebb rokon vagy szomszéd gyerekeknek, ez is az idő homályába vész. Volt ennél lényegesebb történés is sok az életünkben.

Nem hagyom említés nélkül Sziráky Judit: Csillagvadász c. meséjét sem. A jelképes történet magával ragadott. Mert hogy is lehetne lelövöldözni a csillagokat az égről? Pedig egyszerű. A mesékben mindent lehet. Csupán el kell képzelni, és mindjárt megvan a megoldás. Főként, ha valaki égi vadász, ráadásul még király is. De legalább királyfi. Igaz, a lelőtt csillagok a földre hullván már kiégnek, valósággal elüszkösödnek, tehát legfeljebb meteoritokként büszkélkedhetnek valamely tudós gyűjteményben, de nem úgy a mesékben.

A mese mindenesetre felszabadította a fantáziámat. Ez már másként, mint a Tücsök Tóni verses meséje, amit utóbb, kamaszkoromban már giccsesnek tartottam. Ahogy visszagondolok, először a sok szép szín vonzotta a tekintetemet. Ismét el kell magyarázni az ifjabbak kedvéért, hogy az ötvenes évek, de még részben a hatvanas évek is az anyagihiány jegyében teltek el. A könyvkiadók nem adhattak ki nagyobb példányszámban könyveket és a grafikusművészek is gyakran szembesültek azzal a szikár ténnyel, hogy nincs elég papír, vagyis hogy papírhiány sújtja az országot. Mi több, nem lehetett bármilyen színű festéket kapni. A fekete például hiánycikk volt. Helyette barna betűkkel nyomtatták a kiadványokat. A festőművészeknek, grafikusnak nem volt ez akkora probléma. Ismerték, mert a régi nagy

mesterektől megtanulták a festékkészítés és keverés művészetét is. Dívott a gouache, a tojástempera, hát lehetett élni ennek az adottságaival is.

Más volt a helyzet vidéken, ahol valódi hiánygazdaság honolt. A gyermek boldog volt a tizenkét színű vízfestékekkel is, amiből, ha kopott valamelyik, ki lehetett keverni egy másikat. S aztán a színes ceruzák... Ami a mai fogyasztónak orrfintorítást érne, az az akkori ifjúságnak egy színes világot jelentett. Ha jól élt vele... Mert minden a szándékon múlik... és hát a fantázián.

Ha belegondolok, olykor a kevesebb arra ösztönzi az embert, hogy többre törekedjék, és hogy a kevesebbet is többre értékelje, mivel az adott körülmények között mást úgyse tehet. Akkor még nem volt, ami helyettesíteni akarta volna az emberi szellemet, nem mintha lehetne, de azért mégis... Illett használni, sőt folyamatosan fejleszteni az értelmünket. Enélkül mit is érne az élet iskolája?

Csillagvadászok és alázatosan muzsikáló Tücsök Tónik nélkül...

Őket fellapozatlanul is fel lehet lapozni az emlékezetünkben, akárhány társukkal együtt.

Legfeljebb az emlék-lapok fényesebbnek tűnnek, mint az eredetiek voltak, vagy ma látszanának, kissé viseltesnek, mégis a múltnak jegyeit hordozva magukon.

Megszépítik őket az emlékek.

Nem szükségesek hozzá az Ezeregyéjszaka világának színei sem.

A belőlünk soha el nem múló gyermekkor elég csillogóvá varázsolta őket. Kitart egy életen át, amíg csak képesek vagyunk visszaemlékezni rá.

S aztán?

Aztán megmaradnak ennek a könyvnek a lapjain is.

Csupán élni kell vele.

Csillagokra vadászva, vagy egyéb költői módon.

Akár lehetetlen életkörülmények között is.

Mert mindenhatónak tűnik a fantázia, amely felénk terel... mindnyájunk szellemi bölcsőjéhez, ahol egyaránt megterem a gyermek és a felnőtt számára is az a bizonyos varázsige, amely megnyit minden zárat és titkos helyet.

Mint a „Nyílj ki, szezám...”

De az már egy másik világ. Nem a mi csillagösvényünké, sem az elveszett Csillagvadászé, aki lehetett volna akár Nimród vagy Ménrót ősapánk is...

2023. október 17.

A régi ház

Valószínűleg mindenki életében van egy régi hely, amely lehet egy régi ház is, ahová mindig szívesen gondol vissza. Ez a földi őshaza, mármint az egyén ősi helye, ahol talán először csodálkozott rá a világra. Nagy, kerek gyermekszemekkel, amelyek magukba akarják fogadni az egész világot. Megtanulni belőle mindent, ami elérhető és kézzelfogható. De talán mégse. Az eszmei értékek ritkán kézzelfoghatóak. Sokkal inkább elvontak. De az nem baj.

Nekem a testvéremmel egy igazi régi ház volt az a hely. Elég távol esett a falu központjától, nekünk mégis egy egész világot jelentett. No, legalább annak a felét.

Merthogy nem sokat ismertünk még belőle. Nem tudtuk, hogy lakóhelyünk igen kicsinynek számít más helységekhez viszonyítva, de akkor még nem is kellett. Azt mondják a pszichológusok, hogy a gyermekszobának se szabad túl nagy lenni először, mert abban a gyermek elveszítettnek érzi magát. Kell a bölcső vagy a kuckó méret a komfortos érzéshez.

Talán ezért is szerettem én egykor a sutot 😊

A régi ház nem volt messze a Nagymamáék házától Biharkeresztesen. Kerülő úton kellett odáig menni, de a gyerekek hamar megtanulják azt is. Nekünk se okozott gondot, hogy eltaláljunk hozzájuk.

A ház régi volt, régi építésű, és mint a legtöbb ház akkoriban, kívülről nem túl szép. Az átalakításához nyilván több pénzre lett volna szükség, de a szüleimnek az önállóság első lépését jelentette. Még a nagy infláció idején vásárolták nagy szerencsével. Az ára, vagyis a pénz értéke ugyanis másnapra már odalett volna. Nem tudjuk, mi lett az eredeti gazdájával, lényeg, hogy a mi kis családunk beköltözhetett oda. Úgy vélem, hogy ez még az én születésem előtt történhetett, szóval a kis család a szüleimet s talán a nővéremet jelentette. Vagy még őt se?

Egy megsárgult fotón Édesanyám áll a régi ház lépcsőfeljáróján, mellette szomszédgyerekek. Mi nem vagyunk sehol. De aztán mégis csak lettünk. A kép tanúsága szerint Édesanyám valamelyikünkkel terhes. Talán éppen Katalin. Mögötte üveges házrész, verandának néz ki, de erre már nem emlékszem. Sőt nem is annyira világos házrészekre, hanem inkább homályos, árnyékos belső terekre. A konyhára például, ahol már én is jártam-keltem. Egyszer belenyúltam a fiókba, ahová egyébként nem volt szabad, és a nagykés elvágta az ujjamat.

De vannak csupa fény emlékeim is onnan. A nagyszobát, vagyis a nappalit télen nem fűtötték. Oda állították be karácsonykor a plafonig érő hatalmas karácsonyfát, ami minden évben a keresztapám ajándéka volt. Illatos lucfenyő a gönci fenyvesből. Ő akkor ott dolgozott erdészként. Csillagszóró, gyertyák, az azóta betiltott angyalhaj tömege, házi szaloncukor illata és játékok. Mi kell a gyermek fantáziájának több? Még akkor is, ha az akkori játékok jóval kezdetlegesebbek voltak. Vagy mégse? Mindenesetre nem műanyagból voltak, és nem a Disney-világ ízléstelenségeiből álltak kizárólagosan, ahogy ma szokás.

A szoba ajtajában állunk, akkor lépünk be, fogjuk egymás kezét. Megjött a Jézuska! Színek, illatok, bódító fenyőillat, ami mindent felülír. Vagyis túlárad, de nem gejl. Nagyon is ízléses. Mögöttünk állnak a nagyszüleim, velünk együtt csodálják a fát, az ünnep hatalmas jelképét. Mellettünk a szüleim, akik odavezetnek a fához. Nagymama és Papám meg bennünk gyönyörködnek. Ennyi csak kijár a boldog nagyszülőknek. Nekünk a nagy Jézuska-élmény, az ősöknek a nagy gyermekélmény. Mert nagy ajándék a gyermek. A legszebb a világon.

Érdekes módon a saját szobánkra nem emlékszem. Az belevész valahová abba a homályba, amely most is előttem dereng, ha visszagondolok. De emlékszem egy fajarókára, ahová Édesanyám beültetett, majd odaadta nekem a Papa sakk-készletét. Én meg elsakkoztam magamban, amíg ő bevásárolt. Soha nem bömböltem, mint más gyerek. Elvoltam magamban is. Két kis gyerekkel sokkal körülményesebb lett volna vásárolni menni. A nővérem annál nyugösebb volt. Túlságosan anyás, mondták. Őt muszáj volt elvinni magával, különben sírt, hisztizett volna. Az állandó áruhiány idején rengeteget kellett sorban állni. Elemi dolgokért is, amiket megemlíteni is röstell az ember. Ma már ilyen nincsen.

Igaz, talán a régi ház sincsen meg már.

Nem jó visszajárni, nosztalgiázni, mert már semmi nem olyan. Természetes, hogy megváltozott annyi évtized múltán. A visszatérő szeme pedig a régi képet keresi, benne a régi illúzióval. Hát az ilyesmi eleve kudarcra van ítéelve. Az a kép és az a hangulat, a régi illatok bennünk élnek még, egykori túlélőkben.

De milyen rossz lehet annak, akinek nem jó a memóriája! Neki nincsenek olyan éles képei, akár a jól sikerült fotográfiák, mint mondjuk nekem.

A homokozóra például jól emlékszem. Az ott játszott játékokra, de az uzsonnára kapott bögre tejre is. Aztán az udvarra, ahol Édesanyám kislibákat tartott, a nővérem meg játszani akart velük. De a kis szárnyasok nem akartak megmaradni a kezében, nyüzsögtek, szabadulni próbáltak, de Katika egyre jobban szorította őket. A végén már nem mozogtak... Hát persze. Megfulladtak. No, ez volt az első olyan lecke, amiért rendes büntetés járt. Mert hát azokban a szűkös időkben nagy kincs volt egy hízott liba, amilyenre meg is nőhettek volna. S nemcsak egy, hanem az összes kis pelyhes, libazöld jószág...

A veranda előtti udvarrész jó napos volt. Kis fonott széken lehetett üldögélni, máskor lavórba tettek ki nekem vizet, amiben pancsolhattam. Vagy mosóteknőbe, ahol mindketten elfértünk. Van egy fénykép, amin egy virágot szagolgatok, előtte meztelenre vetkőztem a nagy nyári melegben.

De volt árnyékosabb rész is az udvarunkon. Egy másik fotón Édesanyám és nagynéném és gyerekeik, együtt a négy unokatestvér. Nem mindenki élvezi a beállítást, a pózolást a fényképezkedéshez, ami némi korholással jár. Mögöttünk kórókerítés, az választja el az udvart a konyhakerttől. Az is megörökítve. A kórókerítés a napraforgó kemény kórójából készült, akkori divat szerint. Ezt is csak a mai olvasó kedvéért említem. Nem volt túl erős, de nem döngette senki, tehát nem dőlt ki, hanem megakadályozta, hogy például a baromfiak átmenjenek a kertbe és ott garázdálkodjanak.

Antik idők, szép idők...

A Papa kis szekeret csináltatott nekünk valamelyik helybeli mesteremberrel. Azon ülve mulattuk az időt, ami még érdekesebb volt, ha a szomszéd nagyfiú, Miklós átjött és húzta a szekerünket, mi pedig vígan énekeltünk, akár a lagziba menő nép. Még hegedűt is rögtönöztünk két szál kóróból, azon imitáltuk a cigányzenét.

Boldog idők egy rettenetes korban.

Városon csengőfrász, de falun is járt éjszakánként a ÁVO. A Papát meg hetente jelentette fel egy részeges párttitkár. De olyan kicsi korunkban még nem tudtuk. Burokban éltünk. A szülői és nagyszülői szeretet védőburkában, valósággal üvegbúra alatt.

Aztán egy másik ház lett az otthonunk. A falu központjához közel, tágasabb, kényelmesebb és nyilván értékeesebb. Akkoriban még így volt szokás: lépésről-lépésre gyarapodni. Senki nem akarta azonnal az egész világot. A fiatalok így tanulták a szülők példáján a gazdálkodás alapelemeit.

Az újabb házhoz tágas kert is tartozott meg gazdasági épületek. Fészer, magtár, tyúkól, disznóól, kukoricagóré. Szép előkert, ahol Édesanyám rózsái teremtek. Máig érzem a rózsaszín tearózsák illatát, ha hazagondolok. A fenyőkét is, de sajnós a kőrishogarakat termő fát, talán orgonafát is, amelynek szagát nem állhattam. Mindig undorodtam a rovaroktól. Hasonlóképpen a pince fölött álló májuszán termő hernyókat, amiket komisz természetű unokatestvérem előszeretettel rakott a nyakunkba, kisebbeknek. Meg pondrókat, gilisztákat is.

A májusfa egyébként maga is ellátott bennünket efféle kéretlen meglepetésekkel. A hintánk rá volt szerelve, és ahogy mozgott, vele mozogtak az ágak is, időnként sűrű hernyóesőt okozva. A tövében viszont, a pince dombszerű oldalán illatos nárciszok nyíltak tavasszal. Hófehérek, szépek, azt hiszem, a *Narcissus poeticus* nemzetségéből valók.

Régi házak, régi hangulatok. Maga egy ódon gondolat, egy utánérzés, mely úgy peng valahol az emlékek mélyén, akár üres teremben egy vén gitár, amely igen sokat tud a világ dolgairól.

Csak legyen még, akit megérintenek ezek az ódon igék, amelyek vékony hangon elszuttogják annak az érzékeny fülű valakinek, mennyire szép is volt az az idő.

De lehet, hogy nem is az egész idő, csak annak az esszenciája, amely megmaradt, mint egy finom szűrőn átszűrt puha anyag, ami nem is anyag igazán.

Mert a gyermekkort és a szeretetet nem lehet anyagi mértékkel mérni.

Annak igazi aranyértéke van.

2023. október 18.

Sárdobálás

Vízparton vidám az élet. No, legalább annak, aki könnyedén veszi. Meg hát a gyermekeknek, akik mindenből játékot csinálnak. Képesek egy szelet papírral eljátszani órákon át. Vagy egy fadarabbal. Fő, hogy közben miket képzelnek el hozzá.

Ez a fontos: a teremtő képzelet. Az a bámulatos képesség, hogy a semmiségnek tetsző tárgyakat meg tudja eleveníteni, életet leheljen beléjük, mintha öröktől fogva éltek volna. S talán nincsen így?

Minden, ami az Univerzumban létezik, akár élő, akár élettelen, elemi formájában már megvolt valahol a Teremtés kezdetén. Egy atom vagy egy ion formájában. Őselemként, előanyagként vagy őslényként, aminek az Úr megálmodta játékos kedvében. És ezeket a jegyeket magán viseli valahol a lényében.

Mikor a gyermek játszik, ezeket az ősi formákat hívogatja elő belőlük, hogy aztán a maga gyermeki fantáziájával még jobban kiszínezza és a Nagy Jelen síkjára helyezze. Ős-gyurmával játszik, hogy aztán a Nagy Realitásban teremtsen belőlük színeket, formákat, fényeket, mikor mit.

A gyermek még képes egyik idősíkból a másikba közlekedni. Anélkül, hogy elvesztené a lába alól a talajt. Jól elboldogul valamennyiben, mert még nem ismeri a saját korlátait. Úgy általában a korlátokat. Azokat a lényeges elemeket, amelyekről Goethe úgy vélte, hogy szükségesek azok számára, akik nagyot akarnak alkotni. S valóban, a klasszikus művészet szigorú szabályok szerint határolta be azt a teret a maga számára, amelyben kifejthette nézeteit és fantáziáit a világról. A kötött formák annak, aki megszokta őket, nem igazán korlátot, akadályt jelentenek, hanem szabályt és mértéket. Aztán jóval később megérkezett a kakofónia a zenébe és az eget-földet megrengető diszharmonia az irodalomba, amely megteremtette a XX. századot.

Igen, a művészet is teremt a maga sajátos módszereivel. Amit a világ elé tár, az előbb-utóbb megtestesül, anyagiasul. A megálmodott Szép világa szép, a megálmodott Rút világa pedig ocsmány. Mint például a Disznófejű Nagyúr. Hogy aztán kövessék sorra a tizenkétfokú hallgathatatlanok vagy a heavy metal igensokdecibeles ordítózásai. Mert hát kinek kenyeré a mindent túloldítás? Azé, akit idő előtt elszakítottak az édesanyjától, ezért az egész élete egy Nagy Üvöltéssé változott. Akár Jack Kerouac... De mivel mindig eredménytelenül ordított, hát felnőttkorára se tudta kinőni ezt a komplexusát.

No, de hát térjünk vissza a boldog együgyűség korába, amikor még nem vásárolták a szülők mázsaszámra a műanyag szemetet, hogy azzal árasszák el a gyermekszobákat.

Kutas-part, már megint Kutas-part...

Örök gyerekkorunk örök-szép világa, ahol a csendesen hömpölygő víz azt az illúziót keltette, hogy az csak áll és nem megy sehová. Pedig valóban folydogált és hömpölygött, csak a gyermek illúziója volt más. Talán azért, mert a szép pillanatok szeretné megállítani az ember. Gyarló illúzió! Olyan lehetetlenség ez, mint a gyermek vágya, hogy örökre

megtarthassa az elfogott pillangót. Pedig az vergődik szegény és menekülne. Aztán nem ver többet a szépségétől, hímporától megfosztott szárnyaival.

Összetört az illúzió, miként az Édesanyám kislibái is megfulladtak Kati nővérem szorító fogásában. Vagy ahogy a szerencsétlen denevérek a kegyetlenkedő fiúk által deszkára szegezve, a varangyok üres konzervdobozokba kényszerítve.

Micsoda illúzióvesztés volt ez egy érzékeny, művészi hajlamú kisleány számára! Szemlesütve, fülemet befogva menekültem az iszonyú látvány és a hörgő hangok hallatán. Mintha azt akarták volna az emlékezetembe vésni ezekkel a gyermeki-szadista játékokkal, hogy a férfiak világa ennyire kegyetlen. Vagy legalábbis ilyen kegyetlen tud lenni.

Jóval nyugodtabb világ volt a sima sárdobálásé. A friss agyagból gyúrt golyókat csak úgy röpítette a beléjük szúrt libatoll vagy tyúktoll. Körbe-körbe pörögtek a levegőben, hogy aztán a vízbe csobbanjanak. Nem kellett hozzá más egyéb, mint egy marék sár, s hozzá pár elhullajtott toll a fűből. Egyikből se volt hiány.

Mert a Kutas rendületlen nyugalommal szállította az iszapot, hogy lerakja elénk, vagy a túlszparton a „kutakba” a vályogvetők számára.

És akkor még senki nem átvitt értelemben dobálta a sarat.

No, hát ma sem mindenki.

Pedig milyen jó volna, ha a renitenseket, a másoktól soha nyugodni nem bírókat is el lehetne küldeni egy képzeletbeli Kutas-partra, ahol senkinek nem ártanának vele, ha nem verbálisan élnék ki a rossz hajlamaikat, hanem konkrét, fizikai feszültség-levezetésre nyílna alkalmuk.

Bizonyára megnyugodnának tőle, és akkor kevesebb zúrt, kalamajkát, káoszt kavarnának maguk körül.

Vagy mégse?

De ők természetesen nem jutnak el a Kutas-partra, még képzeletben sem, hiszen nem is tudnak a létezéséről, sem a lassú elhalásáról, amikor a játszó gyermekek nem láboltak benne, s talán már az állatok se dagonyáznak az iszapos vízében, mert talán már ott is csődbe vitték az állattenyésztést, mint sok más helyen.

Aztán benőtte az egész a nád meg a sás.

De legfőképpen a feledés mindent lehangoló ereje, amely nem csalogatja vissza többé az egykor ott játszódó öreg gyermekeket, mert vagy tudják, mivé lett az enyészet által, vagy nem is törődnek vele, mert lesajnálják, lekicsinylik a gyermekkoruk ezt a bölcsőjét.

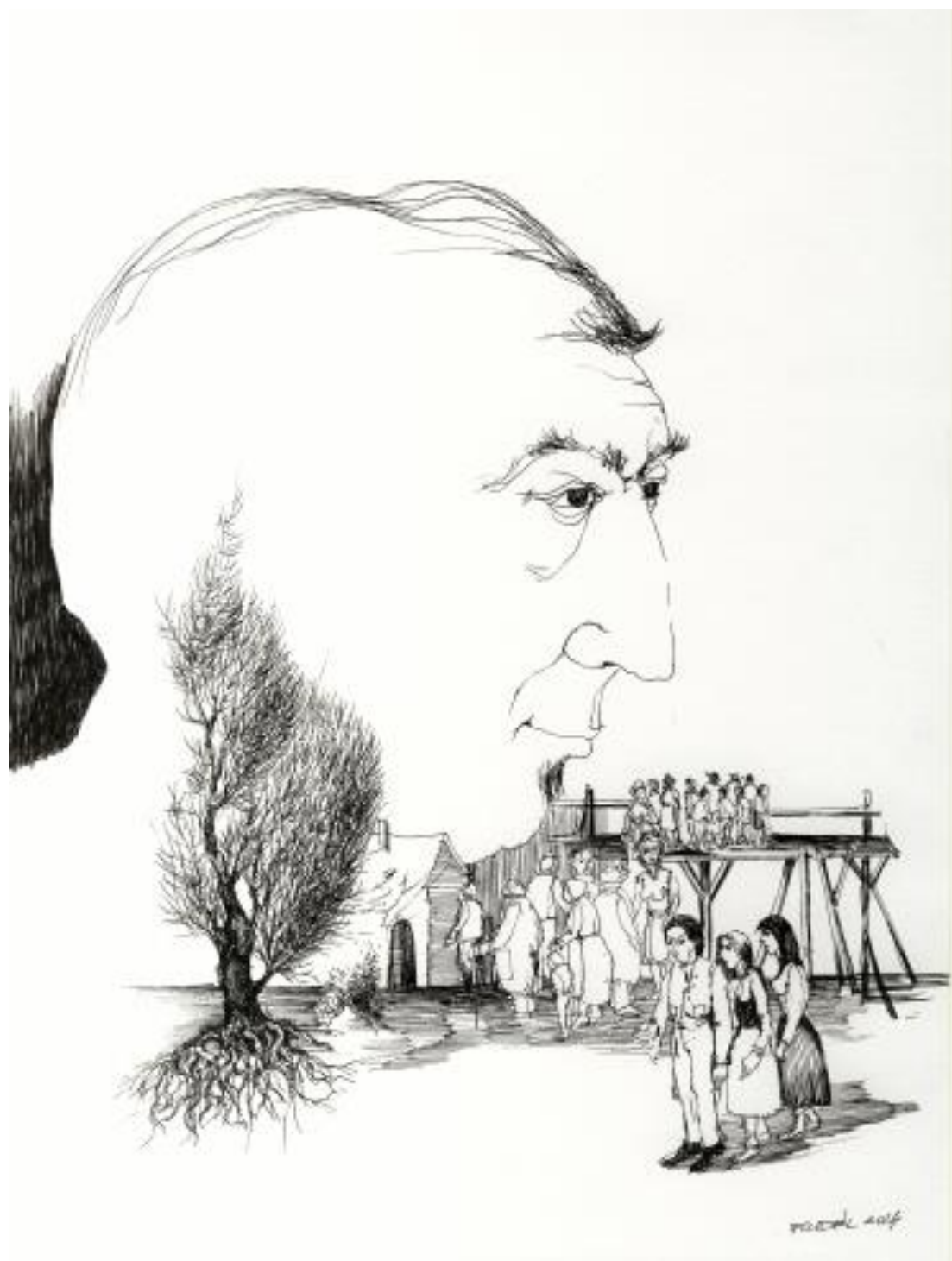
Már nem vágyakoznak rá, hogy dobálhassák a sarat.

Nem furcsa? Pedig milyen szabadon tudott az szállni a hús esti szellőtől elkapva?

Bárhogyan is keresgélek az emlékezetemben, sehogy nem találom annak a játéknak a nevét.

S ha volt is, ma már talán úgy hiszik, hogy soha nem is volt...

2023. október 20.

A szökés

Gyönyörű napos, igazi verőfényes vasárnap reggel volt. Mindenki talpon, boldog készülődésben. Nagyapó arcán felvert borotvahabból fehér szakáll, már megfente a borotvakését a deréksíján, és a tükör előtt állva, orrát befogva, arcán komikus félmosollyal látott neki a beretválkozásnak.

Régimódi történet ez, benne régimódi szokásokkal. Nem volt tele a világ csupa eldobható tárggyal, amit manapság gondolkodás nélkül hajítanak ki a szemétre. Borotvapenge helyett borotvakést használtak a férfiak, és ezeket maguk fenték élesre. Arcszesz helyett timsót használtak, mikor megvágták magukat, máskor kevés kölnit tettek a tenyerükbe, azzal végezték be a műveletet.

Nem is beretválkoztak mindennap, pedig de csúnya volt, amikor egy férfi szőrösen ment munkába! Korholták őket az asszonyok, a gyermekek pedig orrfintorítva túrték a szűrős puszikat, vagy még azt se, hanem eltolták maguktól a kedveskedő apa, nagypapa ronda képét. Hallgathattak is utána az asszonyoktól, hogy ne gusztustalankodjanak, meg hogy ne kínozzák az ártatlan gyermeket, nem látják, hogy tiszta piros lett a finom kis bőre?!

Köznap történet az ilyen. Ki ne emlékezne rá gyermekkorából?

És manapság ki csinál ügyet abból, ha egy férfi szőrös? Épp ez a divat.

A nagyapó azonban nem a hétköznapi tisztálkodást végezte. Az unokák egyébként úgy találták, hogy akár szőrös a Papám, akár nem, ők mindig szépnek látják, mert egy kékszemű, fehérhajú, fehér bajuszú öregúr csakis szép lehet. És főként azért, mert ő az ő nagypapájuk.

De nem sokáig tartott a nagy báméskodás, mert a Nagymama résen volt. Mindjárt el is parancsolta onnan a négy kislányt:

-Hagyjátok nagyapátokat! Ha lökdösitek, még meg találja vágni magát, aztán hogy fog kinézni a templomban, mint akit megbicskáltak?! Gyertek rögtön kifelé!

A gyerekek nem szívesen, de engedelmeskedtek a Nagyamának. Ő kiküldte a lányokat az udvarra, ott nyugodtan játszhatnak, amíg a Nagyapó elkészül. Aztán majd mehetnek vele a templomba.

A szép napsütés valóban ki is csalogatta a gyermekeket, de miután éppen a legérdekesebb látnivalótól fosztották meg őket, hamar elvesztették az érdeklődésüket a máskor szokásos játékok iránt. A legidősebbnek azonban támadt egy ötlete:

-Tudjátok, mit? Szökjünk meg, amíg Papám borotválkozik! Most úgyse figyel ránk. Szép csendben kisurranunk a kapun, aztán át a füves részen, hamar eljutunk a régi házhoz.

Mikor már kint voltak a kapun, további parancsot osztott ki:

-Vessük le a szandálunkat! Akkor olyan csendesen tudunk menni, hogy nem hallja meg senki.

No, hát ilyen a rossz gyermek logikája. Az olyan gyermeké, aki mindig valami disznóságon törí a fejét. Azon, hogy mivel bosszanthatná fel az öregeket, és hogyan tolhatna ki a nála kisebbekkel. Mert hát ez volt a legfőbb szórakozása.

A kicsik persze hallgattak rá. Egymás után indultak neki a nagy füvesnek. Mezítláb, lábujjhegyen, egyenest be, a sok tövis közé. Libasorban követték a vasárnapi tréfa szerzőjét, aki vígan vezette őket a régi ház felé.

Az mindjárt sejthető, hogy igen lassan tudtak csak haladni.

Hát épp ez volt a kitolás lényege.

A tövisek szúrták mindenki lábát, kerülgették is őket, de még mindig látótávolságra voltak a nagyszülők házatól.

Pedig igyekeztek volna nagyon. De egyre beljebb értek a sűrű tövisesbe.

Mehettek volna a járdán is, akkor akadálytalanul haladhattak volna.

De mi abban az élvezet egy gonoszkodni szerető bűdös rossz kölyöknek?

Még mindig csak araszoltak.

A házban pedig gyanús lett a csend. Mert a legnagyobbik mindig csinál valamit a kicsikkel, hol az egyiket, hol a másikat ríkatja meg.

A Nagymamát nem lehetett kérdezni, épp kiment a kertbe zöldséget szedni az ebédhez.

A lányok egyszer csak rémülten látják, hogy a Nagypapa szalad utánuk.

Az arca csupa szappan, a kezében a nadrágszíz, amivel nagyobb vétség esetén szankcionálni szokta a rosszalkodót.

De tényleg csak nagy disznóságokért.

Mint ez a mostani.

A lányokat mindig csak akkor öltöztetik fel, ha már a felnőttek is készen vannak. Aztán mindenki indulhat.

Hát ebből most nem lesz semmi.

A mindig joviális mosolyú Nagypapa arcán most dühös kifejezés.

-Jöttök mindjárt vissza, bűdös kölykök?! Hova lógtok ilyenkor, amikor a templomba készülünk?

Mit volt mit tenni, be kellett vallani mindent.

Hazafelé már gyorsabban telt az út. Papám a legfőbb csínytevőt hajtotta a nadrágszíjjal. De azért haragudott most mind a négy unokára, hogy így elrontották ezt a szép vasárnap délelőttöt, amikor Isten szeme a világra nevet.

Aztán meg gyorsan lábat is kellett mosni a rosszalkodóknak. A fű közt nemcsak tövis termett, hanem volt ott libatrotty meg tyúkpiszok is, amit nem tudtak kikerülni a nagy sietségben...

A Nagypónak meg be kellett fejeznie a beretválkozást is.

Azon dühösen, ahogy volt.

Az unokák legszívesebben már akár világgá is mentek volna, ha lehet.

Csak maguk közt pusmogva fújtak oda egy-egy „hülyét” egymásnak. Mert mindenki a másikat okolta a törtétekért.

Legfőképpen persze az „ötletgazdát”.

Több szökés aztán nem volt.

Egy életre megtanulták, hogy kire nem szabad hallgatniuk.

Meg azt is, hogy a Nagypó szavára hallgatni kell.

Ha azért jó mélyre tekintünk az emlékezetünkbe, mégis fogunk találni még olyan epizódokat, amelyek sosem estek volna meg, ha az a kutyaütő legnagyobb lány nem furfangoskodik annyit a mások bosszantására.

Hétköznap vagy vasárnap, az neki mindegy volt.

Fő, hogy a szolidabb kisebbek is kapjanak olykor valami büntetést.

Ugye, felnőttben is van ilyen rémes alak?

Akinek nem az a fő, hogy a dolgok rendben legyenek, hanem hogy ilyen félresikerült módon próbálja kiegyenlíteni a világ rendjét, mikor úgy véli, hogy az szerinte nem igazságos.

Mert szerinte az az igazság, ha mindenki annyit kap a fejére, mint ő, és akkor senki nem mondhatja rá, hogy ő kilóg a sorból.

2023. október 21.

Szőlőskert, nádas, furcsa szomszédság

A szőlőskert fontos része volt a falusi kisbirtoknak. „Jófajta” nova bort készítettek az ott termelt szőlőből, hogy csak úgy összefacsarodott tőle az ember szája, ha megkínálták vele. De a szőlővel való foglalatосkodás fontos volt a gazdák életében. Mert valamivel csak meg kellett kínálni a vendéget, a szőlőgondozás meg külön tudomány volt. Aki egyszer elkezdte, nem lehetett volna lebeszélni se róla. Nyitás, kötözés, szőlővirágzás, a korai csemegéhez, a töltikéhez való májusi szőlőlevélszedés mind külön élményt jelentett a család életében.

A gyermeknek meg a kiszekerezés a szőlőskertbe nagy kaland volt.

Rázkódva, zötykölődve, közben erre-arra báméskodva, mindent megfigyelve, amit a felnőttek nem is sejtettek. A tehénszekér, ahogy lassan ringatózva viszi az utasait, egészen zenei élmény. Nyikorognak a lőcsők, amikbe nem szabad belekapaszkodni, mert odacsípheti az apró ujjakat, de azért fel lehet tápászkodni a pokrócok tetején és egy kicsit huncutkodni is szabad, meg fintorogni, amikor a tehének potyogtatják a lepénynek való híg rondaságot.

Az út nagy részét földutakon teszi meg a szekér. Nyárra kiszárad rajta a sár, porzik, de ki bánja, ha az út mellett meg annyi szép virág terem. Ha jut rá idő, lehet szedni belőle szép csokorra valót. Persze csak hazafelé, mert addig elhervadna.

Ha a nagyapónak kedve szottyán, még a nádas mellett is megállhat, ami szintén útba esik. A gyerekeknek oda nem szabad menni, mert veszélyes. De a nagyapó tudja, hogy lehet kicsit bentebb jutni és sárga liliomot szedni. Nyár végén buzogányt, amivel a gyerekek vívni szoktak, a rendesebbek meg vázába, nagy köcsögbe állítják szobadísznek.

A hatvanas évek jellegzetes divatját idézzük most fel, amikor a falusi élet onnan kiemelt kellékei városokba vándoroltak és az unokák nemzedéke felkapta őket. No, legalább egy időre.

De a történet kezdetén ők még egészen kicsik voltak. Elfértek otthon a sutban, máskor meg a szekérderékban. Ha egyesével mentek, nem is volt velük semmi baj. Csak ha a nagyobbak is mentek, akkor megesett, hogy meg kellett regulázni őket. Mert amíg a nagyszülők dolgoztak, az aprónép elkalandozhatott erre-arra. Átszöktek a szomszéd kertjébe, ahonnan sürgősen vissza kellett parancsolni őket. A magántulajdon tiszteletét így tanulja meg a gyermek. Ami odaát terem, az van a nagyszülők szőlőskertjében is. Körte, alma, szilva, barack, amit úgylis kínálnának nekik az öregek. De nem is dézsmálják ők meg a másét, csak kíváncsiskodnak. Tanulják a világot.

Mikor érik a csemegeszőlő, az is külön élmény. Van korai rózsaszín, aztán jön a fehér meg a sötétkék nagyfürtű. De ezeket is csak akkor szabad szedni, ha az öregek megengedik. Mert azt ők tudják, mikor volt permetezve. Igaz, csak kékkövet használ a nagyapó, semmi durva vegyszert, de még azt is csak tisztas távolságból szabad nézni, ha azt kevergeti. Szép színe van, látványos, de a kicsiknek akkor is tilos minden vele való érintkezés. Aztán később megtanulják, hogy rézgálic annak a neve, de addigra már el is veszíti minden vonzerejét rájuk nézve úgy a vegyszeres betonkád, amiben a nagyapó ügyködik, mint maga a szép szín. Igaz,

megmarad az emlékezetük mélyén, de az is csak rusztikus élmény gyanánt. Akár a nádas, a kenderáztató vagy a szüreti vígság, amelyhez népes társaság is tartozik.

De van még egy tiltott terület, ahová soha nem szabad betenni a lábukat a gyerekeknek.

A szomszéd telken nem termel szőlőt senki. Csak egy elhagyatott ház áll rajta, nem éppen falusi jellegű, sokkal inkább elmenne kúriának. Nem túl nagy, de a gyermek még nagynak látja, s főként izgalmasnak.

Mert micsoda dolog az, hogy senki nem használja, nem is lakik benne, mégis szép formájú? Valami nem fér a még éretlen fejükbe.

Egy alkalommal mégis meglógnak az egyébként éber nagyszülői szemek elől.

Tudják, hogy tilosban járnak, de nagy úr a kíváncsiság. S ha van egy nagyobb, rendetlenebb a társaságban, mindjárt kezdődik a félresikeredett túra.

Lábujjhegyen közelítik meg a „régiz házat”, pedig senki nem jár arra, és a szép zöld fűben amúgyse keltenének semmilyen neszt. De így működik minden reflex, amikor valaki tilalmas dolgot követ el. „Csak csendben, csak halkán, hogy senki meg ne hallja!” visszhangzik a fülükben a jelszó, és máris ott vannak. Leeresztett zsalugáterek, az ajtón is hasonló deszkaburkolat, rajta keresztben vaspántok jelzik, hogy eddig s ne tovább!

Megpróbálnak lábujjhegyre állni, bekukucskálni, de nincsen rés, ami átbocsátaná magán a kíváncsi tekinteteket. Csak járnak körbe-körbe az épület körül, amelyet titokzatos csend ölel körül, és mintha ez a csend belülről áradna kifelé.

No, hát a ház szelleme, mondanák a nagyok.

De a gyermek még nem tud róla semmit.

Csak azt tudja, hogy ő most rosszkodik és emiatt van némi lelkifurdalása.

Mert tudja, hogy a végtelenül jólelkű nagyszülők szavára illene hallgatnia.

Mert azt egyedül ők tudják, miért tilos ide az átjárás, s hogy valaha itt ki lakott, ki számára őrzik ezt a régi házat ezek a zárt zsalugáterek és a szigorú vaspántok.

Úgy dobog a szívük, hogy elfelejtik megszámolni az ablakokat. Hátha abból ki lehetne találni, hány szoba van benne, meg ilyesmi. Felnéznek a tetejére is.

Rendes cserepes tető, nem is ócska, s főként nem nádfedeles, tehát a gazdája nem lehetett akárki.

Körötte a fák igen nagyok. Azokat már nem lehetne csak úgy megmászni a kicsiknek. De érdekes, azokon nem terem semmi. Nem úgy, mint a nagyszülők szőlőskertjében, ahol még finom ribizlit is lehet szedgetni. És ahová jó lesz visszaosonni ebből a nagy idegenségből, amelyről nem is sejtik, mennyi titkot őrizhetnek a rideg falai.

Talán a háború alatt történt ott valami.

De ők még a háborúról se tudnak semmit. Mint ahogy arról se, hogy akkor kegyetlen dolgokat műveltek az országra rárontó idegen hadak. S hogy épp egy ilyen úrilaknak kinéző

házat ne törtek volna fel, csak mert akkor nekik mindent lehetett? Mert akkor ők fegyveresen jöttek a fegyvertelen emberekkel szemben. S mert az asszonyokat, lányokat nem védhette meg az uruk, apjuk, akiknek el kellett menni a háborúba, a házat védeni.

No, hát mindez a titok ott derengett a félhomályban, amely nemcsak a házat töltötte be, hanem körbelengte azt jócskán kívülről is.

A ház tulajdonosa úrféle lehetett. A háború után nem tért vissza. Vagy nem akart, vagy nem lehetett. És a háború után jó tíz évvel már nem is voltak urak. Aki nem ment magától, azt lefoglák vagy elüldözték. Esetleg lecsukták vagy kitelepítették családosan.

Még az is meglehet, hogy a határ túloldalán rekedt, amikor ismét szétszakították azokat az országrészeket, amelyek ezer évig egybetartoztak, azán a háború alatt ismét egybekapcsolták pár évre.

Régi ház, régi históriák.

Már az akkori gyermek se tudja, mi volt akkor, nemhogy a maiak, akik egészen más, modernizált világban élnek.

Még az is meglehet, hogy ráfogják, hogy ezek csak afféle öreges fantáziák. Merthogy az a régi ház, az a kúria vagy mi, soha nem is létezett.

És ki tudná bizonyítani annyi évtized múltán, hogy valóban volt ott egy titokzatos régi kúria, amelynek lakói kihaltak onnan? Lehet, hogy rég összedőlt.

Egy bizonyos: amíg élünk, az általunk átéltek egészen képszerűen tovább élnek velünk.

Vannak, mert senki nem veheti el tőlünk.

Mert azért gyűjtöttük őket, hogy egykor beszámoljunk róla Valakinek.

Annak, akitől ezt az életlehetőséget kaptuk.

És mert minden fontos, amit átélünk az életben.

Mert minden napunk egy vizsga, egy próbatétel.

Hogy megtartottuk-e az adott szavunkat, vagy csak úgy linkeltünk bele a világba. Hogy amikor válaszút elé kerültünk, akkor nem a rövidebb, a csalókább utat választottuk, hanem az igazakét. Épp azt, amire az öregeink tanítottak bennünket.

A régi ház most egy röpke olvasmány idejére újból felépült. Szinte a semmiből. Akár a fordítva lejátszott filmekben. De talán mégse.

Volt egy hely, valakinek a tudata mélyén, ahol mindig is állott. Változatlanul, sárga falakkal, kissé fakult zöld zsalugáterekkel és nem új, de ép cserepekkal a tetején. Meg egy már soha nem füstölgő kéménnyel.

Ki érti ezt?

Nyilván a gyermek, akinek számára nincsenek akadályok, áthághatatlan magas falak és hegyek, mert őt még a fantáziája vezeti. Az pedig nem csalja meg soha.

Mert az „örök árammal” van összhangban. Azzal a Weöres Sándor által leírt örök szellemi áramlattal, amely feltehetőleg a mindnyájunk fölött létező kollektív tudat része.

Ezért nem érdemes elhagyni az olykor fölöslegesnek tűnő régi emlékeket sem.

Egy régi házról vagy egy rég elpusztult házi kedvencről.

Bármiről, ami a gyermeknek még fontos, csak később tanítja meg rá a társadalom és az azt működtető hipokrizis, hogy feledje csak bátran el.

Pedig azok a bátrak, akik mernek még emlékezni.

Akár a nagyanyai dörgedelmekekre is, amelyek az elcsatangolt kicsikre rázúdultak ez után az engedetlen kiruccanás után.

Aztán a futásra visszafelé, a szomorkás félhomályból, melyeket valójában a hatalmasra nőtt fák nyújtottak, de a lélek mégis valami Nagy Titokként értelmezte és adta tovább annak, akit nem untatnak az efféle ódon hangulatok.

Aztán hazafelé mégis megállt a nagypapa, hogy szedjen pár szál sárga liliomot a nádasból.

Talán, hogy a nagymama ne zsörtöljön már annyit a gyermekekkel.

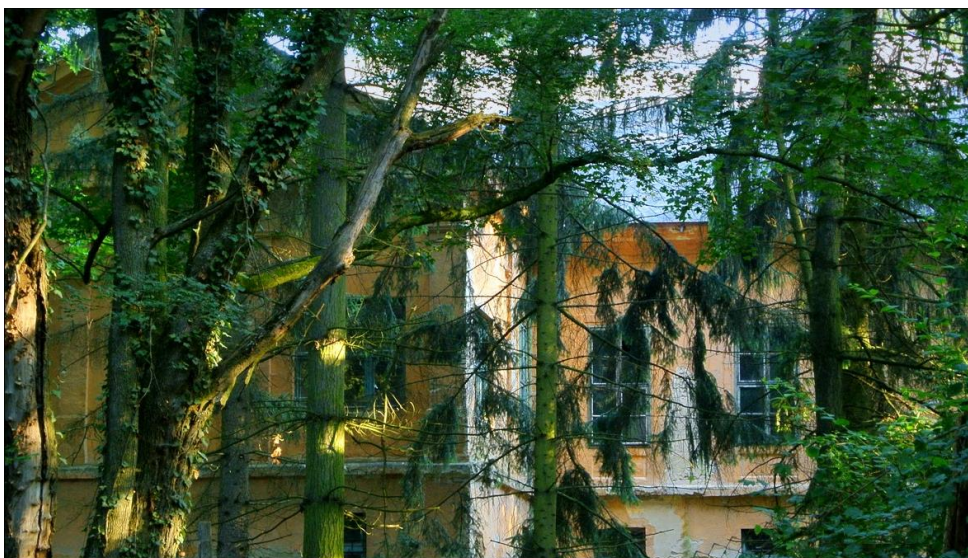
Hiszen kicsik még, hogy érthetnék, mi minden történt valaha abban a szomszéd házban?

És jobb is, ha nem tudnak effélékről.

Minden gondos szülő, nagyszülő azt szeretné, ha a kicsiknek soha nem kellene átélniük azokat a borzalmakat, amiket ők nem kerülhettek el.

Vajon hány régi ház van a világon, amelyet csak a mások emlékezete őriz?

2023. október 22.

A négy iskola

Biharkeresztesen az ötvenes években három iskola volt: református, katolikus, zsidó. A lakosság összetétele ugyanis ilyen volt. Akkor senki nem nevezte szegregációnak, ha mindenki a saját vallása szerinti iskolába járt. Senki nem akaszkodott össze vallási kérdéseken.

Hogy egy kis lélekszámú településnek miért volt szüksége ennyi iskolára, azt egyszerűen megmagyarázza a Klebelsberg-féle iskolareform. Kellett, mert Klebelsberg Kúnó elérte ezt a nemzet érdekében. A jövő érdekében, amelynek jegyében annyit tevékenykedett viszonylag rövid kultuszminisztersége alatt.

Az iskolák az akkori vidéki szokásokhoz alkalmazkodva relatíve feleltek meg minden elvárásnak. Már az is nagy szó volt, hogy a parasztyerekeknek is kötelező volt, mármint Klebelsbergtől fogva, az iskolába járás. Manapság, amikor analfabéta tömegek dörömböznek Európa kapuin, meg kellene becsülni az akkori kultuszminiszternek és reformjainak, hogy ilyen szilárd alapokat raktak le a későbbi közoktatás számára.

Angol WC nem volt, merthogy az igen kevés helyen volt még faluhelyen. A gyermekek számára közös reterád dukált, akár az antik római illemhelyeken, egymás melletti ülőkékkel, alacsony változatban. Vulgáris így utólag visszagondolva, akkor viszont nem volt fölötte vita.

Az oktatás tágas termekben folyt. Az akkori népszaporulathoz mérten, sok gyermek számára. A padok kemények, kényelmetlenek, de egyébként is az volt, hogy hátratett kézzel illett ülni az órák alatt. Nádpálca már nem volt, de a renitensek kaphattak favonalzóval körmöst. A tanítók szigorúak, néha pofonokat is osztottak, főként a rossz fiúknak.

Régi idők, régi szokások.

A tisztaságot minden reggel ellenőrizték. A piszkos kezeket szidták és büntették. Fekete pontokkal. Akinek fekete volt a körme, annak el kellett túrnie, hogy azt mondják rá: gyászol a köröd. Máskor meg, hogy „árnyékos a nyakad”. Az iskolakötény zsebében kellett lenni tiszta zsebkendőnek. A lányok jó időben szoknyában jártak, a fiúk rövidnadrágban. Télen, hideg időben mindenki viselt mackónadrágot, ami a melegítő népies neve.

Az udvarok is tágasak voltak. Kellett a hely, hogy a gyerekek kifutkoshassák magukat a szünetekben. De ez volt a tornaórák színhelye is, meg a tornavizsgáké, amikor az egész iskola egyszerre mutatta be közös gyakorlatait. Mindenki szép, tiszta ruhában, szalagokkal, karikákkal, egyéb tornaeszközökkel. A szülők részt vettek ezeken a bemutatókon, szép ünnepély volt ez a tanévzárás részeként.

Egyébként is tartottak még évvégi vizsgákat. Nemcsak a nagyoknak, hanem a kicsiknek is be kellett számolniuk, mit tanultak az elmúlt tanévben. A tanítók vigyázó szeme mellett a szülők is árgus szemekkel figyelték a nebulókat, és lehetett kapni dicséretet, de korholást is. Senki nem félt, hogy sérül a gyermek pszichéje, ha egy kis pozitív stressz éri a vizsgadrukkal. Önállóságra szoktatott, serkentette a versenyszellemet.

Hogy egy ilyen kicsiny faluban miért kellett mégis egy negyedik iskola is, azt talán a Ratkó-korszak népesebb nemzedékei igazolták. Meg az igény, hogy modernizálódjon, fejlődjön a falu. No, nem volt az baj, mert az új iskola valóban modernebb lett. Kétszintes, világos, az akkori városi igényeknek is megfelelő. De hát akkor még csak az ötvenes évek vége felé jártunk... A történelmünket, ilyen apró részletnek tűnő adataival nem illik lefitymálni.

Jóval békésebb körülmények, mert az emberek szemlélete volt más. Senki nem karattyolt olyanokat, hogy pörgessük fel az eseményeket. Mi még nem pörögtünk kerge birka gyanánt a saját tengelyünk körül, anélkül is történt velünk sok minden az életünk során.

A szülők nem fényképeztek bennünket az iskolai rendezvényeken. Az a fotósok dolga volt, akik profi módon oldották meg a feladatot, a szülők tőlük vásárolták meg fityingekért a fényképeket.

A pénz értéke akkor még stabil volt. Csak a hatvanas évektől kezdve szemtelenedtek el úgy az elvtársak, hogy hitelt hitelre halmoztak, majd annak a bűnét is ránk kenték, mondván, hogy túl sokat fogyasztottunk. A helyzet az volt, hogy ők fogyasztottak, pazaroltak és sikkasztottak el túl sokat, miközben a nép rendesen dolgozott és termelt. Az már más kérdés, hogy az elitképzőnek nyilvánított közgázon nem sikerült legalább pár tehetséges közgazdászt kiképezni, akik meg tudták volna tervezni normálisan az ország gazdaságát. Talán máig nem fogták fel, hogy nem lehet az országvezetést ideológiával megoldani. Legalább annyit tudniuk kellett volna, mint egy talpraesett háziasszonynak.

A négy iskola után Biharkeresztesnek lett egy gimnáziuma is, de annak a történetét már nem ismerem. Akkor rég nem laktam ott, de hallani azért hallottam róla, és örülök neki, hogy egykori lakóhelyem szépen fejlődik ezen a téren is.

Bocskai Gimnázium, Biharkeresztes

A kezdetektől így jutunk el a XXI. századig. Kérdés, hogy a fiatalság érdeklődése visszatekint-e a mi történetünkhöz. Különösen azokéhoz, akik rég elszármaztak onnan, és akik még emlékezhetnének ránk, talán rég a temetőben pihennek. Az enyéim biztosan.

Talán ennek a könyvnek a lapjain mégis találnak olyan történeteket, amelyeken nem lapoznak át csak úgy, akár egy magazin lapjait pergetve.

Talán már a nyelvjárás is változott, és nem pontosan felel meg annak, amit emlékeimben fel tudok még idézni. Ha bihari, debreceni beszédre kapom fel a fejemet, általában szóvá is teszem. Érdekes, hogy inkább zavarba ejtem vele a másik felet, mintha valami hendikepnek számítana ma már az ízes beszéd. Aki még beszél, azt arra biztatom, hogy nyugodtan használja. Legalább az én öreg füleimnek szép muzsika az.

Akkor még mind a négy iskolában beszéltek.

2023. október 23-24.

Bocskai és a hely szelleme

A nagy fejedelem Biharkeresztesen is otthagya keze nyomát. Vagy még inkább a szellemét. A hajdúk egykori vezére sokat kedvezett a hajdúknak, mivel azok is bátran küzdöttek az oldalán. Bihar egyébként is az ő uralma alá került hosszas harcai során, és évszázadok múltán sem szűnt meg az őt övező tisztelet és szeretet.

Bocskai István szobra Biharkeresztesen

Édesanyám fiatalsága idején még természetes volt a Bocskai-ruha mint ünnepi viselet. Ma már ismét divatba jött, de nem mindenki hordja hazafiságból, hanem csak úgy, mert bizonyos körökben ismét trendi.

Valaha a sötétkék szín kötődött hozzá, ma már szinte bármilyen árnyalatban látható. Még az én nemzedékem is sötétkékben ünnepelt, de ma már azt is kiszorította a fekete. Talán mert kevesebb a fantázia a divatteremtésben, vagy csak kevésbé fogékonyak a jelképekre, egyébként tudnának különbséget tenni ezek értelmezésében.

Bocskai jelentős érdemeket szerzett az ellenreformáció feltartóztatásában. Talán emiatt is tisztelték annyira a református Tiszántúlon. Ám egyúttal mindazon történelmi családok egyesülését is látták benne, amelyek felmenői ágon jelezték jelenlétüket személyében és szellemiségében.

Ha nem így lett volna, talán nem is lehetett volna olyan erős kisugárzása, mint amely előtt egyaránt hódolt a saját népe, de még a két császár is, a nagy riválisok: a osztrák és a török. Nagy terve ezek összebékítése volt, de erre már nem adatott számára elegendő idő. Hogy valóban mérgeg végzett vele vagy vízibetegség, azt a történelmi homály fedi. Nekünk annyi a tisztünk, hogy emlékét tovább őrizzük és az ifjabb nemzedékeknek is méltó formában adjuk tovább.

Hogy Biharkeresztes mennyire tiszteli ma is, arról vall két iskolájának a neve. Öröm ilyen intézményben tanulni, amely már a nevével is eleve tekintélyt parancsol és örököül hagyja a diákoknak a nemes hagyományok tiszteletét. Utcanév is őrzi a fejedelem nevét, akivel a török császárnak az a terve volt, hogy a vele ellenséges Habsburgokkal szemben magyar királlyá teszi. Erre vall a neki küldött korona, melyet nem hordott, és amelyre sürgősen rátették a kezüket a bécsi politikacsinálók, holott nem nekik kínálták fel.

Bocskai István koronája

Erről is csak annyi jut az eszünkbe, hogy tőlünk mindig csak vinni szerettek, hozni nem annyira akartak a magukat utóbb annyit fényezőők... A Bocskai-koronát is Bécsben őrzik, holott az Erdélyi fejedelemség soha nem ajándékozta nekik.

A szabad hajdúk szabad szelleme ott vibrált a gyermekek egyenes tekintetében, bátor szavaiban, időnkénti szilaj megnyilvánulásaiban. Nem volt szokás a mellébeszélés, illet korrektil fogalmazni annak, aki innen származott.

Talán mindez illúzió, és csak az én emlékeimben él így. Utóbb már nem vitatom, de akkor legalább a saját családom példáját hozom fel, ahol nem volt szokás tettetni, színlelni,

hazudozni. Nagyszüleim remek stílusa mindmáig visszaköszön egy-egy szóképben, fordultatos megfogalmazásban. Nélkülük talán én se tudnék úgy írni ezen a nyelven, ha nem tőlük tanulom el.

Bocskai és Várad, Bocskai és Biharkeresztes.

Személye nevezetessége olyan volt, hogy nem maradhatott ki a Millenniumi emlékműről sem, de a reformáció hősei közt is megtalálható Genfben, szóval joggal vagyunk büszkék rá. Jó volna tudni, hogy emlékére tartanak ugyanolyan megemlékezéseket, mint amelyeneket Dobó István és a hős várvédők emlékére szoktak rendezni minden október 17-én, a török legyőzésének évfordulóján Egerben! Dobó felesége, Sulyok Sára is a Bocskai-rokonsághoz tartozott, szóval Keresztes és Eger, valamint Várad is egybekapcsolódik személyük által.

Bocskai szobra Genfben, a Reformáció emlékművén

Európa feltehetőleg még más szellemiségben élt és gondolkodott, mint ma, amikor nemhogy becsülnének bennünket a magyarságunkért, hanem folyton a partvonalra akarnak szorítani úgy en bloc, csak mert nem vagyunk szolgalelkűek.

Hát hogy is lehetne szervilis egy olyan nép, amelynek ilyen kiválóságai voltak?!

Csak hadd éljen tovább ez a teremtő szellem, amely soha nem hódolt, csak hódoltatott!

Előbb-utóbb majdcsak megtanulja a lejtőn nekiindult Európa, kinek szokott igaza lenni. Ha mégse, az az ő baja lesz. Senki fejébe nem lehet erőszakkal beletöltögetni a tudást.

2023. október 30.

Nagy Péter és a hajasbabák

A kislányok szerettek babázni. Ahogy a legtöbb lánygyerek, ők is ezen gyakorolták a későbbi feladatukat. Felkészülés ez a gyermeklánynak az anyaszerepre. Jelképes, de szép. No, hát volt többféle is, amit ajándékba kaptak. Egyszerűbb, hétköznapi játéokra való, kevésbé értékes. Voltak kaucsukbabák a kor divatja szerint, házilag varrott babák cserélhető ruhatárral, amit az édesanyjuk varrt a babáik számára.

A legértékesebb két aranyzőke hajjú kékszemű baba volt, amit karácsonyra kaptak a lányok. Ezek be tudták csukni a szemüket, mikor hanyatt fordították őket. Szép hosszú szempillájuk volt, és a gyerekek oda-vissza hajtogatták őket olykor. Soha nem unták meg, nem fáradtak bele a monoton játékba. A babák rendszeren az ágyon vagy a rekamién ültek, a nappaliból, amit akkor csak nagyszobának hívtak, kivinni nem volt szabad. Csak tiszta kézzel nyúlhattak hozzájuk, szóval az egésznek kész szertartásrendje volt.

A nagyobbik testvérnek nagyobb baba járt, a kisebbnek kicsi, de ő annak is örült. Jobban a kezére állt, hiszen még maga is kesztyűnyi teremtés volt akkoriban. De fontos volt, hogy utánozhassa a nővérét, aki időnként vissza is élt azzal, hogy ő a rangidős. Ez az élet rendje. A kisebb testvér alkalmazkodóbb, a nagyobb meg könnyen mértéket veszthet azzal, hogy neki már kis csitri korában úgymond privilégiumok járnak. Bernike nem is követelt magának hasonlókat, inkább azzal előzte meg időnként a testvérét, hogy ő meg könnyebben tanult. A kötelezőn felül még el is lesett sok mindent a nagyoktól, így sok dicséretet és jutalmat söpörhetett be.

A babák közt akadtak olyanok is, amelyeket a nagymama rögtönzött nekik, mikor nála voltak. Mintha ráérezett volna, hogy a kicsik valami játékra vágnak, hát készített nekik rongybabát, kóróbabát kukoricakóróból és maradék ruhaanyagokból. Ezek egyszerűbb kinézetűek voltak, de mit számított az? Fontos, hogy lehetett dédelgetni, öltöztetni, altatót dúdolni nekik. Megvolt a szerepjáték, ami ennek a lényege.

Otthon persze volt babakocsijuk is, amiben tologathatták a babáikat. Az külön szám volt. Az utcára azért nem vitték ki. A szüleiktől azt tanulták, hogy nem illik hencegni azzal, amijük van, hát nem is tették. Épp elég volt az udvarban a járdán tologatni a fából készült kocsikat, amivel jó nagy zajt csaptak. Odakint esetleg idegesíthették volna a szomszédokat a zajongással.

Egyszer a babák kiszorultak a megszokott helyükről. Két idősebb unokatestvér érkezett egy szép napos vasárnap délelőtt. A kezükben kaska, annak a tetején kockás kendő, amit alaposan ráerősítettek a kaskára. A lányok roppant kíváncsiak lettek, mi lehet benne, hogy így rejtegetik. A fiúk meg nagy mókamesterek voltak, még a szomszédasszonyt, Vilmácskát is átrázták vele. Mikor megérkeztek, akkor is csak nevettek a sikerüket.

Végül csak előadták az ajándékokat, két kis cirmos kölyökmacskát. Nagy volt a lányok öröme. Rögtön meg is egyeztek rajta, melyik melyiküké lesz, és hamar ölbe kerültek, majd elfoglalhatták jól bélelt helyüket a babakocsikban is. Úgy kézhez szoktak, hogy mindent eltértek a lányoknak. Volt úgy, hogy kendőt kötöttek a fejükre, amit persze nagy, heves

fülrázogatással fogadtak, és volt úgy is, hogy hirtelen felpattantak és megugrottak a további kényeztetés elől.

Laci és Sanyi előadták nagy vígan, hogy tréfálták meg a szomszédasszonyt. Ahogy kifordultak a kapujukon kezükben a kaskával, Vilmácska azonnal tudni akarta, mit visznek s hová viszik. Továbbá követelte, hogy mutassák meg neki, mit rejtegetnek olyan különösen.

A két kutyaütő azonban úgy döntött, hogy megréfálják, vagyis egy kis borsot törnek Vilmácska néni orra alá. Viszonzásképpen azért a sok szidásért, korholásért meg időnkénti nyaklevesekért, amiket tőle kaptak.

Előbb hagyták, hogy csak faggassa őket, de nem mondtak semmit, csak igen titokzatos képet vágtak a dologhoz. A kaskához közeledni se engedték Vilmácskát, nehogy kiugrassa véletlenül a kis ajándékokat. Végül, mikor már majd meghalt a kíváncsiságtól, „elárulták neki”, hogy kisorákát visznek. Azért nem szabad belenézni, mert akkor világgá szöknének, és ők hogy számolnak el vele?

Vilmácska volt olyan kitartó, hogy pár kísérletet még tett, azaz megrohmozta a fiúkat egy-egy szóáradattal, de ők jobbnak látták a végén, ha futásnak erednek és mentik, ami menthető. No, lett nagy kacagás, milyen furfangosak ezek a srácok, meg hát azon, hogy Vilmácska, aki maga nem állhatta a macskákat, mégis hogy epedezett utánuk, hogy megláthassa őket!

Laci és Sanyi ajándéka igazi telitalálat volt. Igaz, náluk otthon fölöslegben voltak a macskák, és a cicák valóban a legjobb helyre kerültek. Igazi elkényeztetett házikedvencekké váltak. Egy időre kitúrták a helyükből a babakát is. Ahogy nőttek, aztán nem fértek bele a nekik már szűk babakocsikba, hát másképpen helyezkedtek a lányok körül, nehogy kiessenek a pikszisből.

Bernikének volt még egy gyengéje. Az illetőt Nagy Péternek hívták. Nem kell félreérteni, nem egy ifjú úrról van szó, csak egy hófehér, barnaszemű játékmackóról. Divatos volt ez akkoriban, ennek is árulták sokféle változatát. Bernike ezt a jókora macit kapta, amiről úgy vélte, hogy mivel a háztartáshoz tartozik, neki is az apukája nevét kell viselnie. Rá is írta a talpára jókora nagybetűkkel a monogramját: NP. Ezzel ugyan elcsúfította a szép rózsaszín medvetalpokat, de neki fontos volt, hogy mindenki tudtára adja, ez nem akármilyen mackó, hanem az ő családjuk tagja. Ugyanolyan jogon, mint ő vagy a testvérkéje.

Egyetlen titkolt bánata volt vele kapcsolatosan. Hogy nem tudott sírni. Mert az unokatestvéreinek olyan macikat hozott a Jézuska, amiket ha hátrahajtottak, sírni kezdtek. Érdekes hangot adtak ki. Leginkább a kisbárány bégetésére hasonlított, de az nem számított, fő, hogy ilyen különleges tudományuk volt. Bernike néha megkapta játszani az egyik unokatestvére mackóját, de aztán, mikor eljöttek tőlük, maradt a nosztalgia. Ez annál is nyilvánvalóbb volt, mivel ezt a titkos vágyát senkinek nem árulta el a kisleány, hát hogy jöhettek volna rá a szülei, mivel lephetnék meg egy másik ünnepen?

Nagy Péter türelmes medve volt. Se sírni, se táncolni nem tudott, mint a mutatványos kollégái, viszont nem bánta, ha a kislányok orvosi kísérleteknek vetik alá. Megfigyelték ugyanis, hogy az állatorvos hogyan injekciózza a malacokat vagy a tyúkokat. Elcsentek egy fecskendőt a készletből, ami mindig otthon volt, és beinjekciózták a mackóikat. Valami színes festékkel, ami után megpirosodott szegény macik feneké, de mit számított, ha egyszer Gertike orvosnak készült már kiskorától fogva... Bernike csak utánszásból követte a nővérkéje ezen dolgait, ő irtózott az orvostudománytól és általában az orvosoktól is. Ha jött a doktor bácsi, akkor már régen rossz volt neki. A vége mindig valami injekció lett, vagy keserű orvosságok, amiket csak a nagymamája hosszas rábeszélésére volt hajlandó bevenni.

A kis cirmosokból aztán nagy cirmosok lettek. Megtanultak egerészni, és olyan vígan tudtak hemperegni a fűben a virágok közt, hogy mindenki megcsodálta őket- Főként Gertike és Bernike.

Nagy Péter se jutott ebek harmincadjára. Valamelyik élelmes szomszéd gyerek kaparintotta meg, mikor a lányok már nem babáztak és nem játszottak orvososdit a mackóikkal. De azért mégis előtápszkodott valahonnan az emlékek mélyéről, hogy egy baráti integetéssel köszönjön el egykori gazdájától.

Még azt is megbocsátja, hogy Bernike olyan hűtlenül más medvére gondolt őhelyette, pedig ő milyen alázatosan tűrte azokat a fránya orvosi kísérleteket!

2023. október 24.

A keresztesi diftongus

Akárhányszor a Nagymamáék szomszédjában élő családra gondolok, mindjárt vidám arcok jelennek meg előttem. A gyerekek: három fiú, három lány. És a hangjukat is hallom, ahogy keresem az emlékeket valahol a távoli múltban. Határozott hangon szóltak, bátran, nem volt mitől félniük. Mikor megjelent valamelyikük a konyhaajtóban, a jellegzetes helyi nyelvjárásban üdvözölték nagyszüleimet:

-Jaó napot kívánok, Lajcsi bácsi!

vagy

-Csaókolom, Piroska néni!

Máig emlékszem a hangképzésnek erre a formájára. Tudom is, hogyan ejtik, mégse beszélem. Nem vagyok olyan szerencsés helyzetben, mint Szabó Magda volt, aki, mikor hazatért Debrecenbe, rögtön átváltott az otthoni dialektusra. Amíg otthon volt, mindvégig ugyanúgy beszélt, mint a debreceniek.

Nekem ez nem adatott meg. Mikor megpróbálkozom vele, valami mindig félresikerül. Ahogy én mondom, nem ugyanaz. Hiányzik belőle az otthonosság. Nyilván azért, mert én mindig az irodalmi nyelvet beszéltem. És hiába is próbálkozom vele, nem áll rá a nyelvem. Pedig semmi bajom vele, sőt csodálom ízes volta miatt. Meg azért is, mert a nagyszüleimre, a keresztesi családra és az ottani ismerősökre emlékeztet.

A szavaknak minden elemét ismerem, mégse tudom úgy összerakni, hogy azonos legyen azzal, amit ott hallottam. Belőlem hiányzik valami hozzá talán. Pedig több idegen nyelvet is beszélek, egyikkel se volt soha semmi bajom. Azoknak a szavaknak a kiejtése sosem okozott problémát, holott azokat nem érzem sajátjaimnak, hanem csupán egy másik nyelvnek, amin jól elboldogulok.

Ki érti ezt?

Egyetlen gondolatom van ezzel kapcsolatosan. Mivel kiskoromtól fogva az irodalmi nyelvet tanultam meg, az artikulációs bázisom annak megfelelően alakult és fejlődött. A pszichológusok elvetik ezt az elméletet, ám számos tapasztalatom van vele kapcsolatosan. Az artikulációs bázis, azaz a hangképző szervek összessége, amelyeket a beszédhangok hallatásához használunk, részben genetikai adottság. Később ráépül a tanult hangképzés bevésődő formája, amit egészen tökélyre is lehet vinni. Attól függően, milyen korán kezdtük el tanulni a nyelvet. A kisgyermek, sőt még a tinédzser is könnyűszerrel megtanul egy idegen nyelvet anélkül, hogy akcentusa lenne, ami megkülönbözteti és amiből következtetni lehet a nemzetiségére.

Az enyémre például nem lehetett. Pedig nem törekedtem arra, hogy elfedjem a származásomat, sőt mindig büszke voltam rá, csak igyekeztem minél helyesebben kiejteni az újonnan tanult szavakat. Külországban sokhelyütt kinevetik azt, akinek erős akcentusa van. Mi, magyarok inkább kedvesen fogadjuk és igyekszünk elfogadni azt, aki az anyanyelvünkön

szól hozzánk. És azt is, ahogyan szól. A franciák és az angolok pl. kinevették az idegeneket. Nem is csinálhatott színészi karriert az, aki akcentussal beszélt a nyelvüket.

Azokban az országokban meglehetősen sovén módon álltak hozzá a külföldiekhez. Az 'idegen' nemcsak furcsán hangzik, hanem van benne egyfajta távolítás, elkülönülés. A diszkriminációnak egy neme. Talán mert az európai színtér is egy valóságos hadszíntér volt évszázadokon át. Nagy jövés-menés volt benne. Nemcsak évszázadonként változtak a térképek, mikor ki foglalt el magának egy-egy országot, hanem gyakrabban is. Szóval tartottak az idegenektől, akik gyakorta csak a bajt és háborút hozták rájuk. Külföldi = idegen. Ez egy szentencia, ami kirekesztő, mégse írható ki, még évszázadok múltán se, az emberi lelkekből.

Minden népnek megvannak a maga jellegzetes kiejtési formulái, amelyek alapján meg lehet különböztetni őket másoktól. A latin-amerikaiak pöszén és selypesen beszélnek, mint a kisgyerekek. Az oroszok, ukránok kemény l-eket ejtenek és más a hanghordozásuk. A franciák és a németek raccsolnak. Nem egyformán, hanem jellegzetes francia vagy német raccsolással. Az indiaiak ellenkezőleg: igen kemény r-eket pörgetnek, bármilyen nyelvet beszéljenek is. A kemény, pörgetett r-ek jellegzetesek a déli népeknél, mint az olaszok, bár ez is teljesen más, mint az indiai r. A keleti népekre is jellemző ez, de máshogyan.

Kicsit túl messzire kalandoztunk el Keresztestől. Holott ez a könyv is bizonyítja, mennyire közel áll hozzám. Szinte csak róla írtam és az egykor ott élt emberekről. Most, miután nem utazom már, csak ha feltétlenül szükséges, én is a gyermekek könnyű közlekedési eszközét használom: a fantáziát. No, meg az emlékezetet.

A fentiek is csak arra kellettek, hogy valami mentséget találjak a saját hendikepemhez, azaz a szülőföldnek tekintett nyugat-bihari tájnyelvben tanúsított kiejtési hiányosságomhoz.

S ezzel vissza is tértünk az adottságok alapjához, az artikulációs bázishoz.

A család gyökerei anyai ágon a Partiumhoz nyúlnak vissza. Ám nekünk minden, ami a határon túl volt, az egybefoglalóan: Erdély. Még egyetemista koromban is csak így neveztem mindent, ami odaát volt, az ősök földjén. Kulturálisan fogtam egybe, ami természetes módon összetartozik. Velünk is, de az ottani, számomra különös rétegződésű, magyar ajkú közösséggel is. Tudom, hogy ők megkülönböztetik egymástól a mezősi, a székely, a csángó és az erdélyi minőséget, de az itteni „szemüveg” mindig is egyben tartotta azt. Nekünk mind egységes és szeretnivaló. Nem jegyeztük azokat az ellentéteket, amelyek egykor köztük feszültek, s talán még mindig megvannak nyomokban.

Mindez csak azért említendő, mert felmenőink, akik Erdélyben éltek, alaptól több nyelvet beszéltek. Nemcsak muszájból, hanem mert eltanulták egymás beszédét már kisgyermekkorukban, s ez volt a természetes. Alapvető udvariasság, nincs rajta se dicsérnivaló, de szidni se kell érte senkit. És ezzel visszakanyarodtunk az artikulációs bázishoz.

Amit az előző generációk megtanultak, annak jelentős része belekódolódik a génekbe. Az utódok már természetes módon használják és élnek vele. Nemcsak magunknak tanulunk, hanem az utódok számára is gyűjtjük a tudást. Akinek az ősei több nyelvet beszéltek, az

könnyebben fog megtanulni más nyelveket. Szóval az én artikulációs bázisom az őstől készen kapott, jól használható bármely környezetben, mint ahogy a nagyobbik fiam artikulációs bázisa tipikusan lengyel, amit a lengyel felmenőitől örökölt. Hiába beszéltem hozzá az első pillanattól magyarul és él magyar környezetben évtizedek óta, mégis van egy enyhe lengyeles íze, árnyalata a beszédének. Miközben nem tud lengyelül, sosem akarta megtanulni, hiába akartam rávenni. Nincs baja vele, de nem érzi szükségének.

Hát ezt cáfolják meg a pszichológusok, ha tudják.

Mindketten egyetértünk benne, hogy a legszebb szláv nyelv a lengyel.

Már megint eltértem az eredeti témámtól.

Kisebbik fiam, aki már nem ismerte a dédszüleit, felragyogó arccal issza azokat a szavakat, amiket „biharkeresztesiül” tanítok neki. Tudja, hogy a tejfől ott tejfel, a disznósajt az búrsajt, a kő neve kú, a ló neve lú, s hogy nem úgy kérdeznek, hogy miért, hanem hogy mír. Ismeri a vín marha nevet, amit öregemberek korholására használtak az asszonyok. Tudja, hol van a Kutas-part, egyszer járt is ott, amikor a Papa, azaz Édesapám elvitt bennünket egyszer egy nosztalgiaútra. Nos, az ő artikulációs bázisától nem idegen a keresztesi nyelvjárás, sőt említi, hogy az egyik évfolyamtársa, aki kisújszállási, hasonló szavakat használt. Tudja, hogy a hajdúk leszármazottai szoktak cifrákat káromkodni. Nem éppen méregből, csak mert megszokták.

Azok, akik szeretnek mindig és mindenben ellentmondani, bizonyára fognak találni rá akár tudományos ellenérveket is, miért téves a feltételezésem. Megengedem nekik, ugyanakkor fenntartva a saját véleményemet, amely tapasztalaton alapszik.

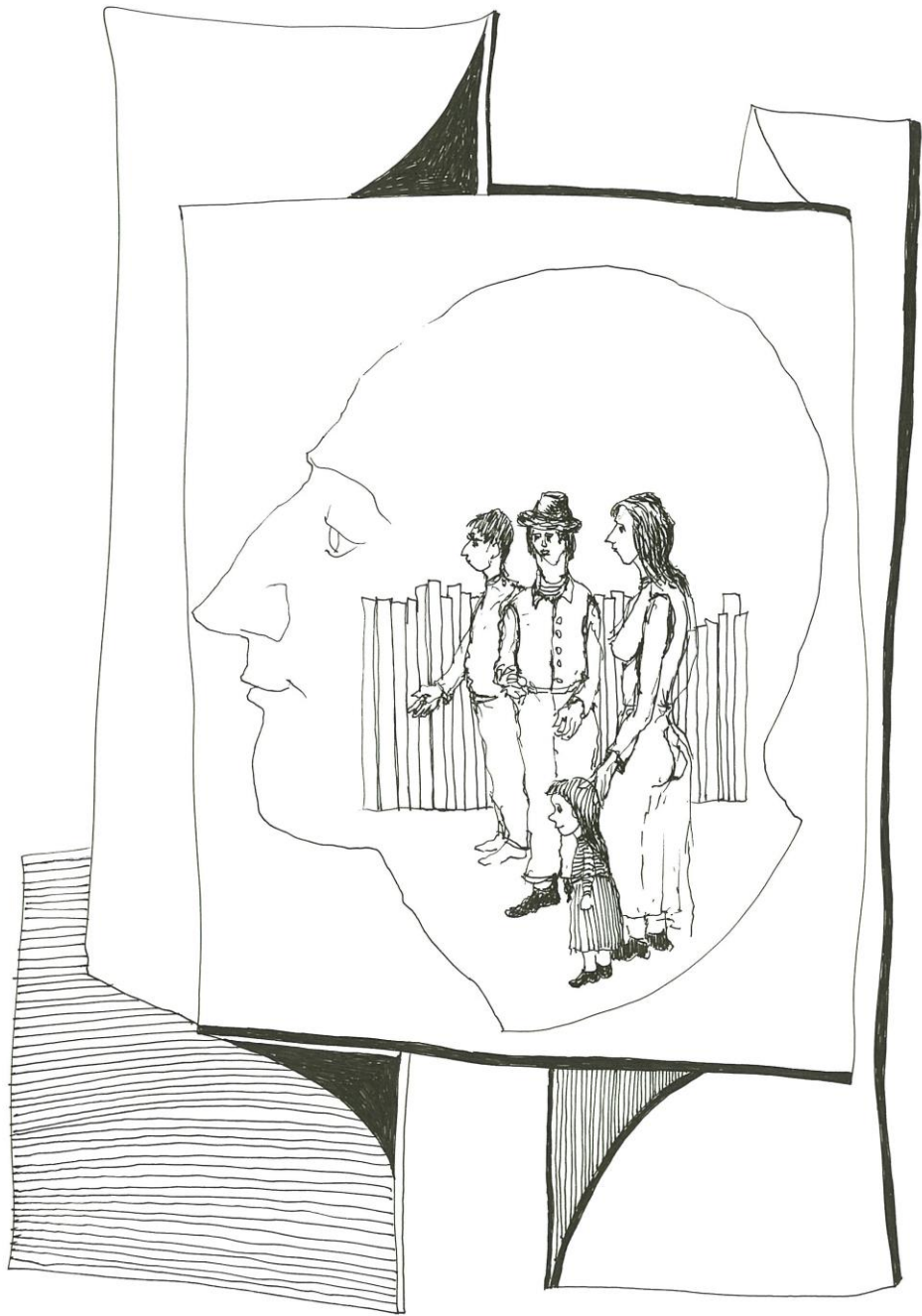
Egy valamit nem fognak megcáfolni soha. Hogy ahová az ember szíve húz, annak van valami különös oka. Nemcsak érzelmi, hanem genetikai oka is. A vér szava Isten szava, Vele keckeckedjen, aki mer.

Ma már nem hallom azt az ízes „Jaó napot!” köszönést, és sejtem, bár ezt bizonyosan nem tudom, hogy az én kiejtésem azért is tökéletlen, mert az a bizonyos keresztesi diftongus nemcsak két magánhangzóból áll, hanem többől is. Olyan mértékben, hogy akár Eliza Dolittle is megirigyelhetné kezdő virágárus korából ☺

Erre igazából a nyelvészek tudnának korrekt választ adni, de velük se vitatkozni akarok, mert ez a történet is csak emlékekről és végtelen szeretetről szól, amit egészen zsenge koromban tapasztaltam. Úgy feltarisznyáltak velem, hogy ilyen vén koromig kitarított.

Ha még van, aki valóban ugyanúgy beszél, azt szívesen meghallgatnám. Addig is megélek a nagyszüleim, nagynéném és más rokonok, ismerősök, és főként a szomszéd Gulyás gyerekek egykori „hangkonzervjeit” bontogatva. Milyen jó, hogy ezek jóval azután is elállnak, hogy felbontottam őket! Játshatok velük, mint Micimackó Füles barátja: ki- s be rakosgatva az üres csuporba, aztán megint ki. Én se unom meg soha... De én úgy érzem, az én emlékeim nem rongyolódtak úgy el, mint Füles lufija.

2023. október 25.

FRIDEL 2020

Merre tovább?

Hamarosan a végére érek ennek könyvnek is. Még egy-két téma, aztán zárom a kötetet. Hogy miért? Mert nem illik túlterhelni a mai Kedves Olvasót. Főként a más vármegyéből rácsodálkozókat, akiknek fogalma se volt, honnan táplálkozik az én nyelvi kultúráim, mik a valós gyökereim. Pedig milyen könnyű szeretni azokat, akiknek ezeket a nagyon fontos alapokat köszönhetjük.

Az idő kereke könyörtelen. Visz, hajt tovább bennünket, holott gyakran azt se tudjuk, hová s hogy merre lesz a folytatás. De utazni kell vele, mert aki egyszer felszállt rá, azt többé le nem teszi. Sodródunk, valami ismeretlen svung visz, repít tovább, és mi nem bánjuk, mert vonz az ismeretlenségben rejlő újabb lehetőség.

Családom útja, mikor kiszakadtunk a keresztesi valóságból, Egerbe vezetett. A gyermeknek sok csoda a város, a tanulni vágyóknak rengeteg tanulási lehetőség. A szüleink épp ezért is hoztak ide bennünket. Folytathattuk zenei tanulmányainkat és iskolákból is nagy volt a választék. A gimnáziumokból is válogathattunk, bár engem a zenei pálya felé vitt előbb az utam. Egy ideig Miskolcon jártam konzervatóriumba, de az ottani nyirkos klíma kikezdte az egészségemet, visszafordultam.

A szüleink valószínűleg nem sejtették, hogy egy idő után ezt a várost is „kinőjük”, továbbtanulásunk helyszíne már nem Eger lesz. A nővérem útja viszonylag simábban alakult, az enyém jóval kacskaringósabban. Szeged után pár nyugat-európai város, majd a távoli Kanada fogadott be lakójának. De mindig kaptam egy hátszelet, hogy menjek tovább, majd amikor eljött a ideje, irány haza!

Mindez egyszerűen hangzik, de nem volt éppen az. Ahány állomás, annyi plusz nyelv, annyi újabb kultúra ismerete. Mégis minden egyes stáció csupán megerősítés, hogy ezek egy peregrináció részei. Én nem oda tartozom, hanem végérvényesen és befejezetten magyar vagyok. Ezt akkor se vitatta el tőlem senki, és ma sincs fölötte vita.

A legrögöseb út a művészeké. Nyilván vállaltuk, mikor Isten színe előtt álltunk és ránk bízta ezt a feladatot, a küldetésünket. A kezünkbe nyomott egy talentumot, majd ezzel gazdálkodj, fiam, lányom. Aztán van, aki rögtön előrukkol vele, míg mások rejtegetik egy darabig, hogy aztán csillantsák fel az aranyból is fényesebb útravalójukat, hogy a belőle áradó fényt sugározzák embertársaik felé.

Van, akit hirtelen szárnyára kap a hírnév. Másoknak ez másként alakul. A valódi oka ennek az lehet, hogy az illető nem is annyira a sikert akarja, hanem valami mást. Talán csak a csendes, békés alkotás lehetőségét, amelyet nem szívesen enged megzavarni másoknak. És van még számtalan módja annak, hogy azt a bizonyos talentumot valamikor előhúzzuk a tarsolyunkból.

Ez annak a nagy elszánásnak az ideje, amikor készen állunk a porondra lépésre.

Ne higgye bárki, hogy ez olyan szenzációs érzés!

Kezdődik a viviszekció.

A művészt ízeire szedi a kritika, a közönség és hát az irigyeinek hada is, mert nem könnyű elviselni a másik embernek azt, ha azt tapasztalja, hogy nálánál tehetségesebb, sikeresebb, ilyenebb-olyanabb, és egyáltalán...

Gyakran hozzátartozik a művészsorshoz ez is. Vinni kell, mint Krisztus a keresztjét, és nem zúgolódnunk sokat miatta, mert közben fogy az értékes idő.

Arról pedig nem tudhatjuk, mettől meddig tart. Versenyt futunk az idővel. Az iramot közben végig állni kell.

Néha megtorpanunk közben.

Merre tovább?

Azt senki nem tudja a Teremtőn kívül, hogy a művészek micsoda kríziseket élnek át.

Ez különösen egy-egy jelentősebb mű megszületése után esik meg.

Nincs benne semmi csodálatos vagy furcsa. Az édesanyák is kimerülnek, miután életet adtak gyermeküknek. Csakhogy az természetes, mindenki tudja, de a művészi kifáradás nem tűnik annak. Az oka csupán annyi, hogy nem tudnak róla, mivel a legtöbb művész nem beszél erről. Szemérmesen hallgatnak róla, mert intim dolognak tartják, ami nem tartozik a széles nyilvánosság elé.

Csak aztán jön az indiszkrét sajtó és faggat. Mindenbe beleüti az orrát, ami nem tartozik rá. Gyakran a komolyabb médiumok is átveszik ezt a kordivatnak tartott barbárságot. Bulvár az egész világ, kiáltana fel ma Shakespeare mester, ha ezt a korszakot akarná frappánsan leírni.

Azért nem kell félni. A legtöbb művész kiheveri ezt a válságos időszakot az életében.

Elmúlik magától. Csak hagyni kell rá kis időt, hogy nagyobb zökkenőktől mentesen következzen be.

Van, aki elutazik és közben feltöltődik új élményekkel. Mások elvonulnak olvasni, zenét hallgatni. Kinek mivel kell kompenzálnia. Recept nincs, csak változatok. A fordulatokat pedig az élet hozza. Egészen spontán módon.

Onnantól fogva már tudni lehet, merre tovább.

Mert minden megtorpanást követ egy nekilendülés. Úgy, ahogyan az ember felpattan vagy feltápáskodik egy-egy földre huppanás után.

A legszebb pillanat az, amikor ennek végeztével hirtelen érkezik az ihlet. Egy vers vagy egy újabb mű ötlete, amin megint lehet gondolkodni, töprengeni, a szobrásznak anyag után nézni.

Fenséges pillanat az ilyen!

A visszanyert hit pillanata, mert az elbizonytalanodás egyúttal önbizalomvesztés. A hirtelen jött nem-tudás, amely felborítja az addigi rendet. A korábbi harmónia rendje után a felkavarodott víz zavarossága, amitől nem lehet tisztán látni.

Olyankor a kész művet félre kell tenni egy időre. Nem kell vagy még inkább nem szabad foglalkozni vele egy ideig. Nem is kell odaadni senkinek. Szükség van egy bizonyos érési időre. Azt nem tudni, hogy pontosan mennyire, de a mű bizonyára jelezni fogja.

Addig meg kár bolygatni.

A fiókban érlelés tudománya különös dolog. Ám az eredmény, akár a hosszasan érlelt boré vagy még inkább az érett gyümölcsé. Akkor már nincs mit hozzátenni. Egyszerűen kész. Publikálható.

Az útkeresésnek számos módja van. Egy közös benne: a saját útját mindenkinek magának kell meglesnie. Aki tanácsol hozzá dolgokat, az csak a saját ötleteit adja át, pedig azok kizárólag őt illetik. Nincs két ember, aki azonosan látná a világot. Akkor hogyan mondhatná meg egy kívülről, merre kell lépnie embertársának?!

Ahogy a gyermek megtanul járni, úgy tanul meg a művész is a saját útjára lépni.

Ha ez mégse jönne össze, akkor ott valami komoly dolog jött közbe. Valami eltörött. Nem talál a kulcs a zárba. Az illető nem tudott mit kezdeni a kezébe nyomott talentummal.

És végül üres kézzel tér vissza, ahelyett, hogy tele tarisznyával térne meg.

Nem tudjuk a magyarázatát, mert az is egyénre szabott lesz.

Merre tovább?

Ki-ki a maga útján.

Akár szidás, akár dicséret jár érte, akkor is végig kell menni rajta.

A művész sorsa ettől lesz teljes.

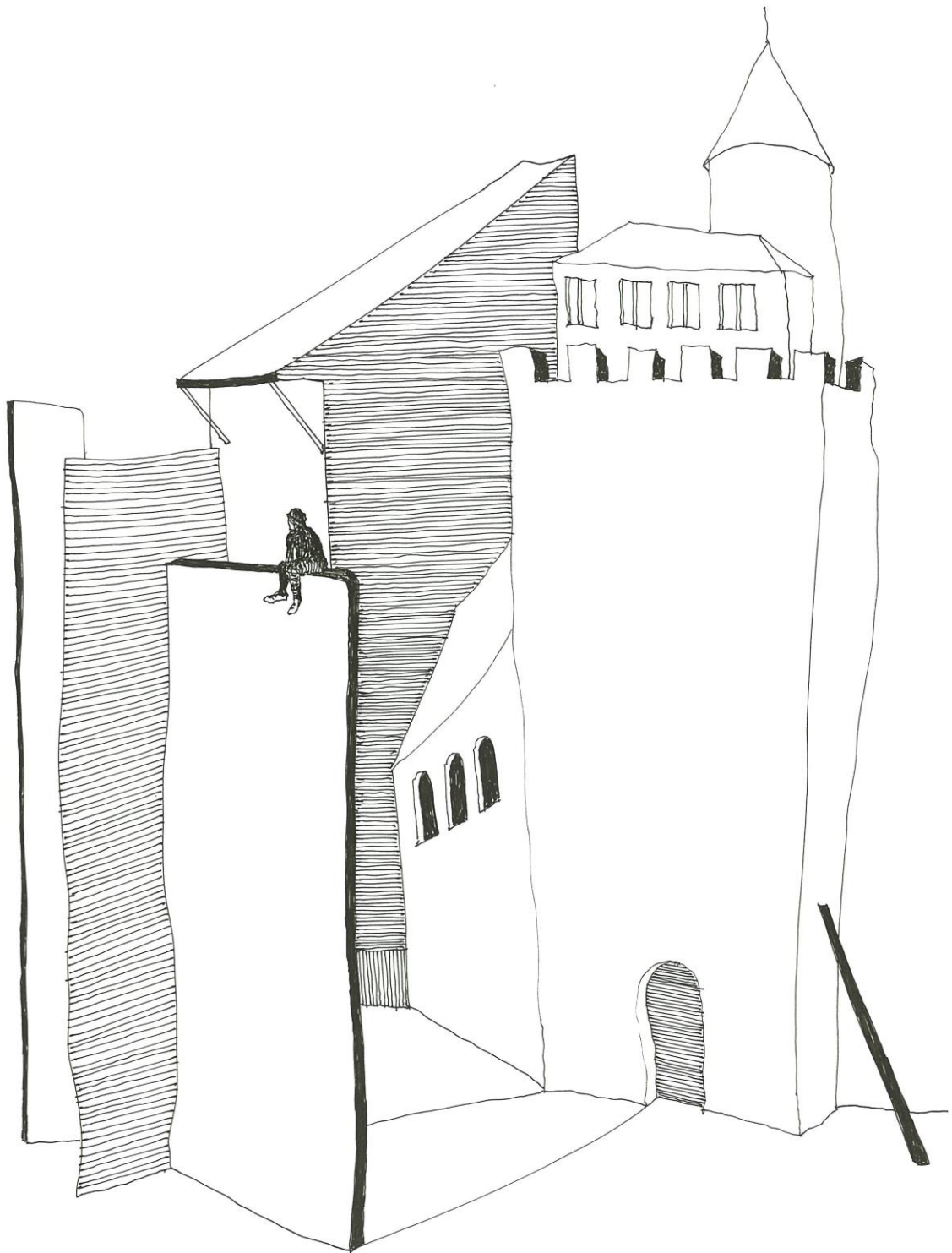
Az én életművem pedig ettől a műtől válik teljessé.

Ha meg nem írtam volna, olyasmit hagytam volna ki belőle, ami nélkül én magam is értelmezhetetlen lennék.

A szülőföld megtart. A kellő pillanatban visszahív. És akár elítélnék a nyelvészek ezért a germanizmusért, akár nem, én most vissza lettem hívva.

Immáron otthon vagyok. És egyúttal itthon.

2023.október 26.

FRIDEL 2020

Szacsvay utca

Különös sors jegyei azok az utcanevek, amelyek gyermekkorom első stációit jelzik: Kossuth Lajos, Szacsvay Imre, Gyóni Géza. Mindhárom kiváló hazafi. Az egyik önkéntes száműzetésben halt meg, a másikat 48-as mártírként felakasztották, a harmadik hadifogságban vesztette életét a hazáért. Két negyvennyolcas és egy első világháborús hős. Kettő ügyvéd, egy költő. Kossuth neve máig tündököl, míg a másik kettőt igyekeztek a feledés homályába taszítani a kedves elvtársak. Elég megkérdezni az utca emberét vagy a mai diákokat, vajon hányan tudják a nevüket. Hogy miről voltak egykor híresek, azt ne firtassuk, csak zavarba hoznánk vele a megszólítottakat. Mi azért ne feledjük, hogy mindhárman kiválóan bántak a szóval, ki a retorika, ki a költészet szintjén.

Az én életem aztán úgy alakult, hogy elképzelhetetlen velem kapcsolatban, hogy valamelyik hazaárulóról elnevezett utcában kellett volna élnem, akár egy napot is. Ez az első három már eleve meghatározta az utamat.

A Szacsvay utcában állt az a ház, ahonnan iskolába jártam. Később zeneórákra is ide, szinte a szomszédba, Takács János bácsiékhoz, miután ők is ideköltöztek, az átelleni oldalra. Játsszótársaink itt látogattak bennünket. Innen jártuk be a falut, mikor hová igyekeztünk, nagyszüleimhez, rokonokhoz vagy boltba, ahová elküldtek bennünket.

Falun a gyermekek önállóbban közlekedtek, nekem legalább úgy tűnt. Az a lehetőség fel se merült, hogy kísérgessenek bennünket az iskolába. Úgy ismertük a falut, akár a tenyerünket. Később, mikor elköltöztünk onnan, emlékezetből lerajzoltam a térképét, csak úgy, passzióból. Sokat gondoltam haza, a Nagymamáékra, talán ezért is merült fel bennem az ötlet. Azt nem hinném, hogy méretarányos térkép lett volna, de annyira mindenesetre alkalmas, hogy valaki ismeretlenül is tudjon tájékozódni benne.

Ma már nem lennék képes megismételni az akkori kartográfiai kísérletet. Sokat változott is a városka, amivé lett, és már tájékozódni se volna könnyű, legfeljebb azokon a részeken, ahol sokat jártam. Sok évtized rengeteg információja rakódott rá a korai ismeretekre. Sok városban, nagyokban is, kellett megtanulnom az utcák szövevényes hálózatát, meg még sok minden mást.

Később csak autón suhantunk el a régi házunk mellett. A Kutashoz még elmentünk, de itt nem álltunk meg nosztalgizni. Hatalmas szalmaboglya takarta el a régi kertünket. Ettől elvesztette régi polgári jellegét. Nyilván valaki gazdálkodó használta és természetesen a maga képére formálta át a mi egykori „birodalmunkat”. Nem vágytam látni, hogy Édesanyám rózsakertje helyén esetleg valami haszonnövényt tartanak, a fenyők se látszottak már, pedig jókorára kellett volna nőniük. A mi emlékeinket pedig kiszorította onnan a köznapi valóság, amely nemigen akart tudomást venni rólunk. Városon is így szokott lenni. Hiába újítja fel valaki a lakását, mielőtt el akarja adni. Amint beteszi a lábát a következő tulajdonos, rögtön szétvereti az egészet és a saját elképzeléseit valósítja meg. Szóval adott a kocka vagy téglatest alakú tér, amibe mindenki másat képzel el.

A hazaút azért nem kizárt. Ebben a formában, ahogy most is történik: az emlékezés szárnyán, egy boldog fuvallat segítségével, amely pillanatok alatt máris oda visz, ahol egykor éltünk. Igaz, ami ott fogad bennünket, az a régi valóság, ahol minden változatlan, akár egy panoptikumban. Mi is múzeumi tárgyak vagyunk benne, és milyen bizarr! Önmagunkat látogatjuk.

Benne a régi fekete zongora, ami nem olyan narkotikus valóságú, mit Adyé, hanem tisztos polgári valójában szolgálja két kislány zenei tanulmányait. Rajta jókora csipketerítő, az akkori divat szerint, amit házi koncertek idején félrehajtanak. Zongoraszék, asztal, székek, rekamié, képek a falon, egy mívesen rakott őzbarna cserépkályha, üveges ajtó, és sok fény. Bárhol laktunk is, mindig emlékszem a fényekre. A napfényre is, meg a holdfényre, ahogy besüt az ablakon éjszaka és én felébredek rá. De az már a mellette levő szobában történt, ahol nagyon szép zöld cserépkályha állt. Az udvari szobában nem kellett sötétíteni, azért történt meg ez az égi találkozás, amire máig tisztán emlékszem. Látom a kicsiny, alacsony ablakot, csak a függöny mintájára nem emlékszem már.

A vendégeinkre is emlékszem, meg ahogyan hangolják a zongoránkat. Takács János bácsi első zongoraóráira, amikor még átjött hozzánk, hogy megtanítsa az alapokat, és én a távozása után értettem meg először a hangjegyek világának varázsát.

Az utcánkban jókora nyárfák is álltak akkoriban. Éppen a szemközti ház előtt, amely jóval nagyobb volt a miénknél. Az udvara is tágas. Diafilmvetítésre invitáltak bennünket oda nyári estéken. Úgy emlékszem, hogy hatalmas fák álltak ott, terebélyesek, és a fű is szép volt. Gazdasági részre nem emlékszem abból az udvarból, pedig bizonyára volt, ahogy szinte minden háznál akkoriban.

Mellettünk idősebb, gyermektelen házaspár lakott. Inkább középkorúak. A bácsi magas vérnyomástól szenvedett, ezért a konyhájuk ablakában piócákat tartottak egy jókora üvegben. Viszolyogtam tőlük, pedig bizonyára többször is megmentették a gazdájuk életét. Különös szokásaik voltak. Még mikor náluk voltam, mert áthívtak, a bácsi akkor se moderálta magát, hanem valósággal lerohanta a feleségét, csókolózott vele és a fülét harapdálta. Cucámnak becézte a feleségét, ezért rajta maradt ez a ragadványnév: Cuca. Az igazi nevét nem tudnám megmondani, de a gyakran kivörösödő arcára, a nyakán kidagadó erekre ma is filmszerűen emlékszem. Meg a régen festett, megsötétedett falú konyhájukra, ahol együtt látom őket ebben az ódon panoptikumban.

Ohó! Szóval nemcsak saját magát látogatja az ember ezeken a titkos utakon!

Még szép. Hiszen nem egyedül laktuk az utcát, hanem jó pár másik család is. Igaz, jókora porták lehettek ott, s nemcsak a miénkhez tartozott jelentős méretű kert és udvar. Az út is rendesen kikövezve, szóval nem a szegények területéhez tartozott. Az első sarkon túl pedig már a makadámút, ahol volt egy kis forgalom. No, hát akkori viszonylatban.

A téész is a szomszéd utcában volt. Nem volt népszerű, elmondhatom. Muszájból lépett bele, aki belelépett, a gyermekek előtt sokat nem beszéltek róla, csak hát volt és kész. Oda különféle mezőgazdasági gépek is jártak, fiúgyerekeknek bizonyára érdekes is volt, de engem soha nem érdekeltek a járművek. Közlekedésre valók, legyenek megfelelő állapotban,

vigyenek el oda, ahová akarom, ne hiányozzon egy kerekük sem, szóval afféle női szemmel nézem őket mind a mai napig. A gépek örökös bütykölése a férfiak feladata, ők ezt élvezik, az én világomhoz sose tudtak közel férkőzni. A férjemet rettentően tudtam bosszantani ezzel, pedig nem volt szándékomban. Mikor azt tudakolta, melyik gyűrű tetszik nekem, egy bécsi kirakat előtt állva, rámutattam egy gyönyörű smaragdgyűrűre, amitől lelombozódott. Nem tudta volna megvenni nekem, jó drága volt, 360.000 schilling, de hát én nem is akartam, hogy megvegye, csupán a kérdésére válaszoltam. Ugyanígy járt az, aki azt tudakolta tőlem, melyik a kedvenc autóm. A Jaguár, feleltem a legteljesebb flegmával. Ez megint nem jelenti azt, hogy vágyom is rá. Ismét pontos választ adtam, de nem vágyaim tárgyaként, hanem esztétikai kategóriába sorolva egy közlekedési eszközt. A fogadtatás ismét döbbenetes.

Most tényleg mondja meg valaki: hát nem szép egy Jaguár? Hát akkor?

Tudjuk persze Karinthy klasszikus megfogalmazását, miszerint a férfi és a nő sosem érthetik meg egymást. Nem ugyanarra vágnak. Hát ekként értelmezze mindenki az én fiatalkori válaszaimat is. Semmi érzélgés, csak ténymegállapítás, hogy valóban mi is a szép.

A Szacsvay utcára is úgy emlékszem, hogy a kinézete esztétikus volt. A házunk úgyszintén. Színek és illatok. Rózsafák, fenyők és szőlőlugas. A gazdasági udvar az más. Az az élet másik oldala: a praktikum. S nem ilyen az életünk is? Még aki művészkedik, annak is meg kell oldania az élet hétköznapi dolgait. Háztartás, gyerekek, hivatás és az élet elvont dolgai. Egy nő ezeket mind rutinosan szublimálja egységes egésszé. Még akkor is, ha mestersége magasabb régiókba utaztatja időnként. Pedig milyen jó volna, legalább időnként, ha le lehetne tenni a gyakorlatias feladatok egy részét, legalább vén fejjel és legalább egy időre...

Érdekes: a spájzot nem tudom már pontosan elhelyezni a házban. Pedig a gyerekek, ha valahová szeretnek bejárni, az az éléskamra. A stelázsikra a sok polccal, rajta Édesanyám befőttes üvegeivel igen. A gyúródeszkákra, nyújtófákra, mozsárra, konyhai mérlegre igen. Csak feltételezem, hogy az előszobából nyílhatott, ahonnan át lehetett járni a nyárikonyha felé és a fürdőszobába is. A tágas konyha képe is előttem van. Azt a verandából alakította át Édesapám. Látom benne a tűzhelyet, ami akkor a barátságos meleget adó sparhelt volt. A konyhaszekrény hatalmas, almazöld és krémszínű. Sok fiókkal, ami kislányoknak izgalmas. Mennyi mindent lehetett felfedezni benne! Fűszerillatok, sok hely az edényeknek. A mai összezsugorított konyhák antonimája!

A méretek természetesen relatívak. A gyermek mindent és mindenkit jóval nagyobbak érzékel magához képest. Ha később, felnőttkorában látja viszont őket, valósággal eltörpülnek a korábbi emlékképekhez képest. A mi esetünkben azonban számításba kell venni azt is, hogy a falusi porták még mindig jóval nagyobbak a városiakhoz képest. Ugyanerre a döbbenetre emlékszem, amikor városra költöztünk. A biharkeresztesi házunk kertje óriásinak tűnt ehhez képest. Ott rengeteg búvóhely, ami a gyermekek bújócskázásához fontos. A ház is kisebb, mint az előző, pedig az ára borsosabb. A Papának volt mit alakítania, fejlesztenie rajta, amíg a korábbi házunk komfortfokozatát elérte, majd később túlhaladta.

A Szacsvay utcai ház kapuja egyszerű, szürke, viszonylag vékony kilinccsel. A nagykapu viszont olyasmi, mint a székykapuk, csak egyszerűbb kivitelben, nem volt gazdagon faragva. Mikor teherautó állt be az udvarra, építőanyagot szállított a ház felújításához, bővítéséhez,

akkor ki kellett centizni, hogy beférjen alatta. Csengő nem volt, a nyitott porták idején nem is volt rá szükség. A kutya jelezte, ha vendég érkezett.

A gazdasági udvaron mindig nagy volt a nyüzsgés. Azért voltak nyugodtabb pillanatok is, le lehetett ülni egy farönkre, ahol körbevették a gyermeket az állatok. Lehetett játszani velük, szelídek, kezesek voltak. A falusi élet egyik előnye ez is: a gyermeknek élő játékaik is vannak. Más a képeskönyvből ismert állatsereglet élménye és megint más az, amit meg lehet érinteni, simogatni, fogócskát játszani vele. Etenni őket, s ezáltal megtanulni a másokról való gondoskodás kötelességét. Ennek hiánya ad magyarázatot arra, hogy miért olyan viselkedéshiányos a mai ember, a senkivel, semmivel nem törődő, a céljai felé önkényesen törtető, az egoista akarnok. Természetesen nem mindenki lesz azzá, de a sok hiányosság a léleknek sokfajta betegségét termi meg.

Gyermekbetegségek emléke és az orvosi vizitek is felsejlenek most, hogy visszagondolok a Szacs vay utcai házra. Édesanyám álmatlan éjszakai, félelmetes küzdelmei a család korábbi rémeivel, amikor még magas volt a gyermekhalandóság aránya. Ő is elvesztette az első gyermekét a háború után két évvel, amikor gyógyszerhiány miatt nem volt segítség. Akkor egyáltalán minden-hiány volt a különféle hadak által kifosztott országban. Az elégedetlenség és a hiány ma teljesen más értelmet nyert. Legfeljebb akkor döbben meg a lélek, amikor a háború sújtotta országokra gondol. Ők most élnek át ugyanazt, vagy legalább valami hasonlót, mint egykor a mi szüleink.

Első olvasmányélményeim. Korai tudásom, még jóval az iskola előtt, amire büszkék is voltak a szüleim, a házi orvos mégis eltiltott az olvasástól. Gyenge fizikumomra való tekintettel, és mert annyira szokatlan volt ez abban a környezetben. De ha egy gyermek rábukkan egy új játékra, főként ha az nemhogy nem ártalmas, hanem ha benne a lélek a kezébe nyomott talentumra ismer, nem hagyja magát megfosztani tőle. Ha a könyveket elzárták előlem, fogtam egy újságot, azt olvastam. Ha azt is elvették, újból megtaláltam, elbújtam vele. Kamrába, padlásra, még a bűdös udvari budiba is, amit különben utáltam. Az olvasás lett a szenvedélyem, aztán hamarosan a zenélés is.

Kitartó harcos vagyok, végül én győztem a nagyokkal szemben. A sok gyermekbetegség, amelyeken átestem, erősen aggasztották a szüleimet. Mikor a gyerek lábadozik, de még nem kelhet fel, unatkozik, hát miért ne olvashatna, főként a testvérével együtt. A szigorú házi orvos meg ráfogja, hogy biztosan annyit hallotta már a meséket, s csak megjegyezte őket, de nem olvassa. De nekem bárhol ütötték is fel találomra a könyvet, nem okozott gondot. Mindig onnan folytattam, ahol rámutattak. Végül a doktor bácsi kivette az orvosi táskájából az aznapi újságját, amit nyilván nem ismerhettem, azt nyomta a kezembe. Mikor a számomra ismeretlen politikai nyelven írott szöveget is hibátlanul olvastam fel neki, kissé bosszúsan, de rám hagyta. Ugyan melyik felnőtt szeret veszíteni egy egészen apró gyermekkel szemben?

Megszűnt a tilalom. Annál nagyobb lett a boldogság. A korábban a tudományomtól kétségbeesett Nagymamám által vizionált veszély is elmúlt. Nemhogy hülye nem lettem a korai olvasástól, hanem a falu csodagyereke lettem, faltam a kultúrát. A talentum működött, csak hagyni kellett.

Ez mind a Szacsvay utcai ház falai közt történt.

De hiszen mindent nem is lehet elmesélni! Az egész gyerekkor egy külön meselexikon.

Annyi bizonyos, hogy ami ott történt, annak mind meg kellett történnie valamiért. Jónak is, rossznak is, hogy végül valami fatális erő kilendítse a családukat a meghitt közegből. A léleknek azért máig megvan az a privilégiuma, hogy időnként elcsatangoljon és tegyen egy rövid sétát abban a híres panoptikumban. Akárha öreg szüleit látogatná...

Igaz, ők sincsenek már jelen az életünkben jó ideje.

A szeretet ereje azonban nagy. Nem érzékeli azt a hiányt, mely sokáig fáj, az életnek mégis tovább kellett mennie.

Ma pedig már... mindez olyan valósággá vált, amely egybefogja a jelent és a múltat.

Gyermek lettem újra, ahogy Petőfi álmodta mindnyájunk helyett?

Talán. De miért is fontos ez?

Mert a múltunk nélkül csonkák és bénák lennénk.

És aki nem érzékeli, hogy ezek a reflexiók voltaképpen egy **himnusz a szülőföldhöz**, az mit se tud arról a legfontosabbról, amely bölcsőnket ringatta, s majd elkísér a végső útra is.

Egy olyan szeretetteljes pillantással, amely nagyszüleink szeméből sugárzott utánunk, valahányszor megjelentünk vagy távozni készültünk.

Van, aki valóban tud nélkülül élni? De hát hogyan és minek?

Biharkeresztes nem a földrajzi szülőhelyem. Édesapámat hol egyik, hol másik határszélre helyezték családostul, merthogy neki meg az volt a sorsa. Letenyén születtem, de onnan nem őrök egyetlen emléket sem. Az első, alulgombolós koromból őrzött emlékem már Biharkereszteshez, nagyszüleim falujához köt. Aztán sorra a többi, amit lényegesnek találtam valamiért, hogy elmeséljem. Hátha érdekel még valakit...

„Köveket kéne hajigálni az ellenségre, hátha eltaláljuk őket...”, biztatták egymást Páskándi Géza idéetlen harcosai, miközben Dugovics Titusz küzdelmét bámulták, de ők maguk csak szerencsétlenkedtek Nándorfehérvár falai alatt.

Azért talán az én küzdelmem nem ennyire reménytelen?

2023. október 27-28.

Pityi

Pityi osztálytársam volt. Jóval nagyobb volt nálunk, mert már sokszor megbukott. Minden év végén elhasalt és sosem lépett előre egy osztályt, hanem mindig csak visszabukott az elsőbe.

Nem tehetett róla. Fogytékos volt szegény, és ezzel a kénytelen iskolalátogatással csupán eleget tett iskolakötelezettségének. Nem sok vizet zavart. Nem is emlékszem, hogy valaha felszólították volna felelni, vagy hogy csinálnia kellett volna valamit az órákon. Csak nézett és az értelemnek egy szikrája se mutatkozott a tekintetében. Leginkább az oligofrének nézését idézte az, amit ki lehetett olvasni a szeméből, de azoknak túlzottan torz külleme nélkül. Mert nagyjából emberi formája volt, csak a fején látszott, hogy ott nagyon nem stimmel valami.

Szünetben ténfergett és az volt az érzésünk, hogy akkor se csinál semmit. Néha a fiúk hátba vágták, arra se reagált különösebben. Túrta a sorsát, mert egyebet nem tehetett. Tizenkét év telt el a nagy háború óta, és ő talán valami családi tragédia nyomait viselte magán. Lehet, hogy erőszak, ami sokakkal megesett a háború viharában, s talán nem akarta az anyja, csak nem tudott megszabadulni tőle.

Egyetlen egyszer láttam valami érdeklődést a szemében. Akkor felém fordult és talán mondani akart valamit, de nem volt képes megformálni hozzá a szavakat. Én még kis elsős voltam, ő meg nagy elsős, mondhatná az, akinek kajánkodni volna kedve, szóval nem értettem, mit akart. Most is csak sejtem, hogy az érdekelte, mi az a valami, ami nekem megadatott, s neki egyetlen morzsája se jutott belőle. Mert azt azért felfogta valahogyan, hogy én vagyok az osztályelső, s talán ő is szeretett volna valami hasonlót elérni egyszer, valaha az életben.

Megrázó pillanat, amikor a tökéletlenség és a tökély egymással szembenéz.

Nem tudnak mit mondani egymásnak.

És azt se tudják, hogyan fejezzék ki magukat.

Nem volt meg hozzá a megfelelő kommunikációs csatorna, mondanák mai nyelven.

Pityinek nem köztünk lett volna a helye, hanem egy kisegítő iskolában. Talán akkoriban még nem is volt, csak később alapították meg őket, de azokat se ilyen kis településen, mint Keresztes.

Ami mégis emberséges volt abban, hogy velünk együtt járhatott iskolába Pityi, az a tanítók bánásmódja volt vele. Mivel mi még feltétlen tisztelettel voltunk a tanítóink iránt, ugyanezt a viselkedésmódot másoltuk. Ezért fértünk meg jól Pityivel, akinek a nevére még emlékszem, de kegyeleti okokból nem írom le. Későbbi sorsát nem ismerem, mint ahogy a többi volt osztálytársamét sem, csupán sejtem, hogy azzal a betegséggel nem lehetett túl sokáig élni.

Pityi mégis hozzátartozott korai emlékeimhez.

Egy olyan világhoz kapcsolt kis időre, amelyhez senki se szeretne tartozni. Különösen azok nem, akiknek van valamilyen különleges adottságuk.

Amit mégis egy életen át hordoztam tanulság gyanánt, azt egy rövid szentencia mondhatja el. Soha ne bízd el magad, mert a Teremtő kegyéből vagy olyan, amilyen. Lehetnél te is olyan, mint Pityi, becsüld meg hát a lehetőséget, amit kaptál!

A nagyobb kötelessége, hogy segítse a kisebbet. Az eszebbnek az, hogy segítsen a nála gyengébb adottságúaknak. A szép ne vesse meg a csúnyát, a csinos a nála kevésbé mutatóságokat.

Mert egy napon, ahogy Isten adta, Isten el is fogja venni.

A földi ruhát, az emberi testet le kell vetni egykor.

Hová lesz akkor mindaz, amire olyan büszkék voltak a csak az anyagban hívők?

Madáchtól már megtanulhatta minden magyar.

Miért nem tanítjuk meg vele az egész emberiségnek?

Pityi lelke valamit nagyon nem akart tudni. Ezért született ezzel a fogyatékkal.

De talán mégis értette, csak nem volt szabad érthető módon kifejeznie. Ezért nem értették meg őt se mások.

A jólelkű felnőttek mégis segítettek neki valamiben. Hogy az egymást gyakran csúfoló gyermekek számára ne legyen céltábla Pityi szerencsétlen élete. Csak egy bizarr gondolat: mi mindent nem írnak, kiabálnak egymásra a mai gyerekek az interneten és az életben!

Aztán bizonyára megszűntek ezek a mindennapos kudarcélmények, amikor Pityi betöltötte a tizennegyedik életévét és már nem kellett iskolába járnia.

S aztán?

Lehet, hogy mégis visszavágyott az iskolába, ahol nem értette a leckét, ezért meg se tudta írni, de legalább gyerekek, hozzá hasonló korúak között lehetett. No, nem az egyre fiatalabb osztálytársaira gondolok, hanem a többire, a nagyokra, akik közül már korábban kibukott. Talán ismerte már az egész iskolát.

De hát mit számít az?

Mindnyájan elhagyjuk egy idő után az iskolát.

Aztán az élet iskoláját is.

De mielőtte mondunk pár kedves búcsúszót.

Lehet, hogy Pityi is mondta, csak befelé motyogva, vagy hang nélkül.

Nem mindenkit értenek meg az embertársai.

És olyan is van, akit csak később, amikor már nem lehet kérdezni tőle semmit.

Ki-ki maga felel a mulasztásaiért.

Az el nem végzett feladatokért és a ki nem mondott kedves szavakért. Amikor még lehetett volna...

Talán még lett volna rá idő.

De a mai embernek soha nincs.

Ha mégis szeretne eljutni egy békésebb állapotba, csak gondoljon Pityire!

A mai ember úgy véli, természetes módon adott számára az, hogy tud olvasni. Mégse használja a tudását. Úgy véli, az már túlhaladott, neki nem kell semmire. Ő már modern, digitális ember. S közben ott állnak Európa küszöbén azok a tömegek, amelyek arra vágnak, hogy nekik is meglegyen ugyanaz a tudományuk, ami a fehér embernek van, mégis szinte kilöki a szemétre azzal, ahogyan parlagon hagyja, s helyette beéri valami szánalmas pótlékkal, a napi több órás pötyögtetéssel.

Vissza akar menni a Pityi szintjére?

Ádám és Éva vágytak a tudás fájának gyümölcsére.

Aztán elvették maguknak, és mára hová jutottak a gyermekeik?

A digitális világ és az elhagyott, régi, a jelképekben is érthető mára Felhőkakukkvárrá változott.

Az ember nem érti tulajdon világának rejtett bugyrait.

Börtönbe zárta önmagát.

A tudás átlépett egy bizonyos szintet és tudatlansággá változott.

Mikor végül szembenézne önmagával, Pityit látja.

És végülis ez is egy tanulság.

De ki akar még tanulni, hiszen akkora az öntudat, hogy mindenki mindent jobban tud mindenkinél!?

Az agytekervények rajza mégis mutat még valamit a régeből, csak ki lesz az a bátor, aki közéjük nézve nem a sejteket, az atomokat és a fehérjéket akarja érteni, hanem a lényegét?

2023. október 28.

A kék ház

Nem tudni, miért a kékre asszociál az, aki a boldogságra gondol. Az Édenkertnek és az édeni boldogságnak annyi színe van, mégis ez az egy szín maradt meg vele kapcsolatban. Mikor Istenre gondolunk, akkor is valami nagy kékség közepén látjuk, és azzal együtt uralkodik a végtelen fehérség, amely egybeköt két fogalmat.

Abban nem vagyok biztos, hogy álmai házát is kéknek látja mindenki, mert elég ritka, hogy valaki ezt a színt vallja ország és világ előtt a legalkalmasabbnak lakóotthona dekorálására. Városon nehéz megtartani ezt az üde színt a falakon, s ha már elfakult, megszürkült, akkor inkább lehangol, mint feldobna a mediterrán életérzésnek ez a kicsiny morzsája.

Marokkóban van egy város, amelyben minden kékre van festve. Ott már inkább illik a tenger és a kék égbolt színéhez mindenfelé, hiszen természetesen adott, csupán szét kell nézni hozzá. A turisták direkt ezért látogatják, és megéri, hiszen még fotón is gyönyörködteti a szemet a látvány. Meg az asszociáció, ami hozzá társul. Mindenki azt képzel hozzá, amit akar, de az egyik gondolat bizonyára a boldogság felé fogja vinni.

Görögországban se kell a szomszédba menni egy kis mediterrán életérzésért. Az építkezés kifejezi azt a több ezer éves hagyományt és életérzést, amely a görögök sajátja. Éljenek bárhol a világon, ezt magukkal viszik és másokat is felvidítanak vele.

Ha Görögország, akkor Zorba és a tengerparti férfitánc Anthony Quinn-nel, szirtaki és Bubulina, gondtalan vidámság és ugyanakkor az a kegyetlenül zárt világ, amely az antik sorstragédiákat idézte. Antik színházak, ahol megteremtődött az európai dráma ősmo-dellje, amely nélkül a mai minden-tagadás ellenére vagy miatt is nulla az eredmény. A konfliktus megteremtése, a jellemek ütköztetése, a néző elvezetése a katarzsig vérbeli görög találmány. Aki ezt az iskolát végig nem járja, az semmit nem tud a színházról. Ha még el is utasítja a lehetőségét, akkor reménytelen eset.

Könnyű a Földközi-tenger tájain mediterrán életérzés szerint élni. No, mondjuk, ez volt elmondható a közelmúltig, amíg a szervezett káoszt rá nem bocsátották Európára a minden emberi létezés szintje alá süllyedt alakok.

Addig ez volt, ami fogadta a látogatót.

Hogy is ne lehetne boldognak lenni ennyi varázslatos színárnyalat láttán? Ott, ahol minden fehérben és kékben pompázik.

Mondják, hogy a fehér szín használata nem feltétlenül az emelkedettséget jelzi, hanem csupán praktikus, mert visszaveri a nyáron perzselő napsugarakat. Védőszín. A hatása mégis az, hogy spontán sugallja az emelkedett gondolatokat, simán irányít a transzcendens felé. Hogy a házak meszelésének mi volt az eredeti célja, az a turistát nem érdekli. Fő, hogy van, és rendben van.

Mifelénk, jóval északabbra a sárga szín volt az elterjedtebb a házak festésére. Talán nem mindenkinek tetszik, de ha naplementekor megtölti a barokksárga várost a napnak búcsúzó sugárözöne, meg lehet érteni, miért éppen ezt választották az egykori építészek. Valósággal feldobja, élőbbé és melegebbé teszi az éppen homályba hullani készülő utcaképet ez a látvány. Ez is egy esti sugárkoszorú...

Kár, hogy ezt is túlokoskodták a mai építészek és színdinamikusok. Felújításkor ugyanis le szoktak menni a legalsó rétegig, hogy megtudják, milyen volt az eredeti színe az épületnek. No, hát ez nem sokat mond, mert hiszen mindig fehérrel alapoznak. Az első réteg mindig fehér. Amit kívülre szánnak, az utána mutatkozik meg.

Így történt, hogy a szép barokksárga épületek sorra tűnedezni kezdtek Eger belvárosából. Minden unalmas szürkésfehérré változott. Régen bécsi fehérnek hívták ezt a tört fehér árnyalatot, amit minden piktor használt, mielőtt a végleges színeket kikeverte volna.

De hát hiába mondjuk ezt azoknak, akik „mindent jobban tudnak”.

A barokksárgához Eger házain zöld zsalugáterek és nyílászárók jártak. Rómát idézte a hangulatuk. Merthogy régen itáliai mestereket hívtak a nagy barokk építkezések idején.

Erdélyben viszont látni kék házakat. Nem tudni, divatból-e, vagy mert ilyen színű festéket kaptak a boltban, netán a rovarok elriasztására szánták, fő, hogy felvidítják a környezetüket a másfajta színválasztással. A légy nem szereti a kéket. Régen falun kékpapírral sötétítettek, azt is ugyanezzel az elgondolással. Szóval praktikus szín a kék. De meglehet, hogy csak mi nem ismerjük az okát, azért találgatunk.

De térjünk vissza a boldogság színéhez és árnyalataihoz!

Biztosan vannak emberek, akik mégis kékre festik a házukat. Egyéni ízlésük hangsúlyozására vagy másért, de meglepő látványt nyújtanak a mai szürke egyhangúság közepett.

Házat nem sokszor épít az ember élete során, és amikor megépíti, ki akar fejezni vele valamit. Néha csak a praktikumot, hogy valahol élni kell, máskor egyebet is. Makovecz Imre volt nagy mestere ennek. Tanulmányozta azokat a családokat, amelyeknek tervezett, kikérdezte őket, milyennek képzelik el a leendő lakókörnyezetüket s csak aztán kezdte el felvázolni, amit számukra ő az építészet legmagasabb fokán megálmodott.

Kár, hogy nem éltek többen a lehetőséggel, hogy egy ilyen korszakos zseni munkáját igénybe vegyék!

Ez is a mulasztások legalja. Szégyen a társadalomra nézve. Olyan, mintha Berninit vagy Michelangelót nézték volna semmibe.

Hát igen, már megint az a bizonyos „mindenkinél mindent jobban tudás”...

Annak nyomán pedig mindig megterem a lehangoló érzés: jó volna segíteni rajtuk, no de hogyan? Aki nem kér a jobb tudásából, azt meg kell hagyni a maga tudatlanságában. Nem

közönyösségből, hanem mert erővel nem lehet senkit boldoggá tenni. Vagy megérik rá, vagy megmarad a maga megátalkodottságában.

Kék szigetek, boldog ligetek?

Hová lesznek ezek az egykori anakreóni helyek?

Most éppen pár kapzsi vénember olthatatlan profitszerzési vágya miatt tiportatja szét ezeket a még megmaradt szépségeket is az álnokul idecsalogatott tömegekkel, hogy aztán úgymond a maga képére formálja mindazt, ami szép. Aki gonoszt álmodik, az soha nem teremthet szépet. De ezt ő nem tudja. Csak tarol, és nem hagyja, hogy az emberek megmaradjanak a saját szigeteiken. Mit bánja ő, ha végül elmenekülnek a szülőföldjükről, mert már nem bírják tovább a zajt, a szennyet és az örökös zaklatást?!

Milyen messzire is kerültünk a gyermekkorunk boldog világától!

Vagy csak mi nem vettünk tudomást róla, mi vesz körül bennünket, mert még gyermekek voltunk és nem volt elegendő tudásunk hozzá?

Vagy a szüleink voltak olyan szuperszülők, hogy képesek voltak megvédelmezni bennünket minden ártalomtól? Ők vonták fölénk azt a mennyeien kék búrát, amely eltakarta előlünk a valóságnak a pocsék oldalát?

Érdemeiket nem vitathatja el senki. Ám azt is tudni kell, hogy a gyermeknek még megadatik az a lehetőség, hogy élete kezdeti éveit nyugalomban élhesse. Ha ettől megfosztják, komoly hendikeppel indul az életben.

Különös, hogy az angolban a 'kék' és a 'szomorú' szavak egybehangzanak.

Valamit rosszul tudnak? Vagy mi tévedünk el az emlékezéseknek ebben a sűrűjében?

A boldogság kék madarát mégis szeretnék elérni vágyaikban.

Nekünk szép a kék is, meg a sokszínű világnak sok-sok árnyalata.

Még akkor is, ha a gyönyörű napsugarak olykor snassz környezetre hullanak.

Nem véletlen. Isteni erőt és szándékot testesítenek meg. Ennek megfelelően minden előre és élettelenre kötelesek egyaránt hinteni az áldott meleget.

Ahogy Makovecz is egyaránt volt szigorú és mégis megértő velünk, akiket kedvelt.

Ő is olyan kék derűvel, máskor kék szigorral tudott nézni, hogy a nagyszüleimet idézte. Pedig ők csak meleg tekintettel követtek bennünket útjainkon, az analógia mégis ugyanaz.

Kék ég alatt kék madarak, távoli tájakon és itthoniakon is.

Aztán kék házak jó messze innen.

A nagyszüleimé mindig hófehér volt. A nagy kékséget a hatalmas kék ég biztosította hozzá.

És az a kék soha nem volt szomorú...

Nekünk viszont talán mégis kék házban kellene élnünk. Hátha attól vidámabb és égibb lenne az életünk.

No, nem a gondok miatt, hiszen azok mindenkit elkísérnek földi útja során.

Csak úgy, passzióból. Hátha még lehet...

2023. október 29.

Tartalom

Taigetosz úr	7
Philémón és Baucis Biharkeresztesen	12
Hogy tarkállik a rét!	17
Kismadaram.....	19
Elég volt	26
A Kutas állatvilága	29
Az Aradi utcai nyomóskút.....	35
Manyi néni hagyatéka	40
Szirom szirom hátán	44
Hazajön a csorda	49
Teringtét!	54
Buksi elbujdosik.....	58
A Kincses kalendárium.....	61
Varázsszem	67
Árok a kert alatt.....	73
A könyves ember	79
A vén diófa.....	84
Na, ne beszélj!	90
Rövid szoknyák, kurta nadrágcskák.....	94
A zenetanár	99
Jegenyesor	103
A csíkos malac.....	108
A villám sújtotta ember	110
Jolánka	114
Hegedűóra	119
Malacpersely	123
Boorzasztó, abból egy csepp is!	127
Tyúk Pista bácsi	130
Zsiga bácsi, a legjobb gazda.....	135

Levelek haza	140
A keresztesi kenyér.....	145
A gukker.....	149
Öregkeresztanyám	154
Nagymamák és nagypapák meséi	157
A keresztesi mozi.....	162
Szórakaténusz.....	165
Tücsök Tóni meg a Csillagvadász	169
A régi ház	172
Sárdobálás	176
A szökés	179
Szőlőskert, nádas, furcsa szomszédság	184
A négy iskola.....	190
Bocskai és a hely szelleme.....	193
Nagy Péter és a hajasbabák.....	197
A keresztesi diftongus	201
Merre tovább?.....	205
Szacsvay utca.....	209
Pityi.....	215
A kék ház.....	219

Murawski Magdolna ismét meglepte az olvasóit. A kisvárosba visszavonult, de azelőtt a világ bármely táján jól elboldogult szerző most falusi történetekkel jelentkezik. Senki nem hitte volna róla, hogy ide vágya vissza a lelke. Azért ő olyan formában írta meg ezeket, hogy valóban úgy érezzük – az ő szavaival – hogy ez a könyve himnusz a szülőföldhöz.

Tízéves kora óta él Egerben. Konzervatóriumi, majd egyetemi tanulmányait és néhány külföldi évét leszámítva, amikor távol élt innen, úgy tudtuk, hogy nagyon egri. Ide tért vissza és végképp itt is marad. A szíve azonban máshová is húzza. A híres gyökerek! Sejtettük, hogy arról, akiket és amit nagyon szeret, nem szívesen vall. Ám most ebben a kései műben bemutatta, mit is rejtegetett a tarsolyában. Egy nagyon színes világot.

A kezdő novella, a Taigetosz úr még inkább városi történet. Mai, és az a környezet kilóg a sorból. Kakukktójás. Mégis megadja, mint egy karmester a felütést a folytatáshoz. A kötet címe és a címadó novella is a görög mitológiához kapcsolódik, de onnan rögvést beleugrik a falusi környezetbe, hogy vígabb vagy szomorkásabb történetekkel invitáljon egyre beljebb egy történeti valóba.

Biharkeresztesnek egészen távoli történetébe is visszatekint. Felidézi Bocskai István alakját, a reformációt, a keresztes háborúkat, melyekkel a helység nevének eredetére is utal. Van Trianon utáni történet, háborús és az azt követő évek, amikor végül a téveszesítés is otthagya a nyomait a falu életén meg a falusiak lelkén. Ötvenhatos emléke is van Murawskinak, pedig igen zsenge korú volt még akkor. Ő ilyen. Mindenre emlékszik. Belelát az emberek gondolataiba. Erre született, hogy krónikása legyen minden fontos korszaknak. Igaz, ezt olykor elhullajtott libatollak vagy egy csíkos kismalac társaságában teszi.

Világa ettől teljes. Benne minden mindennel összefügg. S nem ilyen az egész világ? Az övé bizonyára. Lélektani ábrázolásai, mint a nagyszülőkhöz hazaszökő kislány történetében vagy a fiatalasszony, Jolánka derűs világában valósággal invitálnak, hogy megtegyük vele ezt a hosszú sétát az Árpád-kortól a mai zajos világig. Amennyi a zaj és a gond körülöttünk, hát nem jobb valóban fordulni egyet, hogy ne kelljen folyton látnunk és hallanunk éjjel-nappal mindent?

Zongoraórák egy békésnek tűnő falusi környezetben. Úgy békés, hogy közben éjjel elviszik a férfiakat. A család mégis védőbúrát von a gyermekek köré, hogy ne sérüljenek. Valóban szuperszülők az ilyenek. Mint ahogy a lányait a falura rontó katonák elől bújtató édesanya is, aki egyedül néz szembe az ellenség hadakkal. Érdemes mindezt megismerni.

Én nemcsak a biharkeresztesieknek ajánlom, hogy forgassák ezt a könyvet, hanem a városiaknak, sőt nagyvárosiaknak is.

Lopes-Szabó Zsuzsa